

รายงานฉบับสมบูรณ์

FINAL REPORT

โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา
สภาพแวดล้อมคลองอัมพวา



เสนอ

เทศบาลตำบลอัมพวา อำเภออัมพวา
จังหวัดสมุทรสงคราม

โดย

ศูนย์บริการวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มีนาคม ๒๕๕๖



รายงานฉบับสมบูรณ์
โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และ
พัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา



เสนอ

เทศบาลตำบลอัมพวา
จังหวัดสมุทรสงคราม

จัดทำโดย
ศูนย์บริการวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มีนาคม 2546

ISBN 974-13-2270-4

ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำ

คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง ได้คัดเลือก "คลองอัมพวา" เข้าร่วมโครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อม เนื่องจากเห็นว่าคลองอัมพวาเป็นคลองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเกี่ยวข้องกับต้นราชวงศ์จักรี มีประเพณีวัฒนธรรมสืบทอดจากคนรุ่นเก่า มีชุมชนริมน้ำที่เคยมีความรุ่งเรือง มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม สิ่งปลูกสร้างแบบดั้งเดิมและระบบนิเวศคลองอัมพวายังคงสภาพธรรมชาติ น้ำมีคุณภาพดี มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ประกอบกับมีกลุ่มประชาคมที่ให้ความสนใจและมีความเข้มแข็งพร้อมที่จะเป็นแกนนำในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมของคลองอัมพวา ให้คงอยู่ต่อไป

เทศบาลตำบลอัมพวา จึงได้กำหนดแผนการดำเนินงานโครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา ปีงบประมาณ 2545 ให้สอดคล้องกับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาล เพื่อเป็นกรอบการดำเนินงานประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งส่วนกลาง ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน โดยมอบหมายให้คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำการศึกษาเพื่อเสนอกรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา และชุมชนคลองอัมพวา กำหนดระเบียบข้อบังคับในการใช้ประโยชน์ คลองและการใช้ที่ดินริมฝั่ง และจัดทำแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา อย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเรื่อง “โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา” สำเร็จลงได้โดยความร่วมมืออย่างดียิ่งจากผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชนในเขตเทศบาลตำบลอัมพวา อบต.บางช้าง และ อบต.บ้านปรก ซึ่งคณะผู้ศึกษาขอขอบคุณมา ณ ที่นี้

คณะผู้ศึกษาขอขอบคุณ นายสุรศักดิ์ ภิญโญภาวศิริ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลอัมพวา นางแสงระวี เหมทานนท์ ปลัดเทศบาลตำบลอัมพวา และเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลอัมพวาทุกท่านที่สนับสนุน ประสานงานและอำนวยความสะดวกต่างๆ ในระหว่างการทำงานภาคสนาม

ท้ายสุดนี้คณะผู้ศึกษาขอขอบพระคุณคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อการอนุรักษ์ และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ ลำคลอง คณะกรรมการดำเนินการโครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา และคณะกรรมการตรวจรับงานการจ้างที่ปรึกษาที่มีส่วนสนับสนุนให้การศึกษานี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ ลำคลอง

1. นายวทีญญ ญ ถกลาง	ที่ปรึกษาและอนุกรรมการ
2. ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ประธานอนุกรรมการ
3. นายสุวิชัย รัศมีภูติ	อนุกรรมการ
4. นายประสงค์ เขียมอนันต์	อนุกรรมการ
5. นายบุญญวัฒน์ ทิพทัส	อนุกรรมการ
6. นายอุรา สุนทรศาลทูล	อนุกรรมการ
7. นายประเสริฐ ฤทธิ์สำเริง	อนุกรรมการ
8. เลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	อนุกรรมการ
9. เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
10. ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
11. อธิบดีกรมโยธาธิการและผังเมือง หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
12. อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
13. อธิบดีกรมศิลปากร หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
14. อธิบดีกรมทางหลวงชนบท หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
15. อธิบดีกรมโรงงานอุตสาหกรรม หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
16. อธิบดีกรมชลประทาน หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
17. อธิบดีกรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
18. อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
19. อธิบดีกรมควบคุมมลพิษ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
20. อธิบดีกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
21. ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
22. นายกสมาคมภูมิสถาปนิกประเทศไทย หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
23. นายกสมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
24. ประธานชมรมรวมใจภักดิ์รักษาดันไม้ แม่น้ำลำคลอง และสิ่งแวดล้อม หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
25. ผู้แทนสำนักงานกระทรวงมหาดไทย	อนุกรรมการ
26. อธิบดีกรมที่ดิน หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
27. อธิบดีกรมอนามัย หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
28. ผู้แทนผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	อนุกรรมการ
29. ผู้อำนวยการกองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม	อนุกรรมการ
30. ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสิ่งแวดล้อม	อนุกรรมการ

คณะกรรมการดำเนินการโครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา

1. รองผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงคราม ที่รับผิดชอบด้านสิ่งแวดล้อม	ประธานกรรมการ
2. ปลัดจังหวัดสมุทรสงคราม	รองประธาน
3. ประธานหอการค้าจังหวัดสมุทรสงคราม	กรรมการ
4. ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม	กรรมการ
5. นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดสมุทรสงคราม	กรรมการ
6. หัวหน้าสำนักงานจังหวัดสมุทรสงคราม	กรรมการ
7. สำนักงานการขนส่งทางน้ำที่ 3	กรรมการ
8. นายช่างหัวหน้าโครงการชลประทานจังหวัดสมุทรสงคราม	กรรมการ
9. โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดสมุทรสงคราม	กรรมการ
10. อุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรสงคราม	กรรมการ
11. พัฒนาการจังหวัดสมุทรสงคราม	กรรมการ
12. ป่าไม้จังหวัดสมุทรสงคราม	กรรมการ
13. ประมงจังหวัดสมุทรสงคราม	กรรมการ
14. ศึกษาธิการจังหวัดสมุทรสงคราม	กรรมการ
15. ผู้แทนสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม	กรรมการ
16. ผู้อำนวยการสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 4	กรรมการ
17. ผู้แทนประชาคมคนรักแม่กลอง	กรรมการ
18. นายอำเภออัมพวา	กรรมการ
19. ผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรอำเภออัมพวา	กรรมการ
20. สาธารณสุขอำเภออัมพวา	กรรมการ
21. ศึกษาธิการอำเภออัมพวา	กรรมการ
22. นายกเทศมนตรีตำบลอัมพวา	กรรมการ
23. ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านปรก	กรรมการ
24. ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบางช้าง	กรรมการ
25. หัวหน้าฝ่ายนโยบายและแผน สำนักงานจังหวัดสมุทรสงคราม	กรรมการและเลขานุการ
26. ปลัดเทศบาลตำบลอัมพวา	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
27. หัวหน้ากองสาธารณสุข เทศบาลตำบลอัมพวา	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
28. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อม สำนักงานจังหวัดสมุทรสงคราม	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะผู้วิจัย

- | | |
|--|------------------|
| 1. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ สัจกุล | ที่ปรึกษาโครงการ |
| 2. รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณศิลป์ พีรพันธุ์ | หัวหน้าโครงการ |
| 3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิลุบล คล่องเวสสะ | ภูมิสถาปนิก |
| 4. อาจารย์เทิดศักดิ์ เตชะกิจจจร | สถาปนิกชุมชน |
| 5. นายกิตติโชติ บัวใจบุญ | ผู้ช่วยนักวิจัย |
| 6. นางสาวศุภางค์ ศุภพันธุ์มณี | ผู้ช่วยนักวิจัย |
| 7. นางสาวจิตติมา จิตรวรรณันท์ | ผู้ช่วยนักวิจัย |



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนที่	ฎ
สารบัญแผนผัง	ฏ
สารบัญแผนภูมิ	ฐ
บทนำ ความเป็นมาของโครงการ	
ก. หลักการและเหตุผล	ท
ข. วัตถุประสงค์	ฑ
ค. พื้นที่ศึกษา	ฒ
ง. กิจกรรมการดำเนินงาน	ณ
จ. ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน	ด
ฉ. ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ต
บทที่ 1 การวิเคราะห์ชุมชนคลองอัมพวาเพื่อการอนุรักษ์	
✓ 1.1 ประวัติความเป็นมาชุมชน	1-1
✓ 1.2 ความสำคัญของคลองอัมพวาและชุมชน	1-2
✓ 1.3 การตั้งถิ่นฐานและวิวัฒนาการของชุมชน	1-3
1.4 สภาพทางด้านกายภาพ	
1.4.1 อาณาเขตและเขตการปกครอง	1-6
1.4.2 ลักษณะภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศ	1-6
1.4.3 การใช้ประโยชน์ที่ดิน	1-7
1.4.4 ระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ	1-11
1.5 สภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคม	
1.5.1 ลักษณะทางเศรษฐกิจ	1-13
1.5.2 ลักษณะทางสังคม	1-16

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
1.6 ผลจากการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูล	
1.6.1 เขตที่ 1 บริเวณปากคลองอัมพวา-วัดพระยาญาติ	1-19
1.6.2 เขตที่ 2 บริเวณวัดพระยาญาติ-แยกเชื่อมต่อกคลองผีหลอก	1-38
1.6.3 เขตที่ 3 บริเวณคลองผีหลอก	1-44
1.7 โครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจในชุมชน	
1.7.1 การจำแนกกลุ่มผู้อยู่อาศัยตามรูปแบบการประกอบอาชีพ	1-48
1.7.2 การจำแนกกลุ่มผู้อยู่อาศัยตามรูปแบบการถือครองที่ดิน	1-49
1.7.3 การจำแนกกลุ่มผู้อยู่อาศัยตามลักษณะการอยู่ในพื้นที่	1-49
1.8 ประมวลปัจจัยและการเปลี่ยนแปลงภายในพื้นที่	
1.8.1 ปัจจัยและการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม	1-50
1.8.2 ปัจจัยและการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ	1-55
1.8.3 ปัจจัยและการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม	1-56
1.8.4 ปัจจัยและการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม	1-56
1.8.5 ปัจจัยและการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง	1-57
บทที่ 2 การวิเคราะห์ชุมชนคลองอัมพวาเพื่อการท่องเที่ยว	
2.1 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	
2.1.1 หลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	2-2
2.1.2 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนอัมพวาและพื้นที่เกี่ยวข้อง	2-2
2.1.3 สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญในบริเวณพื้นที่ศึกษา	2-4
2.2 รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนอัมพวา	
2.2.1 เส้นทางการท่องเที่ยวในปัจจุบันของอัมพวาและพื้นที่ข้างเคียง	2-18
2.2.2 เส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถจัดขึ้นได้ในชุมชนอัมพวาและพื้นที่โดยรอบ	2-18
2.2.3 เส้นทางตามรอยเสด็จประพาสต้น รัชกาลที่ 5	2-19
2.3 กิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว	2-21
2.4 ศิลปะพื้นบ้าน	2-24
2.5 สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์	2-26
2.6 กิจกรรมทางวัฒนธรรมในรอบปี	2-27

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 กฎหมาย นโยบายและแผนงานที่เกี่ยวข้อง	
3.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	
3.1.1 แนวทางการตราข้อบัญญัติท้องถิ่น	3-1
3.1.2 กฎหมายสำคัญเกี่ยวกับการออกข้อบัญญัติท้องถิ่น	3-2
3.1.3 กฎหมายสำคัญเกี่ยวกับการควบคุมการใช้ที่ดินและการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม	3-6
3.1.4 ผังเมืองรวมเมืองอัมพวา	3-15
3.2 แผนแม่บทและแผนปฏิบัติการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองและชุมชนอัมพวา	
3.2.1 แนวความคิด	3-21
3.2.2 แผนแม่บทด้านสิ่งแวดล้อม	3-21
3.2.3 แผนแม่บทด้านเศรษฐกิจ	3-23
3.2.4 แผนแม่บทด้านสังคม	3-25
3.2.5 แผนแม่บทด้านศิลปวัฒนธรรม	3-27
3.2.6 แผนแม่บทด้านบริหาร / การเมือง	3-30
บทที่ 4 กรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองและชุมชนอัมพวา	
4.1 องค์ประกอบของชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา	
4.1.1 ทางด้านกายภาพ	4-1
4.1.2 ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม	4-13
4.2 เกล็ดลักษณะเฉพาะของชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา	
4.2.1 เกล็ดลักษณะเฉพาะทางด้านกายภาพ	4-15
4.2.2 เกล็ดลักษณะเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจและสังคม	4-16
4.2.3 เกล็ดลักษณะเฉพาะทางด้านจิตภาพของชุมชน	4-17
4.3 กรอบการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองและชุมชนอัมพวา	
4.3.1 องค์ประกอบทางกายภาพที่เหมาะสม	4-26
4.3.2 องค์ประกอบทางเศรษฐกิจที่เหมาะสม	4-28
4.3.3 องค์ประกอบทางสังคม / วัฒนธรรมที่ยั่งยืน	4-30
4.3.4 องค์ประกอบทางการเมือง / การปกครองที่เหมาะสม	4-30

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.4 แนวทางการกำหนดระเบียบข้อบังคับการใช้ประโยชน์คลองและที่ดินริมฝั่ง	
4.4.1 รูปแบบการใช้ที่ดินที่เหมาะสมของชุมชนอัมพวา	4-35
4.4.2 รูปแบบอาคารที่เหมาะสมสำหรับเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำ	4-37
4.4.3 รูปแบบอาคารที่เหมาะสมสำหรับเขตอนุรักษ์ชนบทริมน้ำและ เขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ	4-44
4.5 แนวทางการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา	4-48
4.6 แนวทางการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของการสัญจร	4-53
4.7 แนวทางการปรับปรุงที่โล่ง	4-54
4.8 มาตรการสนับสนุนการอนุรักษ์และการมีส่วนร่วมของประชาชน	4-66
4.9 การสร้างความร่วมมือและการสนับสนุนทางวิชาการ	4-69
บทที่ 5 กรอบแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	
5.1 ทรัพยากรด้านท่องเที่ยว	5-1
5.2 แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณคลองอัมพวา และพื้นที่ใกล้เคียง	
5.2.1 แนวทางการปรับปรุงและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวบริเวณคลองอัมพวา และพื้นที่ใกล้เคียง	5-9
บทที่ 6 ร่างเทศบัญญัติเทศบาลและข้อบังคับตำบล	
6.1 ร่างเทศบัญญัติเทศบาลตำบลอัมพวา	6-2
6.2 ร่างข้อบังคับตำบลบางช้าง	6-5
6.3 ร่างข้อบังคับตำบลบ้านปรก	6-8
รายการอ้างอิง	
คู่มือการออกแบบอาคารและสิ่งปลูกสร้างในเขตอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา	

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศึกษา พ.ศ.2542	1-7
ตารางที่ 1.2 แสดงพื้นที่การเกษตรและจำนวนครัวเรือนภาคเกษตรกรรมในพื้นที่ศึกษา	1-13
ตารางที่ 1.3 แสดงผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญและมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร ในพื้นที่ศึกษา	1-14
ตารางที่ 1.4 แสดงประเภทการประกอบอุตสาหกรรม จำนวนแรงงาน และกำลังการผลิต ในพื้นที่ศึกษา	1-15
ตารางที่ 1.5 แสดงจำนวนประชากร อัตราการเพิ่ม จำนวนครัวเรือน ประชากรเฉลี่ย ในพื้นที่ศึกษา	1-16
✓ ตารางที่ 2.1 แสดงแหล่งโบราณสถานโบราณวัตถุที่ขึ้นทะเบียนแล้ว	2-3
✓ ตารางที่ 5.1 แสดงการประเมินทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เบื้องต้นของชุมชนอัมพวา และพื้นที่โดยรอบ	5-3

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแนมที่

	หน้า
แผนที่ ก แสดงพื้นที่ศึกษา	ณ
แผนที่ที่ 1.1 แสดงการใช้ที่ดินชุมชนอัมพวาปี พ.ศ.2542	1-10
แผนที่ที่ 1.2 พื้นที่สำรวจเขตที่ 1	1-20
แผนที่ที่ 1.3 พื้นที่สำรวจเขตที่ 2	1-39
แผนที่ที่ 1.4 พื้นที่สำรวจเขตที่ 3	1-44
✓ แผนที่ที่ 2.1 แสดงโบราณสถานและสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาและบริเวณโดยรอบ	2-16
แผนที่ที่ 2.2 แสดงสถานที่ท่องเที่ยวตามรอยเสด็จประพาสต้น รัชกาลที่ 5	2-20
แผนที่ที่ 3.1 แสดงผังเมืองรวมเมืองอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม	3-20
แผนที่ที่ 4.1 แสดงเอกลักษณ์เฉพาะด้านจินตภาพของชุมชน	4-21
✓ แผนที่ที่ 4.2 แสดงบริเวณที่มีคุณค่า / ความสำคัญต่อเอกลักษณ์ของคลองอัมพวา และพื้นที่โดยรอบ	4-27
แผนที่ที่ 4.3 แสดงเขตอนุรักษ์และแนวทางการควบคุมการใช้ที่ดินและอาคาร	4-34
แผนที่ที่ 4.4 แสดงแนวทางการปรับปรุงผังเมืองรวมอัมพวา เพื่อการอนุรักษ์และ พัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา	4-36
แผนที่ที่ 4.5 แสดงอาคารในเขตอนุรักษ์ชุมชนริมน้ำที่ควรได้รับการอนุรักษ์ และปรับปรุงสภาพอาคาร	4-40
แผนที่ที่ 4.6 แสดงข้อเสนอแนะประตูน้ำและแนวป้องกันน้ำท่วม	4-50
แผนที่ที่ 4.7 แสดงการปรับปรุงสภาพแวดล้อมชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา	4-55
✓ แผนที่ที่ 5.1 แหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลตำบลอัมพวาและบริเวณโดยรอบ	5-5
✓ แผนที่ที่ 5.2 เสนอแนะเส้นทางท่องเที่ยวทางบก	5-14
✓ แผนที่ที่ 5.3 เสนอแนะเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ	5-15
แผนที่ที่ 6.1 แผนที่แนบท้ายเทศบัญญัติเทศบาลตำบลอัมพวา เรื่องกำหนดบริเวณ ห้ามก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในท้องที่ เทศบาลตำบลอัมพวา พ.ศ.2546	6-4
แผนที่ที่ 6.2 แผนที่แนบท้ายข้อบังคับตำบลบางช้าง เรื่องกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างหรือ ดัดแปลงอาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในท้องที่ตำบลบางช้าง พ.ศ.2546	6-7
แผนที่ที่ 6.3 แผนที่แนบท้ายข้อบังคับตำบลบ้านปรก เรื่องกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างหรือ ดัดแปลงอาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในท้องที่ตำบลบ้านปรก พ.ศ.2546	6-10

สารบัญแนมฝั่ง

	หน้า
แผนผังที่ 1-1 แสดงทางเดินหน้าบ้านริมคลองอัมพวา ใช้เป็นเส้นทางสัญจรภายในชุมชน	1-21
แผนผังที่ 1-2 แสดงชอกอาคาร ใช้เป็นทางเชื่อมระหว่างทางเดินริมคลองและชุมชน หลังคลองหรือสวน	1-22
แผนผังที่ 1-3 แสดงตำแหน่งพื้นที่ลานอเนกประสงค์	1-24
แผนผังที่ 1-4 แสดงตำแหน่งลักษณะสถาปัตยกรรมของอาคารบ้านเรือนริมคลองอัมพวา	1-26
แผนผังที่ 1-5 แสดงกลุ่มชุมชนบริเวณปากคลองอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง	1-29
แผนผังที่ 1-6 แสดงกลุ่มชุมชนบริเวณตลาดฝั่งที่ตั้งอำเภอ	1-30
แผนผังที่ 1-7 แสดงกลุ่มชุมชนบริเวณวัดอัมพวันเจติยาราม	1-31
แผนผังที่ 1-8 แสดงกลุ่มชุมชนริมคลองและชุมชนหลังคลองอัมพวา	1-33
แผนผังที่ 1-9 แสดงชุมชนริมคลองบางจาก	1-34
แผนผังที่ 1-10 แสดงชุมชนหลังโรเจ / วัดพระยาญาติ	1-35
แผนผังที่ 1-11 แสดงสภาพชุมชนในพื้นที่สำรวจเขตที่ 2-1	1-42
แผนผังที่ 1-12 แสดงสภาพชุมชนในพื้นที่สำรวจเขตที่ 2-2	1-43
แผนผังที่ 1-13 แสดงสภาพชุมชนในพื้นที่สำรวจเขตที่ 3 คลองผีหลอก	1-47

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิ ก กรอบแนวคิดในการศึกษา	ต
แผนภูมิ ข ขั้นตอนการดำเนินงาน	ถ
แผนภูมิที่ 4.1 กรอบการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองและชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา	4-25
แผนภูมิที่ 4.2 โครงสร้างและรูปแบบของการท่องเที่ยวฐานชุมชน	4-29
แผนภูมิที่ 4.3 แนวทางการกำหนดระเบียบข้อบังคับการใช้ประโยชน์คลองและการใช้ที่ดิน ริมฝั่ง จากการสัมมนา	4-32
แผนภูมิที่ 4.4 แสดงรูปแบบกองทุนเพื่อการอนุรักษ์ชุมชน	4-67
แผนภูมิที่ 4.5 แสดงเครือข่ายการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง ระดับท้องถิ่น	4-68
แผนภูมิที่ 4.6 แสดงโครงข่ายความร่วมมือและการสนับสนุนทางวิชาการ	4-69
แผนภูมิที่ 5.1 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนอัมพวาและพื้นที่เกี่ยวข้อง	5-2
แผนภูมิที่ 5.2 กรอบแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณ คลองอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง	5-8
แผนภูมิที่ 5.3 แสดงวิถีชีวิต กิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีทางน้ำที่ควรอนุรักษ์ และฟื้นฟูหลังการสร้างประตูน้ำ	5-13
แผนภูมิที่ 5.4 แสดงกิจกรรมการท่องเที่ยวที่อาจโปรโมทร่วมกันในงานเทศกาล การท่องเที่ยวอัมพวา	5-16
แผนภูมิที่ 5.5 แสดงแนวทางการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว อัมพวา	5-17



บทนำ

ความเป็นมาของโครงการ

**สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**

บทนำ

ความเป็นมาของโครงการ

ก. หลักการและเหตุผล

จากการที่เทศบาลตำบลอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ได้รับแจ้งจากสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ว่าคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง ได้คัดเลือก "คลองอัมพวา" เข้าอยู่ในโครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง โดยเห็นว่า คลองอัมพวา และชุมชนริมคลอง มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเกี่ยวข้องกับต้นราชวงศ์จักรี มีประเพณีวัฒนธรรมสืบทอดจากคนรุ่นเก่า มีชุมชนริมน้ำที่เคยมีความรุ่งเรือง มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม ระบบนิเวศคลองอัมพวายังคงสภาพธรรมชาติ คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ดี มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ประกอบกับมีกลุ่มประชาคมที่ให้ความสนใจและมีความเข้มแข็งพร้อมที่จะเป็นแกนนำในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมของคลองอัมพวา ให้คงอยู่ต่อไป

ในกรณีนี้ เทศบาลตำบลอัมพวา ได้กำหนดแผนการดำเนินงานโครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา ปีงบประมาณ 2545 ให้สอดคล้องกับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาล เพื่อเป็นกรอบการดำเนินงาน ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งส่วนกลาง ภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน และเห็นว่าจำเป็นต้องมีการศึกษาเพื่อกำหนดระเบียบข้อบังคับในการใช้ประโยชน์คลอง การใช้ที่ดินริมฝั่ง และจัดทำแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อเกิดผลดีแก่การอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวาอย่างจริงจัง จึงได้มอบหมายให้คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานดังกล่าว

ข. วัตถุประสงค์

เพื่อให้ประชาชนริมฝั่งคลองมีความรู้ ความตระหนัก และมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและการปฏิบัติในการดูแลรักษาคลอง และอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ระบบนิเวศธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ชุมชนดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของคลองอัมพวา

ค. พื้นที่ศึกษา

เริ่มจากปากคลองที่เชื่อมกับแม่น้ำแม่กลองบริเวณตลาดอัมพวา ไปตามคลองอัมพวาเชื่อม
แม่น้ำแม่กลองทางด้านทิศตะวันออก ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร (แผนที่ ก)

ง. กิจกรรมการดำเนินงาน

- 1) รวบรวมข้อมูล และศึกษาวิเคราะห์ เพื่อกำหนดระเบียบข้อบังคับในการใช้ประโยชน์
คลองและการใช้ที่ดินริมฝั่ง โดยมีการประสานแผนสำรวจ ทบพวน และวิเคราะห์ข้อมูล
ต่างๆ เช่น แผนงานและโครงการของภาครัฐและเอกชน การใช้ที่ดิน สาธารณูปโภค
สาธารณูปการ รวมทั้งข้อกฎหมายระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการจัดทำ
ข้อบัญญัติท้องถิ่นในการกำกับดูแล และควบคุมการใช้ประโยชน์จากคลอง และการใช้ที่
ดินริมฝั่งและจัดทำกรอบแนวทางการอนุรักษ์พัฒนาคลองและชุมชนคลองอัมพวา
- 2) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อร่วมกันประสานแผนการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ และ
ขอรับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
- 3) จัดประชุมเสวนาข้อตกลงร่วมกันในการปรับปรุงแก้ไขข้อบัญญัติท้องถิ่น และกรอบแนว
ทางการอนุรักษ์และพัฒนาคลองอัมพวา
- 4) จัดทำแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- 5) จัดประชุมสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนกำหนด
แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

สถาบันวิทยบริการ

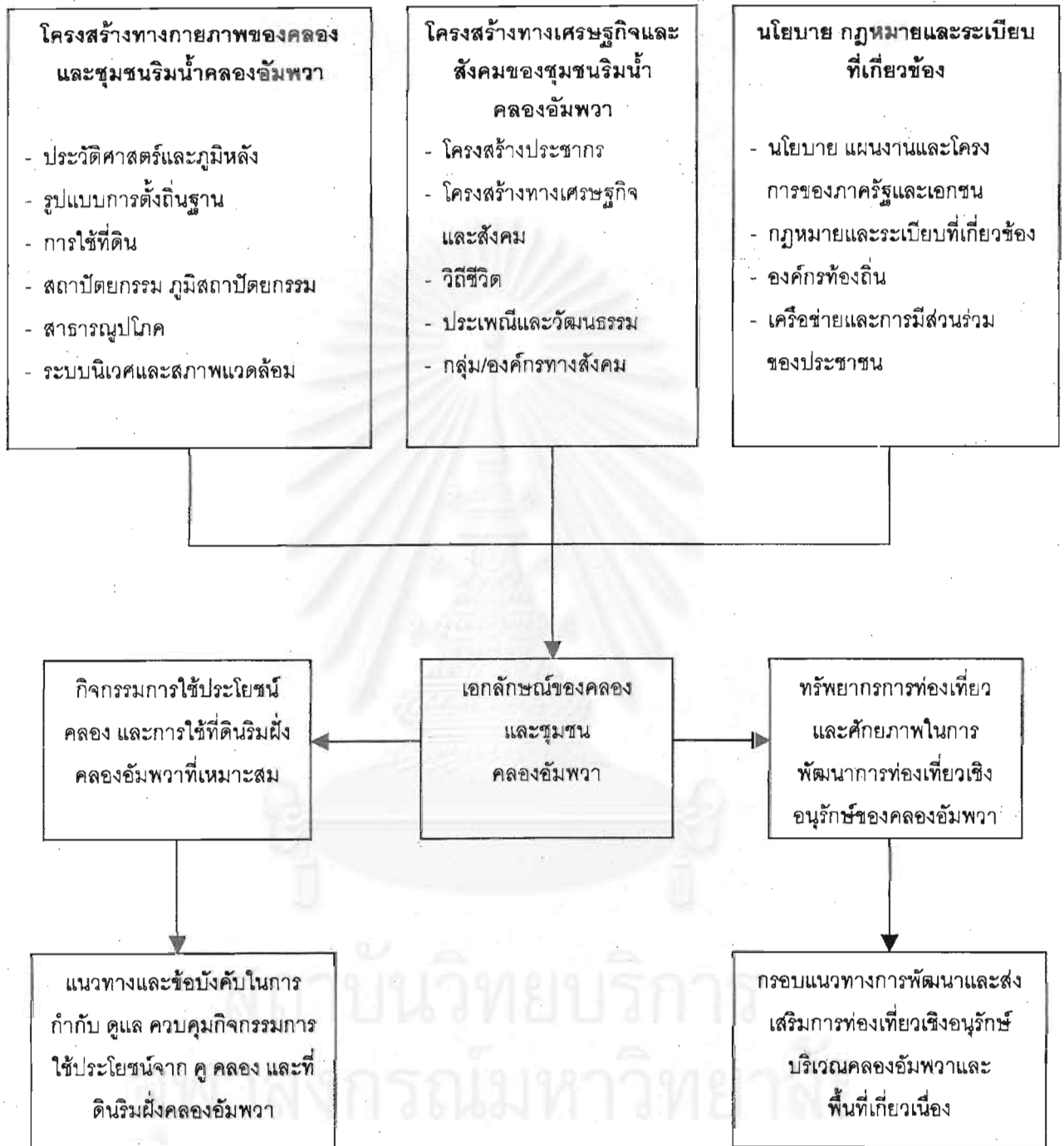
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จ. ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน

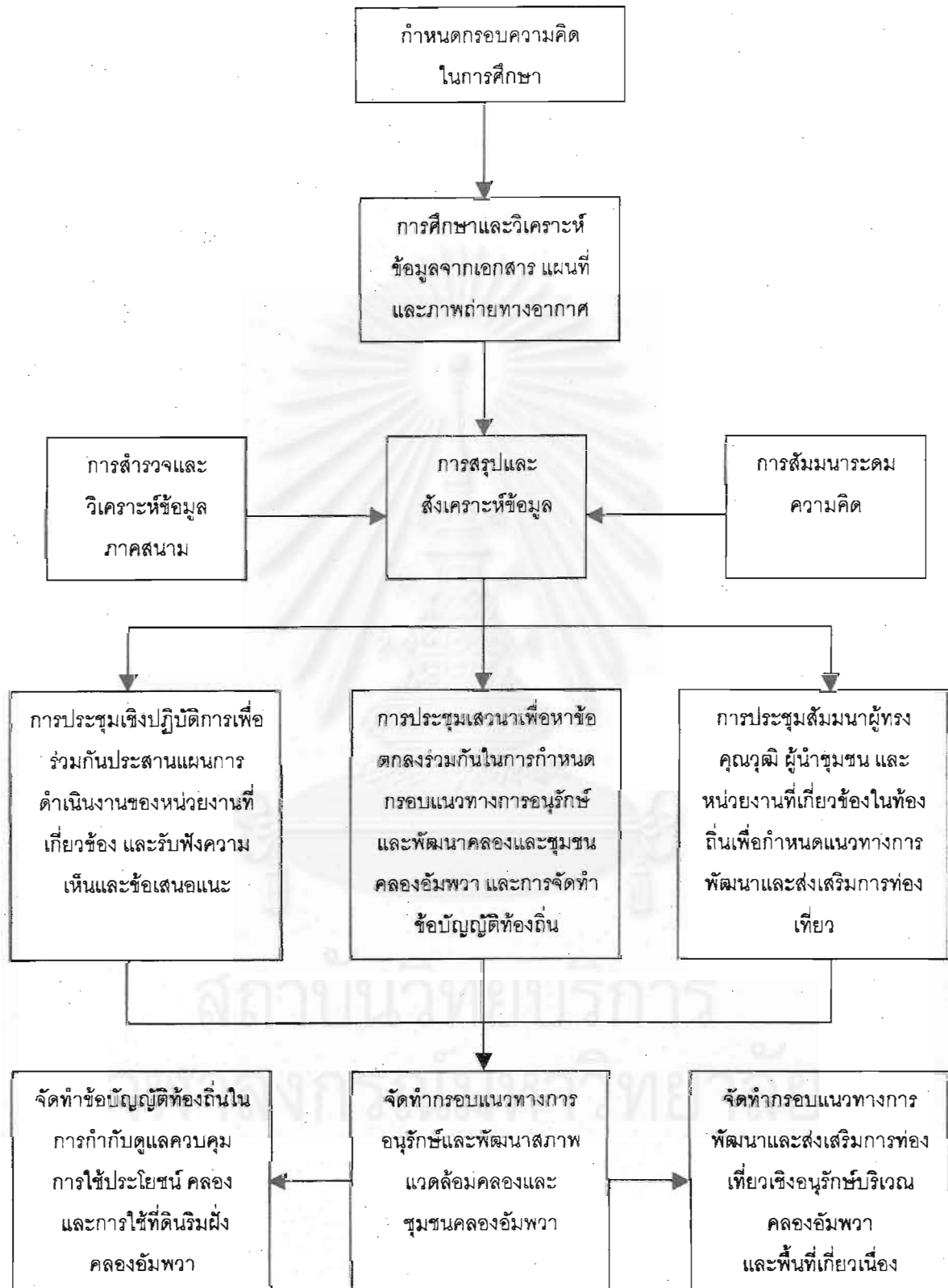
คณะผู้วิจัยได้กำหนดกรอบความคิดหลักในการศึกษา เพื่อจัดทำกรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาคลองและชุมชนริมคลองอัมพวา การกำหนดระเบียบข้อบังคับในการใช้ประโยชน์ลำคลอง และการใช้ที่ดินริมฝั่งคลอง รวมถึงการจัดทำกรอบการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองอัมพวา ดังแผนภูมิ ก โดยการศึกษาโครงสร้างทางกายภาพของคลอง และชุมชนริมลำคลองอัมพวา ได้แก่ ระบบนิเวศ สภาพแวดล้อมธรรมชาติ รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน การใช้ที่ดิน ฯลฯ การศึกษาโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนริมคลองอัมพวา ได้แก่ ประวัติศาสตร์และภูมิหลังชุมชน โครงสร้างประชากร เศรษฐกิจ วิถีชีวิต ฯลฯ และการศึกษาด้านนโยบายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นโยบาย แผนงาน และโครงการของภาครัฐและเอกชน กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง องค์กรท้องถิ่น เครือข่ายประชาชน และการมีส่วนร่วมของประชาชน การวิเคราะห์เอกลักษณ์ของคลองและชุมชนริมลำคลองอัมพวา การศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่การกำกับการจัดทำกรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาคลองและชุมชนริมคลองอัมพวา การกำหนดระเบียบข้อบังคับ และการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นในการควบคุมการใช้ที่ดินริมฝั่งคลอง และการจัดทำแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณคลองอัมพวาและพื้นที่เกี่ยวเนื่องที่เหมาะสม

ทั้งนี้ การศึกษาประกอบด้วยขั้นตอนหลัก ดังนี้ (แผนภูมิ ก และ ข)

- 1) กำหนดกรอบความคิดในการศึกษา
- 2) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร แผนที่ และภาพถ่ายทางอากาศ
- 3) สืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม
- 4) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ร่วมกันประสานแผนการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อกำหนดระเบียบการใช้ประโยชน์ลำคลองและพื้นที่ริมฝั่ง กรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาคลองและชุมชนริมลำ และแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- 5) จัดทำร่างข้อบัญญัติ ระเบียบควบคุมกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากคู คลอง และการใช้ที่ดินริมฝั่งคลองอัมพวา
- 6) จัดทำกรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาคลองและชุมชนริมลำคลองอัมพวา



แผนภูมิ ก กรอบแนวคิดในการศึกษา



แผนภูมิ ข ขั้นตอนการดำเนินงาน

จ. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) มีแนวทางและระเบียบข้อบังคับ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์คลอง และการใช้ที่ดินริมฝั่งคลอง ที่ชัดเจน สอดคล้องกับการอนุรักษ์คลองอัมพวา
- 2) มีกรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาคลองและชุมชนริมคลอง และแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ชัดเจนเป็นที่ยอมรับของประชาชน สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ อย่างได้ผล



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



บทที่ 1

การวิเคราะห์ชุมชนคลองอัมพวาเพื่อการอนุรักษ์

บทที่ 1

การวิเคราะห์ชุมชนคลองอัมพวาเพื่อการอนุรักษ์

1.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชนคลองอัมพวา

ชุมชนคลองอัมพวา เป็นชุมชนริมน้ำซึ่งตั้งอยู่สองฝั่งคลองอัมพวา ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลอัมพวา ตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา และตำบลบ้านปรก อำเภอเมืองสมุทรสงคราม พื้นที่บริเวณนี้เดิมอยู่ในแขวงบางช้าง ขึ้นอยู่กับเมืองราชบุรี ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าจัดตั้งขึ้นเมื่อใด มีหลักฐานว่า ในสมัยพระเจ้าปราสาททองแห่งกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ.2173-2198) ชุมชนคลองอัมพวาเป็นชุมชนเล็กๆ ที่มีความเจริญทั้งในการเกษตรกรรมและการพาณิชย์กรรม มีสภาพพื้นที่เป็นเรือกสวนและมีตลาดค้าขายใหญ่คือ "ตลาดบางช้าง" มีนายตลาดเป็นผู้เก็บภาษีอากรขนอนตลาด นายตลาดบางช้างผู้นี้เป็นผู้หญิงชื่อ "น้อย" มีบรรดาศักดิ์เป็นท้าวแก้วผลึก ซึ่งต่อมาเป็นต้นวงศ์ราชินิกุลบางช้าง ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาต่อเนื่องกับสมัยกรุงธนบุรี แม่กลองแยกออกจากแขวงเมืองราชบุรีมาตั้งเป็น "เมืองสมุทรสงคราม" บางช้างจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของเมืองสมุทรสงครามแต่เดิมมา ในช่วงนั้นสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ของแขวงบางช้างเป็นป่ารกปะปนกับสวน มีประชากรอยู่เบาบาง ระยะเวลาที่เสียกรุงศรีอยุธยามีผู้มาหลบภัยสงครามมากมาย เพราะสภาพพื้นที่เอื้ออำนวย พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อครั้งเป็นหลวงยกบัตรเมืองแม่กลอง มณฑลราชบุรี ก็ได้มาหลบภัยที่บ้านนกรรยา ณ แขวงบางช้าง เช่นกัน

เมื่อปี พ.ศ.2437 แขวงบางช้างได้ยกฐานะเป็นอำเภออัมพวา ตั้งตามชื่อคลองอัมพวา (อัมพวา แปลว่า ป่ามะม่วง เดิมแขวงบางช้างมีความเจริญทางด้านกสิกรรม มีดินมะม่วงอยู่มากจึงนำมาตั้งเป็นชื่อคลอง) สมัยที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เปลี่ยนแปลงระเบียบการบริหารราชการแผ่นดินใหม่ อำเภออัมพวาขึ้นอยู่กับเมืองสมุทรสงคราม (ในช่วงนั้นจังหวัดสมุทรสงครามแบ่งออกเป็น 3 อำเภอคือ อำเภออัมพวา อำเภอลมทวน และอำเภอบางคนที) มณฑลราชบุรี

อำเภออัมพวาตั้งที่ทำการแห่งแรกอยู่ที่ปากคลองบางจาก ริมน้ำแม่กลองด้านตะวันออก อยู่ในท้องที่ตำบลอัมพวา (บ้านหลวงมหาตไทย แส ณ บางช้าง) เมื่อปี พ.ศ.2433 อำเภออัมพวา ได้ครอบคลุมพื้นที่ส่วนหนึ่งของอำเภอลมทวน เนื่องจากอำเภอลมทวนถูกยุบไป ที่ว่าการอำเภอได้ย้ายมา

อยู่ที่บริเวณวัดอัมพวันเจติยาราม ต่อมาเมื่อได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการปกครองท้องที่ปี พ.ศ.2457 จังหวัดสมุทรสงครามได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม อำเภออัมพวา และอำเภอบางคนที โดยอำเภออัมพวา แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 18 ตำบล ในปี พ.ศ.2462 สมัยหลวงบุรีรัตนมาตย์ (วัง สิทธิเทศานนท์) เป็นนายอำเภอก็ได้ย้ายที่ว่าการอำเภอมาอยู่ที่ถนนสีงษ์วัดท้ายตลาด (วัดร้าง) บริเวณริมฝั่งแม่น้ำแม่กลองด้านตะวันออก ได้คลองอัมพวา ตำบลบางกะพ้อม เป็นเรือนไม้ชั้นเดียวหลังคามุงจาก ห่างจากที่เดิม 400 เมตร ล่วงมาถึงปี พ.ศ.2472 ชุนนิกรนารักษ์ (นกแก้ว พัวไพโรจน์) เป็นนายอำเภอได้สร้างที่ว่าการอำเภอเป็นอาคารไม้สักกับคอนกรีตสองชั้น หลังคามุงกระเบื้อง ในบริเวณที่เดิมวัดท้ายตลาด และใช้เป็นที่ทำการอำเภอจนถึงทุกวันนี้

ในปี พ.ศ.2481 ได้มีพระราชกฤษฎีกาประกาศรวมท้องที่ตำบลอัมพวาและตำบลบางกะพ้อมเข้าด้วยกันเป็นตำบลอัมพวา และทางราชการได้พิจารณาเห็นว่าตำบลอัมพวามีจำนวนพลเมือง ความเจริญและรายได้พอสมควรที่จะจัดตั้งเป็นเทศบาลได้ จึงได้ตราพระราชกฤษฎีกากฐานะตำบลอัมพวาขึ้นเป็นเทศบาลตำบลอัมพวา เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2483 และแบ่งเขตการปกครองอำเภออัมพวาเป็น 10 ตำบล ในปี พ.ศ.2485 จนกระทั่งปี พ.ศ.2517 อำเภออัมพวาจึงแบ่งการปกครองออกเป็น 12 ตำบล 96 หมู่บ้าน

1.2 ความสำคัญของคลองอัมพวาและชุมชนคลองอัมพวา

คลองอัมพวามีสภาพแวดล้อมที่เป็นเอกลักษณ์ โดยเป็นคลองธรรมชาติติดเชื่อมกับแม่น้ำแม่กลองทั้งสองด้าน ริมฝั่งคลองมีวัดที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น วัดอัมพวันเจติยาราม เป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำหลักของชุมชนคลองอัมพวาซึ่งในอดีตเป็นศูนย์ชุมชนค้าขายที่คับคั่ง มีตลาดเป็นเรือนแพอยู่ริมคลองถือว่าเป็นตลาดริมน้ำสำหรับชาวเรือ สามเณรกลั่นศิษย์สุนทรภู่เคยบรรยายไว้ในนิราศพระแท่นดงรัง ว่า

“...ถึงคลองน้ำอัมพวาที่ค้าขาย	เห็นเรือรายเรียงเรียงเคียงขนาน
มีศาลาท่าน้ำน่าสำราญ	พวกชาวบ้านซื้อขายคอนท้ายเรือ
ริมชลสวนลั่นมะพร้าวหมู่ตีปลูก	ทะเลายลูกลากดินน้ำกินเหลือ
กล้วยหากมูกสุกห้ามอ่ามเครือ	พริกมะเขือหลายหลากหมากมะพร้าว
ริมวารี่มีแพขายแพรผ้า	ทั้งชวานพร้าวพร้อมเครื่องทองเหลืองขาว
เจ้าของแพแลดูทางหนุยาว	มีลูกสาวสีเป็นไทยถอนไรปลิว...”

นอกจากนี้คลองอัมพายังมีประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนริมน้ำคงอยู่ เช่น การแข่งเรือโบราณ ประเพณีลอยกระทง ระบบนิเวศคลองอัมพายังมีสภาพตามธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีน้ำที่สะอาด มีสัตว์น้ำอาศัยอยู่จำนวนมาก มีพืชพันธุ์ธรรมชาติขึ้นอยู่ตามริมน้ำทั่วไป บริเวณสองฝั่งคลองเป็นที่ตั้งของชุมชนและตลาด โดยเฉพาะบริเวณปากคลองอัมพวาเป็นที่ตั้งชุมชนมาตั้งแต่อดีต ในสมัยรัชกาลที่ 5 สมเด็จพระเจ้าฟ้าปิพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ได้ทรงปลูกพระตำหนักเรือนไทยไว้หลังหนึ่งริมคลองอัมพวา สำหรับเสด็จมาประทับแรมเรียกกันว่า "พระตำหนักอัมพวา" เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสต้นก็เคยแวะประทับ ณ พระตำหนักอัมพวาด้วย จากนั้นก็มีเจ้านายได้เสด็จประพาสคลองอัมพวาอีกหลายพระองค์

1.3 การตั้งถิ่นฐานและวิวัฒนาการของชุมชน

การตั้งถิ่นฐานส่วนใหญ่อยู่ตามเส้นทางคมนาคมทางน้ำ (Riverine Settlement) ซึ่งเป็นการตั้งถิ่นฐานแบบเดิมของชุมชนชาวสวน ถึงแม้ปัจจุบันจะมีความสะดวกของถนนต่างๆ เข้ามาในพื้นที่มากมาย การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในพื้นที่นี้ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนน้ำไว้ได้ มีบ้านเรือนกระจุกตัวอยู่ทั้งสองฝั่งคลองอัมพวา บริเวณที่มีความหนาแน่นของการตั้งถิ่นฐานมากที่สุด คือ เขตพาณิชย์ กรรมและศูนย์กลางเมืองที่ตั้งอยู่บริเวณปากคลองอัมพวา ระหว่างแม่น้ำลำคลองและถนน และพื้นที่ที่ริมน้ำที่อยู่ติดเข้าไป โดยในบริเวณนี้จะมีวัดและโรงเรียนตั้งอยู่ ส่วนพื้นที่ที่ห่างออกไปจะตั้งบ้านเรือนอยู่ห่างๆ กัน แทรกตัวอยู่กับพื้นที่เกษตรกรรม รูปแบบของอาคารบ้านเรือนที่เห็นชัดเจนส่วนใหญ่เป็นเรือนแถวไม้ริมน้ำที่สร้างต่อเนื่องกันไป และบ้านไม้ชั้นเดียวได้ถูกสูงมีชานบ้านหรือระเบียง และศาลาท่าน้ำ นอกจากนี้ยังมีบ้านตึก 2-3 ชั้นแทรกปะปนอยู่

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนโดยเริ่มแรกจะกระจายตัวอยู่บริเวณสองฝั่งแม่น้ำแม่กลอง คลองสายหลัก คลองสายรอง คลองสวน และลำปะโดง ที่เชื่อมโยงกับแม่น้ำแม่กลองได้แก่ คลองอัมพวา คลองบางจาก คลองดาวดึงษ์ คลองลัดดาโชติ คลองผีหลอก คลองประชาขมขึ้น คลองแควอ้อม คลองบางช้าง เป็นต้น โดยยึดวัดเป็นศูนย์กลางในการกระจายตัวของชุมชน ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ บริเวณชุมชนอัมพวามีความหนาแน่นมากเนื่องจากมีศูนย์กลางการค้าที่สำคัญ คือ ตลาดน้ำอัมพวา พื้นที่สองฝั่งคลองตลอดแนวเป็นชุมชนริมน้ำ มีการปลูกผลไม้เป็นสวนด้านหลังเป็นแนวไปตลอด กลุ่มชุมชนบริเวณปากคลองอัมพวา ตั้งอยู่ในจุดบรรจบรวมกันเป็นสี่แยกของแม่น้ำแม่กลอง คลองอัมพวา และคลองประชาขมขึ้น ห่างจากปากแม่น้ำซึ่งไหลออกสู่อ่าวไทยประมาณ 20 กิโลเมตร โครงสร้างของกลุ่มชุมชนประกอบด้วย

- 1) ชุมชนชาวสวน มีลักษณะที่อยู่อาศัยกระจายตัวอยู่ในบริเวณที่ห่างออกมาจากปากคลองอัมพวา คาดว่าเป็นกลุ่มชุมชนเริ่มแรกในพื้นที่ และมีความสัมพันธ์กับการก่อตั้งวัดมาก่อน
- 2) ชุมชนร้านค้าริมคลอง มีลักษณะที่อยู่อาศัยแบบบ้านแถว ห้องแถวไม้ เรียงชิดกันไปตามลำคลองตั้งแต่ปากคลอง คาดว่าเป็นชุมชนที่เกิดขึ้นมาไล่เลี่ยกับการก่อตัวของตลาดน้ำบริเวณปากคลอง

การเปลี่ยนแปลงลักษณะชุมชนคลองอัมพวา สามารถแบ่งได้เป็น 4 ช่วง จากสมมติฐานตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เอกสาร และการสัมภาษณ์ขั้นตอนดังนี้

- 1) ช่วงที่ 1 : ชุมชนหมู่บ้านประมงและการเกษตรเพื่อยังชีพ (ก่อนสมัยอยุธยา)

จากหลักฐานทางธรณีวิทยา ซึ่งสันนิษฐานว่าบริเวณจังหวัดสมุทรสงครามเคยเป็นทะเลตื้นมาก่อน ทำให้สันนิษฐานได้ว่าพื้นที่บริเวณชุมชนคลองอัมพวา น่าจะพัฒนาขึ้นมาจากสภาพแวดล้อมดังกล่าวจนมีลักษณะเป็นพื้นที่ป่าชายเลน อัตราและช่วงเวลาที่แม่น้ำกร่อยเข้าถึงควรมีมากกว่าในปัจจุบัน จึงไม่สามารถทำการเกษตรได้หากไม่มีระบบชลประทานที่สมบูรณ์พอ ดังนั้นรูปแบบการอยู่อาศัยน่าจะเป็นในลักษณะหมู่บ้านประมงหาอาหารและยังชีพโดยการจับสัตว์น้ำเป็นหลัก

- 2) ช่วงที่ 2 : ชุมชนตลาดน้ำและชุมชนการเกษตรเพื่อการค้าขายยุคแรก
(อยุธยา - รัตนโกสินทร์ตอนต้น)

จากหลักฐานทางเอกสาร คือ นิราศพระแท่นดงรังที่แต่งโดยสามเณรกลั่น ซึ่งกล่าวถึงพื้นที่คลองอัมพวาความว่า

“... ถึงคลองน้ำอัมพวาที่ค้าขาย เห็นเรือรายเรียงเรียงเคียงขนาน
มีศาลาท่าน้ำนำสำราญ พวกชาวบ้านซื้อขายคอนท้ายเรือ
ริมชายสวนล้วนมะพร้าวหมูสัปดาห์ ทะลายลูกลากดินน้ำกินเหลือ
กล้วยหักมุกสุกห่ามอร่ามเครือ พริกมะเขือหลายหลากหมากมะพร้าว
ริ้ววารีมีแพขายแพผ้า ทั้งขวานพราพร้อมเครื่องทองเหลืองขาว
เจ้าของแพแลดูทางหนุ่ยยาว มีลูกสาวสีเป็นไทยถอนไรปลิว
ดูชาวสวนล้วนซี้ไค้ทั้งใหญ่เด็ก ส่วนเมียแจ๊กหวิ่มระบมผิว
เห็นเรือเคียงเมียงชะม้ายแต่ปลายคิ้ว แกล้งกรีดนิ้วนั่งอวดทำทรวดทรง...”

ทำให้สันนิษฐานรูปแบบชุมชนในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ได้ว่า คงเป็นกลุ่มบ้านสวนริมน้ำ มีเรือนแพค้าขายของชาวจีนอยู่บริเวณปากคลอง มีการค้าขายผลหมากไร่ ไม้ เครื่องอุปโภคบริโภค ไปจนถึงเครื่องประดับของฟุ่มเฟือย

3) ช่วงที่ 3 : ชุมชนตลาดน้ำและชุมชนการเกษตรเพื่อการค้าขายยุคหลัง

เช่นเดียวกับพัฒนาการของตลาดน้ำในพื้นที่ภาคกลางอื่นๆ เมื่อตลาดน้ำพัฒนาองค์ประกอบและความสำคัญขึ้นมาเต็มที่แล้ว จะเริ่มพัฒนาพื้นที่บริเวณสองฝั่งคลอง การอนุญาตให้ชาวบ้านถือครองกรรมสิทธิ์มีที่ดินเป็นของตนเองทำให้มีการจับจองพื้นที่ริมน้ำแถวปากคลองอัมพวามากขึ้น รูปแบบชุมชนคงมีการเปลี่ยนเป็นชุมชนตลาดร้านค้าริมฝั่งผสมกับเรือขายสินค้าในคลอง โดยกลุ่มชาวจีนระลอกหลังราว 100 ปีก่อน ได้ทยอยอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งหากินยังพื้นที่นี้ ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในยุคนั้น การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่ชัดเจนคงเป็นกลุ่มเรือนแถวร้านค้าที่เพิ่มมากขึ้นตลอดสองฝั่งลำคลอง

4) ช่วงที่ 4 : ชุมชนเทศบาลในปัจจุบัน

การพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบก และการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศของกลุ่มน้ำแม่กลอง ซึ่งเป็นผลมาจากการสร้างเขื่อนบริเวณต้นน้ำ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงศูนย์กลางความเจริญครั้งใหญ่ จากเดิมที่ศูนย์กลางความเจริญถูกกำหนดโดยโครงข่ายลำน้ำ กลายเป็นศูนย์กลางความเจริญถูกกำหนดโดยโครงข่ายถนน การพัฒนาโครงข่ายถนนในจังหวัดสมุทรสงครามโดยไม่ได้คำนึงถึงศูนย์กลางความเจริญดั้งเดิม ทำให้ความเจริญย้ายออกไปสู่พื้นที่ซึ่งมีเครือข่ายคมนาคมทางบกสมบูรณ์กว่าคือ เมืองแม่กลอง กิจกรรมการค้าขายที่เคยคึกคักก็กลับกลายเป็นเงียบเหงา ผู้คนเริ่มย้ายออกจากพื้นที่ เหลือไว้เพียงอาคารร้านค้าที่สามารถดำเนินกิจกรรมการค้าขายต่อไปได้เพียงไม่กี่แห่ง ระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนรูปแบบเป็นการพึ่งพาตนเองภายในชุมชน

โดยสรุปการตั้งถิ่นฐานของชุมชนคลองอัมพวา เริ่มจากการตั้งบ้านเรือนของชุมชนเกษตรกรรม ซึ่งเน้นการหาหลักแหล่งทำมาหากิน และการประกอบอาชีพ จึงมักตั้งในพื้นที่อุดมสมบูรณ์บริเวณริมน้ำ โดยวางอาคารหันเข้าหาเส้นทางน้ำ ด้านหลังทำสวน วัตถุประสงค์ในพื้นที่จะตั้งอยู่ในบริเวณชุมชนที่หนาแน่น ต่อมาได้พัฒนาเป็นศูนย์กลางการค้าทางน้ำ จึงเกิดเรือนแถวค้าขายตลอดริมคลอง และเรือนไทยโบราณยกพื้นสูงพื้นน้ำ ต่อมาการคมนาคมหลักเปลี่ยนจากทางน้ำเป็นทางถนน จึงเกิดการตั้งถิ่นฐานชุมชนตามแนวถนน เกิดชุมชนย่านอาคารร้านค้าที่ตั้งอยู่ริมถนนมากขึ้นตามลำดับ โดยชุมชนใหม่ที่หนาแน่นจะขยายตัวลึกเข้าไปจากริมฝั่งคลองมากขึ้น ย่านการค้าริมน้ำของชุมชนก็ลดบทบาทลง อย่างไรก็ตาม รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนคลองอัมพวายังคงรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนริมน้ำดั้งเดิมเอาไว้ได้เป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่เป็นคลองและสวนผลไม้ที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของอัมพวา

1.4 สภาพทางด้านกายภาพ

1.4.1 อาณาเขตและเขตการปกครอง

เทศบาลตำบลอัมพวามีพื้นที่ครอบคลุมตำบลอัมพวาทั้งหมด แบ่งออกเป็น 1 ตำบล 1 หมู่บ้าน อยู่ในเขตการปกครองของอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีเนื้อที่ประมาณ 2.5 ตารางกิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพฯ ทางรถยนต์ 71 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดสมุทรสงคราม ทางรถยนต์ 6 กิโลเมตร อาณาเขตติดต่อ ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา ทิศใต้ติดต่อกับแม่น้ำแม่กลอง อำเภออัมพวา ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลบ้านปรก อำเภอเมืองสมุทรสงคราม ทิศตะวันตก ติดต่อกับแม่น้ำแม่กลอง อำเภออัมพวา นอกจากนี้พื้นที่ศึกษายังครอบคลุมตำบลบางช้าง อำเภออัมพวาและตำบลบ้านปรก อำเภอเมืองสมุทรสงคราม

1.4.2 ลักษณะภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไป ด้านทิศใต้กับทิศตะวันตกมีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่าน พื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีลำคลองผ่านหลายสายได้แก่ คลองอัมพวา คลองวัดนางวัง คลองวัดบางกะพ้อม คลองบางจาก คลองดาวดึงษ์ คลองลัดดาโชติ ได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเลหนุน น้ำไหลขึ้นลงตลอดปี พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสวนผลไม้ ได้แก่ สวนลิ้นจี่ สวนส้มโอ สวนมะพร้าว สวนมะม่วง ฯลฯ

ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไป จะมีฝนตกชุกประมาณเดือนพฤษภาคม - ตุลาคม เนื่องจากได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และทะเลจีนใต้ เนื่องจากอยู่ไม่ไกลทะเลมากนัก จึงทำให้อากาศไม่ร้อนจัดมากนัก

1.4.3 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม (ตารางที่ 1.1) มีพื้นที่ประมาณ 1,324 ไร่ เป็นการทำเกษตรสวนผลไม้ เช่น สวนมะพร้าว สวนส้มโอ สวนลิ้นจี่ รองลงมาได้แก่ ที่พักอาศัย พื้นที่ประมาณ 135 ไร่ ศูนย์กลางการค้าขายหลักของชุมชนเกาะกลุ่มบริเวณปากคลองอัมพวาและตลาดสดเทศบาล มีการตั้งถิ่นฐานต่อเนื่องไปยังบริเวณที่ทำการเทศบาลตำบลอัมพวาและบริเวณริมคลองอัมพวาทั้งสองฝั่ง และบริเวณริมคลองบางจาก (แผนที่ที่ 1.1) ทั้งนี้สามารถจำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินแต่ละประเภทได้ดังนี้

ตารางที่ 1.1 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษา พ.ศ. 2542

การใช้ประโยชน์ที่ดิน	จำนวน (ไร่-งาน-ตร.วา)	คิดเป็นร้อยละ ของพื้นที่ทั้งหมด
1. ที่อยู่อาศัย	135-0-78	9
2. ที่การเกษตร	1,324-2-46	88
3. ที่ราชการ	5-0-00	0.3
4. ที่ว่างเปล่า	-	-
5. ที่สาธารณะ	-	-
6. ที่ค้าขาย ที่ไม่มีอยู่อาศัยและอุตสาหกรรมอื่นๆ	40-2-36	2.7
รวม	1,505-1-60	100

ที่มา : กองคลัง เทศบาลตำบลอัมพวา

1) การใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม

ได้แก่ กลุ่มอาคารพาณิชย์บริเวณฝั่งเทศบาลกับริมฝั่งวัดอัมพวันเจติยาราม และอาคารร้านค้าพักอาศัยริมคลองอัมพวา

- บริเวณฝั่งที่ทำการเทศบาล มีถนนสายหลักของชุมชนคือถนนประชาเสรมรัฐ ซึ่งเชื่อมกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 325 ทำให้บริเวณฝั่งเทศบาลมีความสะดวกในการคมนาคมติดต่อ การค้าขายกับต่างอำเภอหรือต่างจังหวัด การใช้ที่ดินบริเวณนี้ประกอบด้วย ตลาดสดเทศบาลตำบลอัมพวา อาคารพาณิชย์ ร้านอาหาร ธนาคาร ท่ารถประจำทาง และท่าเรือ เป็นต้น

- บริเวณฝั่งวัดอัมพวันเจติยาราม (ตรงข้ามกับฝั่งเทศบาล) เป็นกลุ่มอาคารพาณิชย์ซึ่งเกาะกลุ่มอยู่ริมคลองอัมพวาบริเวณฝั่งตรงข้ามตลาดสดเทศบาล ประกอบด้วย อาคารพาณิชย์ ร้านค้า ร้านอาหาร และบริการต่างๆ พื้นที่บริเวณถัดเข้าไปจากริมคลองส่วนใหญ่มีร้านค้าขนาดเล็ก นอกนั้นเป็นพื้นที่ของวัดอัมพวันเจติยารามและโรงเรียน

- บริเวณสองฝั่งริมคลองอัมพวา เป็นย่านพาณิชยกรรมที่รองรับภายในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นอาคารร้านค้าในกลุ่มเวียนแถวพักอาศัย ซึ่งมักอยู่ในระยะที่ไม่ไกลกันบริเวณทางแยกหรือจุดบรรจบกันของคลอง ร้านค้ามักแทรกตัวปะปนอยู่กับอาคารเวียนแถวพักอาศัย ได้แก่ ร้านขายของชำ ร้านอาหารและบริการต่างๆ นอกนั้นเป็นการทำสินค้าในที่พักอาศัยเพื่อจำหน่าย

2) การใช้ที่ดินประเภทที่พักอาศัย

การใช้ที่ดินประเภทที่พักอาศัยจะหนาแน่นบริเวณริมคลองอัมพวาและพื้นที่ต่อเนื่องซึ่งอยู่ถัดเข้าไปจากคลองอัมพวา สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

- บริเวณที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก ได้แก่ บริเวณริมคลองอัมพวา ส่วนใหญ่เป็นอาคารพักอาศัยเรือนแถว และอาคารเดี่ยวที่เป็นพื้นที่อาคารเก่า ตั้งแต่สะพานเดชาติศร ถนนประชาเสรษฐ์ถึงปากคลองดาวดึงษ์ โรงเรียนกึ่งเชิงชำเป่าแก้งเต็ง และบริเวณสองฝั่งคลองบางจาก
- บริเวณที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง ได้แก่ อาคารพาณิชย์บริเวณตลาดสดฝั่งเทศบาลตำบลอัมพวาและฝั่งวัดอัมพวันเจติยาราม ตลอดแนวคลองอัมพวาจนถึงปากคลองที่เชื่อมกับแม่น้ำแม่กลอง และพื้นที่เขตตำบลบางช้าง
- บริเวณที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย ได้แก่ พื้นที่บริเวณด้านหลังเรือนแถวพักอาศัยริมน้ำ ซึ่งส่วนใหญ่ยังเป็นพื้นที่โล่ง มีบ้านเดี่ยวแทรกตัวบ้างตามถนนประชาอุทิศ และบริเวณด้านหลังของอาคารเรือนแถวริมน้ำ ซึ่งเป็นพื้นที่สวนผลไม้ นอกจากนี้มีการใช้ที่ดินประเภทที่พักอาศัยกระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่เกษตรกรรมโดยเฉพาะบริเวณตำบลบ้านปรกและพื้นที่บางส่วนของตำบลบางช้าง

3) การใช้ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า

ภายในเขตเทศบาลมีโรงงานอุตสาหกรรมค่อนข้างน้อย และเป็นกิจการที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ พื้นที่รอบนอกชุมชนมีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดปานกลางได้แก่ โรงงานทำทือฟี่ อยู่ทางทิศเหนือบริเวณถนนประชาอุทิศ และโรงงานทำไม้แปรรูปบริเวณริมถนนทางหลวงหมายเลข 325

4) การใช้ที่ดินประเภทสถาบันราชการ

สถานที่ราชการที่ตั้งอยู่ในชุมชนในเขตเทศบาล มี 12 แห่ง ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณฝั่งเทศบาล ได้แก่ ที่ทำการเทศบาลตำบลอัมพวา ที่ว่าการอำเภออัมพวา สถานีตำรวจภูธรอำเภออัมพวา สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ สำนักงานเกษตรอำเภอ ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขอำเภอ หน่วยงานชลประทานอัมพวา โรงฆ่าสัตว์เทศบาล ชุมทางโทรศัพท์อัมพวา สำหรับริมคลองฝั่งวัดอัมพวันเจติยาราม บริเวณปากคลองอัมพวาเป็นที่ตั้งของที่ทำการการไฟฟ้า บริเวณถนนประชาเสรษฐ์เป็นที่ตั้งฝายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และสมาคมกุศลสงเคราะห์อัมพวา

5) การใช้ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา

สถานที่ศึกษาภายในชุมชนเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา 3 โรงเรียน ระดับประถมศึกษาของเอกชน 2 โรงเรียน และระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา 2 โรงเรียน

6) การใช้ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา

ในพื้นที่ชุมชนมีชาวไทยเชื้อสายจีน จึงมีทั้งวัดและโรงเรียนอยู่ในพื้นที่หลายแห่ง ได้แก่ วัดอัมพวันเจติยาราม วัดพระยาญาติ (วัดปากง่าม) วัดจุฬามณี และโรงเรียนเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว นอกจากนี้ยังมีวัดที่อยู่บริเวณใกล้เคียง เช่น วัดภุมรินทร์กุฎีทอง วัดบางกะพ้อม วัดเกษมสรณาราม วัดท้องคุ้ง วัดบางแคน้อย วัดบางแคใหญ่ วัดพวงมาลัย วัดดาวดึงษ์ ฯลฯ

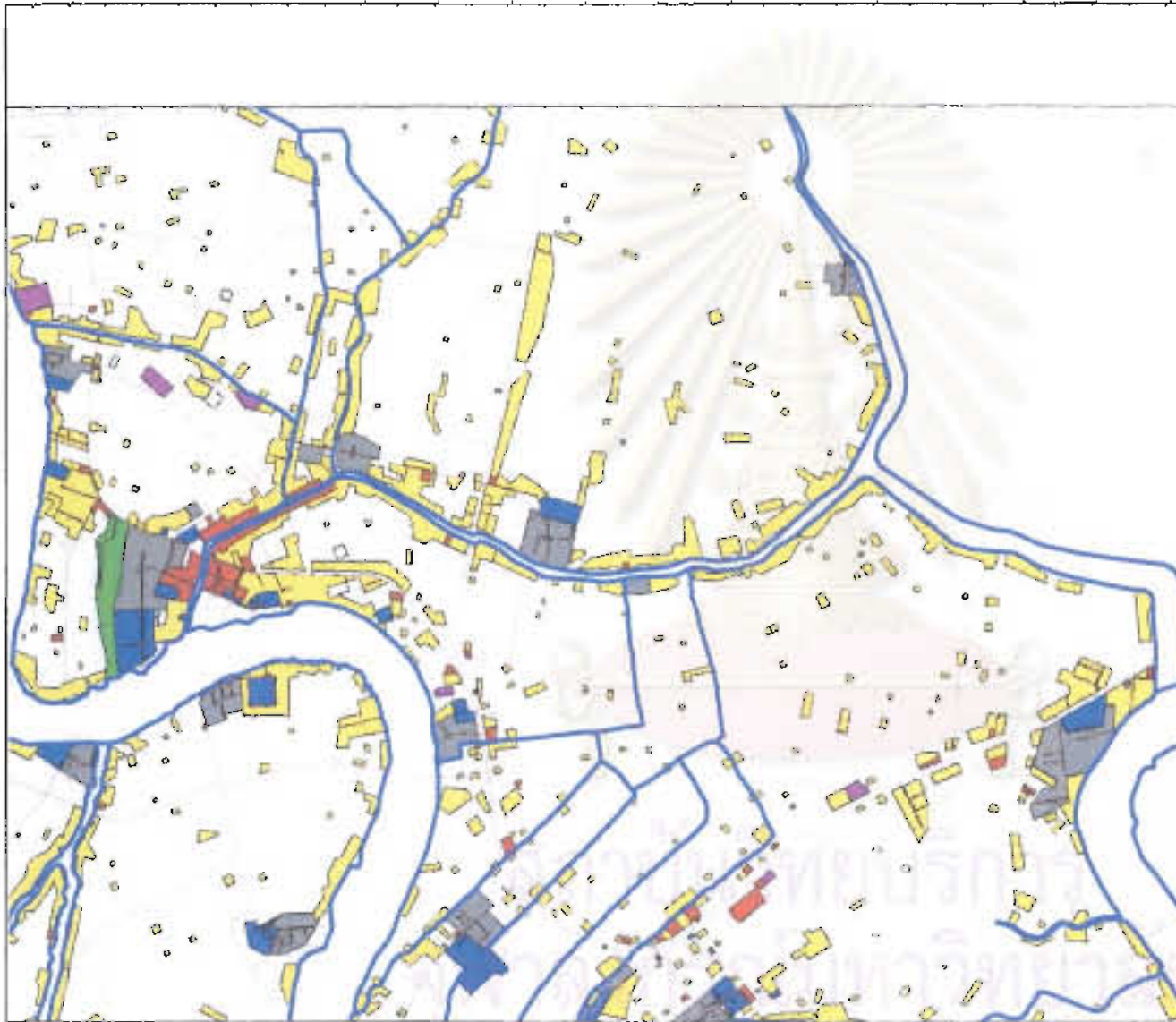
7) การใช้ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

พื้นที่โล่งของชุมชนสำหรับเพื่อการนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม มี 3 ลักษณะ คือ

- พื้นที่ริมหน้าบ้าน หรือ ริมแม่น้ำ ได้แก่ ทางเดินเท้าของชุมชนหน้าบ้าน และทางเดินเท้าและที่โล่งหน้าทำการอำเภอริมแม่น้ำแม่กลอง
- พื้นที่สวนสาธารณะ ได้แก่ อุทยานรัชกาลที่ 2
- พื้นที่โล่งว่างหรือตั้งสิ่งเคาระพบูชา ภายในชุมชน ได้แก่ บริเวณที่จอดรถของวัด โรงเรียน หน้าร้านค้าในชุมชน บริเวณที่ตั้งศาลเจ้า ศาลพระภูมิ

8) การใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรม

พื้นที่เกษตรกรรมเป็นประเภทการใช้ที่ดินที่มีพื้นที่มากที่สุด ส่วนใหญ่เป็นสวนผลไม้ เช่น สวนมะพร้าว สวนส้มโอ สวนลิ้นจี่ นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรรมเพาะปลูกพืชผักทั่วไป พื้นที่เกษตรกรรมจะอยู่ถัดจากชุมชนริมคลองเข้าไปด้านหลัง และมีลำคลองย่อย (ลำประโดง) นำน้ำเข้าไปยังพื้นที่สวน



200 0 200 400 600 800 1000 Meters

โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์
และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา

แผนที่ที่ 1.1
แสดงการใช้ที่ดินชุมชนอัมพวาปี พ.ศ. 2542

สัญลักษณ์

- ถนน
- สันทรายน้ำ
- การวัดที่ดิน พ.ศ. 2542
- ที่อยู่อาศัย
- สวนผลไม้
- บึงสาธารณะ
- ศาลาพักผ่อน
- สถานที่ราชการ
- พื้นที่อนุรักษ์
- เขตทหาร พื้นที่โบราณ



ที่มา : ข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์จังหวัดสมุทรสงคราม

1.4.4 ระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ

การศึกษาระบบนิเวศคลองอัมพวาและคลองผีหลอก แบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงตามลักษณะทางกายภาพของคลองดังนี้

1) คลองอัมพวาช่วงชุมชนหนาแน่น

บริเวณนี้มีบ้านเรือนตั้งอยู่หนาแน่นตลอดริมคลอง จึงมีการปลูกพืชริมน้ำน้อย มีการปลูกไม้กระถางประดับบริเวณหน้าบ้านโดยทั่วไป ระบบนิเวศในน้ำมีความหลากหลายน้อย เนื่องจากข้อจำกัดของคุณภาพน้ำและปริมาณน้ำ สัตว์น้ำที่จับมาเป็นอาหารส่วนใหญ่กึ่งก้ามกรามซึ่งมีขนาดไม่ใหญ่มากนัก มีปลาน้อยและพบเพียงไม่กี่ชนิด ในช่วงน้ำลดมักพบปลาตีนหรือปลากำพุด (*Boleophthalmus boddarti*) ขึ้นมากินเศษอาหารบริเวณใต้บ้านเรือนบ้าง รวมทั้ง"ตัวเงินตัวทอง" ซึ่งมักพบว่ายน้ำอยู่บริเวณตลาด

2) คลองอัมพวาช่วงชุมชนเบาบาง

บริเวณนี้มีบ้านเรือนริมคลองเบาบางกว่าบริเวณช่วงต้นคลองอัมพวา มีสวนผลไม้ริมน้ำมากขึ้นสลับกับบ้านเรือนริมน้ำ พืชริมน้ำที่พบส่วนใหญ่เป็นต้นลำพู (*Sonneratia caseolaris*) และต้นจาก (*Nypa fruticans*) ซึ่งไม่หนาแน่นมากนัก สัตว์น้ำที่ชาวบ้านจับได้ยังมีปริมาณน้อย มีปลามากกว่าบริเวณช่วงแรก of คลองอัมพวาบ้าง แต่ก็ยังไม่มากนัก

3) คลองผีหลอก

ระบบนิเวศริมน้ำเป็นป่าจากขึ้นสลับกับต้นลำพู มีบ้านเรือนเบาบางมาก มีปลาไม่มากนัก มีปูแสม (*Sesamar spp.*) บริเวณริมตลิ่ง สัตว์น้ำดินในน้ำส่วนใหญ่พบพวกหนอนแดง (*Chironomids*) ซึ่งมีมากกว่าบริเวณคลองอัมพวา มีหอยพวกหอยฝาเดียว (*Gastropoda*) ในไฟลัม *Thiaridae* (*thiara spp.*)

คุณภาพน้ำในคลองอัมพวาและคลองผีหลอกโดยทั่วไปยังอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี ไม่มีสภาพความเน่าเสีย ปริมาณออกซิเจนละลายมีค่าระหว่าง 4.5-6.9 มิลลิกรัมต่อลิตร ปริมาณบีโอดีอยู่ในช่วง 1.2-3.0 มิลลิกรัมต่อลิตร และมีค่าเฉลี่ย 1.8 มิลลิกรัมต่อลิตร ซึ่งค่าทั้งหมดไม่เกินมาตรฐานแหล่งน้ำผิวดินประเภทที่ 3 ในส่วนของ การปนเปื้อนจากสิ่งขับถ่าย มีจำนวนแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มค่อนข้างสูงระหว่าง 35,000-920,000 MPNต่อ 100 มิลลิลิตร แต่มีจำนวนแบคทีเรียกลุ่มฟีคัลโคลิฟอร์มค่อนข้างต่ำกว่ามาก ในช่วง 330-4,900 MPNต่อ 100 มิลลิลิตร และมีค่าเฉลี่ย 1,400 MPNต่อ 100 มิลลิลิตร

บริเวณที่พบจำนวนโคลิฟอร์มค่อนข้างสูง คือ ช่วงตลาดปากคลองอัมพวาที่มีการตั้งบ้านเรือนหนาแน่น ส่วนบริเวณที่พบจำนวนโคลิฟอร์มน้อยที่สุด คือ บริเวณริมสองฝั่งคลองฝั่หลอก

1.5 สภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

จากอดีตที่คลองอัมพวาเป็นตลาดน้ำสำคัญ เป็นศูนย์กลางการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า ชุมชนคลองอัมพวาจึงมีความเจริญทางเศรษฐกิจสูง สภาพสังคมมีความเป็นอยู่ที่หนาแน่นคือคึกคักตลอดสองฝั่งคลอง วิถีชีวิตชุมชนใช้น้ำเป็นเส้นทางหลัก ปัจจุบันเมื่อความเจริญเข้ามาถึงพื้นที่ชุมชนที่สะดวก การสัญจรทางน้ำลดความสำคัญลง รูปแบบการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าทางน้ำเลือนหายไป ชาวสวนเปลี่ยนมาขนส่งผลผลิตทางรถยนต์แทนการลำเลียงขนส่งทางเรือมากขึ้น ย่านร้านค้า ตลาดริมน้ำเปลี่ยนบทบาทมาให้บริการเพียงในระดับชุมชน หมู่บ้านในละแวกใกล้ๆ ส่งผลถึงสภาพสังคมของชุมชนเปลี่ยนไป โดยผู้อาศัยเดิมย้ายออกไป คนวัยหนุ่มสาวออกไปทำงานนอกพื้นที่ชุมชนที่มีแหล่งงานรองรับ เข้าไปศึกษาในกรุงเทพฯ บริเวณชุมชนจึงมีความเงียบเหงา การค้าเหลือน้อยลง คนอยู่น้อยลง มีเพียงคนในวัยสูงอายุและเด็กเป็นส่วนใหญ่ ด้านวัฒนธรรมประเพณีและเทศกาลดั้งเดิมของชุมชนริมน้ำเริ่มขาดการส่งเสริม เปลี่ยนตามกระแสสังคมที่ทันสมัยมากขึ้น อย่างไรก็ตามสภาพสังคม การดำเนินชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนริมน้ำ และการสืบทอดทางวัฒนธรรมก็ยังคงเหลืออยู่อีกมาก

1.5.1 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

1.5.1.1 โครงสร้างทางเศรษฐกิจและรายได้ประชากร

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาเป็นพานิชยกรรม อุตสาหกรรม รับราชการ ฯลฯ ทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจและรายได้ประชากรเป็นไปตามลักษณะการประกอบอาชีพ

ตารางที่ 1.2 แสดงพื้นที่การเกษตรและจำนวนครัวเรือนภาคเกษตรกรรมในบริเวณพื้นที่ศึกษา

พ.ศ.	พื้นที่เกษตรกรรม	จำนวนครัวเรือนภาคเกษตรกรรม
2538	785	201
2539	774	201
2540	767	189
2541	761	187
2542	754	183

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอัมพวา

1.5.1.2 ด้านเกษตรกรรม

โดยทั่วไปเศรษฐกิจของอัมพวาขึ้นอยู่กับกการเกษตรกรรม พื้นที่ของชุมชนคลองอัมพวาอยู่บริเวณที่ราบลุ่มซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์มากเหมาะแก่การเพาะปลูกไม้ยืนต้น โดยจะกระจายตัวอยู่ทุกๆส่วนของชุมชนปะปนกับที่อยู่อาศัย พืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้แก่ชุมชน คือ มะพร้าว ลิ้นจี่ และส้มโอ และใช้แม่น้ำลำคลองและถนนในการขนส่งผลผลิตทางการเกษตร

ตารางที่ 1.3 แสดงผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญและมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรในบริเวณพื้นที่ศึกษา

ผลผลิตที่สำคัญ	มูลค่าผลผลิต				
	พ.ศ.2538	พ.ศ.2539	พ.ศ.2540	พ.ศ.2541	พ.ศ.2542
1. มะพร้าวผล	1,584,000	1,520,000	1,430,500	1,305,000	1,324,000
2. มะพร้าวอ่อน	68,000	78,250	75,550	84,250	129,000
3. ลิ้นจี่	535,000	1,470,000	2,257,500	-	5,517,500
4. ส้มโอ	1,425,600	2,346,300	2,405,700	2,554,200	2,880,000
5. อื่นๆ	350,000	300,000	350,000	350,000	400,000
รวม	3,612,600	5,714,550	6,519,250	4,293,450	10,250,500

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภออัมพวา

1.5.1.3 ด้านอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมในเขตชุมชนคลองอัมพวา ส่วนใหญ่เป็นกิจการอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ได้แก่ อุตสาหกรรมผลิตน้ำตาลมะพร้าว ผลิตทอพีพี และขนมหวาน เป็นต้น ซึ่งตั้งอยู่บนถนนในชุมชน และริมถนนทางหลวง เพื่อสะดวกต่อการขนส่ง

ตารางที่ 1.4 แสดงประเภทการประกอบการอุตสาหกรรม จำนวนแรงงาน และกำลังการผลิตในบริเวณพื้นที่ศึกษา

ชื่อ	ประเภท	จำนวนแรงงาน			กำลังการผลิต
		ชาย	หญิง	รวม	
หจก. เจษฎาสัมพันธ์	ผลิตน้ำตาลมะพร้าว	8	-	8	น้ำตาลหลอม 5,200 ปีบ
ภูมราการ์เมนท์	ตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป	4	26	30	กางเกงว้ายน้ำ 84,000 ตัว
มหาดุสิต 2	ผลิตภัณฑ์คอนกรีต อิฐบล็อก เสาปูน	6	-	6	อิฐบล็อก 60,000 ก้อน เสาปูน 10,000 ต้น
หจก. บุญประเสริฐอุตสาหกรรม	ทำขนมหวานประเภทท็อปปี้	20	-	20	ท็อปปี้ 15,000 กล่อง
บริษัท บุญประเสริฐคอนกรีตชั้นเนอริ จำกัด	ทำท็อปปี้ประเภทต่างๆ	47	-	47	ลูกอมสอดไส้ 48 ตัน ลูกอมเคี้ยวรสนม 48 ตัน ท็อปปี้ 108 ตัน
อัมพวาค้าไม้	ไสและซอยไม้	6	-	6	ไม้แปรรูป 1,500 ลบ.ฟ. ซีกบ
ก. แสงวงนิช	ทำวงกบประตู หน้าต่าง และเครื่องเรือนจากไม้	4	-	4	บานประตู-หน้าต่าง 960 บาน วงกบประตู 600 วง วงกบหน้าต่าง 960 วง

ที่มา : อุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรสงคราม

1.5.1.4 ด้านการค้า ผลิตภัณฑ์และบริการ

ย่านพาณิชย์กรรมอยู่ริมคลองอัมพวาในเขตเทศบาลตำบลอัมพวา และบริเวณสองฝั่งถนนประชาเศรษฐกิจ การค้าส่วนใหญ่เป็นการค้าปลีกสินค้าประเภทที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน อาหาร ผลผลิตทางการเกษตร สินค้าแปรรูปอย่างง่าย ไม่มีกิจการประเภทสถานบันเทิง ทั้งนี้เนื่องจากมีระยะทางห่างจากตัวเมืองสมุทรสงครามเพียง 7 กิโลเมตรเท่านั้น รวมทั้งชุมชนมีการค้าขาย โดยการทำผลิตภัณฑ์ของตนเองตามนโยบายของรัฐบาล หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ในอำเภออัมพวามีผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากชุมชนได้แก่ ขนมพื้นบ้านจาก ต.สวนหลวง ส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่จาก ต.สวนหลวงและ ต.บางนางลี่ แซมพูจาก ต.บางนางลี่ กะลามะพร้าว ผลไม้ (ส้มโอ/มะพร้าว/ลิ้นจี่) จาก ต.บางแค ขนมไทยโบราณ บ้านจิวจำลองจาก ต.บางช้าง น้ำพริกปู้ยี่ชีวภาพจาก ต.เหมืองใหม่ น้ำตาลมะพร้าวจาก ต.ปลายโพงพาง ส่วนผลิตภัณฑ์ที่เป็นการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ อุทยาน ร.2 ต.อัมพวา ประเพณีเล่นว่าว ต.บางนางลี่ ตลาดน้ำท่าคา ต.ท่าคา หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต.ปลายโพงพางและ ต.ยี่สาร

1.5.2 ลักษณะทางสังคม

1.5.2.1 จำนวนประชากร

จำนวนประชากร จากงานทะเบียนราษฎรเทศบาลตำบลอัมพวา ปี พ.ศ.2542 มีทั้งสิ้น 6,369 คน แบ่งเป็นชาย 3,012 คน หญิง 3,357 คน มีครัวเรือนทั้งสิ้น 1,682 ครัวเรือน ประชากรเฉลี่ยครัวเรือนละ 4 คน ความหนาแน่นของประชากร 2,548 คนต่อตารางกิโลเมตร

ตารางที่ 1.5 แสดงจำนวนประชากร อัตราการเพิ่ม จำนวนครัวเรือน ประชากรเฉลี่ยในพื้นที่ศึกษา

พ.ศ.	จำนวนประชากร			อัตราการเพิ่ม-ลด (ร้อยละ)	จำนวนครัวเรือน	ประชากรเฉลี่ยครัวเรือนละ
	ชาย	หญิง	รวม			
2538	3,406	3,533	6,939	-0.73	1,656	4.19
2539	3,375	3,483	6,878	-1.17	1,633	4.19
2540	3,091	3,404	6,495	-5.30	1,682	3.86
2541	3,025	3,374	6,372	-1.90	1,693	3.99
2542	3,012	3,357	6,369	-0.05	1,682	3.78

ที่มา : งานทะเบียนราษฎร เทศบาลตำบลอัมพวา

1.5.2.2 การศึกษาและการนับถือศาสนา

ในเขตเทศบาลอัมพวามีคนในชุมชนไปโรงเรียนที่อยู่บริเวณชุมชน ตามระดับชั้นคือ

- ระดับชั้นอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล 1 วัดนางวัง โรงเรียนเทศบาล 2 วัดเกษมศรณาราม โรงเรียนเทศบาล 3 วัดอัมพวันเจติยาราม โรงเรียนล้อมรั้ว (เดิมชื่อราษฎร์ยกเอง) และโรงเรียนวิริยะวิทยามูลนิธิ
- ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ได้แก่ โรงเรียนอัมพวันวิทยาลัย และโรงเรียนวัดบางกะพ้อม

ประชากรในชุมชนคลองอัมพวา ส่วนใหญ่เป็นคนไทย หรือคนไทยเชื้อสายจีน ที่มาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่อดีต ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีโรงเรียนไว้สำหรับประกอบพิธีกรรม ในช่วงเทศกาลของชาวไทยเชื้อสายจีน

1.5.2.3 การประกอบอาชีพ

เนื่องจากพื้นที่ของอำเภออัมพวามีความอุดมสมบูรณ์มาก การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ คืออาชีพเกษตรกรรม โดยปลูกพืชสวนจำพวก มะพร้าว ส้มโอ ลิ้นจี่ ทำน้ำตาลมะพร้าว น้ำตาลปึก ส่วนในบริเวณย่านพาณิชย์กรรมในชุมชน มีอาชีพค้าขาย ได้แก่ ขายของชำ ทำขนม-อาหาร ขายอุปกรณ์เครื่องใช้ทางการเกษตร เป็นต้น อาชีพรับราชการเป็นส่วนน้อยที่อยู่ในพื้นที่ชุมชน และคนที่ย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนมีอาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้างทำงานโรงงาน ชีมนอเตอร์ไซค์รับจ้าง เป็นต้น

1.5.2.4 ความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน

ชุมชนคลองอัมพวามีปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินไม่มากนัก ปัญหาที่สำคัญได้แก่ปัญหาเสพติดในชุมชนซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น รองลงมาคือการพนันในชุมชน และการลักทรัพย์ทำร้ายร่างกายซึ่งผู้ก่อเหตุส่วนหนึ่งเป็นคนจากภายนอกที่เข้ามาเช่าบ้านอยู่ในชุมชน

1.5.2.5 การสาธารณสุข

ภายในเขตเทศบาลไม่มีสถานบริการของรัฐ เช่น โรงพยาบาล สถานีอนามัย มีคลินิกเอกชน 3 แห่ง ร้านขายยาแผนปัจจุบัน 3 ร้าน ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาล 1 แห่ง มีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข จำนวน 3 คน โดยมีเจ้าหน้าที่ให้บริการด้านการรักษาเบื้องต้นเพียง 1 คน เฉลี่ยผู้รับบริการ 10 รายต่อวัน อัตราส่วนเจ้าหน้าที่ต่อประชากร 1 : 6000 คน (จากข้อมูลเทศบาลตำบลอัมพวา ปี 2542)

1.5.2.6 ประเพณีและวัฒนธรรม

ชาวชุมชนคลองอัมพวา ส่วนใหญ่ดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ประเพณีต่างๆจึงเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณีการทำบุญตักบาตร ประเพณีแห่เทียนพรรษา เวียนเทียน ประเพณีสงกรานต์ในวันสงกรานต์ ประเพณีแข่งเรือ ซึ่งมักจัดให้เป็นงานประจำปีของวัดต่างๆ นอกจากประเพณีที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแล้ว ยังมีงานเทศกาลเพื่อความรื่นเริง ได้แก่ งานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย งานวันลิ้นจี่ งานวันส้มโอขาวใหญ่ งานประเพณีลอยกระทง งานวันว้าวไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภออัมพวา ได้แก่

1. น้ำตาลบางช้าง เป็นการทำน้ำตาลสดหรือน้ำตาลมะพร้าว ซึ่งบริเวณที่ปลูกมะพร้าว น้ำตาลมาก ได้แก่ ย่านบางช้าง ซึ่งลือชื่อกันในเรื่องน้ำตาลมะพร้าว นอกจากนี้ยังมีการทำน้ำตาลมะพร้าวที่ตำบลบางนางลี่ บางขันแตก ท้ายหาด ปลายโพงพาง ลาดใหญ่ บางตะเคียน ท่าคา บางกระบือ บางใหญ่ และบางน้อย

2. มะพร้าวช่อ (เครื่องดนตรีไทย) มะพร้าวช่อที่ได้อยู่ที่ อำเภออัมพวาและบ้านพญาช่อ ตำบลบางพรหม อำเภอบางคนที โดยมีนายสมพร เกตุแก้ว ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องมะพร้าวช่อและเป็นนักดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงของจังหวัด
3. เครื่องเบญจรงค์และลายน้ำทอง ลายเบญจรงค์และลายน้ำทองเป็นชื่อเรียกเครื่องถ้วยชนิดหนึ่งที่ใช้ในไทยตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีถึงรัตนโกสินทร์ เป็นชามที่เขียนด้วยสี 5 สีได้แก่ แดง เหลือง ขาว ดำ เขียวหรือน้ำเงิน เครื่องถ้วยเบญจรงค์เป็นเครื่องถ้วยสีขาวที่เขียนลายให้สี เครื่องถ้วยลายน้ำทองจัดอยู่ในประเภทเดียวกันแต่เพิ่มสีทองเป็นพื้นหรือแต้มสีทองหรือเขียนเส้นดัดสีทอง โดยมีนายวิรัตน์ ปินสุวรรณ เป็นผู้อนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปะไทยด้านจิตรกรรมการเขียนลายเบญจรงค์
4. การทำสวนมะพร้าว ถือเป็นอาชีพหลักที่สำคัญและทำรายได้ให้กับจังหวัดอย่างมาก แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ ชายผลและทำน้ำตาลมะพร้าว
5. การทำสวนส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่ ลักษณะเด่นของส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่คือ มีรูปทรงต้นสูงโปร่ง กิ่งก้านค่อนข้างยาว ใบสีเขียวเข้มเป็นมัน ด้านใต้ใบมีขนนุ่มและขนาดใหญ่กว่าพันธุ์อื่น ออกดอกผลตลอดปี 3 ระยะ ในหนึ่งปี คือ ระยะแรกเดือนธันวาคม-มกราคม ระยะที่สองเดือนมีนาคม-เมษายน ระยะที่สามเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม และควรเก็บผลเมื่ออายุประมาณ 6 เดือนขึ้นไป
6. สอนลิ้นจี่ พบว่าลิ้นจี่ที่ปลูกครั้งแรกตั้งแต่ ปี พ.ศ.2340 ที่ตำบลบางสะแก อำเภอบางคนที และตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา พันธุ์ที่นิยมปลูกคือ พันธุ์ค่อมลำเจียก ให้ผลเมื่ออายุ 5 ปี

1.5.2.7 กลุ่มองค์การทางสังคม

ภายในเขตเทศบาล ได้มีการจัดตั้งเป็นชุมชนย่อยต่างๆ ซึ่งยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด ส่วนที่มีการจัดตั้งแล้วจำนวน 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบางจาก ชุมชนบ้านหัวแหลม ชุมชนโรงเจ และชุมชนวัดอัมพวัน และมีการจัดตั้งองค์การของประชาชนขึ้นในเขตเทศบาล ได้แก่ คณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการแม่บ้านชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) นอกจากนี้ยังมีประชาคมคนรักแม่กลองและอาสาสมัครในองค์การบริหารส่วนตำบลบางช้างและองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านปรก ทั้งนี้เพื่อให้องค์การดังกล่าว เป็นแกนกลางในการประสานงานและประสานความร่วมมือระหว่างประชาชนกับเทศบาล เพื่อช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหา ความต้องการ ตลอดจนส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและพัฒนาในด้านต่างๆ

1.6 ผลจากการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูล

ผลจากการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลบริเวณพื้นที่ศึกษา สามารถจำแนกพื้นที่ตามความแตกต่างทางกายภาพสิ่งแวดล้อม กิจกรรม และโครงสร้างทางสังคม ได้เป็น 3 เขตดังนี้

1.6.1 เขตที่ 1 บริเวณปากคลองอัมพวา – วัดพระยาญาติ (แผนที่ที่ 1.2)

กลุ่มภาคีชุมชนในเขตเทศบาลตำบลอัมพวา เป็นพื้นที่ศูนย์กลางการติดต่อค้าขายมาตั้งแต่อดีต สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบชุมชน ได้ดังนี้

1) เครือข่ายการสัญจร

ก) ทางบก

- ถนนสายหลัก ได้แก่ ถนนประชาเสรษฐ เป็นถนน 2 ช่องทางเดินรถ สายหลักที่แยกมาจากถนนหลวงสาย 325 ผ่านทั้งตัวเทศบาล วัดอัมพวันเจติยาราม และอุทยาน ร.2 เป็นเส้นทางหลักสำหรับรถที่ขนาดใหญ่และเล็กเข้าถึง
- ถนนสายรอง แยกจากทางสายหลัก ถนนประชาเสรษฐ เชื่อมต่อกับชุมชนย่อยอื่นๆ ภายในและนอกพื้นที่ เป็นเส้นทางรองสำหรับรถยนต์และจักรยานยนต์ โดยเฉพาะสำหรับคนในพื้นที่ ได้แก่
 - ถนนประชาอุทิศ เป็นถนนคอนกรีต 2 ช่องทางเดินรถ แยกจากถนนสายประชาเสรษฐ ไปถึงชุมชนริมคลองอัมพวาและคลองบางจาก วนามคลองอัมพวา เรื่อยไปสุดที่สะพาน โรงเจฝึกเชิงรำเข้าแก้มเด็ก
 - ถนนบางจาก-โรงเจ เป็นถนนคอนกรีต 2 ช่องทางเดินรถ แยกจากถนนประชาอุทิศ ไปบรรจบกับถนนประชาเสรษฐ โดยวิ่งขนานไปกับคลองบางจากจนออกปากคลองบรรจบแม่น้ำแม่กลอง



ถนนประชาเสรษฐ



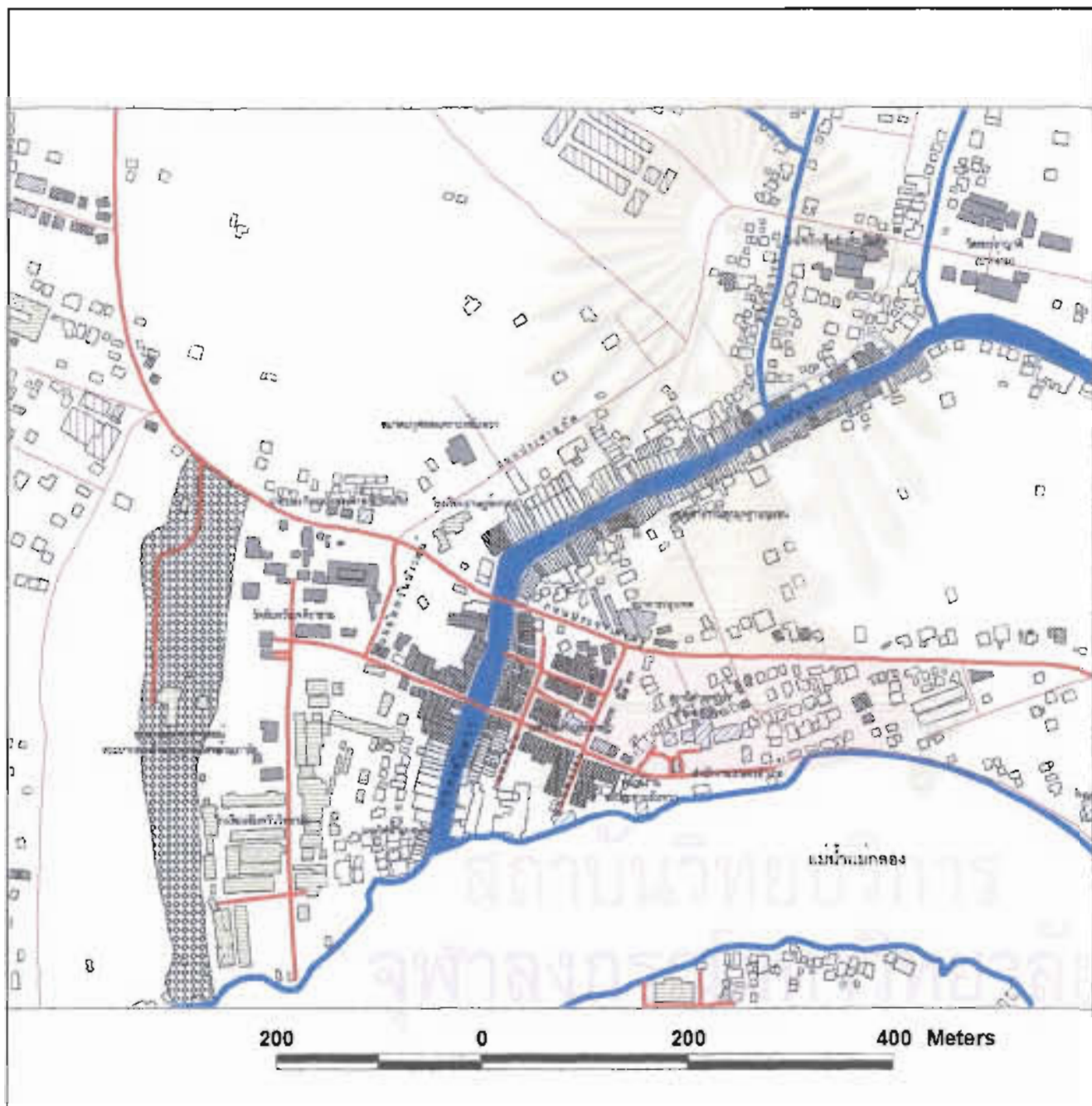
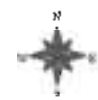
ถนนประชาอุทิศ

โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์ และพัฒนาคุณภาพแวดล้อมคลองอัมพวา

แผนที่ 1.2
พื้นที่สำรวจเขตที่ 1

สัญลักษณ์

-  ถนนสายหลัก
 -  ถนนสายรอง
 -  ทางเดินคอนกรีต
 -  เส้นทางน้ำ
 -  เขตเกษตรเขตที่ 2
- การใช้ที่ดิน
-  ที่อยู่อาศัย
 -  พืชไร่/สวน
 -  ทุ่งนา/สวน
 -  พืชผัก/สวนผลไม้/สวน
 -  สนามกีฬา
 -  สวนสาธารณะ
 -  ราชการ



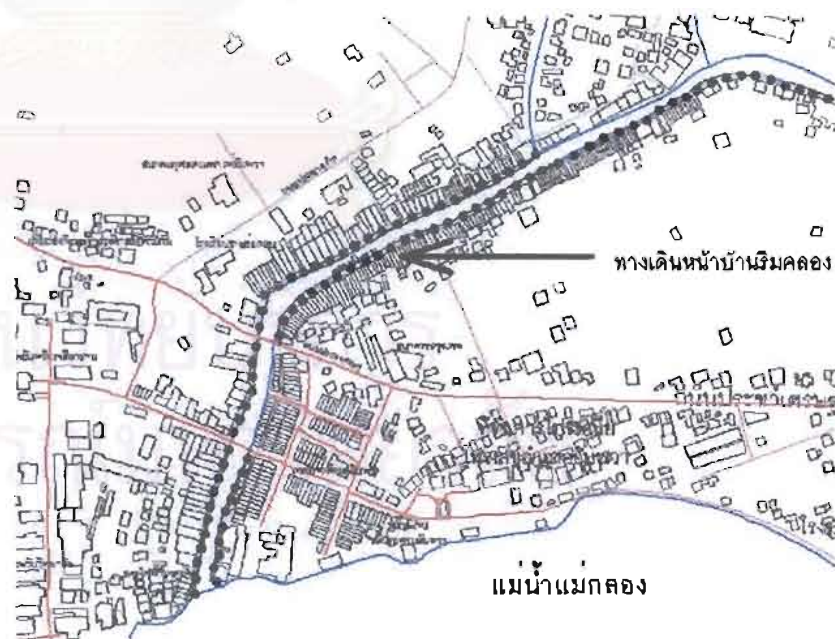
ที่มา : กรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย
และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- **เครือข่ายถนนภายในชุมชน** ไม่ได้เชื่อมต่อกับถนนสายหลักหรือสายรอง เป็นเครือข่ายถนนที่สิ้นสุดในตัวชุมชนเอง ได้แก่

- ถนนอัมพวันนิเวศน์
- ถนนสมบูรณ์
- ถนนศรีอัมพวา
- ถนนพวงสมบูรณ์
- ถนนโชติธำรงค์
- ถนนหมู่บ้านหัวแหลม

เป็นเครือข่ายถนนคอนกรีต 2 ช่องทางเดินรถ เข้าสู่ตลาด และอาคารสำนักงานราชการริมแม่น้ำแม่กลอง เป็นเครือข่ายสำหรับรถยนต์และจักรยานยนต์ โดยเฉพาะสำหรับคนในพื้นที่

- **เครือข่ายทางเดินภายใน** ได้แก่ สะพานคอนกรีตริมคลองทั้งสองฝั่ง ทางเดินจากวัดอัมพวันเจติยารามสู่ตลาด และทางเดินหน้าบ้านริมคลองทั้งสองฝั่ง เป็นเส้นทางสัญจรสำหรับคนในพื้นที่ รวมถึงรถจักรยานยนต์



แผนผังที่ 1-1 แสดงทางเดินหน้าบ้านริมคลองอัมพวา ใช้เป็นเส้นทางสัญจรภายในชุมชน

- ซอกอาคาร จะมีจุดตลอดระหว่างทางเดินสองฝั่งคลอง แต่จะมีหนาแน่นมาก ช่วงตั้งแต่สะพานประชาติศรจนถึงวัดพระยาญาติ ใช้เป็นทางเชื่อมระหว่างทางเดินริมคลองและชุมชนริ้วคลองหรือสวน



แผนผังที่ 1-2 แสดงซอกอาคาร ใช้เป็นทางเชื่อมระหว่างทางเดินริมคลองและชุมชนริ้วคลองหรือสวน

ข) ทางน้ำ

- คลองสายหลัก ได้แก่ คลองอัมพวา เป็นเส้นทางสำหรับเรือขนส่งหรือเรือโดยสารทางยาวขนาดเล็กถึงใหญ่ สามารถผ่านไปมาได้ตลอดแม้ระดับน้ำจะลดลงต่ำสุด



คลองอัมพวา ลำน้ำสายหลักที่ใช้เป็นเส้นทางสัญจรของชุมชน

- **คลองสายรอง** เป็นเส้นทางสำหรับเรือขนาดเล็กของคนในพื้นที่ผ่านไปได้ แต่ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาในระดับน้ำขึ้นลง ทั้งยังเป็นคลองชลประทานนำน้ำเข้าเรือสวน ได้แก่
 - คลองลัดตาโชติ เชื่อมต่อจากคลองบางจากเข้าสู่เครือข่ายลำน้ำทางตอนเหนือ และเชื่อมต่อกับคลองดาวดึงษ์
 - คลองบางจาก แยกออกจากคลองอัมพวาออกสู่แม่น้ำแม่กลอง
 - คลองดาวดึงษ์ เชื่อมต่อจากคลองอัมพวา บริเวณวัดพระยาญาติเข้าสู่เครือข่ายลำน้ำทางตอนเหนือ มีส่วนคลองเชื่อมต่อกับคลองลัดตาโชติ
- **เครือข่ายลำน้ำย่อย** ได้แก่ คลองสวน ลำประโดง เป็นเส้นทางลำเลียงขนถ่ายผลผลิตทางการเกษตร และคลองชลประทานส่งน้ำ

2) พื้นที่สาธารณะ

ก) พื้นที่ลานอเนกประสงค์ขนาดใหญ่

- วัดอัมพวันเจติยาราม มีพื้นที่ลานคอนกรีตและลานหญ้าโล่งมากมาย ปัจจุบันใช้เป็นลานจอดรถของนักท่องเที่ยวที่มาชมวัด และเดินชมสวน
- โรงเรียนอัมพวันวิทยาลัย มีพื้นที่ลานคอนกรีตโล่งใหญ่สำหรับจอดรถและทำกิจกรรมอเนกประสงค์
- โรงเรียนราษฎร์รักเอง ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนล้อมรั้ว ลานหญ้าเดิมของโรงเรียนยังคงสภาพใช้งานได้อยู่
- พื้นที่ริมแม่น้ำแม่กลองหน้าสถานีตำรวจภูธรอัมพวา เป็นพื้นที่ริมน้ำสาธารณะผืนใหญ่ที่สุดในพื้นที่ศึกษา สำหรับจอดรถและทำกิจกรรมอเนกประสงค์

ข) พื้นที่ลานอเนกประสงค์ขนาดเล็ก

- พื้นที่เลียบริมคลองอัมพวาบริเวณตลาด จัดแบ่งเป็นสองส่วน คือ ส่วนหน้าตลาดที่มีการจัดวางหาบเร่แผงขายของ และส่วนพื้นที่ว่างริมน้ำที่มีการทำราวเหล็กกันอยู่
- ท่าหน้าบริเวณตลาด สำหรับเรือโดยสารและขนส่งสินค้า ปัจจุบันการใช้งานดังกล่าวมีน้อยลงมาก และถูกใช้เป็นที่นั่งพักผ่อนมากกว่า

- พื้นที่เชิงสะพานถนนข้ามคลองอัมพวา ไม่ได้มีการจัดการใช้งานอย่างใดเป็นพิเศษ แต่บางกรณีก็เป็นเหมือนประตูผ่านเข้าออกชุมชนสำหรับคนภายนอก ที่ไม่ได้เข้าไปยังวัดอัมพวันเจติยารามโดยตรง และมาจจรดในบริเวณนี้
- พื้นที่ลานใต้ถุนชุมชนหลังคลอง ปัจจุบันไม่มีการใช้ประโยชน์



แผนที่ที่ 1-3 แสดงตำแหน่งพื้นที่ลานอเนกประสงค์

ค) พื้นที่สาธารณะอื่นๆ

- พื้นที่บนสะพาน นอกจากเป็นทางเชื่อมการสัญจรของทั้งสองฝั่งแล้ว ยังเป็นที่ชมการเล่นในเทศกาลทางน้ำต่างๆ
- พื้นที่ใต้สะพาน ไม่ได้มีการใช้งานใดๆเป็นพิเศษ บางกรณีถูกใช้เป็นที่จอดพักเรือ จอดรถจักรยานยนต์ และเก็บอุปกรณ์จับสัตว์น้ำ



พื้นที่ใต้สะพานใช้ประโยชน์เพื่อเป็นที่จอด จอดรถจักรยานยนต์และเก็บอุปกรณ์จับสัตว์น้ำ



พื้นที่บนสะพานใช้ประโยชน์เพื่อชมงานประเพณีในช่วงเทศกาลต่างๆ

3) ลักษณะสถาปัตยกรรม

ก) เรือนแถวไม้ดั้งเดิม

เรือนแถวโครงสร้างไม้ชั้นเดียว หลังคากระเบื้องปูนแผ่นหรือสังกะสีต่อเนื่องกัน หลายหลัง ชายคาสังกะสีคลุมทางเดิน ประตูบานเฟี้ยมไม้ ช่องระบายลมรูปแบบต่างๆ มีการสร้างบ้านต่อเติมไปทางด้านหลังโดยมีครัวและห้องน้ำคั่นอยู่ มีลักษณะเด่นคือความต่อเนื่องของเส้นแนวหลังคาและชายคา ซึ่งคงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนริมคลองอัมพวา

ข) บ้านเดี่ยวไม้ดั้งเดิม

- บ้านเดี่ยวโครงสร้างไม้ชั้นเดียวหลังคากระเบื้องปูนแผ่นหรือสังกะสี ชายคาสังกะสีคลุมทางเดิน ประตูบานเฟี้ยมไม้ ลักษณะกลมกลืนกับเรือนแถวโครงสร้างไม้ชั้นเดียว
- บ้านเดี่ยวโครงสร้างไม้ชั้นเดียวหลังคาจั่วสังกะสี บ้านเดี่ยวโครงสร้างไม้สองชั้นหลังคากระเบื้องปูนแผ่น

ค) บ้านเดี่ยวไม้ประยุกต์

บ้านโครงสร้างไม้สองชั้น หลังคากระเบื้องลอนคู่หรือสังกะสี

ง) ตึกแถวสองชั้นรุ่นแรก

ตึกแถวคอนกรีตโครงสร้างไม้สองชั้นหลังคากระเบื้องลอน คู่ที่ลดทอนขึ้นหลังจากที่มีไฟไหม้ร้านแถวไม้เดิมบริเวณตลาด

จ) ตึกแถวใหม่

ตึกแถวคอนกรีตสองชั้นขึ้นไป มีทั้งที่อยู่อาศัย ร้านค้า และอาคารสำนักงาน



ก) บ้านแถวไม้แบบดั้งเดิม



ข) บ้านเดี่ยวไม้แบบดั้งเดิม



ค) บ้านเดี่ยวไม้แบบประยุกต์



ง) ตึกแถวสองชั้นรุ่นแรก



จ) ตึกแถวสองชั้นใหม่บริเวณตลาดเทศบาล

แผนผังที่ 1-4 แสดงตำแหน่งลักษณะสถาปัตยกรรมของอาคารบ้านเรือนริมคลองอัมพวา

4) องค์ประกอบสถาปัตยกรรมส่วนเพิ่มเติม

ก) ส่วนทางเดินคอนกรีตเสริมเหล็กหน้าอาคาร

เดิมเป็นทางเดินสะพานไม้กึ่งสาธารณะ เพื่ออำนวยความสะดวกต่อกลุ่มร้านค้าพาณิชย์เรือนแถวชายของ ภายหลังทางหน่วยงานราชการดำเนินการสร้างปรับเปลี่ยนใหม่เป็นโครงคอนกรีตเสริมเหล็ก จึงถือเป็นส่วนสาธารณะเต็มตัว มีบางพื้นที่ยังคงทางเดินไม้อยู่ ส่วนมากใช้เพื่อเป็นทางสัญจร และมีการวางองค์ประกอบประดับอื่นเพื่อกันการพลัดตกลงคลอง



ทางเดินคอนกรีตเสริมเหล็กเชื่อมต่อบ้าน



ทางเดินคอนกรีตเสริมเหล็กมีส่วนไม่ปิด

ข) บ้านไต่เชื่อมต่อกับคลองเดิม

บ้านไต่สำเร็จรูปคอนกรีตเสริมเหล็ก มีทั้งที่ชาวบ้านซื้อมาเอง และทางหน่วยงานราชการนำมาติดตั้ง มีความชันค่อนข้างมาก เนื่องจากระดับน้ำมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงสูง การใช้งานคงทนถาวรกว่าบ้านไต่ไม้ แต่ซ่อมแซมยากกว่า จึงมีอยู่เป็นจำนวนมากที่ชำรุดแต่ไม่ได้รับการซ่อมแซม



บ้านไต่เป็นพื้นที่ใช้งานได้อเนกประสงค์



บ้านไต่หลายจุดมีสภาพที่ทรุดโทรม

ค) ส่วนต่อเติมหน้าทางเดิน

ส่วนก่อสร้างต่อเติมยื่นเข้าไปสู่ลำน้ำเพื่อใช้งานอเนกประสงค์ มีทั้งที่เป็น ศาลาริม
น้ำสำหรับนั่งเล่น วางไม้กระถาง โรงเก็บวัสดุ และโรงเก็บเรือ



ส่วนต่อเติมใช้เป็นศาลาริมน้ำ



ส่วนต่อเติมใช้เป็นโรงเก็บเรือ

ง) อื่นๆ

ได้แก่ เสาไฟฟ้าในคลอง สะพานข้ามคลอง ต้นไม้กระถาง ป้ายชื่อร้านค้า ชะยะ ราว
ตากผ้า กระถางรูป



แนวเสาไฟฟ้าในคลองอัมพวา



สะพานข้ามคลอง



ต้นไม้กระถาง



ป้ายชื่อร้านค้า



ราวตากผ้าหน้าบ้าน



ถังขยะ



กระถางรูป

5) การจัดกลุ่มชุมชน

ก) พื้นที่สำรวจเขตที่ 1-1 (ปากคลองอัมพวา – ถนนประชาเสรษฐ)

- กลุ่มชุมชนบริเวณปากคลองอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางการสัญจรไปมาทางน้ำ และเป็นปากทางเข้าไปสู่ตลาดน้ำในอดีต จำแนกประเภทกลุ่มชุมชนย่อยและการใช้พื้นที่ได้เป็น
 - กลุ่มที่อยู่อาศัยโดยเฉพาะมีพื้นที่ชานบ้านและส่วนพื้นที่โล่งค่อนข้างมาก หากอยู่ริมแม่น้ำแม่กลองจะมีส่วนศาลาอเนกประสงค์และระเบียบกว้างขวาง
 - กลุ่มร้านค้า/อยู่อาศัย ซึ่งมีหน้าร้านที่กว้างกว่าเมื่อเทียบกับอาคารในพื้นที่เดียวกันหรือเขตอื่น เป็นกลุ่มร้านขายสินค้าอุปโภคบริโภคที่สำคัญ ไม่ใช่ของใช้ในชีวิตประจำวันทั่วไป ได้แก่ ร้านทอง ร้านเครื่องมือการเกษตร ร้านสังฆภัณฑ์ เป็นต้น และมีการใช้งานเป็นสำนักงานราชการ ได้แก่ สำนักงานการไฟฟ้า สำนักงานไปรษณีย์

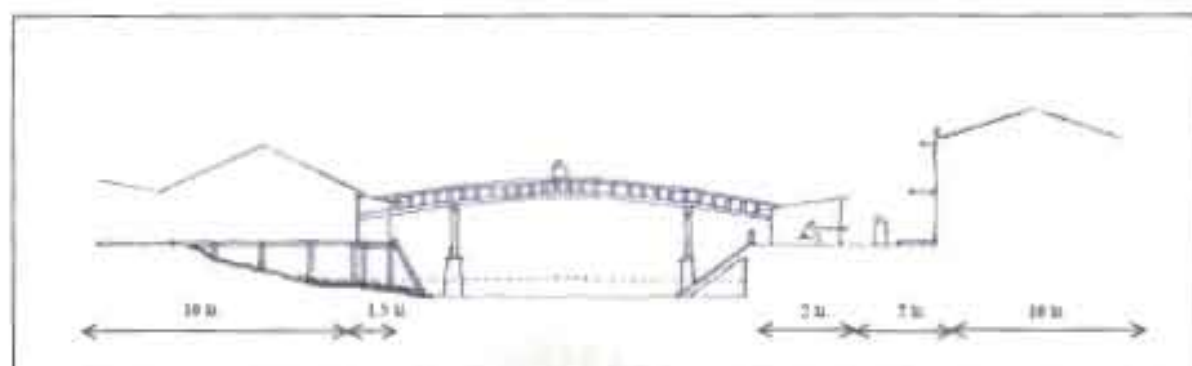


แผนผังที่ 1-5 แสดงกลุ่มชุมชนบริเวณปากคลองอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง

- กลุ่มชุมชนบริเวณตลาดฝั่งที่ตั้งอำเภอ
พื้นที่บริเวณตลาด เป็นศูนย์กลางการสัญจรทางบกใหม่เนื่องจากเป็นชุมทาง
รถโดยสารประจำทางภายในพื้นที่ข้างเคียงและระหว่างจังหวัด เป็นที่รวมของ
กลุ่มอาคารร้านค้าที่ได้รับการจัดสรรแปลงที่ดินใหม่เป็นกลุ่มชัดเจน และ
ปัจจุบันยังคงเป็นศูนย์กลางการปกครอง จำแนกประเภทกลุ่มอาคารและการ
ใช้พื้นที่ได้
 - อาคารสำนักงานราชการ ได้แก่ ธนาคาร สถานีตำรวจ อาคารอเนก
ประสงค์
 - ตึกแถวคอนกรีต 2 ชั้น เป็นทั้งร้านค้าและที่อยู่อาศัย เป็นกลุ่มร้านขาย
สินค้าอุปโภคบริโภคประจำวัน และสำนักงาน
 - กลุ่มหาบเร่แผงค้าขายริมคลอง ได้รับการจัดสรรพื้นที่วางแผงลอยริม
คลองบริเวณเชิงสะพานคนเดินที่มาจากวัดอัมพวันเจติยาราม ลักษณะ
การวางแผงไม่เกี่ยวเนื่องกับการมองเห็นลำคลองแต่อย่างใด



แผนผังที่ 1-6 แสดงกลุ่มชุมชนบริเวณตลาดฝั่งที่ตั้งอำเภอ เป็นกลุ่มชุมชนที่อาศัยกันอย่างหนาแน่น



ภาพตัดขวางขี้นพวาบริเวณตลาดเทศบาลตำบลสีมพวา

- กลุ่มหน้าวัดสีมพวันเจติยาราม
พื้นที่ทางเชื่อมระหว่างตลาดและวัดสีมพวันเจติยาราม มีร้านแถวทั้งโครงสร้างไม้และคอนกรีตตลอดริมทางสู่วัดสีมพวันเจติยาราม โดยมากเป็นร้านขายของชำ หรือร้านบริการทั่วไป เช่น ร้านตัดผม ร้านยืมเสื้อ เป็นต้น



แผนผังที่ 1-7 แสดงกลุ่มชุมชนบริเวณวัดสีมพวันเจติยาราม

- กลุ่มริมถนนประชาเสาชุชม
พื้นที่ริมถนนสายหลักของเทศบาล มีทั้งที่อยู่อาศัยเดิมในสวนก่อนถนนตัดผ่าน
ตึกแถวโครงสร้างคอนกรีตบริเวณวัดอัมพวันเจติยาราม และอาคารสำนักงาน

ข) พื้นที่สำรวจเขตที่ 1-2 (ถนนประชาเสาชุชม – วัดพระยาญาติ)

- ชุมชนริมคลอง
พื้นที่ริมสองฝั่งคลองอัมพวา สันนิษฐานว่าเป็นศูนย์กลางตลาดน้ำซึ่งมีการค้า
ขายทางเรือเดิม จำแนกประเภทกลุ่มอาคารและการใช้พื้นที่ได้เป็น
 - กลุ่มชุมชนริมคลองฝั่งวัดอัมพวันเจติยาราม มีลักษณะอาคารริมคลอง
ส่วนใหญ่เป็นเรือนแถวร้านค้าโครงสร้างไม้ต่อเนื่องหลายห้อง และ เรือน
ร้านค้าเดี่ยว แต่เนื่องจากมีถนนสายรองเข้าถึงได้ทางด้านหลัง ดังนั้น
การพัฒนารูปแบบอาคารในส่วนขยายต่อเติม หรือสร้างใหม่จะมีมาก
กว่าฝั่งตรงข้าม รวมถึงทางเดินชอกอาคารเชื่อมกับชุมชนหลังคลองจะมี
จำนวนมากกว่า
 - กลุ่มชุมชนริมคลองฝั่งเทศบาล มีลักษณะอาคารเช่นเดียวกับฝั่งวัด
อัมพวันเจติยาราม คือริมคลองส่วนใหญ่เป็นเรือนแถวร้านค้าโครงสร้าง
ไม้ต่อเนื่องกันหลายห้อง และ เรือนร้านค้าเดี่ยว แต่จะมีบ้านเดี่ยวไม้
ดั้งเดิมแทรกตัวอยู่ด้วย ทางเดินชอกอาคารมีอยู่บ้างแต่เป็นทางเดินเข้า
ไปยังสวนหลังชุมชน และโดยมากจะถูกปิดทำเป็นประตูทางเข้าบ้าน
หรือกลุ่มบ้าน
 - กลุ่มชุมชนริมคลองฝั่งวัดอัมพวันเจติยารามระหว่างคลองบางจากและ
คลองดาวดึงษ์ มีลักษณะอาคารริมคลองส่วนใหญ่เป็นเรือนแถวร้านค้า
โครงสร้างไม้ต่อเนื่องกันหลายห้อง และ เรือนร้านค้าเดี่ยว เช่นเดียวกัน
แต่การเชื่อมต่อของทางเดินริมคลองจะเป็นไปได้ลำบากกว่า เนื่องจาก
ไม่มีการทำสะพานคอนกรีต และหน้าบ้านซึ่งเป็นระเบียงไม้ไม่ต่อเนื่อง
กัน ด้วยเครื่องใช้สิ่งประดับหน้าบ้านนั้นๆเป็นตัวแบ่งอาณาเขต การเข้า
ถึงทำได้เฉพาะทางเดินชอกอาคารที่ต่อเนื่องกับทางเดินหลังบ้าน

- ชุมชนหลังคลอง

กลุ่มชุมชนหลังคลองฝั่งวัดอัมพวันเจติยาราม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

- กลุ่มชุมชนหลังคลองอัมพวันช่วงใกล้วัดอัมพวันเจติยาราม
- กลุ่มชุมชนหลังคลองบางจาก
- กลุ่มชุมชนหลังคลองอัมพวันช่วงใกล้วัดพระยาญาติ

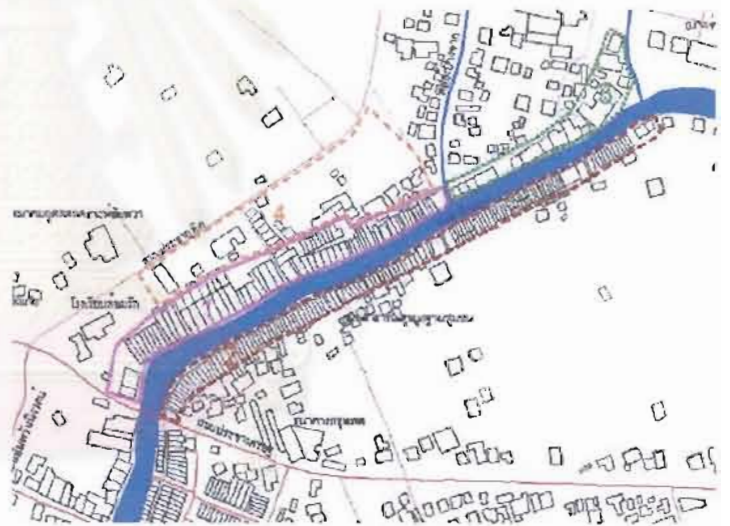
ทั้งสามพื้นที่ มีการจัดกลุ่มชุมชนลักษณะใกล้เคียงกัน ตามทางสะพานไม้หรือทางเดินดิน ทั้งที่เดินผ่านเชื่อมถึงกันตลอดและที่เป็นทางเดินตัน และมีสวนพื้นที่ลานโล่งใต้ต้นไม้ใหญ่ เช่น มะขาม จัดวางศาลพระภูมิของชาวบ้าน หรือศาลเจ้าจีน วางตัวคั่นกลางกับชุมชนริมน้ำหรือทางเข้าที่เชื่อมโยงกับถนนรอง



1 กลุ่มชุมชนริมคลองฝั่งวัดอัมพวัน



2 กลุ่มชุมชนริมคลองฝั่งเทศบาล



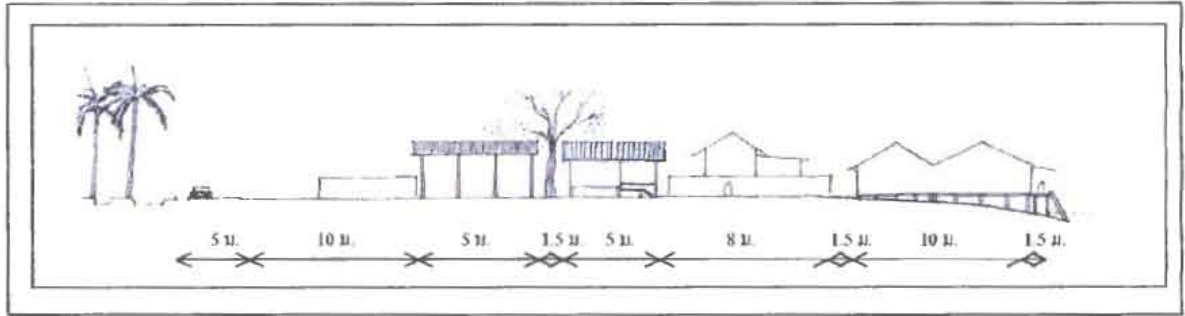
3 กลุ่มชุมชนริมคลองระหว่างคลองบางจากและคลองควาด้งษ์



4 กลุ่มชุมชนหลังคลองอัมพวา



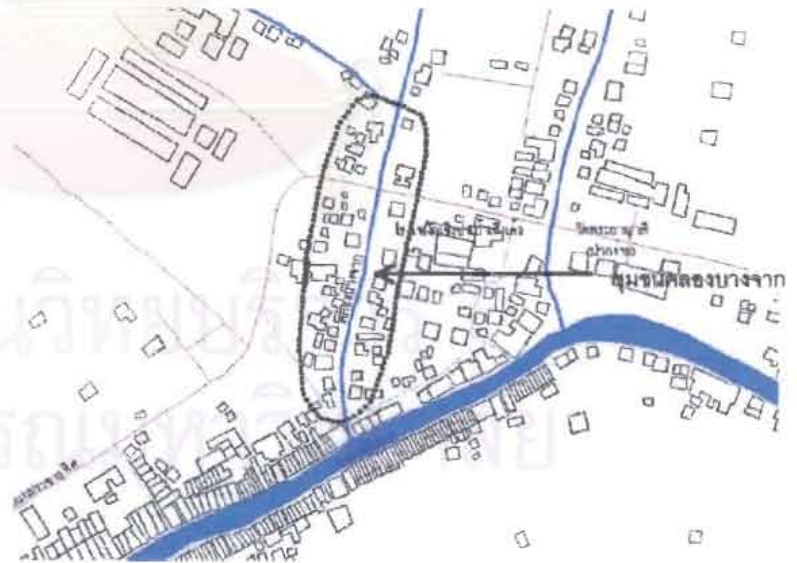
แผนผังที่ 1-8 แสดงกลุ่มชุมชนริมคลองและชุมชนหลังคลองอัมพวา



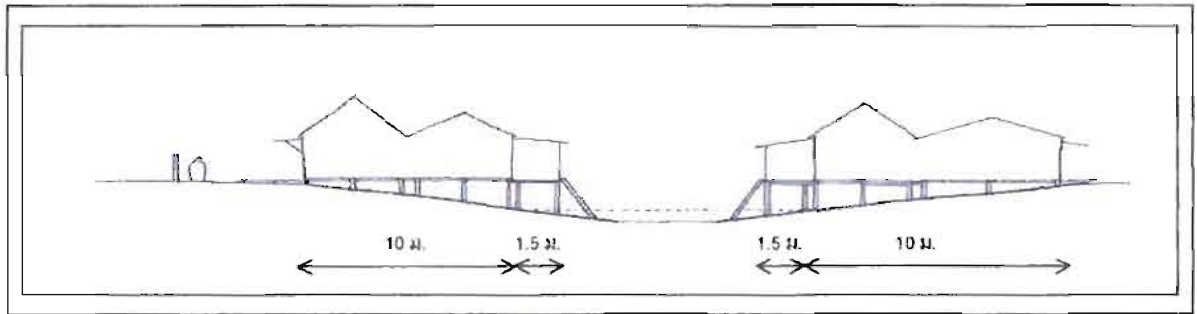
ภาพตัดชุมชนอัมพวาบริเวณด้านหลังชุมชนเรือนแถวคลองอัมพวา

- ชุมชนริมคลองบางจาก

เป็นกลุ่มบ้านอยู่อาศัยริมคลอง สันนิษฐานว่า เดิมเป็นกลุ่มที่มีพื้นเพทางการเกษตรมากกว่าการค้า เครือข่ายการสัญจรภายในชุมชนนี้จะค่อนข้างเป็นส่วนตัวมากกว่า เนื่องจากไม่มีทางเดินสาธารณะริมคลองเช่นกลุ่มร้านค้า ทางด้านหน้าเข้าถึงได้เฉพาะทางเรือ ส่วนหลังบ้านมีทางเดินเทคอนกรีตไปสู่สวนหรือกลุ่มชุมชนหลังคลองอื่นๆ

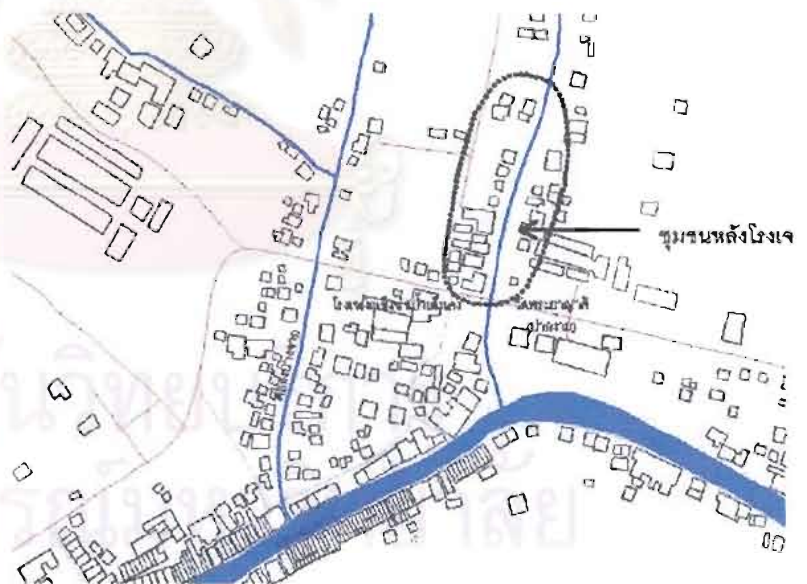


แผนผัง 1-9 แสดงชุมชนริมคลองบางจาก

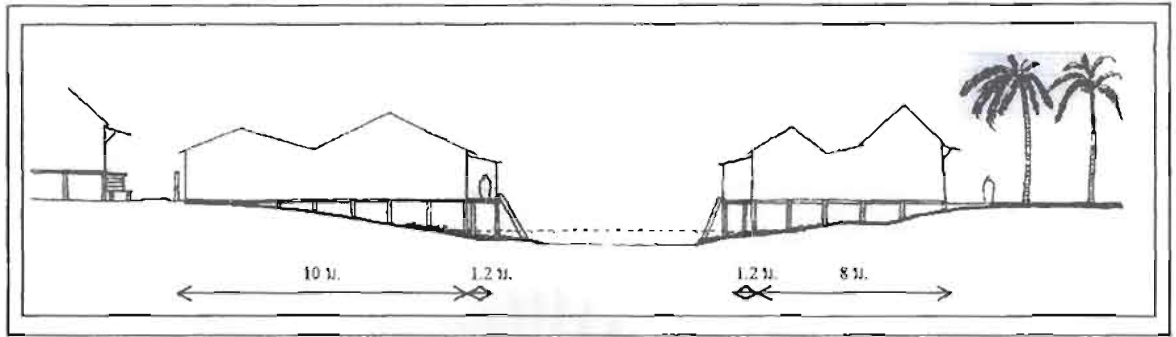


ภาพตัดชุมชนอัมพวาบริเวณคลองบางจาก

- ชุมชนหลังโรงเรียน/วัดพระยาญาติ เป็นกลุ่มบ้านอยู่อาศัยแบบกลุ่มที่ค่อนข้างใหญ่และมีการจัดระบบทางเดินเป็นระบบระเบียบมากกว่า ชุมชนหลังคลองอื่นๆ



แผนผัง 1-10 แสดงชุมชนหลังโรงเรียน / วัดพระยาญาติ



ภาพตัดชุมชนอัมพวาบริเวณวัดพระยาญาติ

6) ความสัมพันธ์กับลำน้ำ

ก) การเข้าถึงของทั้งชุมชน

กลุ่มร้านค้าริมคลองอัมพวาและคลองบางจาก สามารถเข้าถึงได้โดยตรง ขณะที่กลุ่มชุมชนหลังคลอง จะเข้าถึงจากเครือข่ายทางสัญจรที่เชื่อมต่อกับทางเดินชอกอาคารเท่านั้น



ทางเดินเชื่อมต่อกจากสวนสู่คลอง



ทางเดินเชื่อมต่อกจากชุมชนหลังคลองสู่คลอง

ข) การใช้พื้นที่ริมน้ำ

- เพื่อเป็นทางสัญจรของส่วนรวม
- เพื่อเป็นทางขึ้นลงเรือของส่วนรวม แต่จะเป็นเรือขนส่งมากกว่าเรือส่วนตัวของแต่ละบ้าน เนื่องจากมีการถือครองน้อยลงมากกว่าในอดีต
- เพื่อเป็นทางขึ้นลงคลองของส่วนรวม
- เพื่ออาบน้ำ ชักเสื้อผ้า หรือทำกิจกรรมอื่นๆ เช่น จับสัตว์น้ำขนาดเล็ก เช่น กุ้ง
- เพื่อเป็นพื้นที่วาง ตาก เครื่องอุปโภค-บริโภค ผู้อยู่อาศัยริมคลองบางส่วนมีอาชีพรับจ้างหรือขายของบริโภคแปรรูปอย่างง่ายๆ ซึ่งจำเป็นต้องใช้พื้นที่บางส่วนเพื่อตากของเหล่านั้น
- เพื่อเป็นพื้นที่พักผ่อนนั่งเล่นของส่วนรวม
- เพื่อเป็นพื้นที่วางไม้ดอก-ไม้ประดับ
- เพื่อเป็นพื้นที่วิ่งเล่นของเด็กทุกบ้าน
- เพื่อเป็นพื้นที่ชมกิจกรรมนันทนาการทางน้ำของส่วนรวม



การวางไม้กระดานริมน้ำป้องกันการพลัดตก



การใช้ทางเดินเป็นที่ตากผ้า

1.6.2 เขตที่ 2 บริเวณวัดพระยาญาติ – แยกเชื่อมต่อคลองผีหลอก (แผนที่ที่ 1.3)

1) เครือข่ายการสัญจร

ก) ทางบก

- ถนนสายรอง ได้แก่

- ถนนประชาอุทิศ ถนนคอนกรีต 2 ช่องทางเดินรถ แยกจากถนนหลวง 325 ไปสิ้นสุดที่สะพานวัดพระยาญาติ
- ถนนคอนกรีต 2 ช่องทางเดินรถ แยกจากถนนหลวงสาย 325 เข้ามาทางวัดจุฬามณี
- ถนนแยกต่อจากปากทางก่อนเข้าวัดจุฬามณี เป็นถนนลูกรัง ตัดผ่านหลังชุมชนริมคลองอัมพวาช่วงวัดจุฬามณีถึง แยกเชื่อมต่อคลองผีหลอก เป็นเส้นทางรอง สำหรับ รถรับจ้างสองแถว รถยนต์และจักรยานยนต์ โดยเฉพาะสำหรับคนในพื้นที่

- เครือข่ายทางเดินภายใน มีสะพานคอนกรีตริมคลองฝั่งเดียวเฉพาะช่วงตั้งแต่วัดพระยาญาติจนถึงวัดจุฬามณี เป็นเส้นทางสัญจรสำหรับคนในพื้นที่ รวมถึงจักรยานยนต์ นอกจากนั้นไม่มีทางเดินอื่นที่เชื่อมต่อระหว่างชุมชนริมคลองอัมพวา ช่วงวัดจุฬามณีถึง แยกเชื่อมต่อคลองผีหลอก มีเพียงทางเดินภายในแต่ละชุมชนเท่านั้น หรือทางเดินเข้าพื้นที่



ทางสัญจรระหว่างชุมชน
เป็นถนนลูกรังตัดผ่านหลังชุมชนริมคลอง



ทางเดินคอนกรีตริมคลอง
ช่วงวัดพระยาญาติ-วัดจุฬามณี

โครงการเพื่อการอนุรักษ์ และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา

แผนที่ที่ 1.3
พื้นที่สำรวจเขตที่ 2

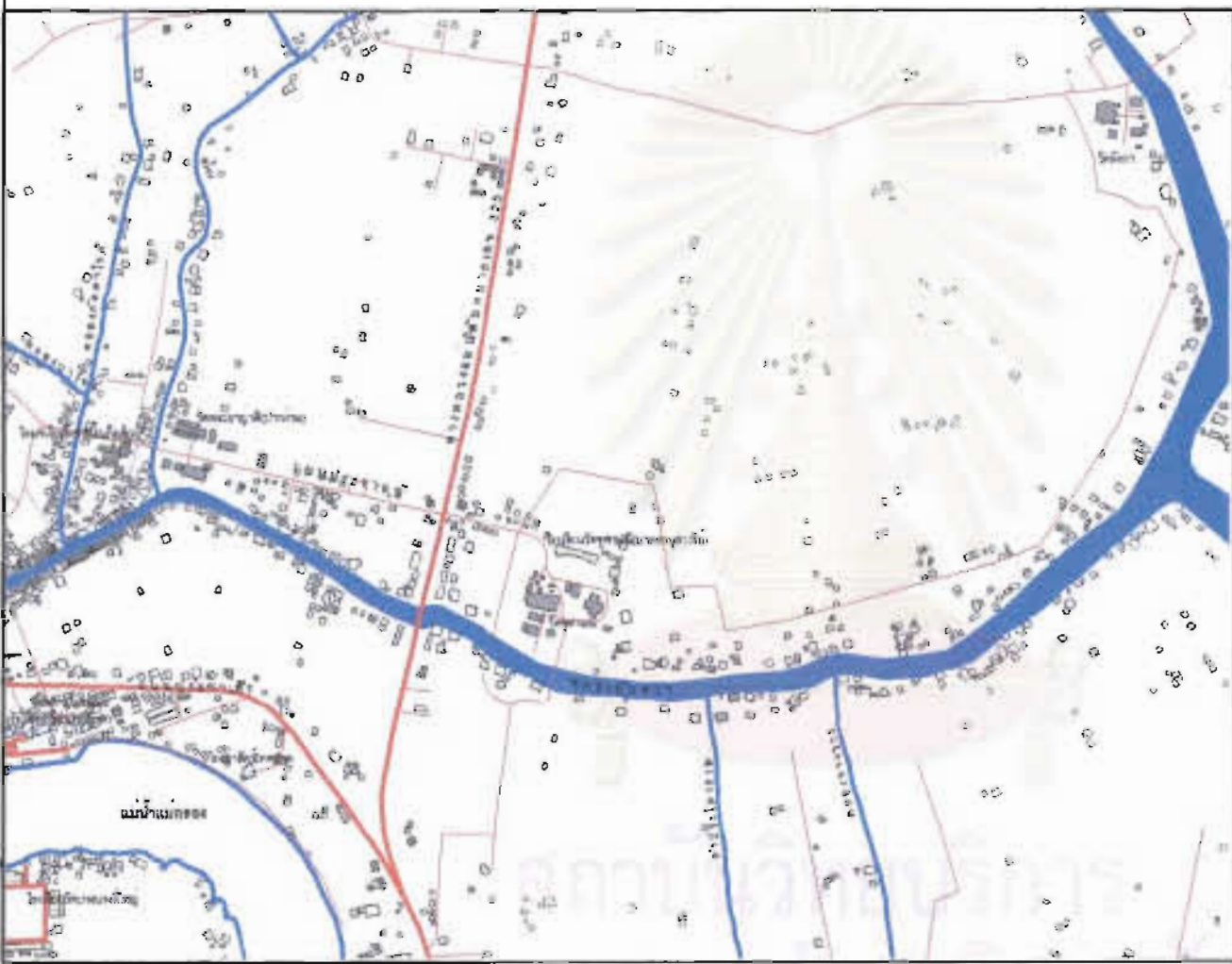


สัญลักษณ์

- ถนนสายหลัก
- ถนนสายรอง
- ทางดินของเกษตรกร
- เส้นทางน้ำ

การใช้สีแสดง

- ที่อยู่อาศัย
- สวนเกษตร
- ทุ่งนาเกษตร
- ฝายหรือสิ่งกีดขวางของกรม
- สวนผลไม้
- สวนยาง
- หนอง



200 0 200 400 600 Meters

ที่มา : กรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย
และกรมเจ้าท่า กรมโยธาธิการ

ข) ทางน้ำ

- ลำน้ำสายหลัก เป็นเส้นทางสำหรับเรือขนส่งหรือเรือโดยสารทางยาวขนาดเล็กถึงใหญ่ผ่านได้ ได้แก่ คลองอัมพวา
- ลำน้ำสายรอง เป็นเครือข่ายลำน้ำเพื่อการชลประทานภายในพื้นที่เกษตร และเส้นทางสำหรับเรือขนาดเล็กของคนในพื้นที่สัญจรหรือบรรทุกผลผลิตทางการเกษตร ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับเวลาที่ระดับน้ำขึ้นลงได้แก่
 - คลองจางวาง
 - คลองบางกะพ้อม
 - คลองบางกุ้ง
- เครือข่ายลำน้ำย่อย ได้แก่ ลำประโดงเข้าสวน เป็นเส้นทางลำเลียงขนถ่ายผลผลิตทางการเกษตร มีค่อนข้างมากและได้รับการบำรุงรักษามากกว่าพื้นที่ในเขตวัดอัมพวันเจติยาราม



คลองอัมพวาในช่วงพื้นที่เขตสำรวจที่ 2 จากวัดพระยาญาติ-แยกเชื่อมต่อกับคลองมีนลอก

2) พื้นที่สาธารณะ

ก) พื้นที่ลานอเนกประสงค์ขนาดใหญ่

- วัดจุฬามณี มีพื้นที่ลานคอนกรีตโล่งใหญ่สำหรับจอดรถ
- โรงเรียนวัดจุฬามณี มีสนามหญ้าของโรงเรียน

ข) พื้นที่ลานอเนกประสงค์ขนาดเล็ก

- พื้นที่ลานโล่งของชุมชนหลังคลอง เป็นลานโล่งได้ต้นไม้กลางชุมชนหลังคลอง มีการจัดวางศาลพระภูมิเจ้าที่ของแต่ละบ้านไว้รวมกัน

ค) พื้นที่สาธารณะอื่นๆ

- พื้นที่บนสะพานวัดจุฬามณี นอกจากเป็นทางเชื่อมการสัญจรของทั้งสองฝั่งแล้ว ยังเป็นที่ชมการเล่นในเทศกาลทางน้ำต่างๆ

3) ลักษณะสถาปัตยกรรม**ก) บ้านเดี่ยวไม้ดั้งเดิม**

บ้านเดี่ยวทรงไทยเดิมโครงสร้างไม้ยกพื้นสูงชั้นเดียวหลังคาจั่วสังกะสี มีชาน และทำน้ำติดต่อกับคลองสายหลัก

ข) บ้านเดี่ยวไม้ประยุกต์

บ้านโครงสร้างไม้สองชั้นหลังคากระเบื้องลอนคู่หรือสังกะสี

ค) บ้านเดี่ยวคอนกรีต

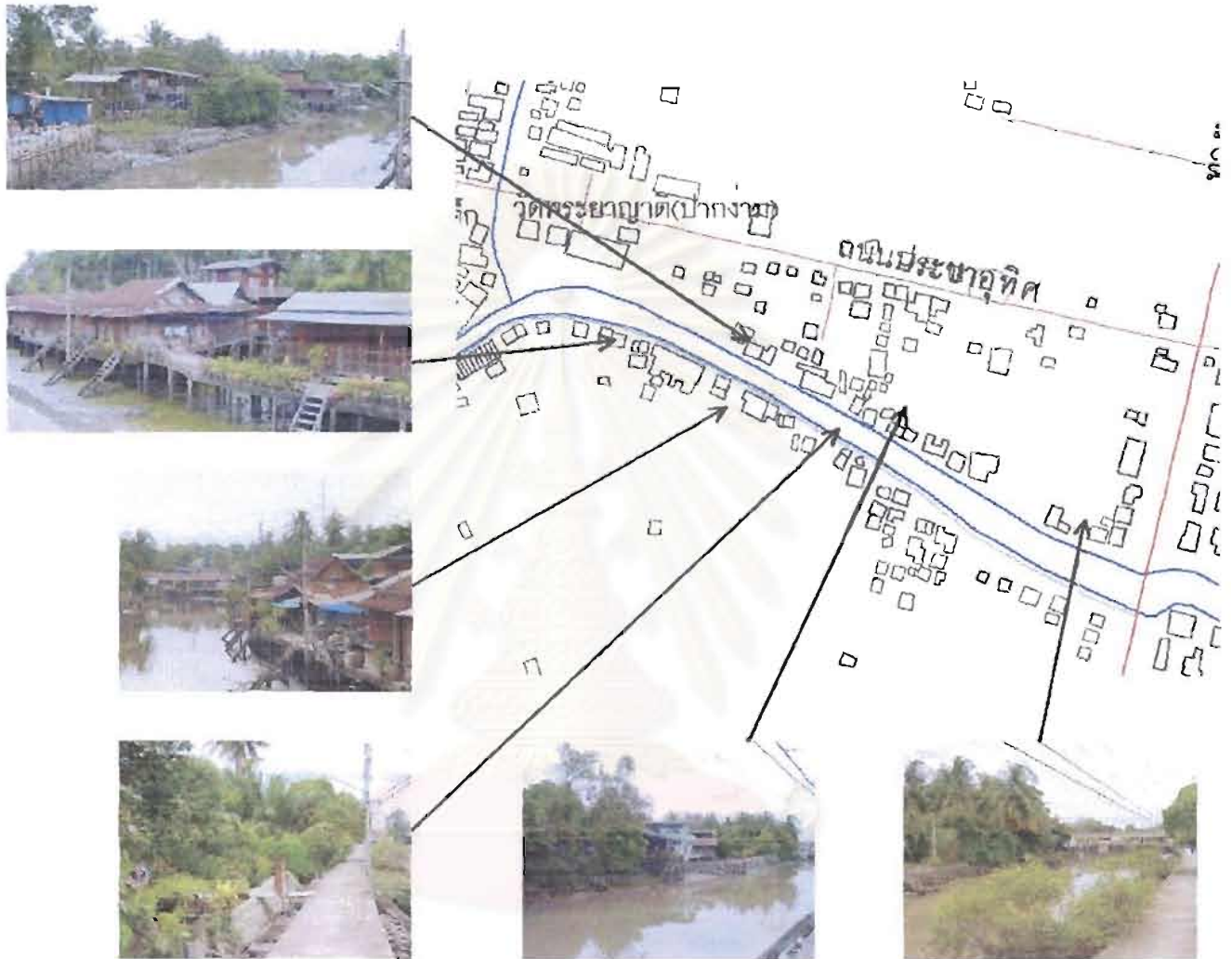
บ้านโครงสร้างคอนกรีตสองชั้น หลังคากระเบื้องลอนคู่หรือกระเบื้องคอนกรีต

4) การจัดกลุ่มชุมชน**ก) พื้นที่สำรวจเขตที่ 2-1 (วัดพระยาญาติ-ทางหลวง 325)**

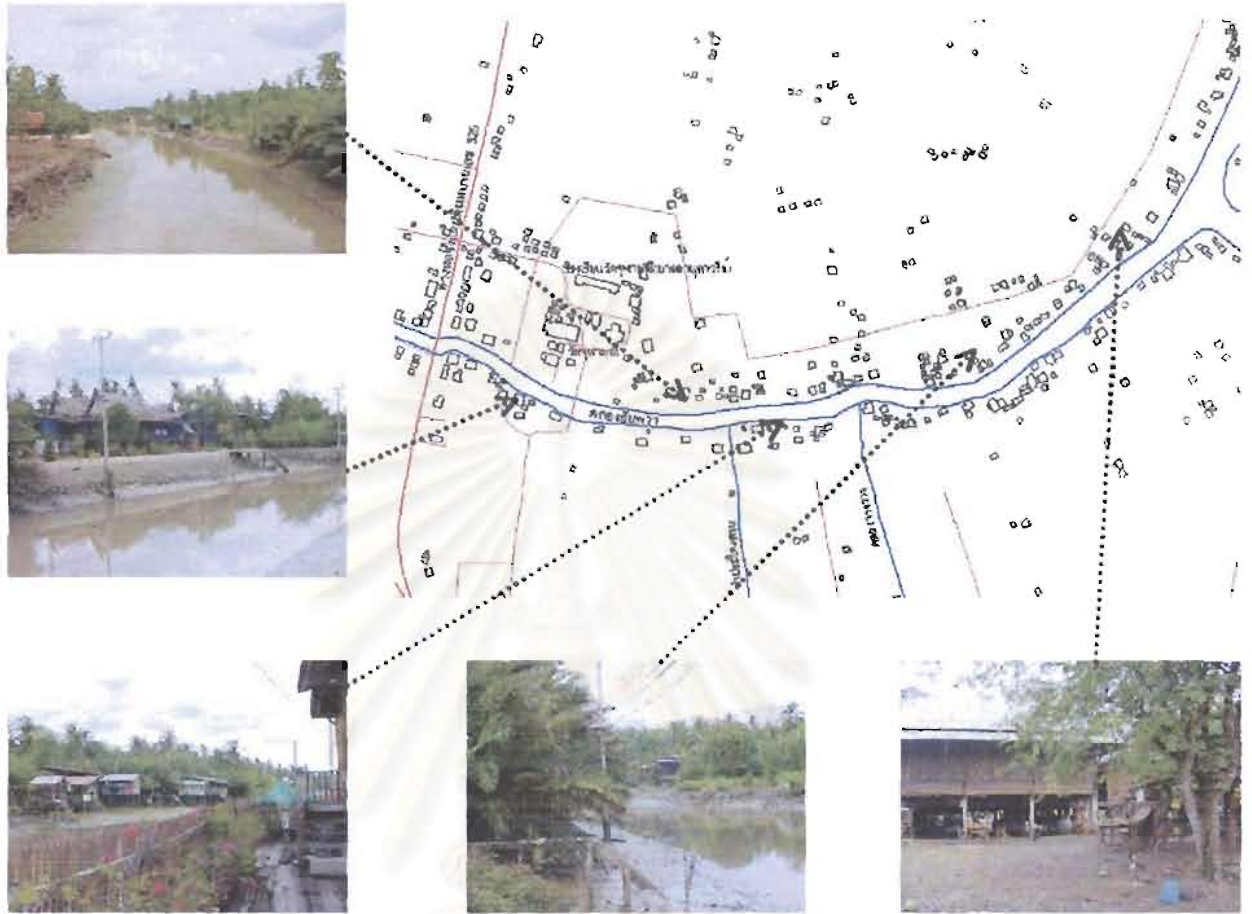
รูปแบบชุมชนเกษตร ลักษณะบ้านอยู่ริมน้ำห่างกันตามพื้นที่สวนหลังบ้าน กระจายตัวตลอดสองฝั่งคลอง มีการปลูกต้นจาก หรือทำเขื่อนหินทิ้งเพื่อป้องกันตลิ่งทรุด

ข) พื้นที่สำรวจเขตที่ 2-2 (ทางหลวง 325-แยกเชื่อมต่อกคลองมีหลอก)

- รูปแบบชุมชนเกษตรและบ้านลักษณะเดียวกันกับพื้นที่สำรวจเขตที่ 2-1
- รูปแบบชุมชนเกษตร ลักษณะบ้านเกาะกลุ่มริมน้ำ มีทั้งกลุ่มบ้านริมน้ำ และกลุ่มบ้านหลังคลองได้แก่ หมู่บ้านเฉลิมพระเกียรติ



แผนผังที่ 1-11 แสดงสภาพชุมชนในพื้นที่สำรวจเขตที่ 2-1



แผนผังที่ 1-12 แสดงสภาพชุมชนในพื้นที่สำรวจเขตที่ 2-2

5) ความสัมพันธ์กับลำน้ำ

ก) การเข้าถึงของทั้งชุมชน

ทั้งชุมชน บ้านเรือนน้ำกระจายตัว และชุมชนบ้านเรือนแบบเกาะกลุ่ม สามารถเข้าถึงได้ทั้งจากทางเรือและรถยนต์ อย่างไรก็ตามทางเลือกในการสัญจรไปมาด้วยรถยนต์มีเพิ่มขึ้นกว่าทางเรือมาก

ข) การใช้พื้นที่ริมน้ำ

- เพื่อเป็นที่จอดเก็บเรือส่วนตัว
- เพื่อเป็นทางขึ้นลงเรือส่วนตัว
- เพื่อเป็นทางส่วนตัวในการขึ้นลงคลอง
- เพื่ออาบน้ำซักเสื้อผ้า หรือทำกิจกรรมอื่นๆ เช่น จับสัตว์น้ำขนาดเล็ก เช่น กุ้ง
- เพื่อเป็นพื้นที่ส่วนตัวในการพักผ่อนและนั่งเล่น
- เพื่อเป็นพื้นที่ส่วนตัวในการชมกิจกรรมนันทนาการทางน้ำ



ลักษณะการใช้งานพื้นที่ริมน้ำของชุมชน

1.6.3 เขตที่ 3 บริเวณคลองผีหลอก (แผนที่ที่ 1.4)

1) เครือข่ายการสัญจร

ก) ทางบก

- ถนนสายรอง ได้แก่ ถนนลูกรัง แยกจากถนนหลวงสาย 325 ฝั่งหลังชุมชนริมคลองผีหลอกกรับจ้างสองแถว รถยนต์และจักรยานยนต์ โดยเฉพาะสำหรับคนในพื้นที่
- เครือข่ายทางเดินภายใน ไม่มีทางเดินริมคลองเชื่อมต่อระหว่างบ้านหรือชุมชน มีเพียงทางเดินภายในแต่ละชุมชนเท่านั้น หรือทางเดินเข้าพื้นที่สวน



เส้นทางสัญจรระหว่างชุมชน

ข) ทางน้ำ

- ลำน้ำสายหลัก ได้แก่ คลองผีหลอก สันนิษฐานว่าเป็นคลองตัดแม่ลำน้ำแม่กลองที่ถูกขุดในสมัยก่อน และเนื่องจากเชื่อมต่อกับคลองโคก ทำให้กระแสน้ำแรงกว่าคลองอัมพวา จึงมีระดับร่องน้ำค่อนข้างลึกตลอดลำคลอง
- เครือข่ายลำน้ำย่อย ได้แก่ ลำประโดงเข้าสวน เป็นเส้นทางลำเลียงขนถ่ายผลผลิตทางการเกษตร



คลองผีหลอก ลำน้ำสายหลักที่แยกจากคลองอัมพวา

2) พื้นที่สาธารณะ

ก) พื้นที่ลานอเนกประสงค์ขนาดใหญ่

- วัดโรงธรรม
- โรงเรียนวัดโรงธรรม

ข) พื้นที่สาธารณะอื่นๆ

- พื้นที่ได้สะพานข้ามคลองผีหลอกบริเวณปากคลองออกแม่ลำน้ำแม่กลอง

3) ลักษณะสถาปัตยกรรม

ก) บ้านเดี่ยวไม้ดั้งเดิม

บ้านเดี่ยวโครงสร้างไม้ยกพื้นชั้นเดียวหลังคาจั่วสังกะสี

ข) บ้านเดี่ยวไม้ประยุกต์

บ้านโครงสร้างไม้สองชั้นหลังคากระเบื้องลอนคู่หรือสังกะสี

ค) บ้านเดี่ยวคอนกรีต

บ้านโครงสร้างคอนกรีตสองชั้น หลังคากระเบื้องลอนคู่หรือกระเบื้องคอนกรีต

4) การจัดกลุ่มชุมชน

รูปแบบชุมชนเกษตร ลักษณะบ้านอยู่ริมน้ำห่างกันตามพื้นที่สวนหลังบ้าน กระจายตัวตลอดสองฝั่งคลอง ช่วงห่างของบ้านแต่ละหลังจะมีมากกว่าบ้านริมคลองอัมพวามาก รวมถึงขนาดกลุ่มบ้านภายในครอบครัวเดียวที่จะมีจำนวนมากกว่า มีการปลูกต้นไม้หรือทำเขื่อนหินทิ้งเพื่อป้องกันตลิ่งทรุด



แผนผังที่ 1-13 แสดงสภาพชุมชนในพื้นที่สำรวจเขตที่ 3 คลองอัมพวา

5) ความสัมพันธ์กับลำน้ำ

ก) การเข้าถึงของทั้งชุมชน

- การเข้าถึงส่วนใหญ่เป็นทางบกเนื่องจากอยู่ใกล้กับทางหลวง 325

ข) การใช้พื้นที่ริมน้ำ

- เพื่อเป็นที่จอดเก็บเรือส่วนตัว
- เพื่อเป็นทางส่วนตัวในการขึ้นลงเรือ
- เพื่อเป็นทางส่วนตัวในการขึ้นลงคลอง
- เพื่ออาบน้ำ ชักเสื้อผ้า หรือทำกิจกรรมอื่นๆ เช่น จับสัตว์น้ำขนาดเล็ก เช่น กุ้ง ปลา
- เพื่อเป็นพื้นที่ส่วนตัวในการพักผ่อนและนั่งเล่น



การใช้งานพื้นที่ริมน้ำ
เพื่อการพักผ่อนและนั่งเล่น

1.7 โครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจในชุมชน

1.7.1 การจำแนกกลุ่มผู้อยู่อาศัยตามรูปแบบการประกอบอาชีพ

1) รูปแบบชุมชนแบบพาณิชย์กรรม

กลุ่มร้านค้าบริเวณปากคลองซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางการขนส่งสินค้าและผู้คนเดิม และบริเวณปากคลองบางจากซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นศูนย์กลางตลาดน้ำซึ่งมีการค้าขายบนเรือ ปัจจุบันแทบจะไม่มีกิจกรรมการค้าขายเช่นเดิมอยู่แล้ว

2) รูปแบบชุมชนแบบเกษตรกรรม

กลุ่มบ้านเดี่ยวบริเวณคลองบางจาก และบ้านในเครือข่ายลำน้ำตั้งแต่วัดพระยาญาติไปจนถึงสิ้นสุดคลองผืนลอก

ก) รูปแบบกระจายตัว

การกระจายตัวเนื่องจากถูกกำหนดด้วยพื้นที่ทางการเกษตรกรรม และยังไม่เกิดการรวมกลุ่มของหมู่บ้าน

ข) รูปแบบเกาะกลุ่ม

คาดว่าพัฒนามาจากที่อยู่อาศัยรูปแบบกระจายตัว เนื่องจากมีการขยายตัวของญาติพี่น้องในพื้นที่และปัจจัยส่งเสริมอื่นๆ เช่น อยู่ในจุดศูนย์กลางการขนส่งหรือการเดินทาง ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มมีมากกว่าในรูปแบบกระจายตัว

1.7.2 การจำแนกกลุ่มผู้อยู่อาศัยตามรูปแบบการถือครองที่ดิน

1) ผู้ถือครองที่ดินผืนใหญ่

มีอยู่ชัดเจนโดยเฉพาะในเขตพื้นที่ศึกษาเขตที่ 1 ซึ่งมีผู้ถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินทั้งสองริมฝั่งคลองรวมไปจนถึงพื้นที่สวน ซึ่งจัดแบ่งพื้นที่ริมคลองเป็นร้านแถวให้เช่า หรือ ให้เช่าที่ดินสร้างอาคารใหม่ภายใต้ขอบเขตระยะเวลาที่ทำสัญญา ส่วนใหญ่เป็นผู้มีที่อยู่อาศัยในพื้นที่ แต่ไม่ได้อยู่อาศัยประจำ

2) ผู้เช่าที่และอาคาร

เป็นผู้เช่าร้านแถวหรือบ้านเดี่ยวในพื้นที่ โดยทำสัญญาระยะยาว อย่างไรก็ตามรูปแบบการทำสัญญาเป็นแบบยืดหยุ่นไม่เร่งรัดหรือเข้มงวดเกินไป

ก) ผู้เช่าที่

เป็นผู้เช่าที่อย่างเดียว แต่ทำการสร้างอาคารขึ้นมาใหม่ เพื่อให้ประสิทธิภาพการใช้งานดีขึ้น หรืออาคารเดิมชำรุดเสียหายจนเกินกว่าที่จะซ่อมแซม เพียงแต่ภายหลังสัญญาที่ทำไว้ อาคารนั้นต้องตกเป็นของเจ้าของที่ดินไป

ข) ผู้มีกรรมสิทธิ์ที่ดินแปลงย่อย

เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของตัวเองโดยสมบูรณ์

1.7.3 การจำแนกกลุ่มผู้อยู่อาศัยตามลักษณะการอยู่ในพื้นที่

1) ผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ตลอด

เป็นผู้ที่ดำเนินกิจกรรมประจำวันในพื้นที่ โดยมากเป็นผู้สูงอายุ หรือ กลุ่มผู้ทำงานในพื้นที่อื่นแต่ก็ต้องกลับมาอยู่อาศัยหลับนอนในพื้นที่ โดยมากเป็นคนหนุ่มสาวที่ออกไปทำงานตามโรงงานหรือในเขตเมือง

2) ผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ไม่ประจำ

ได้แก่ ผู้ที่ถือกำเนิดในพื้นที่แต่ก็มีที่อยู่อาศัยนอกพื้นที่เนื่องจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ หรือ ผู้ที่ออกไปศึกษาในเมืองหลวงหรือตัวเมือง ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ประจำ อาจกลับมาในวันหยุดสุดสัปดาห์ หรือเมื่อมีเทศกาล

1.8 ประมวลปัจจัยและการเปลี่ยนแปลงภายในพื้นที่

1.8.1 ปัจจัยและการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม

1.8.1.1 ปัจจัย การเปลี่ยนแปลง และผลกระทบในพื้นที่สำรวจเขตที่ 1

ก) เส้นทางสัญจรทางบก

- การเชื่อมต่อเครือข่ายถนนหลัก สายรอง เข้ามายังเขตเทศบาล ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่างๆ เนื่องจากการเข้าถึงและการเดินทางติดต่อกับเขตเมืองที่สะดวกกว่า
- การเข้าถึงชุมชนจากถนนหลวงสาย 325 ไม่มีจุดหมายตา รวมถึงพื้นที่หน้าเทศบาลไม่มีจุดตั้งจุดสายตา ทำให้ผู้ผ่านเข้ามาผ่านเลยไปยังพื้นที่อื่น เช่น อุทยาน ร.2 โดยไม่สนใจชุมชนริมน้ำ
- การเชื่อมโยงเครือข่ายถนนสายรองคือ ถนนคลองบางจาก-โรงเจ เพิ่มทางเลือกในการเข้าถึงชุมชนหรือที่อยู่อาศัยของตนเองจากข้างหลังได้ทันทีโดยไม่ต้องเดินผ่านตลาด ทางเดินริมคลอง หรือ คลองอัมพวา เป็นการลดความสัมพันธ์ของผู้อยู่อาศัยกับคลอง
- การเปลี่ยนแปลงทางเดินริมคลองจากเดิมที่เป็นสะพานและบันไดขึ้นลงคลองจากไม้เป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ซึ่งมีความคงทนถาวรมากขึ้น แต่ก็ทำให้มีการเข้าถึงอย่างง่ายตายด้วยรถจักรยานยนต์ตามมาด้วย ซึ่งลดทอนความปลอดภัยของชาวบ้านที่ใช้ทางเดิน
- สภาพของทางสัญจรและชอกอาคาร ที่เชื่อมต่อระหว่างชุมชนริมคลองและชุมชนหลังคลอง ที่ทรุดโทรมและขาดการดูแลซ่อมแซม

ข) เส้นทางการสัญจรทางน้ำ

- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับคลองอัมพวาทางกายภาพก็คือ ปริมาณน้ำที่ลดลงอย่างมากเมื่อเทียบกับอดีต โดยเฉพาะเมื่อผนวกเข้ากับช่วงเวลาที่น้ำลดลงต่ำสุด เนื่องจาก ปริมาณน้ำที่มาจากแม่น้ำแม่กลองลดลง รวมทั้งปริมาณการสัญจรทางเรือโดยเฉพาะเรือหางยาวขนาดใหญ่ที่ลดลงไปอย่างมาก ทำให้การตกตะกอนในลำน้ำมีมากขึ้น



สภาพคลองเวลาน้ำลด

- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับคลองรองอื่นๆ เช่น คลองบางจาก คลองวัดตาโชติ เป็นต้น เกี่ยวเนื่องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับคลองอัมพวา คือ ปริมาณน้ำและ ความลึกของร่องลำน้ำลดลงมาก ด้วยเหตุผลเกี่ยวเนื่องกัน
- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเครือข่ายลำประโดง คือ การทับถมของตะกอนและตลิ่งดิน จนไม่มีบทบาททางกายภาพระหว่งพาดเช่นเดิมในที่สุด สาเหตุหลักเนื่องจาก การเปลี่ยนแปลงการใช้งานในพื้นที่จากพื้นที่ทางการเกษตรเป็นการใช้งานที่ตอบสนองกับการพัฒนาเข้ามาของเครือข่ายถนนและศูนย์กลางความเจริญอื่นๆ

ค) ลักษณะอาคารและภูมิทัศน์ภายในพื้นที่

- การเข้าถึงที่สะดวกขึ้นจากเครือข่ายถนน ทำให้วัสดุอุปกรณ์ก่อสร้างต่างๆ เข้าถึงพื้นที่ได้ง่ายขึ้น ประจวบกับข้อกำหนดในการก่อสร้างที่ยังไม่แน่ชัดในบางพื้นที่ของเทศบาล ทำให้เกิดการก่อสร้างอาคารโครงสร้างคอนกรีตขนาดใหญ่ ทำลายทัศนียภาพริมแม่น้ำ เมื่อมองจากอีกฝั่งของแม่น้ำหรือมองจากเรือ
- ความยากลำบากในการหาวัสดุก่อสร้างแบบเดิม ได้แก่ ไม้ กระเบื้องปูน บังคับให้มีการใช้วัสดุก่อสร้างขึ้นที่หาง่ายกว่าเข้ามาแทนที่ ได้แก่ คอนกรีต สังกะสี

และกระบวนการก่อสร้างเพื่อความคงทนถาวรและประสิทธิภาพในการใช้งานที่สูงกว่า ประจวบกับการไม่มีข้อกำหนดหรือแนะนำในการก่อสร้างที่เหมาะสมในพื้นที่ ทำให้เกิดความแตกต่างอย่างมากของรูปแบบอาคารใหม่บางหลังที่สร้างขัดแย้งกับอาคารรอบข้าง

- ความคลุมเครือของสิทธิ์และข้อกำหนดของการใช้พื้นที่ริมน้ำ ทำให้เกิดกรณีการก่อสร้างสิ่งก่อสร้างชั่วคราวเช่นเพิง หรือศาลาอเนกประสงค์ หน้าอาคารอยู่อาศัยของตนเองบนเส้นทางสัญจรสาธารณะริมคลอง
- การจัดรูปแบบแผงค้าขายในตลาดส่วนพื้นที่ริมคลองที่ไม่ได้คำนึงถึงภูมิทัศน์ที่จะมองออกไปสู่คลอง และมองจากคลองมาสู่ตลาด



สภาพวัสดุผนังหลังคาที่เก่าทุกไทรหม



การเปลี่ยนแปลงวัสดุโดยไม่สอดคล้องกับของเดิม

ง) การจัดการพื้นที่ริมคลอง

- พื้นที่ส่วนเชื่อมต่อน้ำหากไม่มีการออกข้อตกลงที่ชัดเจน ต่อไปจะมีการต่อเติมรุกล้ำเข้ามาในลำคลองมากขึ้นทำลายภูมิทัศน์ริมคลอง
- พื้นที่ริมตลิ่งฝั่งตลาดถูกพัฒนาเป็นเขื่อนคอนกรีตซึ่งมีระยะห่างระหว่างบ่อและน้ำมาก เชื่อมต่อถึงกันได้เฉพาะทางทำน้ำสาธารณะ
- พื้นที่ริมตลิ่งใต้สะพานคอนกรีตริมน้ำ ส่วนใหญ่ใช้เป็นเขื่อนหินทิ้งที่ไม่ได้จัดเรียงเป็นกำแพง แต่ก็ยังสามารถเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำขนาดเล็ก เช่น ปลาตีน ปู ได้
- พื้นที่ริมตลิ่งในส่วนคลองทรง เช่น คลองบางจาก บางส่วนจะใช้การปลูกต้นไม้จากเพื่อป้องกันตลิ่งพัง

- พื้นที่ริมตลิ่งของวัดได้รับการพัฒนาเป็นเขื่อนคอนกรีต ซึ่งมีระยะห่างระหว่างบกและน้ำมาก เชื่อมต่อกันได้เฉพาะทางทำน้ำสาธารณะ และทางค้คอนกรีตหน้าวัด

จ) ความสัมพันธ์กับลำน้ำ

- การใช้เรือของชาวบ้านทั้งริมคลองและหลังคลองในสวนเทศบาลทั้งสองฝั่งรวมทั้งการถือครองเรือ แทบจะไม่มีเหลืออยู่ มีอยู่เพียงไม่กี่หลังซึ่งมีพื้นที่ชอกอาคารพอจะทำอู่เก็บเรือได้
- การใช้ลำน้ำเพื่อการชำระล้างและกิจกรรมอื่นๆ ลดน้อยลงไปมาก

1.8.1.2 ปัจจัย การเปลี่ยนแปลง และผลกระทบในพื้นที่สำรวจเขตที่ 2

ก) เส้นทางสัญจร

- ถนนลูกรังตัดผ่านสวนหลังคลอง เป็นเส้นทางเลือกใหม่สำหรับคนในชุมชนพื้นที่ดังกล่าวที่จะนั่งรถสองแถว หรือรถจักรยานยนต์ออกมายังปากทางถนนหลวง 325
- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับคลองอัมพวาทางกายภาพก็คือ ปริมาณน้ำที่ลดลงอย่างมากเมื่อเทียบกับอดีต โดยเฉพาะเมื่อผนวกเข้ากับช่วงเวลาที่น้ำลดลงต่ำสุด เนื่องจาก ปริมาณน้ำที่มาจากแม่น้ำแม่กลองลดลง รวมทั้งปริมาณการสัญจรทางเรือโดยเฉพาะเรือหางยาวขนาดใหญ่ที่ลดลงไปอย่างมาก ทำให้การตกตะกอนในลำน้ำมีมากขึ้น
- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเครือข่ายลำประโดง คือ การทับถมของตะกอนและตลิ่งดิน จนไม่มีบทบาททางการชลประทานเช่นเดิมในที่สุด สาเหตุหลักเนื่องจาก การถมถนนตัดทางสัญจรทางบกโดยไม่มีมาตรการรองรับเพื่อคงสภาพการใช้งานของลำประโดงเดิม

ข) ภูมิทัศน์และลักษณะอาคารภายในพื้นที่

- ระยะที่ห่างกันของตัวบ้านแต่ละหลังมีค่อนข้างมาก ประจวบกับการที่มีต้นไม้ เช่น ต้นจาก บังตัวอาคาร ดังนั้นแม้จะก่อสร้างอาคารด้วยวัสดุก่อสร้างใหม่แต่ก็ไม่ทำให้รู้สึกผิดแปลกออกไป

ค) การจัดการพื้นที่ริมคลอง

- เนื่องจากค่าใช้จ่ายที่มากกว่าในการสร้างเขื่อนหินหรือเขื่อนคอนกรีต จึงยังมีพื้นที่ริมตลิ่งซึ่งถูกทำเป็นเขื่อนน้อยอยู่เมื่อเทียบกับทางปากคลองอัมพวา
- พื้นที่สวนริมคลองโดยมากจะใช้การปลูกต้นจากเพื่อป้องกันตลิ่งพัง

ง) ความสัมพันธ์กับลำน้ำ

- เนื่องจากเป็นพื้นที่ทางการเกษตร ความสัมพันธ์กับน้ำทางด้านการชลประทานยังมีอยู่ค่อนข้างมาก แต่ในแง่เพื่อการสัญจรไปมาก็ลดลงไปมากแล้ว สังเกตได้จากจำนวนการถือครองและการดูแลรักษาเรือของแต่ละบ้านที่ลดลง
- การใช้ลำน้ำเพื่อการชำระล้างยังมีอยู่แม้ว่าจะไม่สะดวกเหมือนเช่นเคย เนื่องจากบ้านใดคอนกรีตที่ชำรุดเสียหายและไม่มีทุนทรัพย์ในการซ่อมแซม

1.8.1.3 ปัจจัย การเปลี่ยนแปลง และผลกระทบในพื้นที่สำรวจเขตที่ 3**ก) เส้นทางสัญจร**

- ถนนลูกรังตัดผ่านสวนหลังคลอง เป็นเส้นทางที่ใกล้และสะดวกที่สุดสำหรับคนในชุมชนพื้นที่ดังกล่าวที่จะเข้าตัวอำเภอเมือง
- ปริมาณถนนและรถยนต์ที่มากขึ้นทำให้ปริมาณการใช้เรือลดลงจนแทบจะหมดไปจากพื้นที่นี้

ข) ภูมิทัศน์และลักษณะอาคารภายในพื้นที่

- ระยะที่ห่างกันของตัวบ้านแต่ละหลังมีค่อนข้างมาก ประจวบกับการที่มีต้นไม้ เช่นต้นจาก บังตัวอาคาร ดังนั้นแม้จะก่อสร้างอาคารด้วยวัสดุก่อสร้างใหม่แต่ก็ไม่ทำให้รู้สึกผิดแปลกออกไป
- การรुकล้ำเข้ามาของสวนอาหารริมน้ำในสวนและริมคลอง พร้อมป้ายชื่อร้านขนาดใหญ่ ส่งผลทางภูมิทัศน์ที่ไม่กลมกลืนกับพื้นที่สวนรอบข้าง

ค) การจัดการพื้นที่ริมคลอง

- เนื่องจากค่าใช้จ่ายที่มากกว่าในการสร้างเขื่อนหินหรือเขื่อนคอนกรีต จึงยังมีพื้นที่ริมตลิ่งซึ่งถูกทำเป็นเขื่อนน้อยอยู่เมื่อเทียบกับทางปากคลองอัมพวา
- พื้นที่สวนริมคลองโดยมากจะใช้การปลูกต้นจากเพื่อป้องกันตลิ่งพัง

ง) ความสัมพันธ์กับลำน้ำ

- เนื่องจากเป็นพื้นที่ทางการเกษตร ความสัมพันธ์กับน้ำทางการชลประทานยังมีอยู่ค่อนข้างมาก แต่ในแง่เพื่อการสัญจรลดลงไปมาก เนื่องจากระยะที่ไม่ห่างจากทางหลวงมากนัก
- การใช้พื้นที่ริมน้ำซึ่งเป็นศาลาริมน้ำพักผ่อนยังมีให้เห็น

1.8.2 ปัจจัยและการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ

1.8.2.1 การเปลี่ยนแปลงบทบาทและรูปแบบทางการค้าขาย

- จากตลาดน้ำ สู่ตลาดบก และเ้ายิบหายไปมากที่สุด เมื่อศูนย์กลางทางการค้าถูกย้ายไปสู่เขตเมือง ซึ่งสามารถเดินทางไปได้สะดวกขึ้น
- ทางเลือกในการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคที่มีมากขึ้น ทำให้การซื้อขายของในพื้นที่ลดน้อยลง

1.8.2.2 การเปลี่ยนแปลงที่มาของรายได้หลักของกลุ่มร้านค้า

- ที่มาของรายได้หลักในกลุ่มร้านค้า ถูกเปลี่ยนแปลงไปด้วยเงินเดือนจากการรับราชการ หรือเงินรายวันที่ได้จากการขายแรงงานภายนอกพื้นที่ ของคนรุ่นถัดมา

1.8.2.3 การเปลี่ยนแปลงภายในกลุ่มเกษตรกร

- การเปลี่ยนแปลงของราคาผลผลิตซึ่งต่ำลง และ การจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งเป็นปัญหาในระดับภูมิภาคและประเทศ
- การพยายามแปรรูปเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร ของกลุ่มอาสาสมัครภายในพื้นที่ ซึ่งต้องการการจัดการที่เป็นรูปแบบชัดเจนมากขึ้น

1.8.3 ปัจจัยและการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

1.8.3.1 การขาดกลุ่มผู้ทำกิจกรรมในพื้นที่

- การย้ายออกโดยถาวรของคนรุ่นใหม่ ได้แก่ กลุ่มนักศึกษาที่ต้องการหาโอกาสในอนาคตที่ดีกว่า และโดยมากมักตั้งหลักแหล่งใหม่ในที่ที่ตนไปศึกษาอยู่
- การไม่ได้อยู่ดำเนินกิจกรรมประจำในพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มคนที่ออกไปหาฐานความมั่นคงทางเศรษฐกิจนอกพื้นที่ และ กลุ่มผู้ขายแรงงานวัยหนุ่มสาว

1.8.3.2 การขาดความต่อเนื่องระหว่างคนแต่ละรุ่น

- สืบเนื่องจากการย้ายออกของคนรุ่นหนุ่มสาว ถึงระดับกลางคน ทำให้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกลุ่มดังกล่าวกับผู้สูงอายุในพื้นที่ลดน้อยลง หรือไม่มีอยู่เลย
- การขาดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนแต่ละรุ่น ทำให้เกิดช่องว่างทางความรู้ภายในพื้นที่ที่ส่งสมมา ทั้งการสืบต่อประเพณีหรือเรื่องราวเล่าขาน

1.8.3.3 การขาดการดำเนินกิจกรรมร่วมกันภายในกลุ่ม

- สืบเนื่องจากการไม่ได้อยู่ในพื้นที่ประจำ การดำเนินกิจกรรมร่วมกันลดน้อยลงไปมาก และบางกิจกรรมก็หายไปเลยทีเดียว
- เมื่อขาดโอกาสในการดำเนินกิจกรรมหรือการปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน การสอดส่องดูแลกันภายในก็ลดลงตามไปด้วย

1.8.4 ปัจจัยและการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม

1.8.4.1 การลดลงไปของการมีส่วนร่วมในประเพณีและเทศกาลประจำปีเดิม

- ได้แก่ ประเพณีชักพระ เทศกาลแข่งเรือในแม่น้ำแม่กลอง
- ขณะที่ประเพณีในระดับครอบครัวเช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ ก็ไม่ค่อยคึกคักเช่นเดิม

1.8.4.2 การจัดประเพณีและเทศกาลประจำปีรูปแบบใหม่

- มีความพยายามในการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนโดยการจัดประเพณีและเทศกาลประจำปีรูปแบบใหม่ เช่น เทศกาลแข่งเรือตามเครือข่ายในคลอง เทศกาลประกวดเรือผลไม้ ซึ่งได้รับความสนใจจากคนทั้งภายนอกและภายในชุมชน แต่ไม่สามารถสืบเนื่องต่อไปสู่การจัดระบบเพื่อดำเนินการกิจกรรมนี้อย่างถาวร

1.8.5 ปัจจัยและการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

1.8.5.1 การขาดความชัดเจนของกลุ่มจัดการชุมชน

- การรวมกลุ่มของชาวบ้านเป็นในลักษณะชั่วคราว หรือไม่มีข้อกำหนด เป้าหมายที่ชัดเจน
- ไม่มีกลุ่มที่จัดตั้งเพื่อดูแลชุมชนโดยตรง

1.8.5.2 การขาดการประสานงานระหว่างกลุ่ม

- การประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการและกลุ่มชาวบ้านยังไม่ต่อเนื่อง
- การรวมเครือข่าย ไม่ได้กลุ่มที่หลากหลายครอบคลุมกลุ่มคนทั้งหมดภายในพื้นที่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



บทที่ 2

การวิเคราะห์ชุมชนคลองอัมพวาเพื่อการท่องเที่ยว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

การวิเคราะห์ชุมชนคลองอัมพวาเพื่อการท่องเที่ยว

ในรอบทศวรรษที่ผ่านมา การท่องเที่ยวได้ชื่อว่าเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่สุดของโลก การท่องเที่ยวเป็นช่องทางสร้างรายได้และการหมุนเวียนของเงินตราระหว่างประเทศ จึงมีความสำคัญต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง ในขณะเดียวกัน กิจกรรมการท่องเที่ยวก็ส่งผลกระทบต่อสังคมวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างมากมาด้วยเหตุนี้ จึงเกิดแนวทางใหม่ของการท่องเที่ยว ที่คำนึงถึงและพยายามลดผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนในท้องถิ่น การท่องเที่ยวแนวทางใหม่นี้ ได้แก่ “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation-Oriented Tourism)”

2.1 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ความหมายอย่างกว้างๆของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือ “รูปแบบของการท่องเที่ยวที่เคารพต่อประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ช่วยปกป้องและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และให้ความรู้ความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว” ซึ่งแบ่งออกเป็น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-Tourism) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม (Agricultural-Tourism)

- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เน้นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ หรือมรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage) ได้แก่ พืช-สัตว์ตามธรรมชาติ แม่น้ำ ทะเล ภูเขา ป่าไม้ ระบบนิเวศ ภูมิประเทศ ฯลฯ
- การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เน้นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) ได้แก่ โบราณสถาน ย่านประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน เมือง ชุมชน หมู่บ้าน อาคาร รวมถึงประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงทางศิลปวัฒนธรรม
- การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม เน้นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับผลผลิต การบริการ และประสบการณ์ด้านการเกษตรกรรมของท้องถิ่น (Local Agriculture)

2.1.1 หลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

- 1) เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม
- 2) ก่อให้เกิดประโยชน์ในระยะยาวแก่การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ส่วนหนึ่งของรายได้ควรย้อนกลับไปสนับสนุนการอนุรักษ์
- 3) เสริมสร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยว ให้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม สภาพสังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 4) ในการวางแผน ตัดสินใจ ดำเนินงาน ตลอดจนการควบคุมดูแล ควรให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมมากที่สุด
- 5) มีการจัดการและควบคุมจำนวนของนักท่องเที่ยวให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ไม่เกินความสามารถของชุมชนในท้องถิ่น และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวจะรองรับได้
- 6) การสร้างหรือการจัดการใดๆ ควรคำนึงถึงข้อจำกัดของสภาพแหล่งท่องเที่ยวตามลักษณะที่เป็นอยู่

2.1.2 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง

ชุมชนอัมพวา เป็นชุมชนที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่า มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมเป็นชุมชนขนาดเล็กที่ขึ้นตรงต่อจังหวัดราชบุรี มีการพัฒนาต่อเนื่องภายใต้อิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและความเชื่อความศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา มีการสั่งสมมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ที่ยังคงมีให้เห็นในปัจจุบันมากมาย ศิลปกรรมที่สำคัญในท้องถิ่นอัมพวา ส่วนใหญ่เป็นศิลปกรรมที่เนื่องในพระพุทธศาสนา มีการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับศิลปกรรมในท้องถิ่นใกล้เคียง จนเกิดเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ศิลปกรรมที่สำคัญเนื่องในพุทธศาสนามีปรากฏอยู่ในวัด เช่น

สถาปัตยกรรม มี โบสถ์ วิหาร พระปราสาท เจดีย์ กุฏิ หอไตร

ประติมากรรม มี พระพุทธปฏิมา ลวดลายแกะ ปั้นประกอบสถาปัตยกรรม

จิตรกรรม มี จิตรกรรมฝาผนัง

ศิลปกรรมเหล่านี้ผ่านการสั่งสมมานานได้รับการทำนุบำรุงมาโดยตลอด ถือเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คน เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญ และได้รับการดูแลจากหน่วยงานของทางราชการ ขึ้นทะเบียนเป็นสมบัติของชาติ ดังนี้

ตารางที่ 2.1 แสดงแหล่งโบราณสถาน / โบราณวัตถุที่ขึ้นทะเบียนแล้ว

โบราณสถาน / ที่ตั้ง	สิ่งสำคัญ	อายุสมัย	การประกาศขึ้นทะเบียน	หมายเหตุ
วัดบางแคใหญ่ ต. แควอ้อม อ. อัมพวา	1) อุโบสถหลังเก่า 2) วิหารคด 3) เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง 4) หอไตร	รัตนโกสินทร์	ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 115 ตอนพิเศษที่ 38ง วันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2541	
วัดอินทาราม ต. เข้มืองใหม่ อ. อัมพวา	1) อุโบสถหลังเก่า 2) เจดีย์ย่อมุม 3) พระประธานในอุโบสถ	อยุธยา - รัตนโกสินทร์	ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 115 ตอนพิเศษที่ 38ง วันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2541	อุโบสถชำรุดทรุดโทรมมาก
วัดอัมพวันเจติยาราม ต. อัมพวา อ. อัมพวา	1) พระตำหนักไม้ซาด กว้าง 11.50 เมตร ยาว 19.50 เมตร 2) พระวิหารคด ก่ออิฐถือปูนขนาดกว้าง 27 เมตร ยาว 37 เมตร ผนังในเปิดโล่ง ผนังนอกทึบ 3) พระปราสาทก่ออิฐถือปูนย่อมุมไม้สิบสอง 4) พระอุโบสถ 5) พระที่นั่งทรงธรรมก่ออิฐถือปูน 6) หอระฆัง 7) ภูมิไม้ทรงไทย	อยุธยา - รัตนโกสินทร์	ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 74 ตอนที่ 96 วันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2500	สมัยรัชกาลที่ 3 บูรณะพระอุโบสถ ปี 2515 บูรณะพระอุโบสถ ปี 2539 บูรณะหมู่กุฏิทรงไทย งบประมาณ 28,000,000 บาท
วัดเขายี่สาร ต. ยี่สาร อ. อัมพวา	1) ศาลาการเปรียญ 2) อุโบสถ 3) วิหารบนยอดเขา มีลักษณะรูปเรือ 4) เจดีย์ 5) ศาลาพระจัน 6) หอระฆัง	อยุธยาตอนปลาย	ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2478	

ตารางที่ 2.1 แสดงแหล่งโบราณสถาน / โบราณวัตถุที่ขึ้นทะเบียนแล้ว (ต่อ)

โบราณสถาน / ที่ตั้ง	สิ่งสำคัญ	อายุสมัย	การประกาศขึ้นทะเบียน	หมายเหตุ
วัดบางกะพ้อม ต.อัมพวา อ.อัมพวา	1) วิหารประดิษฐานรอย พระพุทธรูปบาท 2) โบสถ์เก่า 3) ศาลาการเปรียญ	รัตนโกสินทร์ ตอนต้น	ประกาศในราชกิจจานุ เบกษา เล่ม 113 ตอน พิเศษที่ 50ง วันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ.2539	
วัดปากน้ำ ต.เหมืองใหม่ อ.อัมพวา	1) วิหารพุทธไสยาสน์ 2) ศาลาการเปรียญ 3) เก๋งจีน 4) เรือนไม้สักทรงปั้นหย่า (อาคารเรียนเก่า) 5) วิหารน้อย 6) ศาลาท่าน้ำ	รัตนโกสินทร์	ประกาศในราชกิจจานุ เบกษา เล่ม 113 ตอน พิเศษที่ 50ง วันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ.2539	โบราณสถานมีสภาพ ชำรุด ทุุด โทรมมาก โดยเฉพาะ วิหารพุทธไสยาสน์

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรสงคราม

2.1.3 สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญบริเวณชุมชนอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง (แผนที่ที่ 2.1)

อุทยานพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย หรือที่รู้จักกันว่า “อุทยานรัชกาลที่ 2” ตั้งอยู่ใกล้ๆ วัดอัมพวันเจติยาราม มีถนนสายอัมพวา-บางนกแขวกผ่านหน้าอุทยาน อุทยานนี้เป็นโครงการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สเด็จพระราชดำเนินมาเปิดป้ายอุทยานเมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ.2522 และเปิดให้ประชาชนเข้าชมเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ.2530 ภายในอุทยานแบ่งพื้นที่ออกเป็น 5 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เป็นลานจอดรถหน้าอุทยาน

ส่วนที่ 2 เรียกว่า “ลานโขน” เป็นโรงละครกลางแจ้ง

ส่วนที่ 3 เป็นหมู่บ้านเรือนไทย จำนวน 5 หลัง โดยจัดเป็นพิพิธภัณฑ์พระพุทธรูปเลิศหล้านภาลัย 1 แห่ง และเป็นหอสมุดพระพุทธรูปเลิศหล้านภาลัยอีก 1 แห่ง

ส่วนที่ 4 เป็นสวนพฤกษชาติ มีพันธุ์ไม้ในวรรณคดีนานาชนิด

ส่วนที่ 5 เป็นพื้นที่ที่ติดกับแม่น้ำ มีศาลาอเนกประสงค์ มีท่าเรือและเรือประพาสในบริเวณนี้



หมู่บ้านเรือนไทย



บรรยากาศภายในอุทยาน

วัดอัมพวันเจติยาราม เป็นพระอารามหลวง ตั้งอยู่ที่ปากคลองอัมพวาใกล้กับอุทยานรัชกาลที่ 2 เดิมชื่อว่า "วัดอัมพวา" ตามชื่อตำบล ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น "วัดอัมพวันเจติยาราม" ซึ่งมีความหมายว่า "สวนมะม่วงอันร่มรื่นเกษมสำราญเป็นที่เคารพบูชา" เป็นวัดสำคัญคู่กับวัดสุวรรณดารารามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นวัดประจำราชวงศ์จักรีทางฝ่ายพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 วัดอัมพวันเจติยารามเป็นวัดประจำราชินีกุลทางฝ่ายสมเด็จพระอัมรินทรามาตย์ พระราชินีในรัชกาลที่ 1 พระอุโบสถมีลักษณะทรงแบบพระอุโบสถวัดสุวรรณดารารามสันนิษฐานว่าสร้างในสมัยรัชกาลที่ 1 และซ่อมแซมครั้งใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 3 ภายในมีพระประธานซึ่งได้ฐานพระประธานบรรจุพระอัฐิของสมเด็จพระสุริโยทัยมเหษินนันทมาลี และมีภาพจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถ ซึ่งเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับวรรณคดีไทย เช่น เรื่องไกรทอง สังข์ทอง คำวีนีนา และเรื่องพระบรมราชาภิเษกใน รัชกาลที่ 2 ซึ่งเรื่องนี้อยู่บริเวณผนังระหว่างประตูพระอุโบสถ เป็นภาพการเสด็จพระราชดำเนินเสียบพระนคร โดยกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารค ภาพตรงส่วนนี้เป็นส่วนที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงลงฝีพระหัตถ์พระพักตร์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ภาพหน้าทวารกลาง และต้นไม้ข้างป้อมริมกำแพง ถือเป็นปฐมในการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังนี้

นอกจากนี้ภายในวัดยังมีพระปรางค์สีขาว ซึ่งสร้างในบริเวณสถานที่ประดิษฐานของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 และเป็นที่ยังพระบรมสารีริกธาตุของพระองค์เอาไว้เป็นอนุสรณ์ที่กราบไหว้ของพสกนิกร บริเวณใกล้ๆกันมีพระที่นั่งทรงธรรม ภายในมีพระประธาน 1 องค์และมีพระบาท 4 รอยอยู่ด้านหน้า มีความหมายถึงพระพุทธเจ้า 4 องค์ที่ตรัสรู้แล้ว ภายในบริเวณวัด ยังมีพระบรมราชานุสาวรีย์รัชกาลที่ 2 ประดิษฐานอยู่ด้วย



พระปรางค์บรรจุพระบรมอัฐิของรัชกาลที่ 2



พระบรมราชานุสาวรีย์รัชกาลที่ 2



พระอุโบสถวัดอัมพวันเจติยารามและภาพจิตรกรรมฝาผนัง



พระที่นั่งทรงธรรม

วัดภุมรินทร์กุฎีทอง ตั้งอยู่เยื้องกับวัดอัมพวันเจติยาราม เหตุที่มีคำว่า “กุฎีทอง” เนื่องจากกุฎีเจ้าอาวาสทำด้วยไม้สัก เขียนลายปิดทองทั้งด้านนอกและด้านใน เดิมกุฎีทองหลังนี้อยู่ที่วัดบางนางลี่ใหญ่ โดยมีประวัติเล่าว่า วัดนี้มีสมภารองค์หนึ่งมีความเชี่ยวชาญในทางสมถวิปัสสนา มีญาณพิเศษสามารถมองเห็นเหตุการณ์ล่วงหน้าได้ ครั้งเมื่อเศรษฐกิจของและเศรษฐกิจสั่นพร้อมด้วยคุณนาคผู้เป็นธิดาไปทำบุญและตรวจดวงชะตาพร้อมทั้งขอฤกษ์กำหนดวันหมั้นของคุณนาคกับหลวงยกกระบัตร สมภารได้ทำนายว่า คุณนาคมีบุญวาสนา ภายภาคหน้าจะได้เป็นนางพญามหากษัตริย์ ต่อมาไม่นานคุณนาคก็ได้ดำรงพระอิสริยยศเป็น สมเด็จพระอัมรินทร์รามายัตย์บรมราชินี ในรัชกาลที่ 1 เป็นจริงตามที่สมภารทำนายไว้ ทางครอบครัวคุณนาคจึงได้สร้างกุฎีทองถวายแก่วัดบางนางลี่ใหญ่ 3 หลัง เมื่อ พ.ศ.2325

ต่อมาที่ดินบริเวณที่ปลูกกุฎีทองถูกน้ำเซาะจนตลิ่งพัง จึงต้องย้ายกุฎีทองมาไว้ที่วัดภุมรินทร์เมื่อปี พ.ศ.2431 และเปลี่ยนชื่อวัดเป็น “วัดภุมรินทร์กุฎีทอง” กุฎีทองได้ถูกรื้อลงเมื่อประมาณปี พ.ศ.2538 เนื่องจากตัวอาคารผุพังและถูกน้ำเซาะจนดินพังทลาย เหลือเพียงซาก ปัจจุบันได้รับการซ่อมแซมและสร้างใหม่อยู่ 1 หลัง นอกจากนี้ยังมีพิพิธภัณฑ์ของวัด ซึ่งเก็บรวบรวมของเก่ามาตั้งแต่ปี พ.ศ.2539 ส่วนใหญ่เป็นของราชินิกุล ณ บางช้างถวายให้ เช่น ชามสังคโลก จาน แจกัน ตำรายา คัมภีร์ใบลาน ฯลฯ และยังมีบ้านดนตรีไทยบริเวณโรงเรียนวัดภุมรินทร์กุฎีทอง ซึ่งเป็นสถานที่สอนดนตรีและศิลปการแสดงพื้นบ้าน การเชิดหุ่นกระบอก เพื่อถ่ายทอดความรู้แก่เยาวชนผู้สนใจ



กุฎีทอง

วัดจุฬามณี ตั้งอยู่ริมฝั่งคลองอัมพวา เป็นวัดโบราณสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยา ตอนปลายรัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง โดยทำวแก้วผลึกหรือน้อย นายตลาดบางช้าง ต้นวงศ์ราชินิกุลบางช้าง บริเวณด้านหลังวัดนี้เป็นนิเวศสถานของสมเด็จพระอัมรินทร์รามายัตย์และสมเด็จพระศรีสุริเยนทรามายัตย์ พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 ตามลำดับ เนื่องจากวัดจุฬามณีมีอายุยาวนาน จึงได้มีการบูรณะครั้งใหญ่เมื่อ พ.ศ.2511 โดยหลวงพ่อนิ่งซึ่งปัจจุบันมรณะภาพแล้วแต่ร่างกายไม่เนาเปื่อย สังขารได้รับการบรรจุในโรงแก้วให้ประชาชนสักการบูชา ภายในพระอุโบสถมีภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงพุทธประวัติและวิถีชีวิตของชาวไทย ประติมากรรมบนหน้าบันทั้ง 4 ทิศของพระอุโบสถแสดงเรื่องราวในวรรณคดีไทย เช่น หน้าบันด้านทิศตะวันออกเป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ทิศตะวันตกเป็นรูปพระนารายณ์ทรงครุฑ ทิศเหนือเป็นรูปพระอิศวรทรงหงส์ และทิศใต้เป็นรูปครุฑยุคนาค ส่วนซุ้ม

ประตูหน้าต่างมีลายฉลุรูปเทวดาประดับมุก บริเวณยอดปราสาทประดับด้วยกระจกลี รอบๆ พระอุโบสถ ทั้ง 4 ด้าน มีศาลาพัก และกุฏิทรงไทยหลายหลัง



พระอุโบสถวัดจุฬามณี



จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดจุฬามณี

วัดอินทาราม ตั้งอยู่ที่ตำบลเหมืองใหม่ เป็นวัดโบราณ สร้างเมื่อ พ.ศ.2300 ในสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่มาปฏิสังขรณ์ใหม่ ในรัชกาลที่ 3 สิ่งที่น่าสนใจภายในวัดได้แก่ พระพุทธรูปหลวงพ่อโตอายุกว่า 300 ปี พระอุโบสถสร้างด้วยหินอ่อนทั้งหลัง บานหน้าต่างและบานประตูเป็นไม้สัก แกะสลักสุภาพชิตสอนใจ มีพิพิธภัณฑ์เรือโบราณ อุทยานปลาดะเพียน และศูนย์ฟื้นฟูสภาพจิตใจ ที่ใช้สมุนไพรควบคุมกับการปฏิบัติธรรมรักษาผู้ติดยาเสพติด



วังมัจฉา

สถาบันวิทย์บริการ

วัดบางกะพ้อม เป็นวัดโบราณ สร้างขึ้นภายหลังเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ประมาณ พ.ศ.2312 ไม่ปรากฏนามผู้สร้าง แต่มีเรื่องเล่าต่อกันมาว่า มีเศรษฐีท่านหนึ่งพาครอบครัวและป่าวไพร่ลงเรือพร้อมด้วยทรัพย์สินหนีข้าศึกมาถึงบริเวณที่เรียกกันว่าแหลมบางกะพ้อม เห็นเป็นทำเลที่เหมาะสม จึงสร้างที่พักอาศัยอยู่บริเวณนี้ พร้อมทั้งสานกระบุงตะกร้า เสือล่าแพน กะพ้อมใส่ข้าวขายเพื่อเลี้ยงชีพ ต่อมาข้าศึกบุกมาถึง เศรษฐีเห็นว่าหนีไม่พ้นจึงพากันเข้าไปแอบอยู่ในกะพ้อมที่สานไว้ โดยตั้งสัตยาธิษฐานว่า ขออย่าให้ทหารข้าศึกมาพบเลย หากรอดพ้นภัยครั้งนี้จะสร้างวัดขึ้นตรงบริเวณนี้ ข้าศึกก็ผ่านไปโดยไม่เห็นว่ามีใครหลบซ่อนอยู่ เมื่อเศรษฐีออกมาจากกะพ้อมจึงให้ป่าวไพร่ช่วยกันสร้างวัดขึ้นและเรียกวัดนี้ว่า "วัดบังกับพ้อม" ต่อมาเสียงกร่อนเป็น "วัดบางกะพ้อม" วัดนี้เป็นวัดที่มีภาพจิตรกรรมฝาผนังปูนที่เก่าแก่

สวยงามหาดูยากอายุกว่า 200 ปี สร้างสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา เป็นภาพเกี่ยวกับพระพุทธประวัติเรียงรายอยู่รอบผนังวิหารทั้ง 4 ด้าน นอกจากนี้ยังมีรอยพระพุทธบาทจำลองสี่รอย ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี ประดิษฐานอยู่กลางวิหาร



จิตรกรรมฝาผนังนูน วัดบางกะพ้อม



หน้าบันพระอุโบสถ



ประตูทางเข้าพระอุโบสถ

วัดเขายี่สาร ตั้งอยู่บนภูเขาเตี้ยๆ ในหมู่บ้านเขายี่สาร ภายในประกอบด้วยโบราณสถานที่มีอายุเก่าแก่ ทั้งวิหาร พระอุโบสถและกุฏิสงฆ์ ในวิหารนั้นมีรอยพระพุทธบาทและมณฑปครอบอยู่ บานประตูวิหารทั้งสองด้านแกะสลักลวดลายปิดทอง บานซ้ายมีลวดลายลักษณะเป็นแบบจีน ส่วนบานขวามีลวดลายเป็นแบบไทย ตรงพื้นที่ว่างระหว่างประตู 2 บาน มีพระพุทธรูปแกะสลักปางห้ามสมุทร มีภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องราวเกี่ยวกับเทพเจ้าจีนอยู่ที่หน้าต่างพระอุโบสถ บริเวณรอบๆ วิหารและพระอุโบสถมีหอรบขังเก่า วิหารราย และแก่งจีน นอกจากนี้ยังมีพิพิธภัณฑสถานบ้านเขายี่สาร เริ่มก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.2539 ด้วยความร่วมมือร่วมใจของชาวชุมชนยี่สารที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของท้องถิ่น อาคารชั้นล่างจัดแสดงภูมิปัญญาบ้านเขายี่สาร ชีวิตวัฒนธรรมของผู้คน เครื่องมือผลิตยาสมุนไพร เครื่องใช้ไม้สอยของชาวบ้านในชุมชน ชั้นบนจัดแสดงภาชนะ เครื่องมือเครื่องใช้ของชาวชุมชนเขายี่สาร



พระอุโบสถวัดเขายี่สาร



หน้าต่างลงรักปิดทอง



พระนอนในถ้ำภายในวัดเขายี่สาร



ท่าเรือหน้าวัดเขายี่สาร

วัดบางแคใหญ่ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำแม่กลอง สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2357 ภายในวัดมีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่น่าสนใจ ได้แก่ พระอุโบสถหลังใหญ่อายุกว่า 150 ปี ด้านหน้ามีเจดีย์เหลี่ยมย่อมุมสิบสอง ศิลปะสมัยกรุงศรีอยุธยา พระประธานในอุโบสถปั้นด้วยศิลาแลง ปางมารวิชัย ด้านหน้าพระอุโบสถมีธรรมเจดีย์ 7 องค์ สร้างเมื่อ พ.ศ.2415 มีกำแพงแก้วล้อมรอบ และมีภาพจิตรกรรมฝาผนังบนฝาประจัน กุฏิสงฆ์ ที่เขียนด้วยสีฝุ่นผสมกาวเขียนขึ้นในปลายรัชกาลที่ 2 เป็นภาพเรื่องราวการทำสงครามไทย-พม่า



พระอุโบสถวัดบางแคใหญ่



ภาพจิตรกรรมฝาผนัง

วัดบางแค่น้อย ตั้งอยู่ตำบลแควอ้อม ริมแม่น้ำแม่กลอง สร้างเมื่อ พ.ศ.2411 พระอุโบสถหลังเดิมสร้างบนแพไม้ไผ่ผูกกับต้นโพธิ์ ต่อมาได้สร้างอุโบสถบนพื้นดิน เมื่ออุโบสถหลังเดิมชำรุดทรุดโทรมจึงสร้างอุโบสถหลังใหม่ขึ้น ภายในอุโบสถเป็นไม้สักแกะสลักที่งดงาม



วัดบางแค่น้อย และภาพแกะสลักไม้ภายในอุโบสถ

วัดพวงมาลัย เป็นสถานที่หนึ่งที่รัชกาลที่ 5 ทรงเสด็จประพาสต้น มีสิ่งที่น่าสนใจคือ ธรรมมาสน์บุษบก บานประตูและหน้าต่างพระอุโบสถลวดลายปูน และเจดีย์หงสาวดี



พระอุโบสถวัดพวงมาลัย



บุษบก สำหรับแสดงธรรมเทศนา
ภายในวัดพวงมาลัย

เตาตาล ตั้งอยู่ริมถนนสายสมุทรสงคราม-อัมพวา เป็นแหล่งผลิตน้ำตาลมะพร้าว ซึ่งเป็นอาชีพสำคัญของชาวสมุทรสงคราม มีการสาธิตขั้นตอนวิธีการทำน้ำตาลมะพร้าว จำหน่ายน้ำตาลมะพร้าวและผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ปัจจุบันมีเตาตาลให้เที่ยวชม 5 แห่ง ได้แก่ เตาตาลหวาน เตาตาลดี เตาทวี เตากาหลง และเตาไทย



การสาธิตการทำน้ำตาลมะพร้าว

ตลาดน้ำท่าคา ตั้งอยู่ที่บ้านท่าคา ตำบลท่าคา เป็นตลาดนัดทางน้ำที่ลอยเรือค้าขายกันมานานนับร้อยปี โดยมีประชาชนจากพื้นที่ใกล้เคียงมาติดต่อซื้อขายสินค้าการเกษตร ในวันขึ้นและแรม 2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ โดยเริ่มค้าขายกันตั้งแต่เวลา 09.00-12.00 น.



บรรยากาศตลาดน้ำท่าคา

วัดบางกุ้ง ตั้งอยู่ที่ตำบลบางกุ้ง อำเภอบางคนที พื้นที่วัดมีถนนตัดผ่านกลาง ทำให้ภูมิทัศน์
 ศาสดาการเปรียญ กับพระอุโบสถอยู่กันคนละด้าน ทางด้านที่เป็นพระอุโบสถมีพระอุโบสถปรกโพธิ์อายุ
 กว่า 100 ปี มีต้นโพธิ์และต้นไทรปกคลุมอยู่ พระอุโบสถปรกโพธิ์นี้ ประดิษฐานพระพุทธรูปหลวงพ่อนิล
 มณี มีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่สวยงามแต่ลบเลือนเกือบหมด ใกล้กับพระอุโบสถปรกโพธิ์เป็นอนุสาวรีย์
 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชประทับนั่ง ถัดไปเป็นพระอุโบสถหลังใหม่ ภายในอุโบสถมีพระบรม
 รูปจำลองสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชขนาดเท่าองค์จริง มีพิพิธภัณฑ์อาวุธในสมัยที่พระองค์รวบรวม
 ไพร่พลต่อสู้กับพม่า เพื่อกอบกู้เอกราช ของส่วนใหญ่ที่เก็บไว้ขุดพบในบริเวณค่ายบางกุ้ง ซึ่งสร้างขึ้น
 เพื่อรับมือกับทหารพม่า เมื่อ พ.ศ.2307 แต่ถูกพม่าตีแตก จนกระทั่งสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรง
 กอบกู้เอกราชและขับไล่ทหารพม่าออกไป จึงมอบกำลังทหารชาวจีนให้อยู่ประจำค่ายนี้เพื่อระวังรักษา
 เมืองสมุทรสงครามและเมืองราชบุรี โดยใช้วัดบางกุ้งเป็นศูนย์กลางค่าย หลักฐานที่เหลืออยู่ปัจจุบันคือ
 เสาศิลา สระน้ำ และวัดบางกุ้ง



อุโบสถที่ถูกปกคลุมด้วยต้นโพธิ์และต้นไทร



พระประธานภายในอุโบสถ



ค้ำกบางกุ้ง



อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

วัดเพชรสมุทรวรวิหารหรือวัดบ้านแหลม ตั้งอยู่ตำบลแม่กลอง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม เป็นที่ประดิษฐาน “หลวงพ่อบ้านแหลม” พระพุทธรูปปางอุ้มบาตรขนาดเท่าคนจริงสมัยสุโขทัย ซึ่งเป็นพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัด ตามตำนานกล่าวว่าชาวบ้านแหลมที่อยู่ในเขตเมืองเพชรบุรีได้อพยพหนีพม่าเข้ามาตั้งถิ่นฐานในตำบลแม่กลอง ทางด้านเหนือของวัดศรีจำปา จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านแหลม” และช่วยกันบูรณะวัดศรีจำปา จากนั้นจึงเรียกชื่อวัดใหม่ว่า “วัดบ้านแหลม” ซึ่งประดิษฐานหลวงพ่อบ้านแหลม ที่ถือเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดสมุทรสงคราม



หลวงพ่อบ้านแหลม

พระพุทธรูปคู่เมืองสมุทรสงคราม

นอกจากแหล่งท่องเที่ยวข้างต้น ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจอื่นๆ บริเวณชุมชนอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง ได้แก่ โฮมสเตย์ (Home stay) บริเวณคลองแควอ้อม และบ้านเรือนไทยตำบลปลายโพรงพาง ซึ่งเป็นสถานที่พักผ่อนที่เป็นที่นิยมของทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ จุดชมหิ่งห้อยบริเวณคลองตะเคียน และบริเวณริมแม่น้ำแม่กลอง วัดประดู่และวัดดาวดึงษ์ซึ่งอยู่ในเส้นทางเสด็จประพาสต้น ปีนสุพรรณเบญจรงค์ซึ่งเป็นแหล่งผลิตเครื่องเบญจรงค์คุณภาพยอดเยี่ยมของประเทศ เรือนเพาะเลี้ยงแมงไทย วัด ชุมชนริมน้ำ และวิถีชีวิตริมน้ำสองฝั่งคลองทั่วไป



โฮมสเตย์ บริเวณคลองแควอ้อม



โฮมสเตย์ บริเวณปลายโพงพาง



เรือนเพาะเลี้ยงแมวไทย

2.2 รูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง

1) การเที่ยวชมวิถีชีวิตชาวอัมพวา

- ชมหิ่งห้อย
- เตาตาล
- ล่องเรือตามลำน้ำ
- ชีวีตรึมคลอง
- ตกกุ้ง
- ไล่บาตรแบบชาวคลอง



2) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

เป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับผลผลิต การบริการ และประสบการณ์ด้านการเกษตรกรรมของท้องถิ่น โดยมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวชมการผลิต วิถีชีวิต การสาธิต ให้นักท่องเที่ยวทดลองทำ จัดเป็นค่ายเกษตรกรรม และให้นักท่องเที่ยวซื้อผลผลิต อาหาร ของที่ระลึก ซึ่งกลุ่มเป้าหมายควรเป็นผู้ที่มีความสนใจทางด้านเกษตร หรืออยากมีประสบการณ์ในการทำกิจกรรมด้านการเกษตร



2.2.1 เส้นทางการท่องเที่ยวในปัจจุบันของอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง

เส้นทางท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเนื่องกับอัมพวา สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ คือ

1. เส้นทางท่องเที่ยวที่ลักษณะเป็นทางผ่านต่อไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแหล่งอื่นๆ เช่น ตลาดน้ำดำเนินสะดวก
2. เส้นทางท่องเที่ยวที่มีจุดปลายทางที่อัมพวา ส่วนใหญ่มักจะเข้ามาเที่ยว อุทยาน ร.2 และวัดใกล้เคียง เช่น วัดอัมพวันเจติยาราม วัดบางกุ้ง วัดภุมรินทร์กุฎีทอง

2.2.2 เส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถจัดขึ้นได้ในชุมชนอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง

เส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถจัดขึ้นโดยมีชุมชนอัมพวาเป็นศูนย์กลางการบริการ มีรูปแบบ

เส้นทางดังนี้

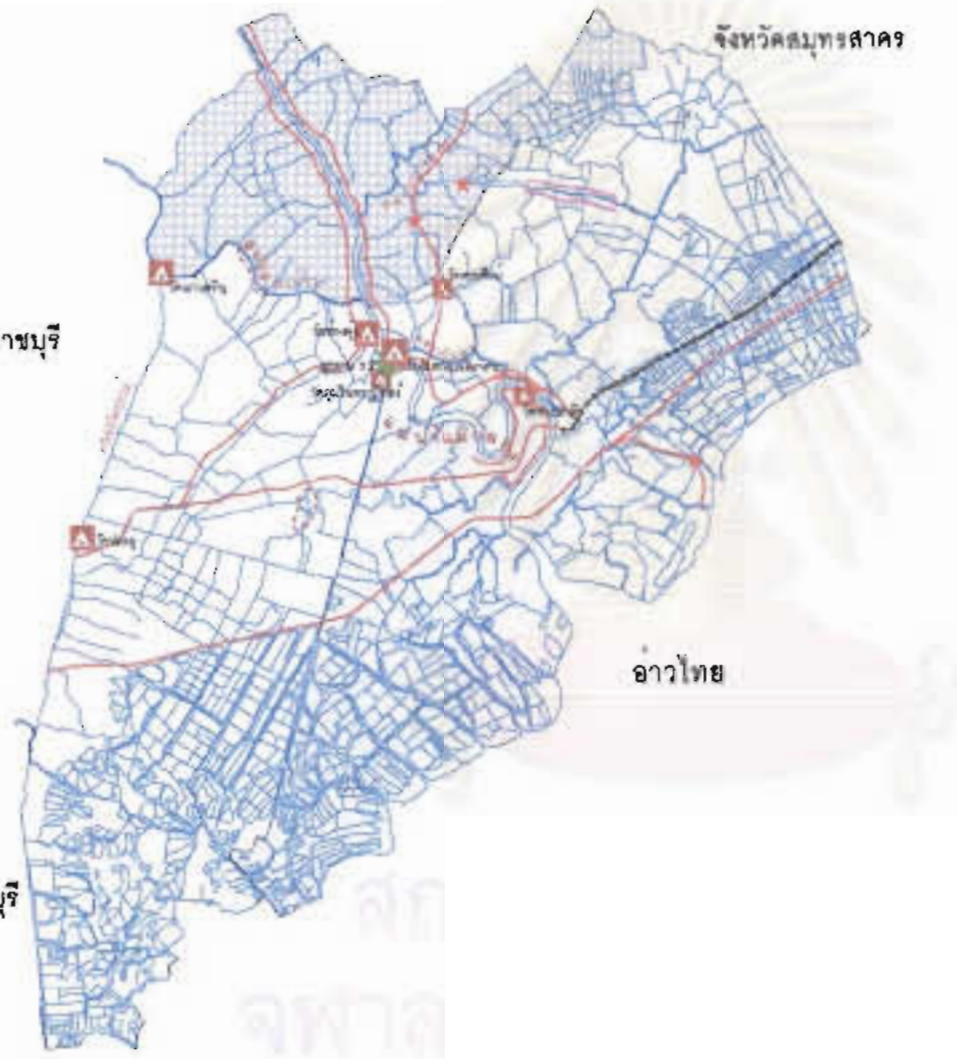
1. เส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชน ได้แก่ ทางเดินเลียบบคลองอัมพวา ทางเดินริมเขื่อนหน้าอำเภอ ทางเดินตามชุมชนต่างๆ ที่เชื่อมแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ใช้การเดินทางเท้าและจักรยานเป็นหลัก
2. เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมต่อกับพื้นที่โดยรอบ โดยใช้ถนน แม่น้ำ และคลองเป็นหลัก มีเส้นทางดังนี้
 - เส้นทางตามถนน เน้นถนนเลียบบแม่น้ำแม่กลองทั้งสองฝั่ง ซึ่งเชื่อมต่อกับสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ริมแม่น้ำและสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณใกล้เคียง
 - แม่น้ำแม่กลอง
 - คลองอัมพวา คลองบางจาก คลองดาวดึงษ์ คลองผีหลอก
 - คลองบางน้อย คลองแควอ้อม
3. เส้นทางท่องเที่ยวด้วยจักรยาน เส้นทางจักรยานที่น่าสนใจ ได้แก่
 - เส้นทางภายในชุมชน
 - เส้นทางภายในสวน
 - เส้นทางถนนเลียบบแม่น้ำแม่กลอง
 - เส้นทางอัมพวา - บางนกแขวก- ดำเนินสะดวก
 - เส้นทางอัมพวา - เมืองสมุทรสงคราม
 - เส้นทางอัมพวา - ตลาดน้ำท่าคา

โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์
และพัฒนาระบบนิเวศทางน้ำ

แผนที่ที่ 2.2
แสดงสถานที่ท่องเที่ยว
ตามรอยเสด็จประพาสต้น รัชกาลที่ 5

สัญลักษณ์

-  เส้นทางน้ำ
-  แหล่งสายน้ำ
-  แนวคัน
-  พื้นที่สีเขียวของสวน
-  พื้นที่เกษตรกรรม
-  พื้นที่เมืองเก่า
-  A
-  จุดประพาส



3 0 3 6 9 Kilometers

ที่มา : ข้อมูลจากกรมชลประทานและกรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร

2.3 กิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว

1. งานประเพณีและการละเล่นต่างๆ เช่น ประเพณีแข่งเรือ นุ่งกระบอก ดนตรีไทย



2. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรด้านการท่องเที่ยว โดยการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร ให้นักท่องเที่ยวชมการสาธิตวิธีการทำผลิตภัณฑ์จากการเกษตร เช่น สวนลิ้นจี่ การทำน้ำตาลมะพร้าว



3. ของที่ระลึกประจำชุมชน เช่น เครื่องเบญจรงค์ ซอแกะสลักจากมะพร้าว ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว เครื่องจักรสานจากก้านมะพร้าว



2.3.1 กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในอัมพวา

2.3.1.1 บ้านหัวหาด

สถานที่ตั้ง หมู่บ้านหัวหาด ต. เหมืองใหม่ อ.อัมพวา จ. สมุทรสงคราม

การดำเนินการ เป็นกลุ่มแม่บ้านในหมู่บ้านหัวหาด 20 หลังคาเรือน จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้รับการติดต่อจากมูลนิธิอาสาเพื่อสังคม (มอศ.) ซึ่งจะนำอาสาสมัครชาวต่างประเทศ ที่เดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย มาอยู่อาศัยกับชาวบ้าน เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี และฝึกการพูดภาษาไทย นอกจากนี้ยังมีกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ และชาวไทยด้วย

กิจกรรม

- ดูนก
- ชี้อักษรยานเที่ยวในหมู่บ้าน
- การพายเรือเที่ยวสวนผลไม้
- ใส่บาตรตอนเช้าที่บ้าน/วัด
- ชมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของชุมชน
- เยี่ยมชมโรงงานเซรามิค
- การล่องเรือตามรอยเสด็จประพาสต้น รัชกาลที่ 5

การติดต่อ

- 1) คุณทองหยิบ แก้วนิลกุล (ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 9) 35 หมู่ 9 ต.เหมืองใหม่ อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม โทร. (034) 735-073
- 2) คุณสมนึก สุมะนาค ห้องภาพฟอร์จูน 36/9 หมู่ 6 ต.วัดเพลง อ.วัดเพลง จ.ราชบุรี โทร. (032) 363-260

2.3.1.2 บ้านเรือนไทย

สถานที่ตั้ง หมู่บ้านเรือนไทย ต. ปลายโพรง อ. อัมพวา จ. สมุทรสงคราม

การดำเนินการ จัดเฉพาะวันที่ตรงกับวันนัดตลาดน้ำท่าคา

อัตราค่าบริการ 1,500 บาท (2 วัน 1 คืน รวมอาหาร ที่พัก นำเที่ยว เรือพาย)

กิจกรรม

- ตักบาตรตอนเช้า
- ไหว้พระวัดต่าง ๆ
- เยี่ยมชุมชนโบราณ
- นำเที่ยวชมวิถีชีวิต ไทยในคลอง เดาดาล บ้านทรงไทย สวนส้มโอ
- บ้านดนตรี อุทยาน รัชกาลที่ 2

- หัดพายเรือ หรือเล่นน้ำในคลอง
- ชมการแสดงหุ่นกระบอกคณะชูเชิดชำนาญศิลป์
- ออกเดินทางไปชมตลาดน้ำท่าคาด้วยเรือหางยาว
- บ้านแมวไทย
- ราคาค่าที่พัก 400 บาทต่อคน (รวมอาหาร 2 มื้อ)

การติดต่อ

- 1) มูลนิธิพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว (ททท.) โทร. (02) 694-1222 ต่อ 1360-2
- 2) เนเจอร์ แทรเวลเลอร์ โทร. (02) 377-5370-2
- 3) คุณรุจิพร ไสมสเดย์ทัวร์ โทร. (01) 628-8570
- 4) อบต. ปลายโพรงพาง หมู่ 7 บ้านโคกเกตุ โทร. (034) 713-184
- 5) กำนันธวัช บุญพิศ โทร. (01) 403-7907, (01) 554-1065
- 6) สำนักงานพัฒนาชุมชน อัมพวา โทร. (034) 751-999

2.3.1.3 บ้านท่าคา

สถานที่ตั้ง หมู่บ้านท่าคา ต.ท่าคา อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม

การดำเนินการ - ดำเนินการโดยกลุ่มชาวบ้านท่าคา

- ทุกวันขึ้น-แรม 2, 7 และ 12 ค่ำ สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวันเวลาที่มิตตลาดน้ำได้ที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าคา โทร. (034) 766-208

กิจกรรม

- เที่ยวชมตลาดน้ำท่าคา
- การพายเรือเที่ยวชมสวนผลไม้ และการเกี่ยวน้ำตาล
- ชมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของชุมชน
- ราคาค่าที่พัก 100 บาทต่อคน อาหารมื้อละ 80 บาท

การติดต่อ

- คุณอุไร เทียมสมชาติ (ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2) 26/4 หมู่ 2 ถ.บางใหญ่-บางสะไ้ ต.ท่าคา อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม โทร. (034) 749-380
- คุณทวีป เจือไท โทร. (034) 766-170
- คุณทรัพย์ ผ่องเพชร โทร. (034) 766-190

2.4 ศิลปะพื้นบ้าน

จังหวัดสมุทรสงครามมีศิลปะพื้นบ้านที่เคยมีชื่อเสียงมาตั้งแต่ในอดีต และนับวันจะสูญหายไป ถ้าขาดการอนุรักษ์ จนมีชาวบ้านบางคนที่มีใจรักและเห็นความสำคัญของศิลปะพื้นบ้านสร้างผลงานขึ้นมาด้วยใจรัก กลายเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัว สร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดสมุทรสงคราม

2.4.1 ศิลปะบ้านดนตรีไทย

บ้านดนตรีไทยถือเป็นถิ่นกำเนิดของหลวงศิลปบรรเลง ตั้งอยู่ภายในโรงเรียนวัดภุมรินทร์กุฎีทอง เป็นสถานที่สอนดนตรีให้แก่เยาวชนผู้สนใจทั้งในจังหวัดสมุทรสงครามและพื้นที่ใกล้เคียง โดยมีนายอำเภออัมพวา เป็นประธานดูแลบ้านดนตรีไทย กิจกรรมภายในบ้านดนตรี ประกอบด้วย การสอนดนตรีไทยและศิลปะการแสดงหุ่นกระบอกให้กับเยาวชนในพื้นที่ ซึ่งจะมีโรงเรียนในจังหวัดสมุทรสงครามหมุนเวียนกันมาเรียน โดยจัดให้มีการเรียนการสอนตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันเสาร์

2.4.2 ศิลปะการเขียนลายเบญจรงค์ ของ นายวิรัตน์ ปิ่นสุวรรณ

การเขียนลายเบญจรงค์ของ นายวิรัตน์ ปิ่นสุวรรณ ผลงานของท่านได้เสนอเข้ารับรางวัล คือ จิตรกรรมลายเขียนลายเบญจรงค์และลายน้ำทอง ได้รับการยกย่องให้เป็นบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมภาคกลาง (เขต 7) ประจำปี พ.ศ.2534 โดยได้รับโล่พระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ปัจจุบันสามารถเที่ยวชมศึกษากรรมวิธีและขั้นตอนการผลิตเครื่องถ้วยชามเบญจรงค์ ได้ที่ บ้านเบญจรงค์ เลขที่ 32/1 หมู่ที่ 7 ตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

2.4.3 ศิลปะการแสดงหุ่นกระบอก ของ นายวงษ์ รวมสุข

การแสดงหุ่นกระบอกของ นายวงษ์ รวมสุข ท่านเป็นบุคคลที่มีความสามารถเฉพาะตน เชิดหุ่นได้ดี ได้รับความนิยมนอย่างมาก ท่านเป็นคนที่มินิสัยกล้าแสดงออก พูดจา สนุกสนาน เชาว์ปัญญาดี ทั้งยังเคยมีโอกาสดำเนินงานหน้าพระที่นั่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ปัจจุบันนายวงษ์ รวมสุข ถึงแก่กรรมแล้วแต่ “ศิษย์พ่อครูวงษ์” ยังคงสืบสานผลงานด้านการแสดงหุ่นกระบอกอย่างต่อเนื่องคือ คณะชูเชิดชำนานาญศิลป์โดยมี ป้าอาบ แก้วอ่อน เป็นเจ้าของคณะ

2.4.4 ศิลปะการแสดงหนังใหญ่ ของ วัดบางน้อย

การแสดงหนังใหญ่ของวัดบางน้อย ตำบลจอมปลวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม มีหลวงพ่อยุเป็นผู้เริ่มดำเนินการ ท่านได้ฝึกหัดลูกศิษย์โดยสอนเรียนหนังสือใหญ่ (หนังสือขอม) พร้อมทั้งตั้งวงเป่าพาทย์วงใหญ่ เรียกว่าเป่าพาทย์ (ชาวบ้านเรียกพิณพาทย์) ต่อมาเมื่อมีลูกศิษย์ที่มาร่ำเรียนศึกษาค้นคว้ามากขึ้น หลวงพ่อยุจึงคิดสร้างหนังใหญ่ โดยใช้ช่างที่มีความรู้ความชำนาญในการทำหนังใหญ่ และทำการฝึกหัดเกี่ยวกับการพากย์และเชิด จนสามารถที่จะแสดงในงานต่าง ๆ ได้ หลวงพ่อยุจึงจัดตั้งเป็นคณะหนังใหญ่ขึ้นในสมัยเดียวกับหนังใหญ่วัดขนอน จังหวัดราชบุรี ปัจจุบันมีเหลือให้เห็นเพียง 15 ตัว เนื่องจากไฟไหม้ที่กุฏิหอยวิมานแก้ว ซึ่งเป็นที่เก็บรักษาหนังใหญ่ หนังใหญ่วัดบางน้อยมีลีลาการเขียนภาพ และลักษณะของลวดลาย คล้ายกับหนังใหญ่ชุดพระนครไหวที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ทางจังหวัดสมุทรสงครามมีโครงการจะอนุรักษ์หนังใหญ่ของวัดบางน้อยไว้ โดยจะทำห้องประวัติศาสตร์เมืองแม่กลองต่อไป

2.4.5 ศิลปะไทยในลายมะพร้าวช่อ ของ นายสมพร เกตุแก้ว

นายสมพร เกตุแก้ว เป็นบุคคลที่มีความรู้เรื่องมะพร้าวช่อและการแกะสลักมะพร้าวช่อ และเป็นนักดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสมุทรสงคราม ท่านได้บันทึกเรื่องมะพร้าวช่อไว้ว่า มะพร้าวช่อมีลักษณะเหมือนมะพร้าวทั่วไป มีส่วนที่แตกต่างคือ ส่วนที่เป็นกะลาของมะพร้าวช่อ จะมีลักษณะพิเศษเป็นทรงรูปสามเหลี่ยม มีปุ่ม มีหู 3 ปุ่ม ปุ่มนี้เกิดขึ้นบริเวณเส้นสาแหวกอันเป็นด้านที่ตรงข้ามกับตาคะลามะพร้าว มองดูเผิน ๆ จะเห็นเป็นโหนดเหมือนเคียวข้าง แต่บางรายจะมองเห็นเหมือนนมเด็กหญิงแรกคลอด พื้นที่พบมะพร้าวช่อลักษณะดี ส่วนมากจะพบที่อำเภอบางคนที และอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ปัจจุบันนายสมพร เกตุแก้ว เปิดสอนดนตรีไทยที่บ้าน โดยไม่หวังผลตอบแทนและแกะสลักมะพร้าวช่อ ผู้ที่สนใจสามารถเลือกซื้อหรือศึกษาศิลปะการแกะสลักมะพร้าวช่อ ได้ที่ 43 หมู่ที่ 5 ตำบลบางพรหม อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

2.5 สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

ตำบล	รายการผลิตภัณฑ์	เอกลักษณ์/จุดเด่นของผลิตภัณฑ์
ตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา	<ul style="list-style-type: none"> ☐ ขนมไทย ได้แก่ ขนมจ่ามงกุฎ ซ่อม่วง ตะลิงปิงเชื่อม ทองหยอด ทองหยิบ ฝอยทอง ส้มปั้นนี้ หม้อแกง ☐ ชันน้ำ - พานรอง ☐ ตะกร้า - ตะกร้าหูหิ้ว ☐ หมวกผู้ชาย - ผู้หญิง ☐ บ้านจิว 	<p>เป็นขนมหวาน มีสีสันสวยงาม นำรับประทานหรือด้วยใบตอง</p> <p>เป็นหัตถกรรมจักสานจากก้านมะพร้าว</p> <p>เป็นหัตถกรรมจักสานจากก้านมะพร้าว</p> <p>เป็นหัตถกรรมจักสานจากก้านมะพร้าว</p> <p>ประดิษฐ์บ้านทรงไทยขนาดเล็กด้วยไม้</p>
ตำบลท่าคา อำเภออัมพวา	<ul style="list-style-type: none"> ☐ น้ำตาลมะพร้าว 	ผลผลิตจากมะพร้าวมาแปรรูป
ตำบลบางแค อำเภออัมพวา	<ul style="list-style-type: none"> ☐ ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว (นาฬิกา เข็มขัด ฯลฯ) 	เป็นผลิตภัณฑ์ที่นำเอาวัสดุเหลือใช้มาทำของตกแต่งได้อย่างสวยงาม ฝีมือประณีต
ตำบลยี่สาร อำเภออัมพวา	<ul style="list-style-type: none"> ☐ ผ้าซิ่น ☐ ผ้าเช็ดหน้า ☐ เสื้อสำเร็จรูป 	ผ้าฝ้ายมัดหลอดและย้อมสีด้วยเปลือกไม้ ผ้าฝ้ายตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมมัดย้อมด้วยสีเปลือกไม้ ผลิตภัณฑ์เสื้อสำเร็จรูปที่ตัดเย็บจากผ้ามัดย้อมจากเปลือกไม้
ตำบลบางนางลี่ อำเภออัมพวา	<ul style="list-style-type: none"> ☐ ว่าวจุฬา - ปักเป้า ☐ ส้มโอขาวใหญ่ 	ผลิตภัณฑ์จากกระดาษและไม้มาทำเป็นว่าวไทยและอนุรักษ์ว่าวไทยโบราณ ผลผลิตจากเกษตรกร คือ ส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่
ตำบลวัดประดู่ อำเภออัมพวา	<ul style="list-style-type: none"> ☐ ฐานมะพร้าว - ฐานมะพร้าวน้ำเชื่อม 	ผลผลิตจากมะพร้าวมาแปรรูป
ตำบลแควอ้อม อำเภออัมพวา	<ul style="list-style-type: none"> ☐ ไวน์ผลไม้ 	ผลผลิตจากผลไม้แปรรูปเป็นไวน์
ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา	<ul style="list-style-type: none"> ☐ ส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่ 	ส้มโอปลอดสารเคมี มีรสหวานพิเศษ เนื้อดีลูกใหญ่

ตำบล	รายการผลิตภัณฑ์	เอกลักษณ์/จุดเด่นของผลิตภัณฑ์
ตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา	<input type="checkbox"/> ส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่	คุณภาพดี รสชาติหวานอร่อย
ตำบลบ้านปรก อำเภอเมือง	<input type="checkbox"/> ตะกร้า <input type="checkbox"/> ของชำร่วย	เป็นตะกร้าเอนกประสงค์ ทำจากไม้ไผ่ หวาย รูปแบบสวยงาม คงทน ได้แก่ ตะกร้า ที่ใส่ของ มีขนาดเล็กกะทัดรัด เหมาะเป็นของชำร่วยในโอกาสงานต่างๆ
ตำบลบางกระบือ อำเภอบางคนที	<input type="checkbox"/> ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว	ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว มีหลายรูปแบบ ทั้งของใช้ ของที่ระลึก และของตั้งโชว์

2.6 กิจกรรมทางวัฒนธรรมในรอบปี

มกราคม

- ทำบุญตักบาตรวันขึ้นปีใหม่ 1 มกราคม ของทุกปี มหรสพสมโภชน์ตลอดคืน
- กุมภาพันธ์**
- งานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) ชมการแสดงโยนหน้าพระที่นั่ง
- พิธีบวงสรวงพระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ 2 วันที่ 24 กุมภาพันธ์ของทุกปี
- เทศกาลตรุษจีน ไหว้เจ้าพ่อกวนอู
- เวียนเทียนรอบพระอุโบสถวันมาฆบูชา

มีนาคม

- งานวันส้มโอขาวใหญ่อัมพวา

เมษายน

- งานวันผู้สูงอายุ 11 เมษายน
- งานทำบุญตักบาตรวันสงกรานต์ การละเล่นทางน้ำ
- งานประเพณีสงกรานต์พระ สงกรานต์ วันที่ 12-16 เมษายน
- งานวันลิ้นจี่ ผลไม้สวนอัมพวา
- งานวันจ้าวไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น

พฤษภาคม

- เวียนเทียนวันวิสาขบูชา
- งานถวายผ้าป่า

มิถุนายน

- งานถวายผ้าป่า
- บวชพระภิกษุ สามเณร สามเณรี

กรกฎาคม

- งานแห่เทียนพรรษา

สิงหาคม

- งานเฉลิมพระชนมพรรษา 12 สิงหาคมมหาราชินี
- ทำบุญตักบาตร เทียบชมวัดต่างๆ ริมน้ำ

กันยายน

- 20 กันยายน วันอนุรักษ์คลองอัมพวา ล่องเรือชมวิถีชีวิตไทยริมน้ำคลองอัมพวา สัมผัสชีวิตความเป็นอยู่ชุมชนริมน้ำ

ตุลาคม

- เทศกาลกินเจ
- งานสารทไทย
- งานทำบุญตักบาตรวันออกพรรษา
- งานถวายผ้ากฐิน

พฤศจิกายน

- งานผ้ากฐินหลวง
- งานประเพณีลอยกระทง

ธันวาคม

- งานเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคมมหาราช จุดเทียนชัยถวายพระพร

เนื่องจากชุมชนอัมพวามีประวัติศาสตร์ที่สำคัญเกี่ยวกับราชินีกุลของพระบรมจักรีวงศ์ มีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยเฉพาะชุมชนริมน้ำ มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น ตลาดน้ำท่าคา โฮมสเตย์ มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายและมีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เช่น วัด โบราณสถาน ตลาดน้ำ ห้างน้อย บ้านดนตรี บ้านแมวไทย หมู่บ้านทำขนม และยังคงประเพณีดั้งเดิมที่เหลืออยู่ที่ยังสามารถฟื้นฟูได้ง่าย แต่การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของชุมชนอัมพวายังมีไม่มากนัก เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดการ

พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ป้ายบอกสถานที่สำคัญ มีจุดเทคนิคสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ นอกจากนี้ คนในท้องถิ่นบางส่วนยังขาดความเข้าใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และศิลปวัฒนธรรม และงบประมาณสนับสนุนจากรัฐมีอย่างจำกัด ทำให้ประเด็นสำคัญในชุมชนเริ่มหายไป คนรุ่นใหม่ไม่สนใจ และขาดการสืบทอดทางวัฒนธรรม ประเพณีทางน้ำสูญหายไปเนื่องจากมีน้ำน้อย แม่น้ำลำคลองตื้นเขิน วัดและโบราณสถานหลายแห่งอยู่ในสภาพทรุดโทรม ขาดการบำรุงรักษา จิตรกรรมฝาผนังของเดิมลบเลือนสูญหาย ซึ่งส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวภายในท้องถิ่นในอนาคต จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่คนในชุมชนจะร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของตนให้คงอยู่ต่อไป และใช้ประโยชน์จากการอนุรักษ์ดังกล่าว ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนอัมพวา



สถาบันวิทยบริการ
าลงกรณ์มหาวิทยาลัย



บทที่ 3

กฎหมาย นโยบายและแผนงานที่เกี่ยวข้อง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

กฎหมาย นโยบาย และแผนงานที่เกี่ยวข้อง

3.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2475 เป็นต้นมา รัฐบาลได้มีการมอบและกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นต่างๆ สามารถจัดบริการสาธารณะได้เอง มีการตราพระราชบัญญัติเทศบาลขึ้นในปี พ.ศ.2476 โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้เทศบาลเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่น แบ่งเป็นสามระดับคือ เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร โดยถือเอาความหนาแน่นของประชากรในแต่ละพื้นที่เป็นเกณฑ์ มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะ หรือบริการประชาชน ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ.2540) ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทของประเทศ ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ และได้บัญญัติวิธีการและขั้นตอนในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมาตรา 282 บัญญัติไว้ว่า ภายใต้บังคับมาตรา 1 รัฐจะต้องให้ความสำคัญเป็นอิสระแก่ท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น

3.1.1 แนวทางการตราข้อบัญญัติท้องถิ่น

"ข้อบัญญัติท้องถิ่น" หมายถึง ข้อบังคับหรือกฎเกณฑ์ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือราชการส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ตราขึ้น โดยอาศัยอำนาจแห่งกฎหมายที่มีลำดับชั้นที่สูงกว่า เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง แล้วแต่กรณี ตามกระบวนการที่กฎหมายกำหนดไว้ "ข้อบัญญัติท้องถิ่น" ที่ออกโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ จะเรียกแตกต่างกันไป ดังนี้

"เทศบัญญัติ" สำหรับเขตเทศบาล

"ข้อบัญญัติจังหวัด" สำหรับเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด

"ข้อบังคับตำบล" สำหรับเขตองค์การบริหารส่วนตำบล

"ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร" สำหรับเขตกรุงเทพมหานคร

"ข้อบัญญัติเมืองพัทยา" สำหรับเขตเมืองพัทยา

เมื่อข้อบัญญัติท้องถิ่นผ่านขั้นตอนการประกาศใช้ตามที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว ก็จะมีผลบังคับใช้ในเขตราชการส่วนท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งบุคคลใดก็ตามในเขตท้องถิ่นนั้น ที่ฝ่าฝืนข้อบัญญัติท้องถิ่น จะมี

ความผิดและอาจได้รับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ขั้นตอนในการตราข้อบัญญัติท้องถิ่นตาม
กฎหมายอาจแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1) **ขั้นตอนการเสนอร่าง** คณะกรรมการบริหารท้องถิ่น หรือสมาชิกสภาท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้แทน
ของประชาชน มีอำนาจในการเสนอร่างข้อบัญญัติท้องถิ่น นอกจากนี้ มาตรา 287 ของรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน ยังให้สิทธิประชาชนในการเสนอ "ร่างข้อบัญญัติท้องถิ่น" ได้ด้วย โดย
"ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดมีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้มี
สิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานสภาท้องถิ่นเพื่อให้สภาท้องถิ่น
พิจารณาออกข้อบัญญัติท้องถิ่นได้ คำร้องขอตามวรรคหนึ่งต้องจัดทำร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นเสนอมา
ด้วย" ซึ่งรายละเอียดในการปฏิบัติเป็นไปตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ.
2542

2) **ขั้นตอนการพิจารณา** การพิจารณาร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นเป็นอำนาจของฝ่ายสภาท้องถิ่นที่
จะพิจารณา

3) **ขั้นตอนการลงนามตราข้อบัญญัติท้องถิ่น** หัวหน้าผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นนั้น เป็นผู้ตราโดยมีผู้มีอำนาจในการทำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น หรือนาย
อำเภอเป็นผู้อนุมัติแล้วแต่กรณี

4) **ขั้นตอนการประกาศใช้** เมื่อร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นผ่านกระบวนการต่างๆ ตามที่กฎหมาย
กำหนดแล้ว ต้องประกาศให้ประชาชนทราบโดยการประกาศในราชกิจจานุเบกษา หรือติดประกาศโดย
เปิดเผย ณ สำนักงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากขณะนี้พระราชบัญญัติ
ข้อมูลข่าวสารทางราชการ พ.ศ.2540 มีผลใช้บังคับแล้ว โดยมาตรา 7(4) กำหนดให้ "กฎ มติคณะรัฐ
มนตรี ข้อบังคับ คำสั่ง หนังสือเวียน ระเบียบ แบบแผนนโยบาย และการตีความ ที่จัดให้มีขึ้นโดยมี
สภาพอย่างกฎ เพื่อให้มีผลเป็นการทั่วไปต่อเอกชนที่เกี่ยวข้อง" ต้องลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา ดังนั้น
ข้อบัญญัติท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องส่งไปลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาจึงจะมีผลบังคับใช้ที่สมบูรณ์

3.1.2 กฎหมายสำคัญเกี่ยวกับการออกข้อบัญญัติท้องถิ่น

1) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522

แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติ
ควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2543

พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร เป็นกฎหมายแม่บทที่บัญญัติเกี่ยวกับข้อกำหนดต่างๆทาง
สถาปัตยกรรมและวิศวกรรม การควบคุมอาคาร การก่อสร้างอาคาร การก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน

เคลื่อนย้าย ใช้ หรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคาร อำนาจเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น และอื่นๆ และมีกฎหมายที่ออกโดยอาศัยพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้แก่ ประกาศกระทรวงมหาดไทย กฎหมายที่ออกโดยองค์การหรือพนักงานท้องถิ่น เป็นต้น สารสำคัญของพระราชบัญญัตินี้ประกอบด้วย

มาตรา 2* พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา และจะให้บังคับในท้องที่ใด มีบริเวณเพียงใด ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

สำหรับเขตท้องที่ที่ได้มีการประกาศให้ใช้บังคับผังเมืองรวมตามกฎหมายว่าด้วยการผังเมือง หรือเขตท้องที่ที่ได้เคยมีการประกาศดังกล่าว ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้บังคับตามเขตของผังเมืองรวมนั้น โดยไม่ต้องตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

สำหรับอาคารสูง อาคารขนาดใหญ่พิเศษ อาคารชุมนุมคนและโรงแรมรสบ ให้ใช้บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้บังคับไม่ว่าท้องที่ที่อาคารนั้นตั้งอยู่จะได้มีพระราชกฤษฎีกาให้ใช้บังคับพระราชบัญญัตินี้หรือไม่ก็ตาม

*[มาตรา 2 วรรคสองและวรรคสาม เพิ่มความโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ 3)พ.ศ. 2543]

มาตรา 8* เพื่อประโยชน์แห่งความมั่นคงแข็งแรง ความปลอดภัย การป้องกันอัคคีภัย การสาธารณสุข การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง การสถาปัตยกรรม และการอำนวยความสะดวกแก่การจราจร ตลอดจนการอื่นที่จำเป็นเพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมอาคารมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนด

- (1) ประเภท ลักษณะ แบบ รูปทรง สัดส่วน ขนาด เนื้อที่ และที่ตั้งของอาคาร
- (2) การรับน้ำหนัก ความต้านทาน ความคงทน ตลอดจนลักษณะและคุณสมบัติของวัสดุที่ใช้
- (3) การรับน้ำหนัก ความต้านทาน ความคงทนของอาคาร และพื้นดินที่รองรับอาคาร
- (4) แบบและวิธีการเกี่ยวกับการติดตั้งระบบประปา ก๊าซ ไฟฟ้า เครื่องกล ความปลอดภัยเกี่ยวกับอัคคีภัยหรือภัยพิบัติอย่างอื่น และการป้องกันอันตรายเมื่อมีเหตุฉุกเฉิน
- (5) แบบ และจำนวนของห้องน้ำและห้องส้วม
- (6) ระบบการจัดการเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของอาคาร เช่น ระบบการจัดแสงสว่าง การระบายอากาศ การปรับอากาศ การฟอกอากาศ การระบายน้ำ การบำบัดน้ำเสีย และการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
- (7) ลักษณะ ระดับ ความสูง เนื้อที่ของที่ว่างภายนอกอาคาร หรือแนวอาคาร
- (8) ระยะหรือระดับระหว่างอาคารกับอาคารหรือเขตที่ดินของผู้อื่น หรือระหว่างอาคารกับถนน ตรอก ซอย ทางเท้า ทาง หรือที่สาธารณะ

- (9) พื้นที่หรือสิ่งก่อสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่จอดรถ ที่กักเก็บรถ และทางเข้าออกของรถสำหรับอาคารบางชนิดหรือบางประเภท ตลอดจนลักษณะและขนาดของพื้นที่หรือสิ่งก่อสร้างขึ้นดังกล่าว
- (10) บริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย และใช้หรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารชนิดใดหรือประเภทใด
- (11) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้ายใช้หรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคาร
- (12) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขออนุญาต การอนุญาต การต่ออายุใบอนุญาต การโอนใบอนุญาต การออกใบรับรอง และการออกใบแทนตามพระราชบัญญัตินี้
- (13) หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ออกแบบ ผู้ควบคุมงาน ผู้ดำเนินการ ผู้ครอบครองอาคาร และเจ้าของอาคาร
- (14) คุณสมบัติเฉพาะและลักษณะต้องห้ามของผู้ตรวจสอบ ตลอดจนหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการขอขึ้นทะเบียนและการเพิกถอนการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ตรวจสอบ
- (15) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตรวจสอบอาคาร ติดตั้ง และตรวจสอบอุปกรณ์ประกอบของอาคาร
- (16) ชนิดหรือประเภทของอาคารที่เจ้าของอาคาร หรือผู้ครอบครองอาคาร หรือผู้ดำเนินการต้องทำการประกันภัยความรับผิดตามกฎหมายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของบุคคลภายนอก

*[มาตรา ๘ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543]

มาตรา 9* ในกรณีที่ได้มีการออกกฎกระทรวงกำหนดเรื่องใดตามมาตรา 8 แล้ว ให้ราชการส่วนท้องถิ่นถือปฏิบัติตามกฎกระทรวงนั้น เว้นแต่เป็นกรณีตามมาตรา 10

ในกรณีที่ยังมีได้มีการออกกฎกระทรวงกำหนดเรื่องใดตามมาตรา 8 ให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจออกข้อบัญญัติท้องถิ่นกำหนดเรื่องนั้นได้

ในกรณีที่ได้มีการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นกำหนดเรื่องใดตามวรรคสองแล้ว ถ้าต่อมามีการออกกฎกระทรวงกำหนดเรื่องนั้น ให้ข้อกำหนดของข้อบัญญัติท้องถิ่นในส่วนที่ขัดหรือแย้งกับกฎกระทรวงเป็นอันยกเลิก และให้ข้อกำหนดของข้อบัญญัติท้องถิ่นในส่วนที่ไม่ขัดหรือแย้งกับกฎกระทรวงยังคงใช้บังคับต่อไปได้จนกว่าจะมีการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นใหม่ตามมาตรา 10 แต่ต้องไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่กฎกระทรวงนั้นใช้บังคับ

การยกเลิกข้อบัญญัติท้องถิ่นตามวรรคสามย่อมไม่กระทบกระเทือนต่อการดำเนินการที่ได้กระทำไปแล้วโดยถูกต้องตามข้อบัญญัติท้องถิ่นนั้น

*[มาตรา 9 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535]

มาตรา 10* ในกรณีที่ได้มีการออกกฎกระทรวงกำหนดเรื่องใดตามมาตรา 8 แล้ว ให้ราชการส่วนท้องถิ่น มีอำนาจออกข้อบัญญัติท้องถิ่นในเรื่องนั้นได้ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) เป็นการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นกำหนดรายละเอียดในเรื่องนั้นเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎกระทรวงดังกล่าว
- (2) เป็นการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นกำหนดเรื่องนั้นขัดหรือแย้งกับกฎกระทรวงดังกล่าว เนื่องจากความจำเป็นหรือมีเหตุผลพิเศษเฉพาะท้องถิ่น

การออกข้อบัญญัติท้องถิ่นตาม (2) ให้มีผลใช้บังคับได้เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการควบคุมอาคารและได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรี

คณะกรรมการควบคุมอาคาร จะต้องพิจารณาให้ความเห็นชอบหรือไม่ให้ความเห็นชอบในข้อบัญญัติท้องถิ่นตาม (2) ให้เสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับข้อบัญญัติท้องถิ่นนั้น ถ้าไม่ให้ความเห็นชอบ ให้แจ้งเหตุผลให้ราชการส่วนท้องถิ่นนั้นทราบด้วย

ถ้าคณะกรรมการควบคุมอาคารพิจารณาข้อบัญญัติท้องถิ่นนั้นไม่เสร็จภายในกำหนดเวลาตามวรรคสามให้ถือว่าคณะกรรมการควบคุมอาคารได้ให้ความเห็นชอบในข้อบัญญัติท้องถิ่นนั้นแล้ว และให้ราชการส่วนท้องถิ่นเสนอรัฐมนตรีเพื่อสั่งการต่อไป ถ้ารัฐมนตรีไม่สั่งการภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับข้อบัญญัติท้องถิ่นนั้นให้ถือว่ารัฐมนตรีได้อนุมัติตามวรรคสอง

*[มาตรา 10 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535]

มาตรา 10 ทวิ* ในกรณีที่รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมอาคารเห็นว่าข้อบัญญัติท้องถิ่นใดที่ออกตามมาตรา 10 (1) ขัดหรือแย้งกับกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา 8 หรือข้อบัญญัติท้องถิ่นที่ออกตามมาตรา 10 (2) มีข้อกำหนดที่ก่อภาระหรือความยุ่งยากให้แก่ประชาชนเกินความจำเป็นหรือก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อสุขภาพ ชีวิตร่างกาย หรือทรัพย์สินของประชาชน ให้รัฐมนตรีมีอำนาจแจ้งให้ราชการส่วนท้องถิ่นนั้นดำเนินการยกเลิกหรือแก้ไขข้อบัญญัติท้องถิ่นดังกล่าวเสียใหม่ได้

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ให้ราชการส่วนท้องถิ่นดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันรับแจ้งจากรัฐมนตรี กำหนดวันดังกล่าวให้หมายถึงวันในสมัยประชุมของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น

การยกเลิกหรือแก้ไขข้อบัญญัติท้องถิ่นตามวรรคหนึ่งย่อมไม่กระทบกระเทือนต่อการดำเนินการที่ได้กระทำไปแล้วโดยถูกต้องตามข้อบัญญัติท้องถิ่นนั้น

*[มาตรา 10 ทวิ เพิ่มความโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535]

มาตรา 11 ข้อบัญญัติท้องถิ่นที่ออกตามมาตรา 9 หรือมาตรา 10 เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา 12 กฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา 8 หรือข้อบัญญัติท้องถิ่นที่ออกตามมาตรา 9 หรือมาตรา 10 ถ้าขัดหรือแย้งกับกฎหมายว่าด้วยการผังเมือง ให้บังคับตามกฎหมายว่าด้วยการผังเมือง

2) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจกระทรวง และราชการส่วนท้องถิ่นในการควบคุมดูแลเรื่องมูลฝอยติดเชื้อ โดยกำหนดให้ การกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยในเขตราชการส่วนท้องถิ่นใดเป็นอำนาจของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น นอกจากนี้ยังได้ให้อำนาจแก่ราชการส่วนท้องถิ่น ในการตราข้อกำหนดของท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนในเขตพื้นที่ได้ปฏิบัติ ในส่วนของอาคารและสิ่งก่อสร้าง พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 ได้ให้อำนาจแก่ราชการส่วนท้องถิ่น ในเรื่องต่างๆ ดังนี้

มาตรา 21 เมื่อปรากฏแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นว่าอาคารหรือส่วนของอาคารใด หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งต่อเนื่องกับอาคาร มีสภาพชำรุดทรุดโทรมหรือปล่อยให้มีสภาพรุงรังจนอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้อยู่อาศัยหรือมีลักษณะไม่ถูกต้องด้วยสัญลักษณ์ของการใช้เป็นที่อยู่อาศัย ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารนั้นจัดการแก้ไข เปลี่ยนแปลง รัื้อถอนอาคาร หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งต่อเนื่องกับอาคารทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือจัดการอย่างอื่นตามความจำเป็นเพื่อมิให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือให้ถูกต้องด้วยสัญลักษณ์ภายในเวลาซึ่งกำหนดให้ตามสมควร

มาตรา 23 ในกรณีที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นได้ออกคำสั่งให้เจ้าของ หรือผู้ครอบครองอาคารผู้ใด ดำเนินการตามมาตรา 21 หรือมาตรา 22 และผู้นั้นละเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งภายในเวลาที่กำหนด เจ้าพนักงานท้องถิ่นมี อำนาจดำเนินการแทนได้ โดยเจ้าของหรือผู้ครอบครองดังกล่าวต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายสำหรับการนั้น

3.1.3 กฎหมายสำคัญเกี่ยวกับการควบคุมการใช้ที่ดินและการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม

1) พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518

แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการผังเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2525 และพระราชบัญญัติการผังเมือง (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2535

พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 เป็นกฎหมายที่กำหนดการวาง จัดทำ และดำเนินการ ให้เป็นไปตามผังเมืองรวม และผังเมืองเฉพาะ ในบริเวณเมือง และบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบท เพื่อสร้างหรือพัฒนาเมือง หรือส่วนของเมืองขึ้นใหม่ หรือแทนเมืองหรือส่วนของเมืองที่ได้รับความเสียหาย เพื่อให้มีหรือทำให้ดียิ่งขึ้นซึ่งการใช้ประโยชน์ ความปลอดภัย และสวัสดิภาพ เพื่อส่งเสริมการเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม สาระสำคัญของพระราชบัญญัตินี้ ประกอบด้วย

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

"การผังเมือง" หมายความว่า การวาง จัดทำและดำเนินการ ให้เป็นไปตามผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะในบริเวณเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบท เพื่อสร้างหรือพัฒนาเมืองหรือส่วนของเมืองขึ้นใหม่ หรือแทนเมืองหรือส่วนของเมืองที่ได้รับความเสียหายเพื่อให้มีหรือทำให้ดียิ่งขึ้น ซึ่ง殊ลักษณะความสะดวกสบาย ความเป็นระเบียบ ความสวยงาม การใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน ความปลอดภัยของประชาชน และสวัสดิภาพของสังคม เพื่อส่งเสริมการเศรษฐกิจสังคม และสภาพแวดล้อม เพื่อดำรงรักษาหรือบูรณะสถานที่และวัตถุที่มีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี หรือเพื่อบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิประเทศที่งดงาม หรือมีคุณค่าในทางธรรมชาติ

"ผังเมืองรวม" หมายความว่า แผนผัง นโยบายและโครงการ รวมทั้งมาตรการควบคุมโดยทั่วไป เพื่อให้เป็นแนวทางในการพัฒนา และการดำรงรักษาเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบทในด้านการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน การคมนาคมและการขนส่ง การสาธารณูปโภค บริการสาธารณะ และสภาพแวดล้อม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการผังเมือง

"ผังเมืองเฉพาะ" หมายความว่า แผนผังและโครงการดำเนินการ เพื่อพัฒนาหรือดำรงรักษาบริเวณเฉพาะแห่ง หรือกิจการที่เกี่ยวข้องในเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบทเพื่อประโยชน์แก่การผังเมือง

"อาคาร" หมายความว่า อาคารตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการก่อสร้างอาคาร รวมทั้งสิ่งปลูกสร้างทุกชนิดหรือสิ่งอื่นใดที่วางบน ใต้ หรือผ่านเหนือพื้นดิน หรือพื้นน้ำ

"ที่อุปถัมภ์" หมายความว่า ที่ดินของเอกชน ซึ่งผังเมืองเฉพาะจัดให้เป็นที่ดินว่างหรือใช้เพื่อสาธารณประโยชน์อย่างอื่นด้วย เช่น ทางเท้า ทางเดิน ตรอกหลังหรือข้างอาคาร ทางน้ำ ทางหรือท่อระบายน้ำ

"ที่โล่ง" หมายความว่า บริเวณที่ดินอันได้ระบุไว้ในผังเมืองรวมหรือผังเมืองเฉพาะให้เป็นที่ยาวเป็นส่วนใหญ่ และเพื่อใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้

"เจ้าพนักงานการผังเมือง" ในกรณีที่มีการประกาศใช้บังคับพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินที่จะทำ

การสำรวจเพื่อวาง จัดทำ หรืออนุมัติผังเมืองรวมและหรือผังเมืองเฉพาะ หมายความว่า เจ้าพนักงานการผังตามที่ได้รับไว้ในพระราชกฤษฎีกา ในกรณีที่มีการใช้บังคับผังเมืองรวม หมายความว่า ผู้อำนวยการสำนักผังเมืองหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่น ผู้วางและจัดทำผังเมืองรวม ในกรณีที่มีการใช้บังคับผังเมืองเฉพาะ หมายความว่า ผู้วางและจัดทำผังเมืองเฉพาะ

"เจ้าพนักงานท้องถิ่น" ในเขตเทศบาล หมายความว่า คณะเทศมนตรี ในเขตสุขาภิบาล หมายความว่า คณะกรรมการสุขาภิบาล ในเขตขององค์การบริหารส่วนจังหวัด หมายความว่า ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้ว่าราชการจังหวัดให้ทำการแทน ในเขตกรุงเทพมหานคร หมายความว่า ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือหัวหน้าเขตซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครให้ทำการแทน

"เจ้าหน้าที่ดำเนินการ" หมายความว่า เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือ องค์การหรือบริษัทของรัฐซึ่งมีอำนาจหน้าที่หรือซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจหน้าที่กระทำการให้เป็นไปตามผังเมืองเฉพาะ

"องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น" หมายความว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล หรือกรุงเทพมหานคร

"ผู้ว่าราชการจังหวัด" หมายความว่า ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในกรณีที่เป็นการวางและจัดทำผังเมืองรวมหรือผังเมืองเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร

"รัฐมนตรี" หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

หมวด 3

การวางและจัดทำผังเมืองรวม

มาตรา 17 ผังเมืองรวมประกอบด้วย

- (1) วัตถุประสงค์ในการวางและจัดทำผังเมืองรวม
- (2) แผนที่แสดงเขตของผังเมืองรวม
- (3) แผนผังซึ่งทำขึ้นเป็นฉบับเดียวหรือหลายฉบับ พร้อมด้วยข้อกำหนด โดยมีสาระสำคัญทุกประการหรือบางประการ ดังต่อไปนี้
 - (ก) แผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามที่ได้จำแนกประเภท
 - (ข) แผนผังแสดงที่โล่ง
 - (ค) แผนผังแสดงโครงการคมนาคมและขนส่ง
 - (ง) แผนผังแสดงโครงการกิจการสาธารณูปโภค
- (4) รายการประกอบแผนผัง

(5) นโยบาย มาตรการและวิธีดำเนินการเพื่อปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของผังเมืองรวม

มาตรา 18 เมื่อเห็นสมควรวางและจัดทำผังเมืองรวม ณ ท้องที่ใด สำนักผังเมืองจะวางและจัดทำผังเมืองรวมของท้องที่นั้นขึ้นหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นของท้องที่นั้นจะวางและจัดทำผังเมืองรวมในท้องที่ของตนขึ้นก็ได้ ในกรณีที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะวางและจัดทำเองต้องได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการผังเมืองก่อน

ถ้าเขตแห่งผังเมืองรวมนั้นคาบบริเวณของเขตปกครองท้องที่หลายท้องที่ คณะกรรมการผังเมืองจะสั่งให้สำนักผังเมืองหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นของท้องที่เดียว หรือของท้องที่ที่เกี่ยวข้องร่วมกันวางและจัดทำผังเมืองรวมและจะกำหนดค่าใช้จ่าย ซึ่งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นของแต่ละท้องที่ที่จะต้องจ่ายตามส่วนของตนก็ได้

ในกรณีที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นขอคำแนะนำจากสำนักผังเมืองในการวางและจัดทำผังเมืองรวม ให้สำนักผังเมืองให้ความร่วมมือแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นตามที่ได้ขอมา

มาตรา 19* เมื่อสำนักผังเมืองจะวางหรือจัดทำผังเมืองรวมของท้องที่ใดให้สำนักผังเมืองแจ้งให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นของท้องที่นั้นทราบ และให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นนั้นมาแสดงความคิดเห็นต่อสำนักผังเมืองด้วย

ในการวางและจัดทำผังเมืองรวมใด ให้สำนักผังเมืองหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นแล้วแต่กรณี จัดให้มีการโฆษณาให้ประชาชนทราบ แล้วจัดการประชุมไม่น้อยกว่าหนึ่งครั้ง เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นของประชาชนในท้องที่ที่จะมีการวางและจัดทำผังเมืองรวมนั้น ในการรับฟังความคิดเห็นนี้จะกำหนดเฉพาะให้ผู้แทนของประชาชนเข้าร่วมการประชุมตามความเหมาะสมก็ได้ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการโฆษณา การประชุมและการแสดงข้อคิดเห็น ให้กำหนดโดยกฎกระทรวง

*[มาตรา 19 แก้ไขโดย พรบ.การผังเมือง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535]

มาตรา 20 เมื่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นได้วางและจัดทำผังเมืองรวมแล้ว ให้ส่งผังเมืองรวมมาให้สำนักผังเมืองพิจารณา ถ้าสำนักผังเมืองเห็นว่าควรมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงผังเมืองรวมให้แจ้งให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นทราบพร้อมด้วยเหตุผล หากเจ้าพนักงานท้องถิ่นไม่เห็นด้วยกับความเห็นของสำนักผังเมืองให้แจ้งเหตุผลต่อสำนักผังเมืองแล้วให้สำนักผังเมืองดำเนินการตามมาตรา 22 โดยมีชักช้า

มาตรา 21* เมื่อมีการวางและจัดทำผังเมืองรวมขึ้นในท้องที่ของจังหวัดใด ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งนั้นแต่งตั้งคณะที่ปรึกษาผังเมืองรวมขึ้นคณะหนึ่งในแต่ละท้องที่ที่วางผังเมืองรวมนั้น ประกอบด้วยผู้แทนองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้แทนสำนักผังเมือง ผู้แทนส่วนราชการต่างๆ ในท้องที่ที่วางผังเมืองรวมนั้น

และบุคคลอื่นที่เห็นสมควรมีจำนวนรวมทั้งสิ้นไม่น้อยกว่าสิบห้าคนและไม่เกินยี่สิบเอ็ดคน มีหน้าที่ให้คำปรึกษาและความคิดเห็นเกี่ยวกับผังเมืองรวมทั้งสำนักผังเมืองหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นวางและจัดทำขึ้น

ในกรณีที่เป็นการวางและจัดทำผังเมืองรวมขึ้นในท้องที่คาบเกี่ยวกันตั้งแต่สองจังหวัดขึ้นไป ให้คณะกรรมการผังเมืองเป็นผู้แต่งตั้งคณะที่ปรึกษาผังเมืองรวม

ให้รัฐมนตรีวางระเบียบเกี่ยวกับการแต่งตั้งคณะที่ปรึกษาผังเมืองรวมและการปฏิบัติหน้าที่ของคณะที่ปรึกษาผังเมืองรวมดังกล่าว

ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการประชุมในหมวด 1 มาใช้บังคับแก่การประชุมของคณะที่ปรึกษาผังเมืองรวมโดยอนุโลม

*[มาตรา 21 แก้ไขโดย พรบ.การผังเมือง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535]

มาตรา 22 ผังเมืองรวมที่สำนักผังเมืองหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นวางและจัดทำเสร็จแล้ว ให้สำนักผังเมืองเสนอคณะกรรมการผังเมืองพิจารณา ในกรณีผังเมืองรวมที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นวางและจัดทำซึ่งสำนักผังเมืองมีความเห็นควรแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลง แต่เจ้าพนักงานท้องถิ่นไม่เห็นพ้องด้วย ให้เสนอความเห็นของสำนักผังเมืองและเหตุผลของเจ้าพนักงานท้องถิ่นที่ไม่เห็นพ้องไปพร้อมกันด้วย

มาตรา 23* เมื่อคณะกรรมการผังเมืองให้ความเห็นชอบแล้ว ให้สำนักผังเมืองหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นผู้วางและจัดทำผังเมืองรวมนั้น จัดให้มีการปิดประกาศแผนที่แสดงเขตของผังเมืองรวมไว้ในที่เปิดเผย ณ ที่ว่าการเขตหรือที่ทำการแขวงของกรุงเทพมหานคร หรือที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และสาธารณสถานภายในเขตของผังเมืองรวมนั้นเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน โดยให้ลงวันที่ที่ปิดประกาศในใบประกาศนั้นด้วย ในใบประกาศดังกล่าว ให้มีคำประกาศเชิญชวนให้ผู้มีส่วนได้เสียไปตรวจดูแผนผังและข้อกำหนดของผังเมืองรวมได้ ณ สำนักผังเมือง หรือที่ทำการของเจ้าพนักงานท้องถิ่นผู้วางและจัดทำผังเมืองรวมนั้น วิธีการประกาศให้เป็นไปตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย

*[มาตรา 23 แก้ไขโดยพระราชบัญญัติการผังเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2525]

มาตรา 24* หากภายในกำหนดเก้าสิบวันนับตั้งแต่วันปิดประกาศ ดังกล่าวในมาตรา 23 ผู้มีส่วนได้เสียผู้ใดมีหนังสือถึงสำนักผังเมือง หรือเจ้าพนักงานท้องถิ่น ผู้วางและจัดทำผังเมืองรวมนั้นร้องขอให้แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกข้อกำหนดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินของผังเมืองรวมนั้น และไม่ว่าสำนักผังเมืองหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นจะเห็นพ้องด้วยกับคำร้องขอหรือไม่ก็ตาม ให้สำนักผังเมืองหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่น แล้วแต่กรณี เสนอคำร้องขอนั้นต่อคณะกรรมการผังเมืองพร้อมด้วยความเห็น ในกรณีที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นเป็นผู้เสนอ ให้ดำเนินการผ่านสำนักผังเมือง ในกรณีที่คณะกรรมการผังเมืองเห็นชอบด้วยกับคำร้องขอ ให้คณะกรรมการผังเมืองสั่งให้สำนักผังเมืองหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่น แล้วแต่กรณี แก้ไข

หรือเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกข้อกำหนดดังกล่าวในผังเมืองรวมนั้น ถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็ให้ส่งยกคำร้องขอขึ้น

* [มาตรา 24 แก้ไขโดย พรบ.การผังเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2525]

มาตรา 25* หากเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับตั้งแต่วันปิดประกาศ ดังกล่าวในมาตรา 23 ไม่มีผู้มีส่วนได้เสียผู้ใดร้องขอให้แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกข้อกำหนดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินของผังเมืองรวมนั้น หรือมีแต่คณะกรรมการผังเมืองได้ส่งยกคำร้องขอขึ้น หรือคณะกรรมการผังเมืองได้สั่งให้แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกข้อกำหนดดังกล่าว และสำนักผังเมืองหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่น แล้วแต่กรณี ได้จัดการให้เป็นไปตามนั้นแล้ว ให้สำนักผังเมืองเสนอผังเมืองรวมต่อรัฐมนตรีเพื่อดำเนินการออกกฎกระทรวงใช้บังคับผังเมืองรวมนั้นต่อไป

* [มาตรา 25 แก้ไขโดย พรบ.การผังเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2525]

หมวด 5

การวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะ

มาตรา 28 ผังเมืองเฉพาะประกอบด้วย

(1) วัตถุประสงค์ในการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะ

(2) แผนที่แสดงเขตของผังเมืองเฉพาะ

(3) แผนผังเมืองหรือแผนผังบริเวณซึ่งทำขึ้นเป็นฉบับเดียวหรือหลายฉบับ โดยมีสาระสำคัญทุกประการหรือบางประการ ดังต่อไปนี้

(ก) แผนผังแสดงการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินซึ่งจำแนกเป็นประเภทกิจการ พร้อมทั้งแนวเขตการแบ่งที่ดินออกเป็นประเภทและย่าน

(ข) แผนผังแสดงโครงการคมนาคมและขนส่งพร้อมทั้งรายละเอียดแสดงแนวและขนาดทางสาธารณะ

(ค) แผนผังแสดงรายละเอียดของกิจการสาธารณูปโภค

(ง) แผนผังแสดงที่โล่ง

(จ) แผนผังแสดงการกำหนดระดับพื้นดิน

(ฉ) แผนผังแสดงบริเวณที่ตั้งของสถานที่ หรือวัตถุที่มีประโยชน์ หรือคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีที่จะพึงส่งเสริมดำรงรักษาหรือบูรณะ

(ช) แผนผังแสดงบริเวณที่มีทรัพยากรธรรมชาติหรือภูมิประเทศที่งดงาม หรือมีคุณค่าในทางธรรมชาติ รวมทั้งต้นไม้เดี่ยวหรือต้นไม้หมู่ที่จะพึงส่งเสริมหรือบำรุงรักษา

(4) รายการและคำอธิบายประกอบแผนผังตาม (3) รวมทั้งประเภท และชนิดของอาคารที่จะ

อนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ก่อสร้าง

(5) ข้อกำหนดที่จะให้ปฏิบัติหรือไม่ให้ปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผังเมืองเฉพาะ
ทุกประการหรือบางประการ ดังต่อไปนี้

(ก) แนวทางและขนาดของที่อุปกรณ์

(ข) ประเภท ชนิด ขนาด และจำนวนของอาคารที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้สร้าง

(ค) ประเภท ชนิด ขนาด จำนวนและลักษณะของอาคารที่ชำรุดทรุดโทรม หรืออยู่ใน
สภาพอันเป็นที่น่ารังเกียจหรือน่าจะเป็นอันตรายแก่ผู้อาศัยหรือสัญจรไปมา ซึ่งจะถูกลงให้รื้อหรือย้าย
ตามคำสั่งของคณะกรรมการบริหารการผังเมืองส่วนท้องถิ่นตามมาตรา 55

(ง) การใช้ประโยชน์ของอาคารที่อนุญาตให้สร้างขึ้นใหม่ หรืออนุญาตให้เปลี่ยน
แปลง อันผิดไปจากการใช้ประโยชน์ตามที่ได้ขอไว้เมื่อขออนุญาตก่อสร้าง ซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจาก
เจ้าพนักงานท้องถิ่น

(จ) ขนาดและแปลงที่ดิน ที่จะอนุญาตให้เป็นที่ดินสร้างอาคารที่ใช้เพื่อประโยชน์
ต่าง ๆ ตามที่ได้ระบุไว้ในผังเมืองเฉพาะ รวมทั้งบริเวณของที่ดินที่กำหนดให้เป็นที่ดินเพื่อประโยชน์ตาม
ที่ระบุไว้

(ฉ) การส่งเสริมดำรงรักษา หรือบูรณะสถานที่หรือวัตถุที่มีประโยชน์ หรือคุณค่าในทาง
ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี

(ช) การดำรงรักษาที่โล่ง

(ซ) การส่งเสริมหรือบำรุงรักษาต้นไม้เดี่ยวหรือต้นไม้หมู่

(ฌ) การรื้อ ย้าย หรือดัดแปลงอาคาร

(ญ) การอื่นที่จำเป็นเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผังเมืองเฉพาะ

(6) รายละเอียดระบุที่ดินหรือสิ่งห้ามทรัพย์สินอย่างอื่นที่ต้องเวนคืน พร้อมทั้งรายชื่อเจ้าของ
หรือผู้ครอบครองทรัพย์สินโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยมีแผนที่แสดงเขตที่ดินหรือสิ่งห้ามทรัพย์สินอย่าง
อื่นที่เวนคืนเพื่อประโยชน์แก่การผังเมืองสำหรับใช้เป็นทางหลวงตามมาตรา 43 (1)

(7) รายละเอียดระบุที่ดินหรือสิ่งห้ามทรัพย์สินอย่างอื่นที่ต้องเวนคืน พร้อมทั้งรายชื่อเจ้าของ
หรือผู้ครอบครองทรัพย์สินโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยมีแผนที่แสดงเขตที่ดินหรือสิ่งห้ามทรัพย์สินอย่าง
อื่นที่เวนคืน เพื่อประโยชน์แก่การผังเมืองอย่างอื่นตามมาตรา 43 (2)

(8) รายละเอียดและแผนที่ระบุที่ดินหรือสิ่งห้ามทรัพย์สินอย่างอื่น ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของ
แผ่นดิน หรือซึ่งกระทรวงทบวงกรม จังหวัด องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น หรือองค์การของรัฐ เป็นเจ้า
ของ ผู้ครอบครองหรือผู้ดูแลรักษา ซึ่งจะนำมาใช้เป็นทางหลวง หรือใช้เพื่อประโยชน์แก่การผังเมือง
อย่างอื่น

(9) แผนที่ แผนผังหรือรายละเอียดอื่น ๆ ตามความจำเป็น

มาตรา 29* เมื่อได้มีกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวม ณ ท้องที่ใดแล้ว ถ้าเจ้าพนักงานท้องถิ่นของท้องที่นั้นเห็นสมควรจะจัดให้มีการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะขึ้น หรือจะขอให้สำนักผังเมืองเป็นผู้วางและจัดทำผังเมืองเฉพาะก็ได้ ผังเมืองเฉพาะจะต้องสอดคล้องกับผังเมืองรวม

ถ้าท้องที่ใดยังไม่มีกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวม รัฐมนตรีจะสั่งให้สำนักผังเมืองหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะก็ได้

ในกรณีเจ้าพนักงานท้องถิ่นวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะ ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นเสนอหลักการที่จะวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะให้คณะกรรมการผังเมืองพิจารณาเห็นชอบก่อน ในกรณีเจ้าพนักงานท้องถิ่นจะมาแสดงความคิดเห็นหรือขอคำแนะนำเกี่ยวกับการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะต่อสำนักผังเมืองก็ได้

*[มาตรา 29 แก้ไขโดย พรบ.การผังเมือง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535]

มาตรา 30 ในกรณีที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะตามมาตรา 29 ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นเปิดเผยประกาศแสดงเขตที่ประมาณว่าจะวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะไว้ในที่เปิดเผย ณ ที่ว่าการเขตหรือที่ทำการแขวงของกรุงเทพมหานคร หรือที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และสาธารณสถานภายในเขตที่จะวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะ

มาตรา 33 ในการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะใด ให้สำนักผังเมือง หรือ เจ้าพนักงานท้องถิ่นแล้วแต่กรณี จัดให้มีการโฆษณาให้ประชาชนทราบ แล้วจัดการประชุมไม่น้อยกว่าสองครั้ง เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นของประชาชนในท้องที่ที่จะมีการวาง และจัดทำผังเมืองเฉพาะนั้น ในการรับฟังข้อคิดเห็นนี้ จะกำหนดเฉพาะให้ผู้แทนของประชาชนเข้าร่วมการประชุมตามความเหมาะสมก็ได้ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการโฆษณา การประชุมและการแสดงข้อคิดเห็นให้กำหนดโดยกฎกระทรวง

มาตรา 38 ในกรณีที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะตามมาตรา 29 ให้ส่งผังเมืองเฉพาะไปยังสำนักผังเมืองเพื่อพิจารณาให้ความเห็น ถ้าสำนักผังเมืองไม่เห็นพ้องด้วยกับผังเมืองเฉพาะ และเจ้าพนักงานท้องถิ่นไม่อาจแก้ไขปรับปรุงผังเมืองเฉพาะให้สอดคล้องกับความเห็นของสำนักผังเมืองได้ ให้สำนักผังเมืองเสนอคณะกรรมการผังเมืองเพื่อพิจารณาชี้ขาด

มาตรา 39 ในกรณีที่สำนักผังเมืองวาง และจัดทำผังเมืองเฉพาะตามคำสั่งของรัฐมนตรีหรือตามคำขอของเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามมาตรา 29 ให้ส่งผังเมืองเฉพาะไปยังเจ้าพนักงานท้องถิ่นเพื่อพิจารณาให้ความเห็น ถ้าเจ้าพนักงานท้องถิ่นไม่เห็นพ้องด้วยกับผังเมืองเฉพาะ และสำนักผังเมืองเห็นว่าไม่อาจแก้ไขปรับปรุงผังเมืองเฉพาะให้สอดคล้องกับความเห็นของเจ้าพนักงานท้องถิ่นได้ ให้สำนักผังเมืองเสนอคณะกรรมการผังเมืองเพื่อพิจารณาชี้ขาด

มาตรา 40 เมื่อคณะกรรมการผังเมืองเห็นชอบกับผังเมืองเฉพาะที่เจ้าพนักงานท้องถิ่น หรือสำนักผังเมืองจัดทำแล้ว ให้สำนักผังเมืองเสนอผังเมืองเฉพาะต่อรัฐมนตรี เพื่อดำเนินการตราพระราชบัญญัติให้ใช้บังคับผังเมืองเฉพาะนั้นต่อไป

2) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535

พระราชบัญญัตินี้เป็นกฎหมายควบคุมดูแลด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการควบคุมมลพิษ ทางน้ำ ทางอากาศ และเสียง พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มีข้อบัญญัติเกี่ยวกับการออกกฎในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ดังนี้

หมวด 3 การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 3 เขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

มาตรา 43 ในกรณีที่ปรากฏว่าพื้นที่ใดมีลักษณะเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารหรือมีระบบนิเวศตามธรรมชาติที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นโดยทั่วไป หรือมีระบบนิเวศตามธรรมชาติที่อาจถูกทำลายหรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจากกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ได้โดยง่ายหรือเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติหรือศิลปกรรมอันควรแก่การอนุรักษ์ และพื้นที่นั้นยังมิได้ถูกประกาศกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่นั้นเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

มาตรา 44 ในการออกกฎกระทรวงตามมาตรา 43 ให้กำหนดมาตรการคุ้มครองอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้ไว้ในกฎกระทรวงด้วย

- (1) กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติ หรือมิให้กระทบกระเทือนต่อระบบนิเวศตามธรรมชาติ หรือคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

- (2) ห้ามการกระทำหรือกิจกรรมใด ๆ ที่อาจเป็นอันตรายหรือก่อให้เกิดผลกระทบในทางเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศของพื้นที่นั้นจากลักษณะตามธรรมชาติ หรือเกิดผลกระทบต่อคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
- (3) กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่จะทำการก่อสร้าง หรือดำเนินการในพื้นที่นั้นให้มีหน้าที่ต้องเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม
- (4) กำหนดวิธีจัดการโดยเฉพาะสำหรับพื้นที่นั้นรวมทั้งการกำหนดขอบเขต หน้าที่และ ความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการร่วมมือ และประสานงานให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติ หรือคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่นั้น
- (5) กำหนดมาตรการคุ้มครองอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควรและเหมาะสมแก่สภาพของพื้นที่นั้น

3.1.4 ผังเมืองรวมเมืองอัมพวา

ผังเมืองรวมอัมพวาฉบับปัจจุบันซึ่งประกาศเป็นกฎกระทรวง ใช้บังคับได้มีกำหนด 5 ปี (2546-2550) มีสาระสำคัญดังนี้

- ข้อ 1 กฎกระทรวงนี้ให้ใช้บังคับได้มีกำหนดห้าปี
- ข้อ 2 ให้ใช้บังคับผังเมืองรวม ในท้องที่ตำบลบางช้าง ตำบลแควอ้อม ตำบลอัมพวา ตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา และตำบลบ้านปรก ตำบลบางขันแตก ตำบลท้ายหาด อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
- ข้อ 3 การวางและจัดทำผังเมืองรวมตามกฎหมายนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและการดำรงรักษาเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบท ในด้านการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน การคมนาคมและการขนส่ง การสาธารณูปโภค บริการสาธารณะ และสภาพแวดล้อมในบริเวณแนวเขตตามข้อ 2 ให้สอดคล้องกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- ข้อ 4 ผังเมืองรวมนี้มีนโยบายและมาตรการ เพื่อจัดระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้มีประสิทธิภาพ สามารถรองรับและสอดคล้องกับการขยายตัวของชุมชนในอนาคต ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจและโครงสร้างบริการสาธารณะ
- ข้อ 5 การใช้ประโยชน์ที่ดินภายในเขตผังเมืองรวม ให้เป็นไปตามแผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามที่ได้จำแนกประเภทและแสดงโครงการคมนาคมและขนส่ง และรายการประกอบแผนผังท้ายกฎกระทรวง

ข้อ 6 การใช้ประโยชน์ที่ดินตามแผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามที่ได้จำแนกประเภท และแสดงโครงการคมนาคมและขนส่ง ให้เป็นดังต่อไปนี้

- (1) ที่ดินที่กำหนดไว้เป็นสีเหลือง ให้เป็นที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
- (2) ที่ดินที่กำหนดไว้เป็นสีส้ม ให้เป็นที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
- (3) ที่ดินที่กำหนดไว้เป็นสีแดง ให้เป็นที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
- (4) ที่ดินที่กำหนดไว้เป็นสีเขียว ให้เป็นที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม
- (5) ที่ดินที่กำหนดไว้เป็นสีเขียวอ่อน ให้เป็นที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- (6) ที่ดินที่กำหนดไว้เป็นสีเขียวมะกอก ให้เป็นที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา
- (7) ที่ดินที่กำหนดไว้เป็นสีน้ำตาลอ่อน ให้เป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย
- (8) ที่ดินที่กำหนดไว้เป็นสีเทาอ่อน ให้เป็นที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
- (9) ที่ดินที่กำหนดไว้เป็นสีน้ำเงิน ให้เป็นที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

ข้อ 7 **ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย** ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่ สำหรับการให้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการอื่น ให้ใช้ได้ไม่เกินร้อยละ 15 ของแปลงที่ดินที่ยื่นขออนุญาต

ที่ดินประเภทนี้ ห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนด ดังต่อไปนี้

- (1) โรงงานทุกจำพวกตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน เว้นแต่โรงงานตามประเภท ชนิดและจำพวกที่กำหนดให้ดำเนินการได้ตามบัญชีท้ายกฎกระทรวงนี้ และโรงงานบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชน
- (2) สถานที่บรรจุก๊าซ สถานที่เก็บก๊าซ และห้องบรรจุก๊าซตามกฎหมายว่าด้วยการบรรจุก๊าซ บีโตรเลียมเหลว แต่ไม่หมายความรวมถึงสถานีบริการ ร้านจำหน่ายก๊าซ สถานที่ใช้ก๊าซ และสถานที่จำหน่ายอาหารที่ใช้ก๊าซ
- (3) สถานที่ที่ใช้ในการเก็บน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อจำหน่ายที่ต้องขออนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง เว้นแต่เป็นสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง
- (4) เลี้ยงม้า โค กระบือ สุกร แพะ แกะ ห่าน เป็ด ไก่ ภู จระเข้ หรือสัตว์ป่าตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า เพื่อกิจการค้า
- (5) สุสานและฌาปนสถานตามกฎหมายว่าด้วยสุสานและฌาปนสถาน
- (6) โรงฆ่าสัตว์

(7) กำจัดมูลฝอย

(8) ซ้ำขายเศษวัสดุ

การใช้ประโยชน์ที่ดินริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 325 สายแยกทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (บางแพ) – บรรจบทางหลวงพิเศษหมายเลข 35 (สมุทรสงคราม) ให้มีที่ว่างตามแนวนานริมเขตทางไม่น้อยกว่า 15 เมตร

การใช้ประโยชน์ที่ดินริมฝั่งแม่น้ำ ลำคลอง หรือแหล่งน้ำสาธารณะ ให้มีที่ว่างตามแนวนานริมฝั่งแม่น้ำ ลำคลอง หรือแหล่งน้ำสาธารณะไม่น้อยกว่า 6 เมตร เว้นแต่เป็นการก่อสร้างเพื่อการคมนาคมทางน้ำ หรือการสาธารณูปโภค

ข้อ 8 **ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง** ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่ สำหรับการให้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการอื่นให้ใช้ได้ไม่เกินร้อยละ 20 ของแปลงที่ดินที่ยื่นขออนุญาต

ที่ดินประเภทนี้ ห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนด ดังนี้

ตามที่กล่าวแล้วในข้อ 7 (1) – (8)

(9) สถานที่เก็บสินค้าซึ่งเป็นที่เก็บพักหรือขนถ่ายสินค้าหรือสิ่งของเพื่อประโยชน์ทางการค้า หรืออุตสาหกรรม

การใช้ประโยชน์ที่ดินริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 325 สายแยกทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (บางแพ) – บรรจบทางหลวงพิเศษหมายเลข 35 (สมุทรสงคราม) ให้มีที่ว่างตามแนวนานริมเขตทางไม่น้อยกว่า 15 เมตร

การใช้ประโยชน์ที่ดินริมฝั่งแม่น้ำ ลำคลอง หรือแหล่งน้ำสาธารณะ ให้มีที่ว่างตามแนวนานริมฝั่งแม่น้ำ ลำคลอง หรือแหล่งน้ำสาธารณะไม่น้อยกว่า 6 เมตร เว้นแต่เป็นการก่อสร้างเพื่อการคมนาคมทางน้ำ หรือการสาธารณูปโภค

ข้อ 9 **ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก** ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อพาณิชยกรรม การอยู่อาศัย สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่ สำหรับการให้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการอื่น ให้ใช้ได้ไม่เกินร้อยละ 15 ของแปลงที่ดินที่ยื่นขออนุญาต

ที่ดินประเภทนี้ ห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนด ดังนี้

ตามที่กล่าวแล้วในข้อ 7 (1) – (8)

(9) จัดสรรที่ดินเพื่อประกอบอุตสาหกรรม

(10) ไซโลเก็บผลิตผลทางการเกษตร

การใช้ประโยชน์ที่ดินริมถนนประชาเสาชุรั้ง ให้มีที่ว่างตามแนวนานริมเขตทางไม่น้อยกว่า 15 เมตร

การใช้ประโยชน์ที่ดินริมฝั่งแม่น้ำ ลำคลอง หรือแหล่งน้ำสาธารณะ ให้มีที่ว่างตามแนวนานริมฝั่งแม่น้ำ ลำคลอง หรือแหล่งน้ำสาธารณะไม่น้อยกว่า 6 เมตร เว้นแต่เป็นการก่อสร้างเพื่อการคมนาคมทางน้ำ หรือการสาธารณูปโภค

ข้อ 10 **ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม** ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่ สำหรับการให้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการอื่น ให้ใช้ได้ไม่เกินร้อยละ 30 ของแปลงที่ดินที่ยื่นขออนุญาต

ที่ดินประเภทนี้ ห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนด ดังนี้

ตามที่กล่าวแล้วในข้อ 7 (1) – (8)

(9) โรงแรมตามกฎหมายว่าด้วยโรงแรม

(10) จัดสรรที่ดินเพื่อประกอบอุตสาหกรรม

(11) จัดสรรที่ดินเพื่อประกอบพาณิชยกรรม เว้นแต่เป็นส่วนหนึ่งของการจัดสรรที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย และมีพื้นที่ไม่เกินร้อยละ 5 ของพื้นที่โครงการทั้งหมด

(12) การอยู่อาศัยหรือประกอบพาณิชยกรรมประเภทอาคารขนาดใหญ่

(13) การอยู่อาศัยหรือประกอบพาณิชยกรรมประเภทห้องแถวหรือตึกแถว เว้นแต่เป็นการดำเนินการในโครงการจัดสรรที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย และมีพื้นที่ไม่เกินร้อยละ 5 ของพื้นที่โครงการทั้งหมด

(14) การอยู่อาศัยประเภทห้องชุด อาคารชุด หรือหอพัก

ถ้ามีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการจัดสรรที่ดินเพื่อประกอบพาณิชยกรรมตาม (11) และเพื่อการอยู่อาศัยหรือประกอบพาณิชยกรรมประเภทห้องแถวหรือตึกแถวตาม (13) ดำเนินการอยู่ในการจัดสรรที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยโครงการเดียวกัน ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการดังกล่าวรวมกันไม่เกินร้อยละ 5 ของพื้นที่โครงการทั้งหมด

ข้อห้ามการใช้ประโยชน์ที่ดินตาม (12) และ (14) มิให้ใช้บังคับในกรณีการดำเนินการของคณะกรรมการแห่งชาติที่ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐเพื่อรองรับโครงการโยกย้ายชุมชนแออัด

ข้อ 11 **ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม** เฉพาะที่เป็นของรัฐ ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อนันทนาการหรือเกี่ยวข้องกับนันทนาการ การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น

ที่ดินประเภทนี้ซึ่งเอกชนเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อนันทนาการหรือเกี่ยวข้องกับนันทนาการ การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การอยู่อาศัย เกษตรกรรมหรือเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ หรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น

การใช้ประโยชน์ที่ดินริมฝั่งแม่น้ำหรือสาธารณะ ให้มีที่ว่างตามแนวนานริมฝั่งแม่น้ำหรือแหล่งน้ำสาธารณะไม่น้อยกว่า 6 เมตร

ข้อ 12 **ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา** ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการศึกษาหรือเกี่ยวข้องกับการศึกษา สถาบันราชการ หรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น

ข้อ 13 **ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย** ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น หัตถอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การอยู่อาศัย การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณคดี ประวัติศาสตร์ การสาธิตอนุภูมิภาคและสาธารณูปการหรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น

ข้อ 14 **ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา** ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อศาสนาหรือเกี่ยวข้องกับการศาสนา การศึกษา สถาบันราชการ หรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น

ข้อ 15 **ที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธิตอนุภูมิภาคและสาธารณูปการ** ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการของรัฐ กิจการเกี่ยวกับการสาธิตอนุภูมิภาคและสาธารณูปการ หรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น

ข้อ 16 ให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมการก่อสร้างอาคารหรือการประกอบกิจการในเขตผังเมืองรวมปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎกระทรวงนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



แผนที่ที่ 3.1 แสดงผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

สัญลักษณ์

- ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
- ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
- ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
- ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม
- ที่ดินประเภทที่ไว้เพื่อบันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา
- ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย
- ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
- ที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ



3.2 แผนแม่บทและแผนปฏิบัติการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองและชุมชนอัมพวา

3.2.1 แนวความคิด

การจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง และชุมชนคลองอัมพวา อาศัยกรอบและโครงสร้างของแผนยุทธศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลองและชุมชนริมน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันตก โดยเน้นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน เศรษฐกิจที่ยั่งยืน สังคมที่ยั่งยืน วัฒนธรรมที่ยั่งยืน และการบริหาร/การเมืองที่ยั่งยืน และเน้นการดำเนินการในระดับท้องถิ่น มีสาระสำคัญดังนี้

3.2.2 แผนแม่บทด้านสิ่งแวดล้อม

3.2.2.1 แผนงานการฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง

1) หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแม่น้ำ คู คลองในพื้นที่คลองอัมพวาเสื่อมโทรมลงจากในอดีตค่อนข้างมาก - แม้ว่าโดยทั่วไปคุณภาพน้ำยังอยู่ในระดับปานกลางถึงค่อนข้างดี แต่ความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติกลับลดน้อยลง ระบบนิเวศถูกเปลี่ยนแปลง ลำคลองเริ่มตื้นเขิน การใช้ประโยชน์จากแม่น้ำ คู คลอง ซึ่งเคยเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของประชาชนในพื้นที่ลดน้อยลง จึงสมควรจะต้องมีการฟื้นฟูและควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแม่น้ำ คู คลอง เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

2) วัตถุประสงค์

เพื่อฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแม่น้ำ คู คลองในพื้นที่บริเวณคลองอัมพวาให้กลับสู่สภาพที่เหมาะสมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน

3) เป้าหมาย

- เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศของแม่น้ำ คู คลอง
- เพื่อรักษาคุณภาพน้ำในแม่น้ำ คู คลองให้ได้มาตรฐาน โดยการควบคุมการปล่อยน้ำเสียจากแหล่งกำเนิดต่างๆ ลงสู่แม่น้ำ คู คลอง

- เพื่อจัดระเบียบการคมนาคมขนส่งทางน้ำให้มีประสิทธิภาพ และไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม

4) การดำเนินงาน

- กำหนดพื้นที่ริมแม่น้ำหน้าวัดเป็นเขตอนุรักษ์และสงวนพันธุ์สัตว์น้ำเพื่อใช้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำตามธรรมชาติของชุมชน
- จัดทำโครงการรณรงค์กำจัดผักตบชวาและเศษขยะที่ลอยอยู่ในแม่น้ำ คู คลอง รวมทั้งเศษขยะที่ตกค้างอยู่ในท้องน้ำ
- พัฒนาระบบบำบัดน้ำเสียและกำจัดขยะของชุมชน
- จัดทำโครงการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบ และเครือข่ายของประชาชนในการตรวจสอบ และควบคุมการปล่อยน้ำเสียจากแหล่งต่างๆ ในชุมชน
- จัดให้มีการขุดลอกและบำรุงรักษาคลองให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม
- จัดระเบียบการคมนาคมทางน้ำ เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อความเดือดร้อนรำคาญของประชาชน และสภาพแวดล้อมของแม่น้ำ คู คลอง และการพังทลายของตลิ่ง

3.2.2.2 แผนงานการจัดระเบียบการใช้ที่ดินและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำ

1) หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันชุมชนริมน้ำดั้งเดิมซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในพื้นที่คลองอัมพวา เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอาคารที่มีลักษณะเฉพาะพื้นถิ่นเสื่อมโทรมลง เริ่มมีการปรับปรุงการปลูกสร้างต่อเติมบ้านพักอาศัยเป็นรูปแบบสมัยใหม่ซึ่งขาดเอกลักษณ์ การก่อสร้างอาคารริมน้ำที่ขัดแย้งกับรูปแบบของสถาปัตยกรรมเดิมในพื้นที่ การใช้ที่ดินและกิจกรรมการใช้ที่ดินริมน้ำเริ่มขาดความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับน้ำ ยังมีการปล่อยน้ำเสียจากบ้านเรือนลงสู่คลองโดยตรง จึงควรมีการจัดระเบียบการใช้ที่ดินและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำในพื้นที่คลองอัมพวาให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของแม่น้ำ และคลอง

2) วัตถุประสงค์

เพื่อจัดระเบียบการใช้ที่ดินและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำให้เป็นระเบียบ และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของแม่น้ำ คู คลอง

3) เป้าหมาย

- เพื่อควบคุมการใช้ที่ดินและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำให้เป็นระเบียบและเหมาะสม
- เพื่อปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของชุมชนริมน้ำให้มีความสวยงามร่มรื่นเหมาะแก่การอยู่อาศัย
- เพื่อพัฒนาระบบสาธารณูปโภคของชุมชนริมน้ำ ให้สามารถรองรับการเติบโตของชุมชนอย่างเหมาะสมและเพียงพอ

4) การดำเนินงาน

- จัดทำแผนการใช้ที่ดินพร้อมทั้งข้อกำหนดการใช้ที่ดินของชุมชน โดยให้มีการกำหนดขอบเขตของแม่น้ำ คู คลองและโครงข่ายลำน้ำที่ชัดเจน รวมทั้งกำหนดพื้นที่อนุรักษ์และควบคุมการพัฒนาในบริเวณพื้นที่ริมคลองที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของการตั้งถิ่นฐานริมน้ำ
- ปรับปรุงและพัฒนาระบบสาธารณูปโภคของชุมชนริมน้ำ ให้เพียงพอ มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับรูปแบบการตั้งถิ่นฐานริมน้ำ
- จัดหาและพัฒนาที่ว่างริมน้ำของชุมชนให้เป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์เพื่อการนันทนาการหรือให้เป็นพื้นที่สีเขียว
- ปรับปรุงและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและสภาพภูมิทัศน์ของแม่น้ำ คู คลอง และชุมชนริมน้ำ

3.2.3 แผนแม่บทด้านเศรษฐกิจ

3.2.3.1 แผนงานการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวฐานชุมชน (Community-Based Tourism)

1) หลักการและเหตุผล

บริเวณโดยรอบของพื้นที่คลองอัมพวา มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงามและมีระบบนิเวศทางน้ำที่น่าสนใจ ขณะที่ชุมชนริมคลองอัมพวาและโครงข่ายโดยรอบยังคงเอกลักษณ์ของการตั้งถิ่นฐานแบบดั้งเดิม มีสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจ มีวัดวาอารามเก่าแก่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นที่ตั้งของอุทยาน ร.2 ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ทำให้มีศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรม ปัจจุบันการท่องเที่ยวในพื้นที่คลองอัมพวาและบริเวณโดยรอบยังมีการส่งเสริมและพัฒนาค่อนข้างน้อย และกระจุกกระจาย จึงสมควรส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเชิงวัฒนธรรมให้มีการพัฒนาอย่างเหมาะสมเพื่อสร้างรายได้

ได้ให้แก่ชุมชน โดยเน้นการจัดการการท่องเที่ยวฐานชุมชน (Community-Based Tourism) ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน

2) วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวฐานชุมชน (Community-Based Tourism) ในบริเวณพื้นที่คลองอัมพวา

3) เป้าหมาย

- เพื่อสนับสนุนให้มีการจัดการท่องเที่ยวทางน้ำ และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระดับชุมชน
- เพื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือในการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่ต่อไป

4) การดำเนินงาน

- ประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำ และ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบแผ่นพับ และการจัดทำเว็บไซต์บนอินเทอร์เน็ต
- ส่งเสริมและให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ให้สามารถประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวในลักษณะของการรวมกลุ่ม และให้มีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงตามหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวฐานชุมชน (Community-Based Tourism)
- จัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และจัดเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ
- จัดทำโครงการฝึกอบรมและพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่น

3.2.3.2 แผนงานการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

1) หลักการและเหตุผล

เศรษฐกิจชุมชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน และมีความสำคัญต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของแม่น้ำ คู คลอง และชุมชนคลองอัมพวา หากประชาชนมีอาชีพที่มั่นคงและมีรายได้เพียงพอ ก็จะสามารถให้เวลาและความร่วมมือในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง และชุมชนริมน้ำมากขึ้น ขณะเดียวกันย่อมส่งผลให้รายได้ของท้องถิ่นจากภาษีอากรเพิ่มตามไปด้วย ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมของแม่น้ำ คู คลองต่อไป จึงสม

ควรมีการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในสาขาอื่นนอกเหนือจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในหัวข้อที่ผ่านมา

2) วัตถุประสงค์

เพื่อยกระดับเศรษฐกิจของชุมชนและเพิ่มรายได้แก่ประชาชนในท้องถิ่น

3) เป้าหมาย

- เพื่อพัฒนาทักษะและมีมือแรงงานให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม
- เพื่อส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นใหม่ๆ จากวัสดุและภูมิปัญญาท้องถิ่น

4) การดำเนินงาน

- ส่งเสริมและสนับสนุนเงินทุนแก่กลุ่มประชาชนในชุมชนในการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ฝึกอบรมและพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานในระดับชุมชน โดยการประสานงานและขอความช่วยเหลือจากหน่วยราชการและสถาบันที่เกี่ยวข้อง
- จัดกิจกรรมส่งเสริมด้านการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและของที่ระลึก
- ฝึกอบรมและให้ความรู้แก่ประชาชนในการรวมกลุ่มและจัดตั้งกลุ่ม เพื่อการประกอบอาชีพ รวมทั้งการจัดตั้งและการดำเนินการของสหกรณ์ชุมชน

3.2.4 แผนแม่บทด้านสังคม

3.2.4.1 แผนงานการส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน

1) หลักการและเหตุผล

การพัฒนาคุณภาพประชาชนในท้องถิ่น โดยระบบการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน และการศึกษา นอกระบบ เป็นการสร้างพื้นฐานความเข้มแข็งให้กับชุมชนให้สามารถพึ่งพาตัวเอง ความเข้มแข็งของชุมชนยังเป็นการลดภาระและค่าใช้จ่ายของรัฐบาลกลางในการแก้ปัญหาและข้อขัดแย้งต่างๆ รวมทั้งมี ผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งรวมถึงการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อม ของแม่น้ำ คู คลอง ด้วย จึงสมควรส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพประชาชนในคลองอัมพวาให้มีความรู้ ความใจและความสามารถในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง และชุมชน ริมน้ำที่ตนอาศัย

2) วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาคุณภาพของประชาชนในท้องถิ่น ให้มีความรู้ ความสามารถในการบริหารและจัดการกับสภาพแวดล้อมของแม่น้ำ คู คลอง และชุมชนริมน้ำที่ต้นอาศัยอยู่

3) เป้าหมาย

- เพื่อพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจ และความสามารถในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมของแม่น้ำ คู คลอง และชุมชนริมน้ำที่ต้นอาศัย
- เพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ยั่งยืนของชุมชน

4) การดำเนินงาน

- ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน ครูและเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมของแม่น้ำ คู คลอง และชุมชน
- ส่งเสริมและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเองในระดับชุมชน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน

3.2.4.2 แผนงานการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน

1) หลักการและเหตุผล

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นที่สุดสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งรวมถึงการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมของแม่น้ำ คู คลอง และชุมชนริมน้ำ ซึ่งประชาชนจะต้องช่วยกันดูแลรับผิดชอบ ปัจจุบัน ประชาชนในคลองอัมพวาเริ่มต้นตัวและสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลองมากขึ้น แต่ยังคงขาดพื้นฐานความเข้าใจ และ เครือข่ายชุมชนที่มีประสิทธิภาพ จึงสมควรส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เหมาะสมและมีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมต่างๆมากขึ้น

2) วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง และชุมชนริมน้ำ

3) เป้าหมาย

- เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ แก่ประชาชนในท้องถิ่นเกี่ยวกับวิธีการและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมของแม่น้ำ คู คลองและชุมชนริมน้ำ
- เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และพัฒนาสภาพแวดล้อมของแม่น้ำ คู คลองและชุมชนริมน้ำที่ตนอาศัยอยู่

4) การดำเนินงาน

- ส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายชุมชน เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาแวดล้อมของแม่น้ำ คู คลอง และชุมชน
- ประชาสัมพันธ์ และ จัดกิจกรรมให้เกิดความร่วมมือ ระหว่างหน่วยราชการ กลุ่มธุรกิจ สถาบันการศึกษา วัด และประชาชนในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมของแม่น้ำ คู คลองและชุมชน
- จัดตั้งและฝึกอบรมอาสาสมัครเพื่อเฝ้าระวังสภาพแวดล้อมของแม่น้ำ คู คลองและชุมชนริมน้ำ รวมทั้งการตรวจสอบคุณภาพน้ำ
- จัดประกวดบ้านริมน้ำดีเด่นด้านการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมของแม่น้ำ คู คลอง

3.2.5 แผนแม่บทด้านศิลปวัฒนธรรม

3.2.5.1 แผนงานการอนุรักษ์และปรับปรุงโบราณสถานและแหล่งศิลปกรรมริมน้ำ

1) หลักการและเหตุผล

พื้นที่คลองอัมพวาและบริเวณโดยรอบเป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมาช้านาน ทำให้มีโบราณสถานและแหล่งศิลปกรรมริมน้ำกระจายอยู่ทั่วไป ในปัจจุบันโบราณสถานและแหล่งศิลปกรรมริมน้ำหลายแห่งอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรม ขาดการบำรุงรักษา ภาพจิตรกรรมฝาผนังของหลายวัด เริ่มเลอะเลือนและสูญหาย ขณะที่ศิลปกรรมหลายแห่งมีการต่อเติมดัดแปลงและพัฒนาสิ่งปลูกสร้างโดยขาดการวางแผนและออกแบบที่เหมาะสม จึงจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์และปรับปรุงโบราณสถานและแหล่งศิลปกรรมริมน้ำเหล่านี้โดยเร่งด่วน

2) วัตถุประสงค์

เพื่ออนุรักษ์และปรับปรุงโบราณสถานและแหล่งศิลปกรรมริมน้ำในท้องถิ่น

3) เป้าหมาย

- เพื่ออนุรักษ์โบราณสถานและแหล่งศิลปกรรมริมน้ำ
- เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการบูรณะปรับปรุงโบราณสถานและแหล่งศิลปกรรมริมน้ำที่เสื่อมโทรมให้กลับอยู่ในสภาพดี

4) การดำเนินงาน

สำรวจและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมปัจจุบันของโบราณสถานและแหล่งศิลปกรรมริมน้ำของชุมชน และรายงานให้หน่วยงานที่รับผิดชอบทราบ

3.2.5.2 แผนงานการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

1) หลักการและเหตุผล

ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าอย่างยิ่งของชาติ ซึ่งในปัจจุบันถูกละเลยทอดทิ้ง ขาดการสืบสานต่อ พื้นที่คลองอัมพวาและบริเวณโดยรอบนับเป็นศูนย์รวมของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญหลายแห่ง เช่น ตลาดน้ำและประเพณีต่างๆที่เกี่ยวกับน้ำ ซึ่งปัจจุบันสูญหายไปมากแล้ว จึงสมควรจะได้มีการอนุรักษ์และฟื้นฟู เพื่อรักษาให้เป็นมรดกตกทอดไปสู่ลูกหลานต่อไป

2) วัตถุประสงค์

เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นและรักษาให้เป็นมรดกตกทอดไปยังลูกหลานสืบไป

3) เป้าหมาย

- เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำ คู คลอง ของชุมชน
- เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

4) การดำเนินงาน

- ฟื้นฟูงานเทศกาล ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตริมน้ำที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงาน

- ส่งเสริมและจัดให้มีโครงการถ่ายทอดความรู้ และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยังเหลืออยู่ จากบุคคลรุ่นอาวุโส สู่วัยรุ่นและคนรุ่นใหม่

3.2.5.3 แผนงานการวิจัยและเผยแพร่

1) หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ และโบราณคดีท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่คลองอัมพายังมีอยู่มาก ทำให้มรดกทางวัฒนธรรมหลายอย่างเริ่มสูญหายไป การอนุรักษ์และฟื้นฟูทำได้ยาก เพราะขาดความรู้ ความเข้าใจ จึงสมควรจะได้มีการศึกษาวิจัยและรวบรวมข้อมูลต่างๆ และเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบ เพื่อจะได้ตระหนักถึงคุณค่าและช่วยกันอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป รวมทั้งฟื้นฟูมรดกที่สูญหายไปให้กลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง

2) วัตถุประสงค์

เพื่อรวบรวมเอกสาร หลักฐาน และความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกทางของท้องถิ่น และเผยแพร่แก่สาธารณชนให้ทราบและตระหนักถึงคุณค่า

3) เป้าหมาย

- เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลทำความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น
- เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นสู่สาธารณชน

4) การดำเนินงาน

- ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และโบราณคดีท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- รวบรวมเอกสาร งานวิจัย ผลงาน และสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่ และจัดแสดงให้แก่ประชาชนได้ศึกษาเรียนรู้ พัฒนา และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

3.2.6 แผนแม่บทด้านบริหาร/การเมือง

3.2.6.1 แผนงานการบริหารจัดการ

1) หลักการและเหตุผล

การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่นำไปสู่ความสำเร็จของแผนพัฒนาในทุกกระดับ เพื่อให้การอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลองและชุมชนริมน้ำในพื้นที่คลองอัมพวาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีเอกภาพ จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดการดำเนินงานและมาตรการทางกฎหมาย ตลอดจนระบบฐานข้อมูล ที่เกี่ยวข้องให้ทันสมัยและเหมาะสมกับสถานการณ์

2) วัตถุประสงค์

เพื่อกำหนดกรอบการบริหารจัดการในการอนุรักษ์และพัฒนาแม่น้ำ คู คลอง และชุมชนริมน้ำในพื้นที่คลองอัมพวา

3) เป้าหมาย

เพื่อปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลองและชุมชนริมน้ำให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ

4) การดำเนินงาน

- จัดทำผังเมืองรวมและข้อบัญญัติท้องถิ่นให้มีการกำหนดแม่น้ำ คู คลองไว้ในผังข้อกำหนดประกอบผังและข้อบัญญัติ รวมทั้งกำหนดให้บริเวณริมฝั่งแม่น้ำ คู คลองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์หรือทางวัฒนธรรมเป็นพื้นที่อนุรักษ์หรือเขตจำกัดการพัฒนา
- รวบรวมข้อมูลเพื่อใช้สร้างระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของแม่น้ำ คู คลอง และชุมชนริมน้ำ

3.2.6.2 แผนงานติดตามและประเมินผล

1) หลักการและเหตุผล

การติดตามประเมินผลเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญยิ่งในกระบวนการวางแผน ช่วยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบสามารถนำเอาผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ของนโยบาย แผนงาน

และโครงการ ให้มีความถูกต้องสมบูรณ์และมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น จึงควรมีการดำเนินงานด้านการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2) วัตถุประสงค์

เพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของท้องถิ่นและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

3) เป้าหมาย

เพื่อตรวจสอบและประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานตามแผนงานการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง และชุมชนริมน้ำ

4) การดำเนินงาน

จัดทำรายงานการประเมินตนเอง (Self-Assessment Report) ประจำปีเสนอต่อคณะอนุกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลองประจำจังหวัด

“โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา” เป็นการดำเนินงานตามแผนดังกล่าวข้างต้น โดยได้รับอนุมัติเงินงบประมาณเป็นกรณีพิเศษ ปัจจุบันยังอยู่ในระหว่างดำเนินการ โดยมีเทศบาลตำบลอัมพวาเป็นผู้รับผิดชอบ และรายงานฉบับนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งของโครงการซึ่งประกอบด้วย

- แผนงานฟื้นฟูคุณภาพน้ำและสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง ได้แก่ โครงการกำหนดเขตอนุรักษ์และสงวนพันธุ์สัตว์น้ำ เพื่อใช้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำตามธรรมชาติของชุมชน โครงการรณรงค์กำจัดผักตบชวาและสวะในแม่น้ำ คู คลอง และโครงการความร่วมมือในการตรวจสอบและควบคุมการปล่อยน้ำเสียจากแหล่งต่างๆ ในชุมชน
- แผนงานจัดระเบียบการใช้ที่ดินและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ได้แก่ โครงการจัดทำแผนการใช้ที่ดินและข้อกำหนดการใช้ที่ดินของชุมชน โครงการตรวจสอบสภาพการใช้งานสาธารณประโยชน์ต่างๆ ในชุมชน และโครงการจัดหาและพัฒนาพื้นที่ว่างริมน้ำ
- แผนงานส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ โครงการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทางน้ำและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน โครงการจัดทำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โครงการฝึกอบรมด้านการประกอบธุรกิจท่องเที่ยวแก่ประชาชน และโครงการฝึกอบรมและพัฒนามัคคุเทศน์ท้องถิ่น
- แผนงานส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ โครงการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อม

- แผนงานส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ โครงการส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายชุมชนเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลองและชุมชน และโครงการจัดตั้งและฝึกอบรมอาสาสมัคร เพื่อเฝ้าระวังสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง
- แผนงานอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ โครงการฟื้นฟูงานเทศกาล ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตริมน้ำ
- แผนงานบริหารจัดการ ได้แก่ โครงการติดตามประเมินผล



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



บทที่ 4

กรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองและชุมชนอัมพวา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

กรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองและชุมชนอัมพวา

จากการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนอัมพวาเพื่อการอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวที่ในบทที่ผ่านมา ซึ่งเป็น การประมวลข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและรายงานต่างๆ และการสำรวจภาคสนามในพื้นที่ เมื่อนำมา สังเคราะห์ร่วมกับความคิดเห็นที่ได้จากการเสวนา การประชุมสัมมนาระดมความคิด และการประชุมเชิง ปฏิบัติการร่วมกับกลุ่มผู้บริหารท้องถิ่นและผู้แทนชุมชน สามารถนำมาสรุปและประมวลเป็นกรอบแนว ทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองและชุมชนอัมพวาในบทนี้ รวมทั้งข้อเสนอแนะในการ กำหนดระเบียบข้อบังคับในการใช้ประโยชน์คลองและการใช้ที่ดินริมฝั่งคลอง รวมทั้งใช้กำหนดกรอบ แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่

4.1 องค์ประกอบของชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา

4.1.1 องค์ประกอบทางด้านกายภาพ

4.1.1.1 ด้านสถาปัตยกรรม

ก) การวางอาคาร

- การวางอาคารหันหน้าให้คลอง เป็นลักษณะที่มีอยู่เดิมของชุมชนริมน้ำ ด้านหน้าหันสู่คลอง เพื่อใช้ประโยชน์จากน้ำในชีวิตประจำวัน ด้านหลังเป็นสวนเพาะปลูก
- การวางอาคารหันหน้าเข้าหาถนน เป็นลักษณะอาคารที่เกิดขึ้นในสมัยที่มีระบบคมนาคม ทางถนน พ.ศ.2516 ซึ่งอยู่ถัดออกจากลำคลองเข้าไปยังพื้นที่ด้านหลังมากขึ้น

ข) ลักษณะอาคารริมน้ำ

- ลักษณะภายในอาคาร

ลักษณะ	แบบเรือนแถว	แบบเรือนไทยโบราณ	แบบลักษณะพื้นบ้าน	แบบลักษณะร่วมสมัย
- จำนวนชั้น	สูง 1 ชั้น	สูง 1 ชั้น	สูง 1-2 ชั้น	สูง 2-3 ชั้น
- หลังคา	รูปทรงจั่ว/ทรงปั้นหยา วัสดุคองด้วยกระเบื้อง ว่าวและสังกะสีลูกฟูก	รูปทรงจั่วสูง/ทรงมณฑิลา วัสดุคองด้วยกระเบื้อง และสังกะสีลูกฟูก	ทรงจั่ว/เพิงหมาแหงน วัสดุคองด้วยสังกะสี	ทรงจั่วและทรงตึก ค.ส.ส. วัสดุคองด้วย กระเบื้องลอน
- ประตู	แบบบานเฟี้ยมไม้และ ประตูบานคู่	บานเปิดคู่		เหล็กพับ/เลื่อนเปิด/ ประตูเหล็กม้วน
- หน้าต่าง/ช่องลม	แบบบานเปิดคู่ไม้และ แบบเจาะช่องลม	บานลูกฟักเปิดออก มี ช่องลม ได้หลังคาลาด ลาดระดับ	แบบบานกระทุ้งสังกะสี และบานกระจกเปิดคู่	เป็นกระจกและบานไม้
- ฝ้าเพดาน	แบบแผ่นไม้กระดานตี ซ้อนทับกัน			
- ฝาผนัง	ฝาไม้กระดานตีซ้อน เกล็ด	ฝาปะกนและฝาไม้ กระดานวางซ้อนทับ	ไม้กระดานวางซ้อนทับ/ ฝาสังกะสี	ก่ออิฐฉาบปูน
- พื้น	ไม้กระดานแผ่นใหญ่	ไม้แผ่นกระดานกว้าง ปู บนตงหรือรอด	ไม้กระดาน	ไม้กระเบื้องปู



ลักษณะบ้านแบบเรือนแถว



ลักษณะบ้านแบบเรือนไทยโบราณ



ลักษณะบ้านแบบพื้นบ้าน



ลักษณะบ้านแบบร่วมสมัย



ลักษณะประตูบานคู่และบานเฟี้ยมไม้



ลักษณะหน้าต่างแบบบานเปิดคู่ไม้และแบบเจาะช่องลม

ฝ้าเพดานไม้ไม้กระดานตีตาม
แนวยาวกับบ้าน



ลักษณะช่องลม



ฝาเรือนไม้กระดานตีซ้อนเกล็ด



พื้นเรือนไม้กระดาน

- ลักษณะภายนอกอาคาร

- ระเบียงทางเดินเท้าหน้าบ้าน เดิมเป็นทางเดินไม้ วางแนวยาวขนานกับคลอง ต่อมาเทศบาลตำบลอัมพวาปรับปรุงเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กแทนพื้นไม้
- บันไดริมน้ำ เดิมเป็นบันไดไม้ ปัจจุบันเป็นบันไดคอนกรีต ยึดโดยเสาปูนปักลงไปใต้น้ำ วางพาดกับทางเดินหน้าบ้าน
- ศาลา/ชานยื่นหน้าบ้าน มีทั้งแบบหลังคาทรงจั่ว มีม้านั่งไม้พิงหลัง แบบศาลาทรงเพิงหมาแหงน แบบชานยื่นพื้นไม้ โถงไม่มีหลังคา
- ที่เก็บเรือ มีเพียงบางบ้าน เป็นเพิงมีหลังคา
- กระจ่างรูปแขวน แขวนหน้าบ้าน ยึดติดกับชายคาที่ยื่นเป็นกันสาดหน้าบ้าน
- ราวตากผ้า ใช้ลวดซึ่งยึดกับเสาเหล็กที่ค้ำชายคา
- สะพานข้ามคลอง เป็นสะพานคอนกรีต โถงไม่มีหลังคา



ทางเดินเท้าหน้าบ้านเรือนแถวริมคลอง



บันไดคอนกรีตติดกับพื้นทางเดินหน้าบ้านของแต่ละหลัง



ศาลาริมน้ำยื่นล้ำในคลองเชื่อมกับทางเดินไว้พักผ่อนหน้าบ้าน



ที่นั่งเรือ



ราวตากผ้าหน้าบ้าน



สะพาน ค.ส.ล

ค) ศาสนสถาน

- วัด เป็นศูนย์กลางของชุมชน ได้แก่ วัดอัมพวันเจติยาราม วัดพระยาญาติ(วัดปากง่าม) วัดจุฬามณี วัดดาวดึงษ์ วัดมุนิทรวิสุทธิทอง
- โรงเรียน เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมของชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีน รูปแบบอาคารหลังคาทรงจีน ได้แก่ โรงเรียนก๊กเซ่งซำเป่าเก็งเต็ง

ง) สภาพปัญหาด้านสถาปัตยกรรม

- 1) เริ่มมีอาคารที่มีขนาด ความสูง สัดส่วน และวัสดุก่อสร้างไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมของชุมชนริมน้ำแทรกตัวอยู่ในกลุ่มอาคารริมน้ำดั้งเดิม
- 2) มีการก่อสร้างอาคารหรือการต่อเติมอาคาร ยื่นล้ำแนวลำคลองไม่มีการควบคุม
- 3) รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคาร มีการเปลี่ยนแปลงทั้งรูปแบบ วัสดุ สีที่ใช้ ขัดแย้งกับความ เป็นลักษณะเฉพาะตัว ขาดการอนุรักษ์และปรับปรุงองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของอาคาร
- 4) สภาพอาคารที่เสื่อมโทรม ใช้งานได้ไม่เต็มที่ ขาดการบูรณะปรับปรุงให้กลับมาใช้งานได้ อย่างมีประสิทธิภาพ
- 5) ขาดการควบคุมรูปแบบอาคาร ที่มีการใช้งานไม่สัมพันธ์กับกิจกรรมของชุมชนริมน้ำ
- 6) การต่อเติม เปลี่ยนแปลงเพิ่ม จำนวนชั้นและพื้นที่ กับอาคารให้สูงขึ้น เช่น ต่อยื่นขึ้นไปบนหลังคาหรือดาดฟ้า ขาดการวางมาตรการควบคุมทางสถาปัตยกรรมในการต่อเติมที่เปลี่ยนไปจากรูปแบบเดิม
- 7) ขาดการอนุรักษ์และปรับปรุงอาคารลักษณะเรือนไม้สมัยโบราณที่มีคุณค่า เพื่อส่งเสริมศักยภาพของสถาปัตยกรรมที่มีอยู่ในชุมชนริมน้ำ



อาคารทวดโทรม



อาคารตึกแถวไม่กลมกลืนกับอาคารสองข้าง



การต่อเติม เปลี่ยนแปลงรูปทรงไปจากเดิม



อาคารเก่าแก่มีสภาพถูกปล่อยร้าง ขาดการปรับปรุง

4.1.1.2 ด้านภูมิสถาปัตยกรรม

ก) พื้นที่ริมน้ำด้านหน้าอาคาร

- บริเวณหน้าอาคารพาณิชย์ในย่านการค้าและบริการ (หน้าตลาด) มีการใช้งานดังนี้
 - ที่ตั้งของแผงขายของของแม่ค้าดิตริมคลอง และตั้งขายของที่หน้าร้าน
 - ทางเดินเชื่อมภายในพื้นที่
 - ท่าเทียบเรือ จุดขึ้น-ลงเรือรับจ้างของชุมชน
 - ที่วางเก็บของ อุปกรณ์ทำมาหากิน
- บริเวณหน้าอาคารเรือนแถวในย่านพักอาศัย (ตลอดแนวคลองอัมพวา) มีการใช้งานดังนี้
 - ทางเดินเท้า เป็นพื้นที่ที่ใช้สัญจร
 - ทางเดินรถ จักรยาน จักรยานยนต์ รถเข็นส่งของ-ขายของ
 - ที่จอดรถ เก็บเรือ จุดถ่ายสินค้า
 - นั่งพักผ่อนที่ทางเดิน หรือที่ศาลาที่ยื่นจากทางเดิน ราวตากผ้า
 - วางกระถางต้นไม้ ถังขยะ สิ่งขอเครื่องใช้ของแต่ละบ้าน
- บริเวณหน้าอาคารริมคลองบางจาก มีการใช้งานดังนี้
 - ระเบียงชานนอก ใช้พักผ่อนรับแขกหน้าบ้าน มีทั้งแบบที่มีหลังคาคลุมและไม่มีหลังคา
 - วางสิ่งของเครื่องใช้ของแต่ละบ้าน วางกระถางต้นไม้
 - ทำครัว

ข) พื้นที่ด้านหลังอาคารริมน้ำ

แบ่งลักษณะการใช้สอย 4 ลักษณะ

- พักอาศัย
- วางของ เก็บของ
- เพาะปลูก
- วางแผงขายของ

ค) ต้นไม้และไม้ประดับ

มีต้นไม้ขึ้นบริเวณด้านหลังอาคารริมน้ำที่เกิดขึ้นในสวน จำพวกมะพร้าว มะขาม มะม่วง ต้นโพธิ์ และมีการใช้ต้นไม้กระถางประดับไว้หน้าบ้าน เช่น เฟื่องฟ้า

ง) พื้นที่ว่างโล่งของชุมชน

- พื้นที่ว่างที่เป็นศูนย์กลางชุมชนในย่านที่พักอาศัยหนาแน่น เป็นที่ว่างมาใช้ร่วมกันในชุมชน ที่ด้านหลังอาคารริมน้ำ ใช้ทำกิจกรรม เช่น ที่ตั้งศาลเจ้า ศาลพระภูมิ ที่นัดพบ ขายของ จอดรถ วิ่งเล่น
- พื้นที่ว่างที่เป็นสนามของโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล 3 อัมพวา โรงเรียนล้อมรั้ว (ราษฎร์เอกเดิม) ใช้ทำกิจกรรมสำหรับชุมชน เช่น พักผ่อน เล่นกีฬา จอดรถขนาดเล็ก
- พื้นที่ว่างภายในวัดและหน้าไรเจ
- พื้นที่ว่างริมแม่น้ำแม่กลอง หรือบริเวณหน้าเขื่อนหน้าท่าการอำเภอ
- พื้นที่ว่างสวนสาธารณะ บริเวณอุทยาน ร.2

จ) สิ่งปลูกสร้างทางภูมิทัศน์

- เขื่อน เป็นการนำหินทิ้งมาวางทับๆกัน เพื่อกันการถูกกัดเซาะของตลิ่ง มักจะไม่ค่อยพบเขื่อนที่เป็นธรรมชาติที่เขาไม้ไผ่มาปักสานขัดกันเป็นรั้วกันคลื่น
- พื้นผิวชนิดแข็ง แบ่งเป็น
 - พื้นไม้ ใช้กับพื้นเป็นทางเดินลาดเอียงของสะพานไม้ข้ามคลอง ใช้ปูพื้นที่ทางเดินระหว่างอาคารเรือนแถว ใช้ปูปิดท่อด้านล่าง เว้นร่องระหว่างทางเดินคอนกรีตหน้าบ้านกับพื้นบ้าน

- พื้น ค.ส.ล. ใ้ปูทางเดินเท้าริมคลองอัมพวาทั้งสองฝั่ง ทางเดินในซอย ใ้กับพื้นของสะพานคอนกรีตข้ามคลอง ใ้เป็นพื้นสำเร็จวางตามทางเดินบนดินหรือคันดินร่องสวน
 - พื้นยางมะตอย ใ้ปูพื้นทางเดินที่ต่างระดับ เป็นพื้นลาดเอียง
- ส่วนประกอบระดับอาคารและถนน
- โคมไฟหรือเสาไฟ มีทั้งแบบหลอดไฟลู่ออเรสเซนท์ ติดตั้งได้ขยายคาของอาคาร เรือนแถว และแบบเสาไฟคอนกรีต ติดตั้งริมคลองและริมถนนในชุมชน
 - ภาชนะปลูกต้นไม้ มีแบบกระถางวางบนพื้นทางเดินและแบบแขวน
 - ที่รองขยะ มีทั้งแบบกระถางลวดลายมังกรและพลาสติก
 - ตู้โทรศัพท์
 - ราวตากผ้า
 - ป้ายชื่อร้าน ป้ายประกาศ มีทั้งแผ่นไม้ สังกะสี เหล็ก
 - กั้นลาด ทั้งแบบผ้าใบและตาข่ายไนลอน
 - เสาที่กั้นรถ



ท่าเทียบเรือ



แนวเสาไฟฟ้าในคลองอัมพวา



ต้นไม้กระถาง



ป้ายชื่อร้านค้า



ถังขยะ



กระถางรูป

ฉ) สภาพปัญหาด้านภูมิสถาปัตยกรรม

- 1) สภาพภูมิทัศน์โดยรอบยังขาดเอกลักษณ์ที่สะท้อนความเป็นท้องถิ่น
- 2) ขนาด วัสดุพื้นผิวของทางเดินเท้าริมน้ำ และเฟอร์นิเจอร์ถนนไม่สัมพันธ์กับชุมชนและสภาพแวดล้อม ซึ่งมีผลกระทบต่อทัศนียภาพโดยรวมของชุมชน
- 3) พื้นที่ด้านหลังอาคารริมน้ำเสื่อมโทรม ไม่เป็นระเบียบ มีทัศนียภาพที่ไม่น่าดู
- 4) มีการใช้ทางเดินเท้าริมคลองที่ปะปนบนทางสัญจรของรถจักรยานยนต์กับคนเดินเท้า ทำให้คับแคบและเกิดอุบัติเหตุต่อผู้ใช้เส้นทาง
- 5) พื้นที่ว่าง ซอกหลืบ ช่องทางเดินของชุมชนใช้งานได้ไม่เต็มที่ มีการปิดล้อมเข้าถึงยาก ขาดการเชื่อมโยงของที่ว่างต่างๆของทั้งชุมชน และออกแบบปรับปรุงพื้นผิว ทางเดิน ลานกิจกรรม เป็นต้น
- 6) มุมมองไปยังพื้นที่ริมน้ำ ถูกบดบัง
- 7) เส้นแนวขอบฟ้า (Skyline) ของอาคารริมน้ำเปลี่ยนแปลงไม่สัมพันธ์กับแนวหลังคาอาคารเดิม



ที่ว่างรกร้าง มีทัศนียภาพไม่น่าดู



ทางเดินเท้าไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม



เพิงขายของบดบังมุมมองริมน้ำ



เส้นแนวขอบฟ้า (skyline) ของอาคารริมน้ำถูกทำลายจากอาคารสมัยใหม่



บ้านเรือนที่มีสภาพเสื่อมโทรม



4.1.1.3 ด้านสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ

ก) การคมนาคม

- ทางบก แบ่งประเภทรถที่ให้บริการชุมชน ดังนี้
 - รถจักรยานยนต์รับจ้าง
 - รถสองแถวประจำทาง 4 ล้อ สายแม่กลอง-โรงเจอัมพวา
 - รถสองแถวประจำทาง 6 ล้อ สายสมุทรสงคราม-ราชบุรี (บางนกแขวก)
 - รถโดยสารประจำทางสายกรุงเทพฯ-ดำเนินสะดวก และสมุทรสงคราม-กรุงเทพฯ
- ทางน้ำ ประเภทการให้บริการของเรือ ได้แก่
 - เรือเมล์ (เรือหางยาวประจำทาง) เส้นทางแม่กลอง-คลองผีหลอก-คลองอัมพวา-คลองแควอ้อม
 - เรือหางยาวรับจ้างเหมาเฉพาะ ว่าจ้างตามเส้นทางรับส่งประจำ
 - เรือหางยาวรับจ้างเหมา ไม่ประจำเส้นทาง

ข) การประปา

ให้บริการเฉพาะในเขตเทศบาลเท่านั้น โดยอาศัยน้ำบาดาลเป็นแหล่งน้ำดิบ ซึ่งปัจจุบันยังไม่เพียงพอกับความต้องการของชุมชน ดังนั้นชุมชนรอบนอกจึงได้นำน้ำจากน้ำบาดาล น้ำคลอง และน้ำฝนในการอุปโภคบริโภค

ค) การไฟฟ้า

ให้บริการโดยการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคในเขตอำเภอเมืองสมุทรสงคราม และมีจุดบริการที่ทำการไฟฟ้าเทศบาลตำบลอัมพวา

ง) โทรศัพท์

ให้บริการจากชุมสายโทรศัพท์อัมพวา ส่งสัญญาณไปตู้ที่มีไว้ให้บริการชุมชนบริเวณตลาด บริเวณหน้าโรงเจ บริเวณทางเชื่อมไปวัดอัมพวัน บริเวณปากทางเข้าถนนประชาอุทิศ และบริเวณหน้าอุทยาน รัชกาลที่ 2

จ) ไปรษณีย์โทรเลข

มีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขอำเภออัมพวาบริเวณที่ว่าการอำเภอ

ฉ) สถานีดักเพลิง

มีฝ้ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีรถดับเพลิง และมีถังสูงเก็บน้ำสำรองไว้บริการตรงข้ามกับวัดอัมพวันเจติยาราม

ช) การระบายน้ำ

สำหรับอาคารบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ริมน้ำ ส่วนใหญ่ระบายน้ำโดยตรงจากครัวและห้องน้ำลงสู่คลอง ส่วนระบบท่อระบายน้ำมีเฉพาะบนถนนพวงสมบุรณ์ ถนนศรีอัมพวา ถนนโชติดำรงค์ และถนนประชาเสรษฐ์ ซึ่งเป็นย่านพาณิชยกรรมของเมืองเท่านั้น

ซ) สะพาน

- สะพาน ค.ส.ล. ได้แก่ สะพานเดชาดิศร สะพานเทศบาล สะพานข้ามกลางคลองอัมพวา และสะพานข้ามคลองบางจาก
- สะพานไม้ ได้แก่ สะพานข้ามคลองดาวดึงษ์หน้าวัดพระยาญาติ
- สะพานเหล็ก ได้แก่ สะพานข้ามคลองอัมพวาหน้าวัดพระยาญาติ

ณ) ห้องน้ำสาธารณะ

ยังไม่มีบริการ ทำให้ต้องไปใช้ห้องน้ำของวัด

ญ) การกำจัดขยะมูลฝอย

การให้บริการของเทศบาล มีที่ทิ้งขยะอยู่ที่ตำบลบางบ่อ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม พื้นที่ 11 ไร่ กำจัดขยะโดยวิธีฝังแดดและเผา

ฎ) สภาพปัญหาด้านสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ

- 1) ที่ตั้งของสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ไม่สอดคล้องกับรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชน
- 2) ขาดการจัดการน้ำทิ้งจากอาคารบ้านเรือน
- 3) ขาดหัวดับเพลิงและที่สำรองน้ำใช้ในช่งที่เกิดไฟไหม้
- 4) ขาดศาลาที่พักผู้โดยสาร สำหรับรถขึ้น-ลงรถประจำทางที่จุดทางแยก ทางเชื่อมริมถนนภายในชุมชน
- 5) ขาดห้องน้ำสาธารณะ
- 6) ขาดระบบป้องกันเพลิงไหม้ที่มีประสิทธิภาพ



การจัดการทางเดินริมน้ำที่ไม่เหมาะสม



ขาดจุดที่จอดรถโดยสาร



ถังดับเพลิงไม่เพียงพอ ไม่สามารถแก้ปัญหาได้
เวลาเกิดเพลิงไหม้จริง การติดตั้งไม่เหมาะสม

4.1.2 องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

ก) ลักษณะทางเศรษฐกิจ

- โครงสร้างทางเศรษฐกิจและรายได้ประชากร ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาเป็นพาณิชย์กรรม อุตสาหกรรม รับราชการ ฯลฯ
- ด้านเกษตรกรรม พื้นที่ชุมชนอัมพวาอยู่บริเวณที่ราบลุ่ม ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกไม้ยืนต้น พืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้คือ มะพร้าว ลิ้นจี่ และส้มโอ
- ด้านอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ได้แก่ อุตสาหกรรมผลิตน้ำตาล มะพร้าว ผลิตท่อพีพี และขนมหวาน
- ด้านการค้า ผลิตภัณฑ์และบริการ ย่านพาณิชย์กรรมอยู่ริมคลองอัมพวาในเขตเทศบาลตำบลอัมพวาและบริเวณสองข้างถนนประชาเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่เป็นการค้าปลีกสินค้าประเภทที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน อาหาร ผลผลิตทางการเกษตร สินค้าแปรรูปอย่างง่าย
- ด้านการท่องเที่ยวและเทศกาลงานประเพณี มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญเกี่ยวข้องกับศาสนสถานและศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ อุทยาน ร.2 วัดอัมพวันเจติยาราม วัดจุฬามณี วัดดาวดึงษ์ หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต.ปลายโพรงพาง โยมสเดย์บริเวณคลองแควอ้อม เทศกาลและงานประเพณี เช่น เทศกาลกินเจ งานวันส้มโอขาวใหญ่ งานวันลิ้นจี่ งานอุทยาน ร.2 ฯลฯ

ข) ลักษณะทางสังคม

- จำนวนประชากร จำนวนประชากรปัจจุบันในเขตเทศบาลมีทั้งสิ้น 6,369 คน เฉลี่ยครัวเรือนละ 4 คน ความหนาแน่น 2,548 คนต่อตารางกิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นคนเชื้อสายไทย และมีบางส่วนเป็นคนไทยเชื้อสายจีน
- การศึกษา ในเขตเทศบาลตำบลอัมพวามีโรงเรียนระดับชั้นอนุบาล-ประถมศึกษาปีที่ 6 ได้แก่ เทศบาล 1 เทศบาล 2 เทศบาล 3 โรงเรียนล้อมรัก(ราษฎร์กเอง) โรงเรียนวิริยะวิทยา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ได้แก่ โรงเรียนอัมพวันวิทยาลัย โรงเรียนวัดบางกะพ้อม
- การนับถือศาสนา ประชากรเกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ
- การประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยปลูกพืชสวนจำพวก มะพร้าว ส้มโอ ลิ้นจี่ ทำน้ำตาลมะพร้าว น้ำตาลปึก ส่วนในย่านพาณิชย์กรรมมีการค้าขายของชำ ทำอาหารและขนม ขายอุปกรณ์ทางการเกษตร และมีบางส่วนรับราชการและรับจ้าง
- ความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาภายในชุมชนคือ ปัญหายาเสพติด การพนัน และลักทรัพย์ทำร้ายร่างกาย ซึ่งมีอยู่ไม่มากนักและโดยทั่วไปอยู่ในระดับที่ไม่รุนแรง
- การสาธารณสุข ภายในเขตเทศบาลไม่มีโรงพยาบาลหรือสถานอนามัยของรัฐ มีเพียงคลินิกเอกชน 3 แห่ง ร้านขายยาแผนปัจจุบัน 3 ร้าน ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาล 1 แห่ง แต่มีโรงพยาบาลขนาดเล็กของรัฐ 1 แห่ง อยู่ใกล้กับเทศบาล

ค) สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม

- 1) การขยายตัวของเศรษฐกิจมีน้อย ประชาชนบางส่วนมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการครองชีพ
- 2) ประเพณี วัฒนธรรมรูปแบบกิจกรรมทางน้ำที่มีคุณค่าเลือนหายไป
- 3) ขาดจิตสำนึกของชุมชนในการอนุรักษ์ และรักษาสภาพแวดล้อม
- 4) ขาดแหล่งให้ความรู้หรือศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน
- 5) ขาดการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว



อุทยาน ร.2



วัดอัมพวันเจติยาราม

แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในอัมพวามีมาก แต่ไม่ค่อยมีคนรู้จัก เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์

4.2 เอกลักษณะของชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา

ชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นชุมชนริมน้ำดั้งเดิมที่ค่อนข้างสมบูรณ์ มีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่น่าสนใจโดดเด่นกว่าชุมชนริมน้ำอื่นๆ เอกลักษณ์ของชุมชนริมน้ำคลองอัมพวาจำแนกออกได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่เอกลักษณ์ทางด้านกายภาพ เอกลักษณ์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และเอกลักษณ์ทางด้านจิตภาพความรู้สึก

4.2.1 เอกลักษณ์ทางด้านกายภาพ

1) โครงข่ายการตั้งบ้านเรือน รูปแบบการวางอาคารตามแนวเส้นทางน้ำ

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา โดยทั่วไปจะวางอาคารตามแนวยาวขนานไปกับลำคลอง (Linear Settlement) โดยหันด้านหน้าเข้าหาคลอง ลักษณะอาคารเป็นเรือนแถว หรือบ้านเดี่ยวที่สร้างติดๆกัน พื้นที่ด้านหลังถัดเข้าไปเป็นพื้นที่เกษตรกรรม การสัญจรในอดีตใช้เส้นทางน้ำเป็นหลัก ปัจจุบันใช้ถนนด้านหลังและทางเดินเท้าริมน้ำด้านหน้า ในบางบริเวณมีลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม (Clustered Settlement) โดยพื้นที่ด้านหลังถัดจากเรือนริมน้ำจะมีการสร้างบ้านเรือนหันหน้าเข้าหาทางเดินซึ่งเชื่อมต่อกับทางเดินเท้าริมน้ำ หรือถนนด้านหลัง

2) รูปแบบอาคารเรือนแถวไม้ ริมน้ำและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง

อาคารเรือนแถวไม้ริมน้ำ เป็นเรือนแถวเก่าที่สร้างติดกันหรือต่อเนื่องกันเป็นแนวยาวตลอดลำคลอง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเรือนแถวริมน้ำดั้งเดิมที่นิยมสร้างในสมัย ร.2-ร.7 เป็นชุมชนการค้าริมน้ำเก่าที่เคยรุ่งเรืองในอดีต มีรูปทรงแบบเรือนไม้ หลังคาทรงจั่วแปดวางติดกัน หรือหลังคาทรงปั้นหยา ประตูเป็นบานเฟี้ยมไม้ยาวเปิดตลอดทั้งห้องแถว มีบันไดทำน้ำหน้าบ้าน และมีทางเดินเท้าหน้าบ้านเชื่อมถึงกันตลอด

3) ใช้วัสดุก่อสร้างอาคารเป็นไม้

การสร้างอาคารบ้านเรือนโดยใช้วัสดุไม้เป็นหลักถือเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา องค์ประกอบอาคาร เช่น ฝาเรือน ประตู หน้าต่าง ช่องลม และโครงสร้างอาคาร ส่วนใหญ่สร้างจากไม้ รูปแบบและโครงสร้างอาคารและองค์ประกอบอาคารที่สร้างด้วยไม้ ตลอดจนการใช้สีสันทนของอาคารในกลุ่มโทนสีธรรมชาติ ทำให้อาคารริมน้ำกลมกลืนกันทั้งชุมชน

4) สภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ

สภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติของ โดยมีคลองเป็นฉากหน้า และมีแนวต้นมะพร้าวสูงเป็นฉากหลังของอาคารเรือนแถวริมน้ำ 2 ฝั่งของคลองอัมพวา ก่อให้เกิดทัศนียภาพและบรรยากาศที่สงบและร่มรื่นน่าอยู่ เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของคลองอัมพวา คุณภาพน้ำที่อยู่ในระดับดี ช่วยให้วิถีชีวิตริมน้ำคงอยู่ได้ ประชาชนสามารถใช้น้ำในการอุปโภคประจำวัน

4.2.2 เกร็ดลักษณะทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

1) กิจกรรมทางน้ำ

- กิจกรรมที่ยังคงอยู่ในชุมชน คือการใช้ลำคลองในการสัญจร โดยใช้คลองอัมพวา คลองผีหลอก แม่น้ำแม่กลอง คลองแควอ้อม เป็นต้น เรือที่ใช้เป็นพาหนะมีหลายประเภท เช่น เรือหางยาวสำหรับรับจ้าง หรือเป็นเรือประจำทาง เรือลำสั้นใช้ในการขนส่ง เรือซิปายสำหรับค้าขายสินค้าตามบ้านเรือน และมีการพายเรือของพระภิกษุมาบิณฑบาตในช่วงเช้าตามบ้านเรือน

- กิจกรรมที่เลือนหายไปจากชุมชน คือ

* ตลาดน้ำอัมพวา เคยเป็นตลาดนัดทางน้ำที่มีผู้คนมากมายจากจังหวัดและอำเภอข้างเคียง นำมาผลิตผลจากเรือกสวนไร่ นา และสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภคบรรทุกเรือมาค้าขายกันในวันนัด มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าทั้งในคลองและบนเรือนแถวริมน้ำตลอดคลอง ตลาดน้ำอัมพวาเคยเป็นตลาดน้ำขนาดใหญ่แห่งหนึ่งของประเทศ ปัจจุบันสูญหายไปแล้ว คงเหลือแต่ความทรงจำให้ระลึกถึงความรุ่งเรืองในอดีต ตลาดน้ำในปัจจุบันที่ยังคงเหลืออยู่คือ ตลาดน้ำท่าคา ซึ่งยังคงจัดให้มีนัดในวันขึ้นและแรม 2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 15 ค่ำ แต่มีจำนวนเรือไม่มากนัก

* ประเพณีแข่งเรือ จัดขึ้นบริเวณหน้าตลาดอัมพวา มีการนำเรือจากตำบลและจังหวัดต่างๆ เข้าร่วมประกวดและแข่งขัน จุดเข้าเส้นชัยจะมีประชาชนมาเฝ้าดูกัน 2 ฝั่งทางเดินริมน้ำ และบริเวณสะพานข้ามคลอง

2) การละเล่น การแสดง

อัมพวา เป็นแหล่งรวมของศิลปินที่มีฝีมือเป็นจำนวนมาก เป็นแหล่งกำเนิดของนักดนตรีไทยและผลิตเครื่องดนตรีไทย เช่น ระนาด ซอ มีโรงเรียนสอนดนตรีไทยที่วัดภุมรินทร์กุฎีทอง มีการละเล่น การแสดง เช่น หุ่นกระบอก การบรรเลงดนตรีไทย

3) ผลิตรภัณฑ์ของท้องถิ่น

ผลิตรภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ได้แก่ ผลิตรภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น ลิ้นจี่ ส้มโอมะพร้าว น้ำตาลมะพร้าว มีการจัดงานเทศกาลผลไม้ประจำปี อัมพวายังเป็นแหล่งปลูกมะพร้าวชอแห่งเดียวของประเทศ นอกจากนี้อัมพวายังมีการผลิตเครื่องเบญจรงค์ที่มีคุณภาพดีที่สุดในประเทศ มีการผลิตเครื่องจักสานจากก้านมะพร้าว และเครื่องใช้จากกะลามะพร้าว

4) ความสำคัญทางประวัติศาสตร์

อัมพวาเป็นดินแดนต้นวงศ์ราชินิกุล โดยท้าวแก้วผลึก บรรพสตรีของสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี (พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 1) เป็นผู้สร้างวัดจุฬามณี บริเวณด้านหลังวัดเคยเป็นนิเวศสถานของท่านทองและท่านสิ้น พระบิดาและพระมารดาของสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี ที่สำคัญยิ่งคือบริเวณวัดอัมพวันเจติยาราม เป็นสถานที่ประสูติของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 มีการสร้างอุทยานรัชกาลที่ 2 เพื่อระลึกถึงพระองค์ มีการจัดงานสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ที่อุทยานรัชกาลที่ 2 ขึ้นทุกปี อัมพวายังเป็นสถานที่รับการเสด็จประพาสต้นของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 มีวัดวาอารามหลายแห่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม

5) ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน

ชาวอัมพวาที่อาศัยบริเวณเรือนแถวริมน้ำมาแต่เดิม ส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน จะเห็นได้จากป้ายชื่อร้านเดิมมักมีภาษาไทยและภาษาจีนคู่กัน มีการสร้างโรงเจบริเวณใกล้วัดพระยาญาติ มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมจีนในบริเวณโรงเจในช่วงเทศกาลต่างๆตลอดปี เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอีกประการหนึ่งของอัมพวา

๔.2.3 เอกลักษณ์ด้านจินตภาพของชุมชน

เอกลักษณ์ด้านจินตภาพเป็นเอกลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากความรู้สึกที่ได้สัมผัส รับรู้ หรือเกิดจากความคุ้นเคยของคนในชุมชนที่มีต่อพื้นที่ชุมชนอัมพวา

1. เส้นทาง (Path) เส้นทางริมคลองอัมพวามี 2 ลักษณะคือ

ทางน้ำ เป็นเส้นทางสัญจรสู่บ้านที่อยู่ติดริมน้ำ ในสวน และใช้เป็นเส้นทางพายเรือมาค้าขาย โดยมีคลองอัมพวาเป็นเส้นทางหลักในชุมชน มีเส้นทางสัญจรหลักเชื่อมโยงกับพื้นที่โดยรอบชุมชนคือ แม่น้ำแม่กลอง คลองแควอ้อม คลองผีหลอก คลองบางจาก คลองลัดดาโชติ

ทางบก มีเส้นทางสัญจรหลักทางรถยนต์ที่เชื่อมจากถนนภายนอกเข้าสู่ชุมชน คือถนนประชาเศรษฐกิจ เป็นถนนสำคัญของเมืองที่ตัดผ่านใจกลางชุมชน เส้นทางสัญจรที่สำคัญอื่นๆในชุมชน ประกอบด้วยถนนซอยที่เชื่อมโยงสู่ชุมชนรอบๆ เช่น ถนนประชาอุทิศ ซึ่งเป็นเส้นทางไปยังชุมชนประชาอุทิศ ชุมชนโรงเจ ถนนในย่านพาณิชย์กรรม ได้แก่ ถนนพวงสมบูรณ์ ถนนเลียบบนที่ ถนนศรีอัมพวา ที่เชื่อมไปยังพื้นที่ริมน้ำ และถนนถนนอัมพวานิเทศน์ที่แยกเข้าวัดอัมพวันเจติยารามและโรงเรียน

เส้นทางสัญจรทางเท้า ที่เป็นเส้นทางที่ใช้ประจำของชุมชนคือ ทางเดินริมคลอง เชื่อมบ้านเรือนถึงกันตลอดทั้ง 2 ฝั่ง บริเวณเรือนแถวริมน้ำ มีเส้นทางเดินเชื่อมจากทางเดินริมคลองไปยังถนนด้านหลัง คือ ถนนประชาอุทิศและถนนประชาเศรษฐกิจ โดยใช้ช่องว่างระหว่างอาคารริมน้ำที่มีอยู่เป็นระยะ



2. **ศูนย์รวม (Node)** ศูนย์รวมกิจกรรมของคนในชุมชนอัมพวา คือบริเวณที่ว่างภายในชุมชนหรือบริเวณที่พบปะ ทำกิจกรรมประจำวันของชุมชน โดยมี 3 ระดับ คือ

- ระดับอำเภอ เป็นศูนย์รวมกิจกรรม เช่น พักผ่อน ออกกำลังกาย จัดงานประเพณี โดยจัดอยู่บริเวณหน้าอำเภอหรือหน้าเขื่อนริมแม่น้ำแม่กลอง

- ระดับย่าน เป็นจุดศูนย์รวมของคนในชุมชนคลองอัมพวาที่มารวมกลุ่มกัน อยู่บริเวณหน้าตลาดอัมพวา ท่าเทียบเรือ เขิงสะพานเทศบาล ใช้สำหรับนั่งเล่น ขายของ ส่วนพื้นที่ภายในวัดอัมพวันเจติยาราม หน้าโรงเจ ภายในสนามโรงเรียน เป็นกิจกรรมประเภทที่จอดรถ เล่นกีฬา ออกกำลังกาย

- ระดับละแวกบ้าน มีศูนย์รวมกิจกรรมของชุมชนบริเวณโล่ง ที่ว่างในละแวกกลุ่มบ้านของตน เช่น ใต้ต้นไม้ ที่ตั้งศาลเจ้า บริเวณทางเดินเท้าริมน้ำ ตามจุดทางแยก หรือหน้าร้านค้า ใช้ทำกิจกรรม เช่น นั่งเล่น พักผ่อน



3. ย่าน (District) เป็นเอกลักษณ์หรือตัวตนของพื้นที่หรือบริเวณที่เกิดจากลักษณะเฉพาะของคน กิจกรรม และการใช้พื้นที่ ย่านสำคัญของอัมพวา ได้แก่ ย่านพาณิชยกรรม อยู่บริเวณตลาดอัมพวา มีกิจกรรมการค้าขายตามร้านค้า อาคารตึกแถว แผงขายของตลาดสด ร้านอาคาร ย่านศูนย์ราชการ อยู่บริเวณที่ว่าการอำเภออัมพวา ย่านพักอาศัยริมน้ำ เป็นกลุ่มบ้านเรือนริมน้ำที่มีทัศนียภาพสวยงามของชุมชน ย่านศาสนสถาน อยู่บริเวณที่วัดและโรงเรียน



4. เส้นขอบ (Edge) ชุมชนริมน้ำ มีเส้นขอบที่สำคัญของชุมชนได้แก่ แนวต้นมะพร้าวที่ขึ้นสูงโดยรอบด้านหลังชุมชนริมน้ำ เป็นเส้นขอบระหว่างชุมชนกับพื้นที่เกษตรกรรม แนวถนนรอบนอกของชุมชนที่ช่วยกำหนดขอบเขตพื้นที่เมือง และเส้นขอบเขตคลองที่เชื่อมต่อจากคลองอัมพวา



5. จุดหมายตา (Landmark) ได้แก่ องค์ประกอบทางกายภาพที่โดดเด่นเป็นจุดสังเกตหรือจุดหมายตาของชุมชนหรือย่าน จุดหมายตาของชุมชนริมคลองอัมพวามาจาก 2 ทางคือ

1) มาจากทางถนน คือ ถนนประชาเสรษฐ์ ช้างสะพานเตชชาติตร เวลาริมสะพานข้ามคลองอัมพวา นี้ จะเห็นบ้านริมน้ำ 2 ฝั่งคลองอัมพวา

2) มาจากทางเรือ คือ ตลาดอัมพวา เป็นอาคารตึกแถว เวียงรายตลอดสองฝั่งคลอง มีเรือหางยาวจอดเรียงรายรอรับผู้โดยสาร

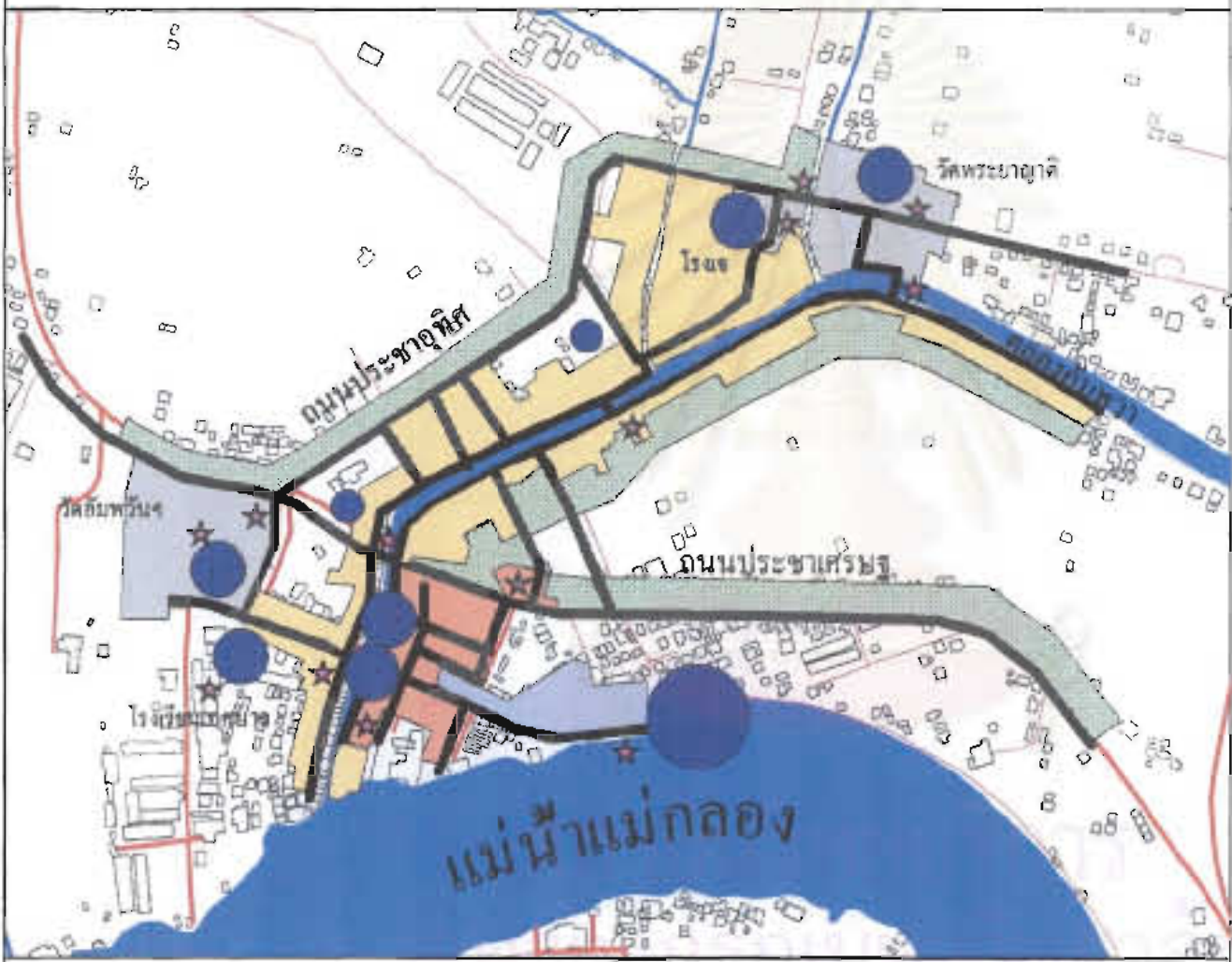


- องค์ประกอบที่ทำให้เกิดผลทางภูมิทัศน์ที่แตกต่างกันระหว่างปากคลองถึงวัดพระยาญาติ ได้แก่
 - ระยะ องค์ประกอบ และสภาพแวดล้อม จากปากคลองถึงตลาดเทศบาล อาคารและองค์ประกอบสถาปัตยกรรมสูงใหญ่เป็นก้อน และมีพื้นที่โล่งมากกว่า
 - ระยะ องค์ประกอบ และสภาพแวดล้อม จากตลาดเทศบาลถึงสะพาน อาคารและองค์ประกอบสถาปัตยกรรมสูงแต่แยกเป็นกลุ่ม พื้นที่โล่งลดลง
 - ระยะ องค์ประกอบ และสภาพแวดล้อม จากสะพานถึงปากคลองบางจาก อาคารและองค์ประกอบสถาปัตยกรรมเป็นแถบแนวขนาดเล็กลงมา ไม่มีพื้นที่โล่ง
 - ระยะ องค์ประกอบ และสภาพแวดล้อม จากปากคลองบางจากถึงวัดพระยาญาติ อาคารและองค์ประกอบสถาปัตยกรรมมุ่งเข้าสู่โบสถ์วัดพระยาญาติ
- การคงอนุรักษ์ผลทางภูมิทัศน์นี้ไว้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่
 - การนำเส้นอผลทางภูมิทัศน์ดังกล่าวผ่านกระบวนการสัญจรทางน้ำ
 - การควบคุมดูแล ระยะ องค์ประกอบ และสภาพแวดล้อม ที่ส่งผลทางภูมิทัศน์นี้

โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์
และพัฒนาสภาพแวดล้อมของเมือง

แผนที่ที่ 4.1

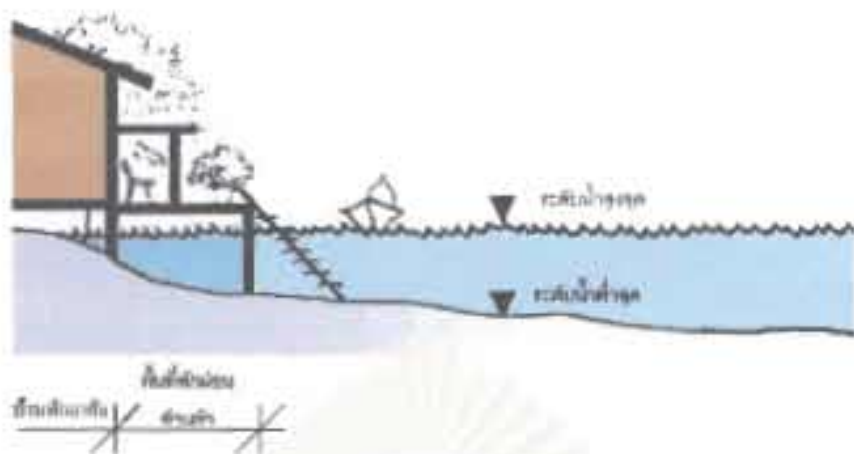
แสดงเอกลักษณ์เฉพาะตัวด้านจินตภาพของชุมชน



สัญลักษณ์

-  เส้นทางทางน้ำ
-  เส้นทางทางบก
-  ศูนย์ชุมชน
-  ย่านพาณิชยกรรม
-  ย่านราชการ
-  ย่านอยู่อาศัย
-  ย่านศาสนสถาน
-  เส้นขอบ
-  จุดหมายตา

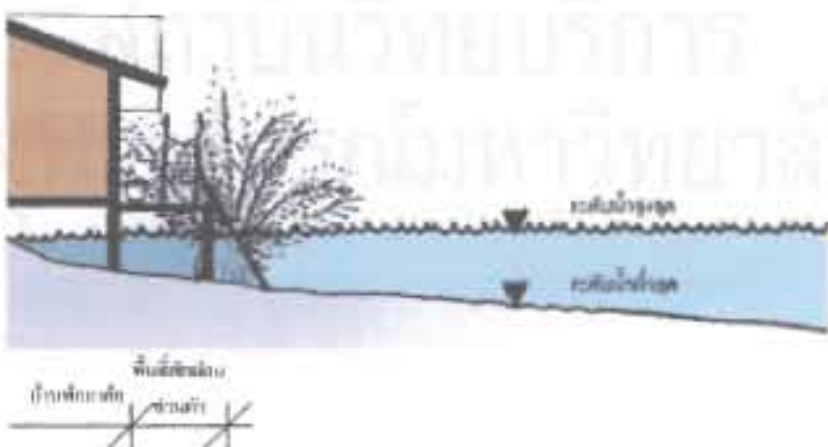




แสดงรูปตัดพื้นที่ริมน้ำที่ไม่มีทางเดินเข้าสาหราระณะตัดผ่าน



แสดงรูปตัดพื้นที่ริมน้ำที่มีทางเดินเข้าตัดผ่าน



แสดงรูปตัดพื้นที่ริมน้ำที่มีบ้านเรือนสลับกับคันนา

4.3 กรอบการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองและชุมชนอัมพวา

แผนภูมิที่ 4.1 แสดงกรอบการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองและชุมชนอัมพวา ซึ่งอาศัยหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งได้กำหนดไว้ในรายงานฉบับสมบูรณ์ “โครงการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลองในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันตก” (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545) โดยเน้นเนื้อหาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน และการพัฒนาการท่องเที่ยว

องค์ประกอบสำคัญที่ต้องพิจารณาในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา ประกอบด้วย

- 1) องค์ประกอบทางกายภาพที่เหมาะสม ได้แก่ การอนุรักษ์พื้นที่ที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าของชุมชน การควบคุมการพัฒนาที่เหมาะสมและการปรับปรุงหรือฟื้นฟูบริเวณที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนสภาพที่ดี
- 2) องค์ประกอบทางเศรษฐกิจที่เหมาะสม ได้แก่ การพัฒนาการท่องเที่ยวฐานชุมชน (Community-based Tourism) ตามหลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการกระจายรายได้ในชุมชน
- 3) องค์ประกอบทางสังคม/วัฒนธรรมที่เหมาะสม ได้แก่ การอนุรักษ์วิถีชีวิตและประเพณีที่ดีงามให้คงอยู่ต่อไป การฟื้นฟูวิถีชีวิตและประเพณีที่ดwindแต่สูญหายหรือเสื่อมไปให้กลับคืนมา โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำ คู คลอง และการสร้างความรู้ ความเข้าใจและจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมแก่ทุกคนในชุมชน
- 4) องค์ประกอบทางการเมือง/การปกครองที่เหมาะสม ได้แก่ การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนา และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่าย

- การอนุรักษ์พื้นที่มีเอกลักษณ์/คุณค่า
- การควบคุมการพัฒนาพื้นที่อย่างเหมาะสม
- การปรับปรุง/ฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรม
- การพัฒนาการท่องเที่ยวฐานชุมชน (เชิงอนุรักษ์)
- การกระจายรายได้ในชุมชน



- การอนุรักษ์วิถีชีวิต/ประเพณีที่ดีงาม
- การมีส่วนร่วมของชุมชน/ประชาชน
- การฟื้นฟูวิถีชีวิต/ประเพณีที่สูญหาย
- การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน/เครือข่าย
- การสร้างความรู้/ความเข้าใจ/จิตสำนึก

แผนภูมิที่ 4.1 กรอบการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองและชุมชนอัมพวา

4.3.1 องค์ประกอบทางกายภาพที่เหมาะสม

4.3.1.1 พื้นที่ที่มีเอกลักษณ์และคุณค่า

จากการสัมมนาระดมความคิด เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลอัมพวา และกลุ่มตัวแทนจากชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ศึกษา เพื่อกำหนดพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ของชุมชนอัมพวาและพื้นที่เกี่ยวข้องโดยรอบ โดยให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาร่วมกันจัดลำดับคุณค่า/ความสำคัญของอาคาร กลุ่มอาคาร และพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมของชุมชน ผลจากการสัมมนาสามารถนำมาจัดทำแผนที่แสดงบริเวณที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าบริเวณคลองอัมพวาได้ดังแผนที่ที่ 4.2

จากแผนที่ที่ 4.2 พบว่าบริเวณที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าบริเวณคลองอัมพวาประกอบด้วย

- บริเวณที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) ได้แก่ วัดต่างๆ อุทยาน ร.2 และชุมชนริมคลองอัมพวาและคลองบางจาก
- บริเวณที่เป็นมรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage) ได้แก่ สองฝั่งคลองผีหลอก และพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบ

พื้นที่ดังกล่าวข้างต้นสมควรได้รับการอนุรักษ์ โดยดำเนินการดังนี้

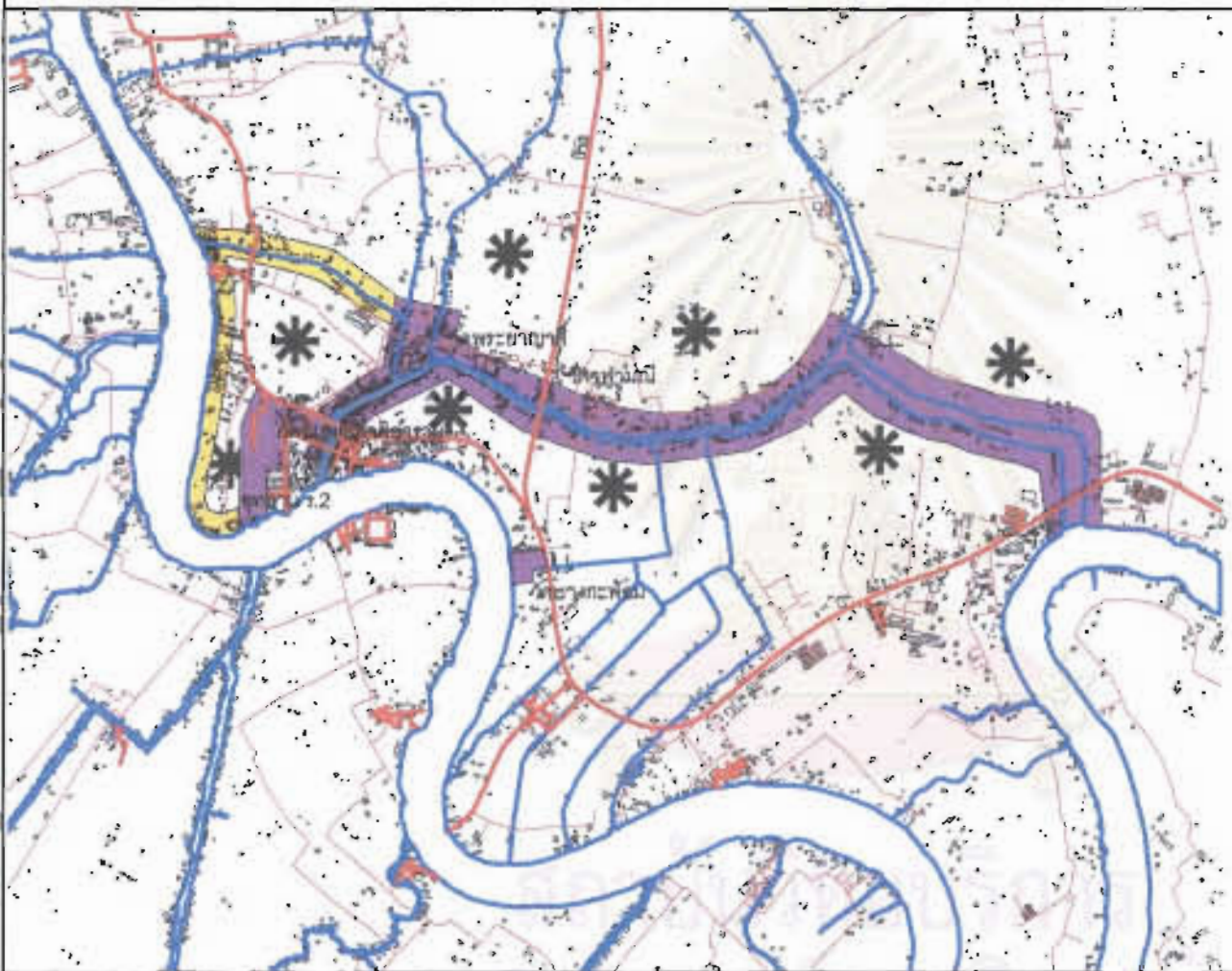
- 1) วัดต่างๆ อุทยาน ร.2 โรงเจ และที่โล่งสาธารณะของชุมชน ควรสนับสนุนให้มีการปรับปรุงอาคารที่ชำรุดทรุดโทรม และปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ให้สวยงามร่มรื่น
- 2) ชุมชนริมน้ำคลองอัมพวาและคลองบางจาก สมควรสนับสนุนให้เจ้าของอาคารที่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและการตั้งถิ่นฐานที่มีคุณค่าและเอกลักษณ์ เก็บรักษาอาคารเดิมไว้ รวมทั้งปรับปรุงอาคารที่ทรุดโทรมให้อยู่ในสภาพดีและใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม
- 3) พื้นที่สองฝั่งคลองผีหลอกและพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบ สมควรสนับสนุนให้เจ้าของพื้นที่เก็บรักษาสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และพื้นที่เกษตรกรรมที่มีเอกลักษณ์ไว้ให้ได้มากที่สุด นอกจากนี้ยังสมควรมีการควบคุมการใช้ที่ดินและการก่อสร้างอาคารในบริเวณพื้นที่เหล่านี้ให้เหมาะสม เพื่อรักษาเอกลักษณ์และคุณค่าของพื้นที่ให้คงอยู่ต่อไป

โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์
และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา

แผนที่ที่ 4.2
แสดงบริเวณที่มีคุณค่า / ความสำคัญ
ต่อเอกลักษณ์ของคลองอัมพวาและพื้นที่โดยรอบ

สัญลักษณ์

-  บริเวณที่มีความสำคัญมาก
-  บริเวณที่มีความสำคัญ
-  พื้นที่เกษตรที่สำคัญ



500 0 500 1000 1500 Meters

ที่มา : กรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย
และการสำรวจเก็บข้อมูล

4.3.1.2 พื้นที่และองค์ประกอบที่เสื่อมโทรม

พื้นที่เสื่อมโทรม ได้แก่ อาคารบางหลังในกลุ่มอาคารริมคลองอัมพวา ซึ่งไม่ได้รับการดูแลรักษา และทิ้งร้างไว้ รวมทั้งบริเวณที่ว่างที่ถูกทิ้งร้างไว้หลายแห่ง นอกจากนี้สภาพของคลองอัมพวาและคลองบางจากยังมีสภาพตื้นเขิน มีปัญหาด้านการคมนาคมช่วงที่น้ำลดในฤดูแล้ง และไม่เพียงพอสำหรับใช้ในกรณีเกิดเพลิงไหม้ นอกจากนี้ปริมาณน้ำที่น้อยมากยังทำให้เป็นอุปสรรคต่อการฟื้นฟูวิถีชีวิตเกี่ยวกับแม่น้ำ คู คลอง และตลาดน้ำ



สภาพคลองที่ตื้นเขิน เป็นปัญหาด้านการคมนาคมช่วงที่น้ำลดในฤดูแล้ง

4.3.2 องค์ประกอบทางเศรษฐกิจที่เหมาะสม

การท่องเที่ยวและการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว เป็นความหวังของการฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจของอัมพวา โดยปัจจุบันมีการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อยู่บ้างแล้วในพื้นที่ แต่ทรัพยากรการท่องเที่ยวสำคัญ ได้แก่ ชุมชนริมน้ำและวัดวาอารามต่างๆ ยังไม่เป็นที่รู้จัก ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว บุคลากร และความรู้ ความเข้าใจ ในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยว นอกจากนี้การกระจายรายได้และผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวก็เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องคำนึงถึง ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาการท่องเที่ยวในลักษณะของการท่องเที่ยวฐานชุมชน (Community-based Tourism) ซึ่งจะช่วยให้อายัดจากการท่องเที่ยวตกอยู่ในชุมชน และกระจายผลประโยชน์ทั่วถึงกว่าการท่องเที่ยวลักษณะอื่น ทั้งยังช่วยสนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรมของชุมชนอีกด้วย โครงสร้างและรูปแบบการท่องเที่ยวฐานชุมชนสรุปได้กว้างๆ ดังแผนภูมิที่ 4.2

เพื่อให้การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างทั่วถึง จึงควรมีการสนับสนุนการรวมกลุ่มผู้ประกอบการท้องถิ่นขึ้น เพื่อสร้างมาตรฐานในด้านราคา การให้บริการ และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ รวมทั้งควบคุมการพัฒนาให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชน



แผนภูมิที่ 4.2 โครงสร้างและรูปแบบของการท่องเที่ยวฐานชุมชน

4.3.3 องค์ประกอบทางสังคม / วัฒนธรรมที่ยั่งยืน

ปัจจุบันชาวอัมพายังผูกพันกับแม่น้ำ คู คลอง มากพอสมควร โดยเฉพาะการตั้งถิ่นฐานริมน้ำ ตั้งแต่ยังคงอยู่ มีการใช้น้ำในคลองในการอุปโภค มีการใช้เส้นทางน้ำในการสัญจรเหลืออยู่พอสมควร ปัญหาที่สำคัญคือ การขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง โดยเฉพาะในช่วงน้ำลด ทำให้มีปัญหาในการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ การจัดเขตอุทยานหรือการสร้างอุทยานมัจฉาบริเวณหน้าวัด ประเพณีทางน้ำหลายอย่างเริ่มสูญหาย โดยเฉพาะตลาดน้ำที่เคยรุ่งเรือง การฟื้นฟูจะทำได้ต้องหาทางกักเก็บน้ำในช่วงน้ำลดให้พอเพียงสำหรับการสัญจรทางน้ำและจัดกิจกรรมต่างๆ ทางน้ำ ขณะเดียวกันต้องไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของคลอง ซึ่งการสร้างประตูระบายน้ำเพื่อกักเก็บน้ำในยามจำเป็นและเปิดออกในขณะที่น้ำมาก ถือเป็นทางเลือกที่น่าสนใจที่สุด แม้ว่าจะมีราคาค่อนข้างสูง แต่ก็ให้ผลตอบแทนทั้งทางด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่สูงด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

ในด้านการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกในการอนุรักษ์แก่ประชาชนและเยาวชน ตลอดจนผู้ประกอบการทั้งหลาย เป็นสิ่งที่จำเป็นควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งต้องทำอย่างต่อเนื่องทั้งในส่วนของกรอบรม / สัมมนาและการจัดกิจกรรม

4.3.4 องค์ประกอบทางการเมือง / การปกครองที่เหมาะสม

ชุมชนที่เข้มแข็งและเครือข่ายการอนุรักษ์ ตลอดจนการรวมกลุ่มในการประกอบอาชีพและธุรกิจเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งสำหรับการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมที่ยั่งยืนของคลองอัมพวา ซึ่งจะต้องได้รับการสนับสนุนเพื่อขยายเครือข่ายและจัดตั้งกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนด้านวิชาการจากหน่วยงานต่างๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้อง การท่องเที่ยวฐานชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางตั้งแต่แรกเริ่ม ดังนั้นการขยายเครือข่ายและการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

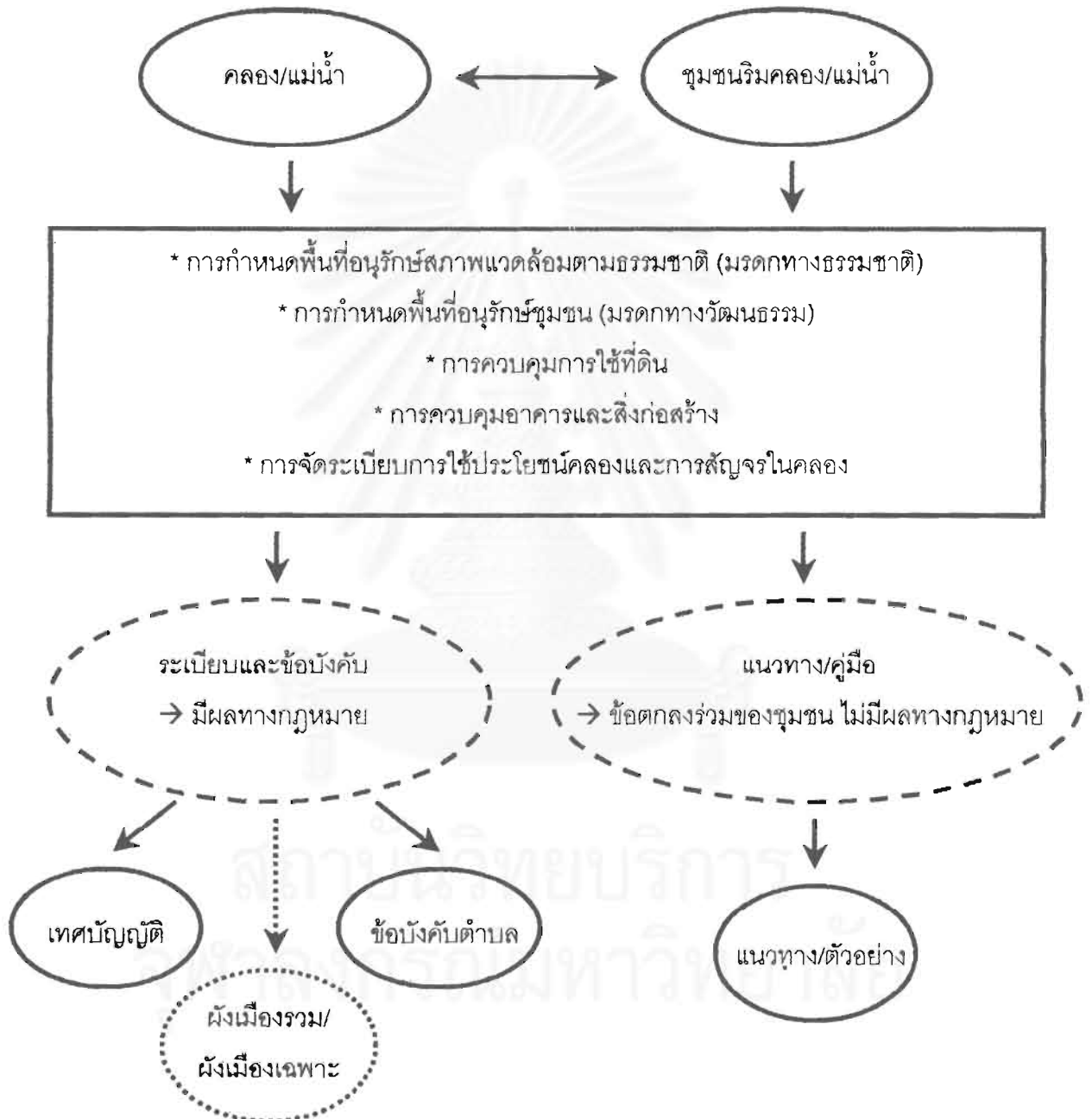
4.4 แนวทางการกำหนดระเบียบข้อบังคับการใช้ประโยชน์คลองและที่ดินริมฝั่ง

แผนภูมิที่ 4.3 แสดงกรอบแนวทางการกำหนดระเบียบข้อบังคับการใช้ประโยชน์คลองและการใช้ที่ดินริมฝั่ง องค์ประกอบสำคัญได้แก่ ตัวคลองและชุมชนที่ตั้งอยู่ริมคลองในพื้นที่ ซึ่งต้องมีการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติหรือ “มรดกทางธรรมชาติ” ของคลอง และพื้นที่อนุรักษ์ชุมชนหรือ “มรดกทางวัฒนธรรม” ซึ่งตั้งอยู่ริมคลองให้ชัดเจน ขณะเดียวกันก็ต้องมีการควบคุมการใช้ที่ดินอาคาร และสิ่งก่อสร้างในพื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่ข้างเคียงให้เหมาะสม เพื่ออนุรักษ์พื้นที่ที่มีคุณค่าและเป็นเอกลักษณ์ของอัมพวาเหล่านี้ไว้ให้คงอยู่ต่อไป รวมถึงการจัดระเบียบการใช้ประโยชน์คลองและการสัญจรในคลองอย่างเหมาะสม เพื่อสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจและวิถีชีวิตที่สัมพันธ์สอดคล้องกับพื้นที่อนุรักษ์ดังกล่าว

ระเบียบข้อบังคับที่สร้างขึ้นอาจจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ

- **ระเบียบข้อบังคับที่มีผลทางกฎหมาย** ประกอบด้วย ผังเมืองรวม ซึ่งครอบคลุมพื้นที่เมืองและบริเวณที่คาดว่าจะมีการขยายตัวของเมืองในอนาคตและมีผลบังคับใช้แล้ว และผังเมืองเฉพาะที่อาจวางแผนและจัดทำขึ้นในอนาคต ผังเมืองรวมอัมพวาฉบับปัจจุบัน ยังไม่ได้มีการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ ในการปรับปรุงผังเมืองรวมครั้งต่อไป จึงควรแก้ไขให้มีการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ประเภทต่างๆ เอาไว้ให้ชัดเจนและควบคุมการใช้ประโยชน์ในเขตอนุรักษ์ให้เหมาะสม นอกจากนี้ยังมีข้อบัญญัติท้องถิ่น ซึ่งเทศบาลและ อบต. สามารถออกเทศบัญญัติและข้อบังคับตำบลเพื่อควบคุมอาคารและสิ่งปลูกสร้าง โดยอาศัยพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2543
- **ระเบียบข้อบังคับที่ไม่มีผลทางกฎหมาย** เป็นข้อตกลงที่ยอมรับร่วมกันของชุมชน สามารถจัดทำออกมาในลักษณะของคู่มือ (Manual) หรือแนวทาง (Guidelines) ในการออกแบบอาคารและสิ่งปลูกสร้างต่างๆ คู่มือหรือแนวทางดังกล่าวจะเขียนด้วยถ้อยคำที่เข้าใจง่าย และมีรูปแบบหรือตัวอย่างประกอบเพื่อให้ประชาชนทั่วไปนำไปใช้เป็นแบบอย่าง โดยอาจมีรายละเอียดต่างๆ ที่ไม่สามารถใช้มาตรการทางกฎหมายควบคุมเพิ่มเติมตามความต้องการของชุมชน จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถใช้ในการสนับสนุนการอนุรักษ์และพัฒนาคลองและชุมชนอัมพวา

การกำหนดระเบียบข้อบังคับในการใช้ประโยชน์คลอง และการใช้ที่ดินริมฝั่ง



แผนภูมิที่ 4.3 แนวทางการกำหนดระเบียบข้อบังคับการใช้ประโยชน์คลองและการใช้ที่ดินริมฝั่ง

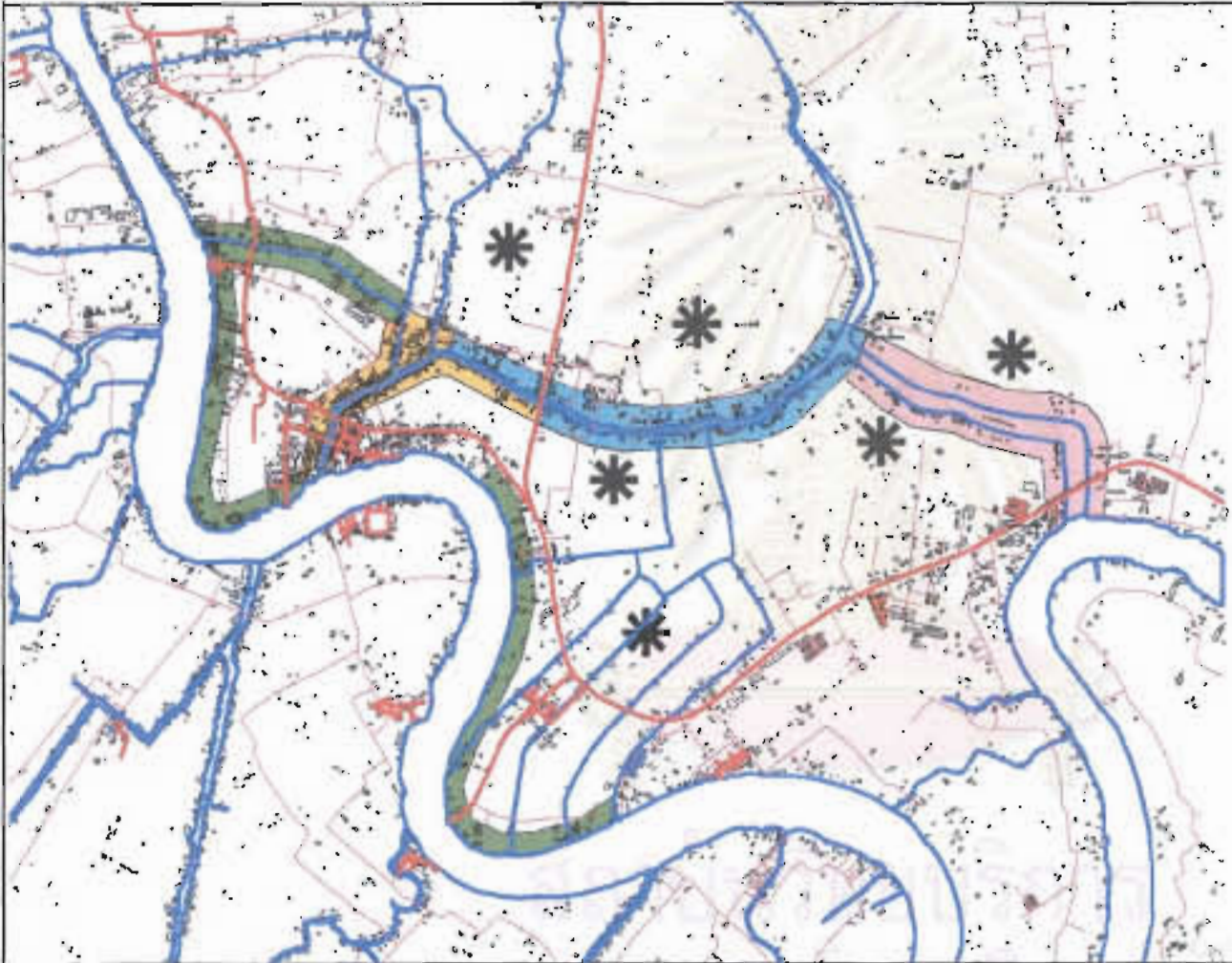
แผนที่ที่ 4.3 แสดงพื้นที่คลองและชุมชนที่ควรกำหนดเป็นเขตอนุรักษ์ประเภทต่างๆ ซึ่งจำแนกออกเป็นเขตอนุรักษ์ 3 ประเภท คือ

- 1) เขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำ ได้แก่ คลองและชุมชนริมน้ำและบ้านเรือนริมน้ำตั้งแต่ปากคลองอัมพวาไปจนถึงวัดพระยาญาติ รวมทั้งคลองและชุมชนริมน้ำปากคลองบางจาก ซึ่งมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและการตั้งถิ่นฐานที่มีเอกลักษณ์และคุณค่า
- 2) เขตอนุรักษ์ชุมชนชนบทริมน้ำ ได้แก่ คลองและชุมชนริมน้ำที่มีความหนาแน่นน้อย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยวผสมกับที่โล่งและพื้นที่เกษตรกรรม ในบริเวณตั้งแต่วัดพระยาญาติไปจนถึงจุดบรรจบกับคลองผีหลอก ซึ่งมีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบชนบทที่น่าสนใจและมีเอกลักษณ์
- 3) เขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลอง ได้แก่ คลองผีหลอกและพื้นที่สองฝั่งคลอง ซึ่งมีสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและระบบนิเวศที่ค่อนข้างสมบูรณ์ควรค่าแก่การเก็บรักษาไว้

นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ริมคลองบางจากที่เชื่อมต่อกับแม่น้ำแม่กลองและริมฝั่งแม่น้ำแม่กลอง รวมทั้งพื้นที่เกษตรกรรมที่สมควรมีการควบคุมการใช้ที่ดินให้เหมาะสม เพื่อรักษาเอกลักษณ์และสภาพแวดล้อมของแม่น้ำ คลอง และชุมชนโดยรวม






ข้อเสนอแนะ

1. ปรับปรุงผังเมืองรวมอัมพวา โดยเพิ่มเขตอนุรักษ์ประเภทต่างๆ เข้าไว้ในผังและกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินให้สอดคล้องกับพื้นที่อนุรักษ์แต่ละประเภท
2. วางและจัดทำผังเมืองเฉพาะอัมพวา หลังจากการปรับปรุงผังเมืองรวมอัมพวาแล้วควรดำเนินการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะสำหรับเขตพื้นที่อนุรักษ์ และพื้นที่ต่อเนื่องข้างเคียงเพื่อควบคุมการใช้ที่ดินและอาคารในรายละเอียดเพิ่มเติมจากผังเมืองรวม รวมทั้งออกข้อกำหนดเกี่ยวกับรูปแบบอาคารที่เหมาะสมในแต่ละบริเวณ
3. ออกข้อบัญญัติท้องถิ่น (เทศบัญญัติและข้อบังคับ อบต.) ควบคุมอาคารและสิ่งปลูกสร้างให้เหมาะสมสอดคล้องกับแต่ละเขตอนุรักษ์
4. จัดทำข้อตกลงร่วมของชุมชนในรูปแบบของแนวทาง (Guidelines) หรือ คู่มือ (Manual) การออกแบบอาคารและสิ่งปลูกสร้างในรูปแบบที่เข้าใจง่าย สำหรับเผยแพร่ต่อประชาชนในพื้นที่ตลอดจนเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เพื่อให้เป็นแนวทางในการออกแบบอาคารและสิ่งปลูกสร้างควบคู่ไปกับผังเมืองรวมและข้อบัญญัติท้องถิ่น



โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์
และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา

แผนที่ที่ 4.3
แสดงเขตอนุรักษ์และแนวทางการควบคุม
การใช้ที่ดินและอาคาร

- สัญลักษณ์**
-  เขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองวิมวัก
ควบคุมการใช้ที่ดิน รูปแบบอาคาร
ความสูงอาคารและรายละเอียด
ของอาคาร
 -  เขตอนุรักษ์ชุมชนชนบทวิมวัก
ควบคุมการใช้ที่ดิน รูปแบบ
เบื้องต้นของอาคาร ความสูงอาคาร
และสัดส่วนที่โด่ง
 -  เขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อม
ตามธรรมชาติของคลอง
ควบคุมการใช้ที่ดิน รูปแบบ
เบื้องต้นของอาคาร ความสูงอาคาร
สัดส่วนที่โด่งและระแนง
 -  พื้นที่ที่ควรมีการกำหนดระยะเว้น
ของอาคารจากแนวคลอง
 -  พื้นที่เกษตรกรรม
ที่ควรเก็บรักษาเอาไว้

ที่มา : กรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย
และการสำรวจพื้นที่อนุรักษ์

4.4.1 รูปแบบการใช้ที่ดินที่เหมาะสมของชุมชนอัมพวา

การใช้ที่ดินส่วนใหญ่ในเขตชุมชนอัมพวาและพื้นที่โดยรอบ เป็นชุมชนขนาดเล็ก มีศูนย์กลางที่เทศบาลตำบลอัมพวา การตั้งถิ่นฐานเกาะไปกับแม่น้ำ คลอง และถนน โดยหนาแน่นที่สุดบริเวณตลาดสดอัมพวาและพื้นที่พาณิชย์กรรม-พักอาศัยโดยรอบ ลักษณะการใช้ที่ดินแบบผสม (Mixed Use) ถือเป็นเอกลักษณ์ของอัมพวาซึ่งควรรักษาไว้ แต่ต้องควบคุมไม่ให้มีกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมและสร้างปัญหาสภาพแวดล้อมเข้ามาผสมอยู่ด้วย เช่น อาคารขนาดใหญ่และอาคารสูง รวมทั้งโรงงานอุตสาหกรรม (ยกเว้นอุตสาหกรรมครัวเรือน)

รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำ ทั้งชุมชนเมืองและชุมชนชนบทตามแนวคลองอัมพวา มีเอกลักษณ์และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าสูงของท้องถิ่นและของประเทศ สมควรได้รับการอนุรักษ์และบำรุงรักษาให้คงอยู่ต่อไป ขณะที่คลองฝั่หลอกและพื้นที่สองฝั่งคลองยังมีสภาพแวดล้อมและความสมบูรณ์ตามธรรมชาติ ที่ช่วยส่งเสริมเอกลักษณ์ของชุมชนอัมพวาและพื้นที่โดยรอบให้มีเอกลักษณ์สะท้อนให้เห็นถึงความสมบูรณ์ของระบบนิเวศในพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

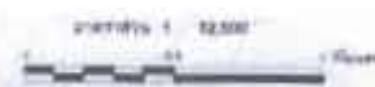
ปรับปรุงผังเมืองรวมอัมพวา โดย (แผนที่ที่ 4.4)

1. ปรับเปลี่ยนพื้นที่ชุมชนริมน้ำที่มีเอกลักษณ์ ทั้งชุมชนเมืองริมน้ำและชุมชนชนบทริมน้ำ จากเดิมที่เป็นที่ดินประเภทพาณิชย์กรรมและพักอาศัยหนาแน่นมาก ที่ดินประเภทพักอาศัยหนาแน่นปานกลาง และที่ดินประเภทพักอาศัยหนาแน่นน้อย มาเป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์ เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมไทย โดยมีข้อกำหนดการใช้ที่ดินเช่นเดียวกับบริเวณวัดอัมพวันเจติยาราม ทั้งนี้ในเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำซึ่งอาคารเดิมวางตัวชิดกับทางเดินเท้าริมน้ำ เป็นเอกลักษณ์ของการตั้งถิ่นฐานคลองอัมพวา ไม่ควรกำหนดให้มีระยะร่นของอาคารจะที่สร้างทดแทนอาคารเดิม เพราะจะมีผลกระทบต่อรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชน แต่ควรกำหนดให้ใช้รูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่เหมาะสม และให้วางตัวอาคารในแนวเดิม
2. ปรับเปลี่ยนพื้นที่สองฝั่งคลองฝั่หลอก ซึ่งมีสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและระบบนิเวศที่สมบูรณ์ จากเดิมที่เป็นที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม มาเป็นที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (ส่วนของเอกชน) โดยมีข้อกำหนดการใช้ที่ดินเช่นเดียวกับบริเวณอุทยาน ร.2 รวมทั้งกำหนดให้มีที่ว่างริมฝั่งคลองไม่น้อยกว่า 6 เมตร



แผนที่ที่ 4.4 แสดงแนวทางการปรับปรุงผังเมืองรวมอัมพวา เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา
อัมพวา

- ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
- ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
- ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
- ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม
- ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- ที่ดินประเภทสถานการศึกษา
- ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย
- ที่ดินประเภทสถานศาสนา
- ที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ



3. ปรับปรุงข้อกำหนดการใช้ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม โดยเพิ่มการกำหนดที่ว่างริมฝั่งแม่น้ำลำคลองหรือแหล่งน้ำสาธารณะไม่น้อยกว่า 6 เมตร เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติริมฝั่งแม่น้ำลำคลองเอาไว้
4. ปรับปรุงขอบเขตที่ดินประเภทพักอาศัยหนาแน่นปานกลางและพักอาศัยหนาแน่นน้อย ให้สอดคล้องกับพื้นที่อนุรักษ์ในข้อ 2 และข้อ 3
5. ดำเนินการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะอัมพวา

4.4.2 รูปแบบอาคารที่เหมาะสมสำหรับเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำ

อาคารเดิมส่วนใหญ่ในเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำเป็นอาคารเรือนแถวชั้นเดียวหรือเรือนเดี่ยวที่ปลูกติดกันจนมีลักษณะเหมือนเรือนแถว สร้างด้วยไม้หันหน้าเข้าหาคลอง จำแนกรูปแบบทางสถาปัตยกรรมได้เป็น 4 แบบ คือ เรือนทรงปั้นหยา เรือนทรงจั่วเดี่ยว เรือนทรงจั่วแฝด และเรือนทรงไทยแฝด หลังคามุงกระเบื้องว่าว (สีเหลี่ยมขนมเปียกปูน) กระเบื้องลอน และสังกะสี อาคารบางหลังมีการต่อเติมชั้นบนเพิ่มขึ้น แต่ยังคงรูปแบบเรือนแถวแบบเดิมอยู่ และมีอาคารบางหลังที่สร้างขึ้นใหม่เป็นตึกแถวหรือบ้านเดี่ยว สูง 2 ชั้น ซึ่งมีลักษณะที่แปลกแยกจากอาคารเดิม

รูปแบบอาคารที่เหมาะสมในบริเวณนี้ ได้แก่ รูปแบบเรือนแถวชั้นเดียวหรือเรือนเดี่ยวที่ปลูกติดกันจนมีลักษณะเหมือนเรือนแถวที่ไม่มีการต่อเติมจนผิดเพี้ยนไป ดังนั้นจึงควรพยายามเก็บรักษาอาคารที่มีรูปแบบดั้งเดิมเอาไว้และปรับปรุงซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพดีเหมาะแก่การอยู่อาศัยหรือค้าขาย อาคารที่ปลูกสร้างใหม่แทนของเดิมควรมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ความสูง และสีใกล้เคียงกับอาคารเดิมที่มีคุณค่า ไม่ควรอนุญาตให้สร้างตึกแถวสูงสองชั้นเพิ่มเติม ส่วนบ้านเดี่ยวร่วมสมัยนั้นอาจอนุญาตให้สร้างได้กรณีที่ออกแบบให้มีลักษณะทางสถาปัตยกรรม รวมทั้งใช้วัสดุและสีที่กลมกลืนกับอาคารดั้งเดิม และมีความสูงของอาคารด้านหน้าที่อยู่ติดทางเดินเท้าเพียงชั้นเดียว

ข้อเสนอแนะ

อนุรักษ์อาคารเดิมที่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบใดแบบหนึ่งใน 4 แบบดั้งเดิม รวมทั้งอาคารร่วมสมัยบางหลัง ที่สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมืองริมน้ำ โดยรณรงค์และส่งเสริมให้เจ้าของอาคารเก็บรักษาอาคารเดิมที่ยังอยู่ในสภาพดี และปรับปรุงอาคารที่อยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมให้กลับอยู่ในสภาพดี รวมทั้งนำอาคารเหล่านี้มาใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม

รูปแบบอาคารที่เหมาะสมสำหรับเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำ



เรือนทรงปั้นหย่า



เรือนทรงจั่ว



เรือนทรงจั่วแฝด





เรือนทรงไทยจั่วแฝด

โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองมีนพวา

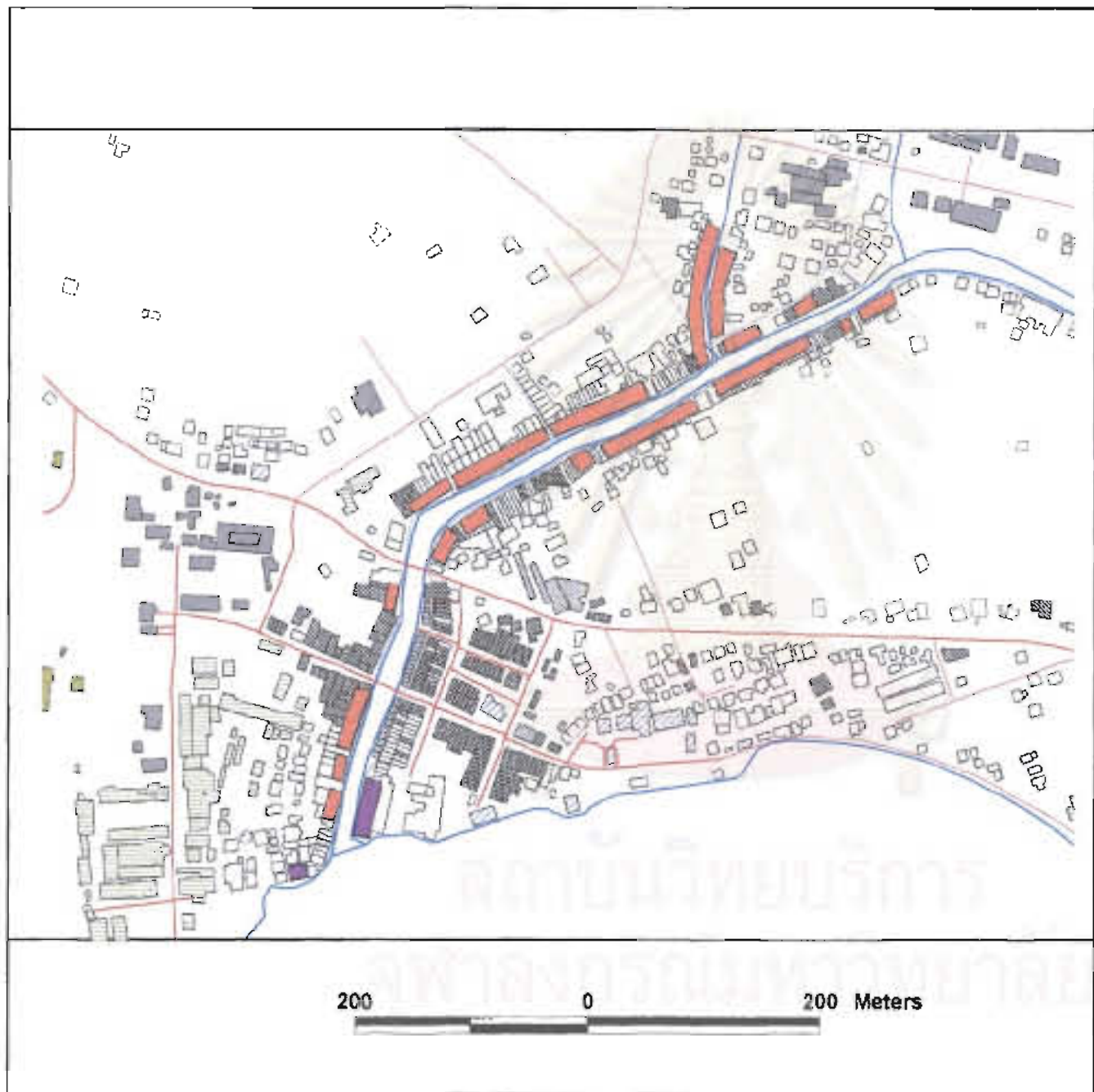
แผนที่ที่ 4.5
แสดงอาคารในเขตอนุรักษ์ชุมชนริมน้ำที่ควรได้รับการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพอาคาร

สัญลักษณ์



-  อาคารเรือนแถวที่ควรได้รับการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพอาคาร
-  อาคารส่วนบุคคลที่ควรได้รับการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพอาคาร

ที่มา : กองการผังเมือง กรุงเทพมหานคร และกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ



200 0 200 Meters

รูปแบบของอาคารเรือนแถวริมน้ำดั้งเดิม และจากหลังที่เป็นต้นมะพร้าว
เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนริมคลองอัมพวา ที่ควรเก็บรักษาให้คงอยู่ต่อไป



การถอดรื้ออาคารและปลูกต้นไม้ใหญ่ริมน้ำ บริเวณที่ไม่ใช่เรือนแถวริม
น้ำ ช่วยสร้างบรรยากาศและความร่มรื่นแก่คลองอัมพวา รูปแบบ
สถาปัตยกรรมไทย มีความเหมาะสม พื้นที่บริเวณนี้จึงมีคุณค่าควรแก่
การอนุรักษ์



อาคารเก่าปากคลองอัมพวา แม้จะมีความสูง 2 ชั้น แต่มีรูปแบบสถาปัตยกรรม
ที่มีเอกลักษณ์ของยุคสมัยที่ชัดเจน สมควรได้รับการอนุรักษ์

รูปแบบของอาคารเดิมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของ
เรือนแถวริมน้ำดั้งเดิมที่สมควรเก็บรักษาไว้ ควรมีการ
บำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพดีอยู่เสมอ โดยเฉพาะหลังคา
สังกะสี ซึ่งไม่คงทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศ

ตำแหน่งของเสาไฟฟ้าและหม้อแปลงไม่เหมาะสม
ทำลายความกลมกลืนของทัศนียภาพ ในระยะยาว
ควรหาทางย้ายไปด้านหลังอาคาร



ตึกแถวสมัยใหม่ มีรูปแบบหลังคา ผนัง
อาคาร วัสดุ สี ไม่สอดคล้องกับอาคารเดิม
ความสูงของอาคารที่เพิ่มขึ้นทำให้แนวเส้น
ขอบฟ้า (Skyline) ขาดความต่อเนื่อง

ตึกแถวสมัยใหม่มีรูปแบบอาคารและความ
สูง ไม่สอดคล้องกับอาคารเดิม ทำให้แนว
เส้นขอบฟ้า (Skyline) ขาดความต่อเนื่อง



อาคารเรือนแถวดั้งเดิมที่ควรเก็บรักษาไว้ แต่
สภาพชำรุดทรุดโทรม สมควรมีการปรับปรุง
ซ่อมแซมและนำกลับมาใช้ประโยชน์

อาคารเรือนแถวดั้งเดิมที่
เหมาะสมควรเก็บรักษาไว้

สีของประตูเหล็กตัดไม่กลมกลืนกับสีของ
ประตูบานเฟี้ยมของอาคารข้างเคียง ทำให้
ความกลมกลืนของทัศนียภาพเสียไป

อาคารร่วมสมัยมีริมน้ำในลักษณะบ้านเดี่ยว
มีรูปแบบสถาปัตยกรรม ความสูงและสี
แตกต่างจากอาคารเดิม ทำให้สภาพภูมิ
ทัศน์ของชุมชนขาดความกลมกลืน ไม่น่าดู

ส่วนต่อเติมชั้นสองค่อนข้างกลมกลืนกับ
อาคารข้างเคียง ยกเว้นความสูงของอาคาร
หากมีการถอยร่นส่วนต่อเติมไปทางด้านหลัง
จะมีความกลมกลืนกว่านี้ และเป็นที่ยอมรับได้



รูปแบบป้ายร้านค้าดั้งเดิม ใช้ตัวหนังสือไทยเป็นหลัก ส่วนใหญ่จะใช้สี 2 สี และอาจเพิ่ม
เป็น 3 สีในบางกรณี ตัวหนังสือเป็นอักษรประดิษฐ์แบบเก่า ตัวป้ายมีขนาดไม่ใหญ่นัก ติด
ตั้งไว้ตรงตำแหน่งเหนือประตูทางเข้าร้านค้าตรงบริเวณของลม

สำหรับอาคารที่จะสร้างใหม่หรือต่อเติม ควรควบคุมรูปแบบและรายละเอียดทางสถาปัตยกรรมดังนี้

1. รูปแบบอาคาร ควรเป็นแบบใดแบบหนึ่งใน 4 แบบดั้งเดิม
2. ความสูงอาคาร ช่วง 18 เมตรแรกที่ติดทางเดินเท้าริมคลองหรือแนวตลิ่งควรเป็นอาคารชั้นเดียว ส่วนช่วงที่อยู่ถัดจาก 18 เมตรแรกเข้าไปควรมีความสูงไม่เกิน 2 ชั้น
3. หลังคา ควรเป็นแบบปั้นหย่า ทรงจั่ว หรือทรงไทย มุงด้วยกระเบื้องว่าว (สีเหลี่ยมขนมเปียกปูน) กระเบื้องลูกฟูกลอนเล็กอย่างสั้น ควรหลีกเลี่ยงการใช้สังกะสีซึ่งเป็นวัสดุที่ไม่คงทนถาวรยกเว้นกรณีจำเป็น สีของกระเบื้องควรเป็นสีโทนธรรมชาติที่ไม่สะท้อนแสง เช่น สีขาว สีขาว-เทา สีเทา สีน้ำตาล สีน้ำตาลแดง หรือสีอิฐ ไม่ควรใช้สีที่จัดจ้าน
4. ฝาเรือน/ผนัง ควรเป็นฝาไม้หรือไม้ฝาสำเร็จรูป สีน้ำตาล สีน้ำตาลปนหรือสีครีม
5. ประตู/หน้าต่าง/ช่องลม ประตูควรเป็นประตูไม้บานเฟี้ยม ลักษณะเดียวกับของเดิม หน้าต่างควรเป็นบานเปิดไม้ ช่องลมควรเป็นไม้ตีสลักหรือลวดตาข่าย ลักษณะเดียวกับของเดิม
6. รูปแบบป้ายและตำแหน่งติดตั้งป้ายร้านค้า ควรเป็นรูปแบบเดิมติดตั้งเหนือประตู

4.4.3 รูปแบบอาคารที่เหมาะสมสำหรับเขตอนุรักษ์ชนบทริมน้ำ และเขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลอง

อาคารเดิมที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ชนบทริมน้ำ มักเป็นอาคารพักอาศัยประเภทบ้านขนาดใหญ่ มีอาณาบริเวณค่อนข้างกว้าง หันหน้าหาแม่น้ำหรือคลอง รูปแบบทางสถาปัตยกรรมส่วนใหญ่เป็นบ้านชั้นเดียวยกใต้ถุนสูง มีศาลาทำน้ำหรือบันไดลงน้ำ ลักษณะอาคารเป็นเรือนไทย เรือนไทยประยุกต์ และอาคารร่วมสมัยสลับกันไป แต่ส่วนใหญ่มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันเริ่มมีการปลูกสร้างบ้านเดี่ยวขนาดใหญ่ ที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่ขาดความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ มีการสร้างเขื่อนริมน้ำที่สูงชัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์และระบบนิเวศของแม่น้ำและคลอง

ในส่วนของเขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลองนั้น ปัจจุบันพื้นที่สองฝั่งคลองฝั่หลอกยังมีสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่สมบูรณ์ ประกอบด้วยต้นจาก ต้นลำพู และต้นไม้ใหญ่น้อย มีการปลูกสร้างอาคารริมน้ำค่อนข้างน้อย

รูปแบบอาคารที่เหมาะสมของอาคารในเขตอนุรักษ์ทั้งสองบริเวณนี้ ได้แก่ บ้านยกใต้ถุนสูง ทรงไทย ทรงไทยประยุกต์ หรืออาคารร่วมสมัยที่เน้นความกลมกลืนสอดคล้องกับธรรมชาติ ควรมีการกำหนดสัดส่วนที่โล่งและความสูงของอาคาร ในเขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ควรกำหนด

ระยะร่นของอาคารที่จะปลูกสร้างจากตลิ่งเข้าไปไม่น้อยกว่า 6 เมตร เพื่อเก็บรักษาต้นไม้ริมน้ำที่มีอยู่เดิมเอาไว้ ซึ่งเป็นการช่วยอนุรักษ์ระบบนิเวศของคลองไปในขณะเดียวกัน เชื้อนริมน้ำควรเน้นการใช้พืชพันธุ์ตามธรรมชาติ หรือวัสดุจากธรรมชาติเป็นหลัก เช่น เชื้อนหินทิ้งผสมกับไม้ริมน้ำตามธรรมชาติ กรณีที่จำเป็นต้องใช้เชื้อนคอนกรีต ควรออกแบบให้ลดความแข็งกระด้าง โดยทำเป็นชั้นบันไดหรือปลูกต้นไม้คลุม

ข้อเสนอแนะ

อนุรักษ์อาคารเดิมที่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบบ้านไม้ยกใต้ถุนสูงทรงไทย หรือทรงไทยประยุกต์ โดยรณรงค์และส่งเสริมให้เจ้าของอาคารเก็บรักษาอาคารเดิมที่มีสภาพดีเอาไว้ และปรับปรุงอาคารที่อยู่ในสภาพทรุดโทรมให้กลับสู่สภาพดี เพื่อนำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมต่อไป

นอกจากอาคารแล้วยังควรรณรงค์และสนับสนุนการอนุรักษ์พื้นที่ริมน้ำที่ใช้สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เช่น แนวต้นลำพูแทนการก่อสร้างเขื่อน รวมทั้งอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบ โดยเฉพาะบริเวณที่มีแนวต้นมะพร้าวเป็นฉากหลัง (Background) ของบ้าน

สำหรับอาคารและสิ่งก่อสร้างอื่นที่จะสร้างใหม่หรือต่อเติม ควรมีการควบคุมรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรม ดังนี้

1. รูปแบบอาคาร ควรเป็นอาคารทรงไทย ทรงไทยประยุกต์ หรืออาคารร่วมสมัยที่กลมกลืนกับธรรมชาติและยกใต้ถุนสูง
2. สัดส่วนที่โล่ง ควรมีสัดส่วนไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ของแปลงที่ดิน สำหรับเขตอนุรักษ์ชนบทริมน้ำ และไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 สำหรับเขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ
3. ระยะร่นจากตลิ่ง ควรมีระยะร่นของอาคารจากแนวตลิ่งไม่น้อยกว่า 6 เมตร
4. รูปแบบเชื้อนริมน้ำ ควรเน้นรูปแบบที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เน้นการใช้พืชพันธุ์ตามธรรมชาติผสมกับวัสดุตามธรรมชาติ หรือการปลูกต้นไม้คลุมตัวเชื้อน
5. ในเขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลอง ควรปลูกต้นไม้เป็นฉากหน้า (Foreground) ของอาคารเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลองไว้ให้มากที่สุด



บ้านทรงไทยยกใต้ถุนสูง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนชนบทริมน้ำ ซึ่งควรได้รับการเก็บรักษาไว้ ตัวเขื่อนเป็นคอนกรีตผสมหินทั้ง ควรปลูกต้นไม้คลุมด้านบนเพื่อลดความกระด้างลงบ้าง



บ้านชั้นเดียวยกใต้ถุน (ด้านหน้า) ตั้งชิดตลิ่ง และบ้านชั้นเดียวยกใต้ถุนสูง (ด้านหลัง) ในลักษณะทรงไทยประยุกต์ ซึ่งพบเห็นทั่วไปในเขตอนุรักษ์ชุมชนชนบทริมน้ำ เขื่อนหินทั้งมีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลอง อย่างไรก็ตามสภาพอาคารควรมีการบำรุงรักษาให้มากกว่านี้

สถาบันวิจัยปฏิบัติการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



รูปแบบอาคารที่เหมาะสมสำหรับเขต
อนุรักษ์ชุมชนชนบทริมน้ำ ได้แก่ เรือน
ทรงไทย หรือทรงไทยประยุกต์ยกใต้ถุน
สูง ซึ่งพบเห็นได้ทั่วไปในเขตอนุรักษ์นี้

รูปแบบอาคารสมัยใหม่ที่ไม่กลมกลืน
กับอาคารเดิมในเขตอนุรักษ์ชุมชน
ชนบทริมน้ำ ไม่ควรนำมาใช้ในเขต
อนุรักษ์ชนบทริมน้ำของอัมพวา





สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลองฝึ้นลอกยังมี
ความสมบูรณ์ สองฝั่งคลองเต็มไปด้วยพืชพันธุ์ไม้ตาม
ธรรมชาติ เช่น จาก ลำพู มีสวนมะพร้าวอยู่ถัดเข้าไป
เป็นสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์ของ
คลองสายนี้ ควรเก็บรักษาไว้ให้คงอยู่ต่อไป



การกำหนดระยะรั้วของอาคารจากแนวตลิ่ง สัดส่วน
ที่โล่ง และปลูกต้นไม้ด้านหน้าอาคารในลักษณะเช่น
นี้ จะช่วยให้สามารถรักษาสภาพภูมิทัศน์ของคลอง
ฝึ้นลอกเอาไว้ได้



รูปแบบเขื่อนกันตลิ่งที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมตาม
ธรรมชาติของคลอง สมควรนำมาประยุกต์ใช้ในเขต
อนุรักษ์ขนบพิธีมน้ำ ส่วนเขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อม
ตามธรรมชาติของคลอง ควรปล่อยให้เป็นไปตามธรรม
ชาติ โดยต้นจาก ต้นลำพู และไม้ริมตลิ่งที่มีอยู่ จะช่วย
ทำหน้าที่แทนเขื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.5 แนวทางการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา

ผลกระทบจากการสร้างเขื่อนบริเวณต้นน้ำแม่กลอง ทำให้ปริมาณน้ำจืดในแม่น้ำแม่กลองมีไม่เพียงพอในฤดูแล้ง ก่อให้เกิดปัญหาน้ำเค็มรุกล้ำเข้ามายังพื้นที่ตอนล่างและตอนกลางของจังหวัดสมุทรสงคราม โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงได้มีการบรรจุโครงการก่อสร้างคันกันน้ำเค็มและอาคาร เข้าไว้ในแผนพัฒนาจังหวัดสมุทรสงคราม เริ่มจากปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา ซึ่งในปัจจุบันยังก่อสร้างไม่เสร็จ แต่ก็เริ่มมองเห็นปัญหาผลกระทบของโครงการที่จะตามมา

ปัญหาแรกได้แก่การกำหนดแนวคันกันน้ำเค็มที่แบ่งพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามออกเป็น 2 ส่วน คือเขตน้ำจืดและเขตน้ำเค็ม โดยชุมชนอัมพวาถูกกำหนดให้อยู่ในเขตน้ำเค็ม ขณะที่ระบบนิเวศเดิมของสมุทรสงครามประกอบด้วยระบบนิเวศน้ำเค็มบริเวณตอนล่าง ระบบนิเวศน้ำกร่อย บริเวณตอนกลาง และระบบนิเวศน้ำจืด บริเวณตอนบนของจังหวัด โดยชุมชนอัมพวาอยู่ในระบบนิเวศน้ำกร่อย การก่อสร้างคันกันน้ำจะทำให้ชุมชนอัมพวาและพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบได้รับผลกระทบจากน้ำเค็มมากขึ้นในฤดูแล้ง เมื่อมีการปิดท่อกันน้ำเค็ม มีแนวโน้มที่สวนผลไม้ต่างๆ จะได้รับความเสียหายที่รุนแรง ปัญหาประการที่สอง ได้แก่การออกแบบท่อกันน้ำ ซึ่งกันขวางลำคลองต่างๆ มีลักษณะเหมือนท่อน้ำที่ปิดเปิดได้ มีช่องทางให้น้ำไหลผ่านเพียงแคบๆ แทนที่จะออกแบบให้เป็นประตูน้ำที่เป็นบานเปิดปิดได้ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการไหลของน้ำ ส่งผลให้คลองตื้นเขิน ใช้สัญจรไม่ได้ ทั้งยังเป็นอุปสรรคต่อการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของคลองในอนาคต

นอกจากนี้ การที่ปริมาณน้ำในแม่น้ำแม่กลอง คลองอัมพวา และคลองซอยต่างๆ มีไม่เพียงพอในฤดูแล้ง ในช่วงเวลาน้ำลงระดับน้ำจะลดลงแห้งขอดคลอง ทำให้ไม่สามารถใช้ในการสัญจรได้ ปริมาณน้ำในคลองที่ลดน้อยลงยังส่งผลกระทบต่อการพังทลายของตลิ่ง ที่สำคัญก็คือ มีผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมทางน้ำต่างๆ และการนำน้ำมาใช้ในกรณีฉุกเฉิน เช่น เกิดเพลิงไหม้ เรือดับเพลิงไม่สามารถแล่นเข้าไปในคลองซอยที่ตื้นเขินได้ ขณะที่อาคารริมคลองอัมพวาสวนใหญ่สร้างด้วยไม้ ซึ่งเสี่ยงต่อการเกิดเพลิงไหม้และการลุกลามของเพลิง การขุดลอกคูคลองให้ลึกกว่าในปัจจุบันก็ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากไม่มีน้ำในคลอง การขุดลอกจะส่งผลให้ตลิ่งพังทลายลงและเกิดการทรุดตัวของอาคารริมน้ำ

แนวทางการแก้ปัญหา สมควรดำเนินการเป็น 2 ระดับ ในระดับจังหวัด ควรนำเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อม แม่น้ำ คู คลอง เพื่อให้ดำเนินการตรวจสอบ และพิจารณาทบทวนรายละเอียดของโครงการก่อสร้างแนวคันกันน้ำเค็มอย่างรอบคอบอีกครั้งหนึ่ง ทั้งในเรื่องแนวคันกันน้ำ รูปแบบของท่อกันน้ำ รวมทั้งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของแม่น้ำ คู คลอง ที่จะตามมา เพื่อให้มีการแก้ไขให้เหมาะสมและถูกต้องก่อนที่จะดำเนินการก่อสร้างต่อไป

ในระดับพื้นที่เฉพาะ คือ คลองอัมพวา ควรดำเนินการจัดสร้างประตูน้ำเพื่อเก็บกักน้ำเอาไว้ใช้ใน ช่วงน้ำลงหรือเกิดภาวะ “น้ำตาย” โดยเสนอให้สร้างประตูน้ำหลัก 2 แห่งบริเวณปากคลองอัมพวาและ ช่วงบรรจบกับคลองผีหลอก เป็นประตูน้ำ 2 ชั้นที่มีช่องปรับเปลี่ยนระดับน้ำตรงกลาง ทำนองเดียวกับ ประตูน้ำที่บางนกแขวก แต่ให้มีจำนวนช่องบานเปิดมากขึ้นและมีช่องระบายน้ำล้นหลายระดับ รวมทั้ง ให้มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมมากขึ้น กับสร้างประตูน้ำย่อยซึ่งไม่มีช่องปรับเปลี่ยนระดับน้ำใน บริเวณปากคลองซอยต่างๆ ที่เชื่อมต่อกับคลองอัมพวาอีก 4 แห่ง (ดูแผนที่ที่ 4.6) โดยขอสนับสนุน จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เพื่อป้องกันปัญหาผลกระทบจากการสร้างประตูน้ำอัมพวา อาจทดลองทำประตูน้ำต้นแบบใน คลองขนาดเล็กสายใดสายหนึ่งใน 4 สายที่เชื่อมต่อกับคลองอัมพวา เพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสม การ กำหนดเวลาปิด-เปิด การบำรุงรักษา การเคลื่อนย้ายเรือเข้า-ออก และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อระบบ นิเวศของคลอง เมื่อแน่ใจว่าสามารถดำเนินการได้ จึงทำการก่อสร้างจริงทั้งโครงการ เมื่อก่อสร้างเสร็จ เรียบร้อยแล้ว ควรจัดทำปฏิทินและตารางกำหนดเวลาเปิดปิดประตูน้ำที่ชัดเจน และจัดตั้งอาสาสมัคร หรือผู้รับผิดชอบดูแลการปิด-เปิดประตูน้ำจุดต่างๆ เพื่อเป็นการรักษาระบบนิเวศของคลองอัมพวา และ เพื่อให้เรือผ่านไปมาได้สะดวก จึงควรปิดประตูน้ำเพื่อเก็บกักน้ำเฉพาะช่วงเวลาน้ำลดในฤดูแล้ง หรือช่วง เวลาที่น้ำตาย ในฤดูฝนและฤดูหนาว หรือช่วงเวลาที่มึ่น้ำมากพอในฤดูแล้ง ควรเปิดประตูน้ำตลอดเวลา

เมื่อน้ำในคลองอัมพวามีพอตลอดเวลา ก็สามารถจัดให้บริเวณทำน่าน้ำหน้าวัดพระยาญาติและ วัดจุฬามณีเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ โดยการพัฒนาเป็นอุทยานมัจฉา เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวควบคู่ กับการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ระบบนิเวศคลองอัมพวา นอกจากนี้ยังสมควรจัดซื้อเรือดับเพลิง ประจำการในเขตประตูน้ำ เพื่อให้ในกรณีเกิดเพลิงไหม้บริเวณอาคารริมน้ำ ซึ่งรถดับเพลิงเข้าไม่ถึง จัด ฝึกอบรมอาสาสมัครเพื่อคอยดูแลระวังเพลิงและช่วยดับเพลิง จัดโครงการตรวจตราการเดินสายไฟฟ้าใน อาคารและการใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าและแก๊ส รวมทั้งให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่นให้มีความรู้เกี่ยวกับการ ป้องกันอุบัติเหตุจากเพลิงไหม้และการรับมือกรณีเกิดอุบัติเหตุเพลิงไหม้

นอกจากนี้ ในระยะยาวควรจัดทำแนวป้องกันน้ำท่วมของชุมชนเมืองชั้นใน โดยใช้ประตูน้ำ ร่วมกับ แนวถนน และเขื่อนริมแม่น้ำแม่กลองเป็นคันกันน้ำ ปรับระดับและเชื่อมต่อแนวถนนและเขื่อนให้เกิด เป็นพื้นที่ปิดล้อมขึ้น เพื่อป้องกันน้ำท่วมชุมชนเมืองชั้นในกรณีที่มีการปล่อยน้ำจากเขื่อนต่างๆ บริเวณ ต้นน้ำในปริมาณมากช่วงฤดูฝน

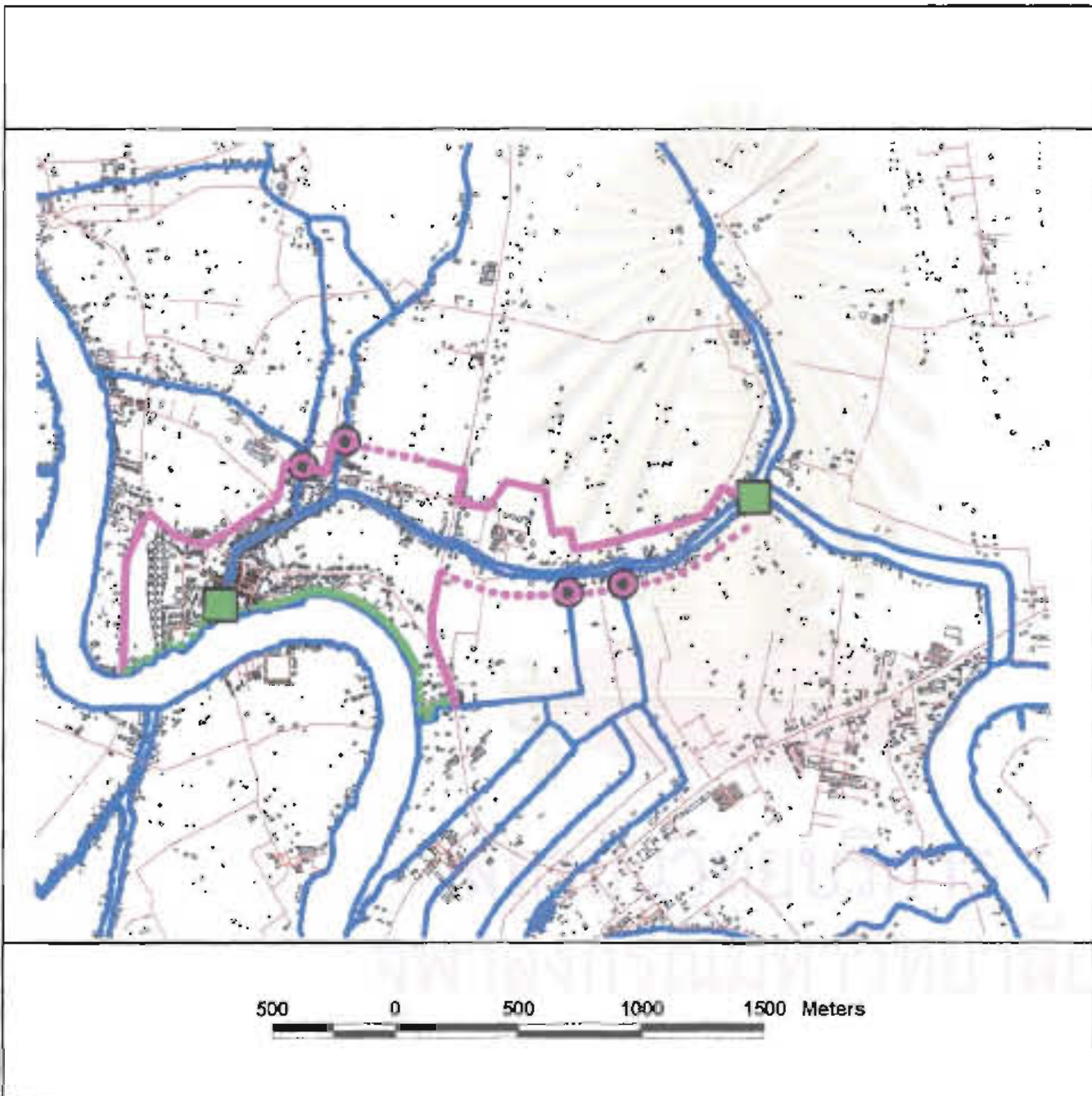


สภาพของคลองบางจากและคลองดาวดึงษ์เมื่อน้ำลด ไม่สามารถใช้คมนาคมได้และไม่เพียงพอในกรณีเกิดเพลิงไหม้ การสร้างประตูน้ำจะช่วยให้มีน้ำสำหรับการคมนาคมภายในและน้ำสำรองสำหรับใช้ในกรณีเกิดเพลิงไหม้



ตัวอย่างประตูน้ำที่บางนกแขวก ซึ่งยังไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมเท่าที่ควร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย





โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์
และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา

แผนที่ที่ 4.6


แสดงขอบเขตและประตูน้ำและแนวป้องกันน้ำท่วม


สัญลักษณ์

 ประตูน้ำ 2 ทิศทาง

 ประตูน้ำย่อยสองทาง

 ถนนเดิม

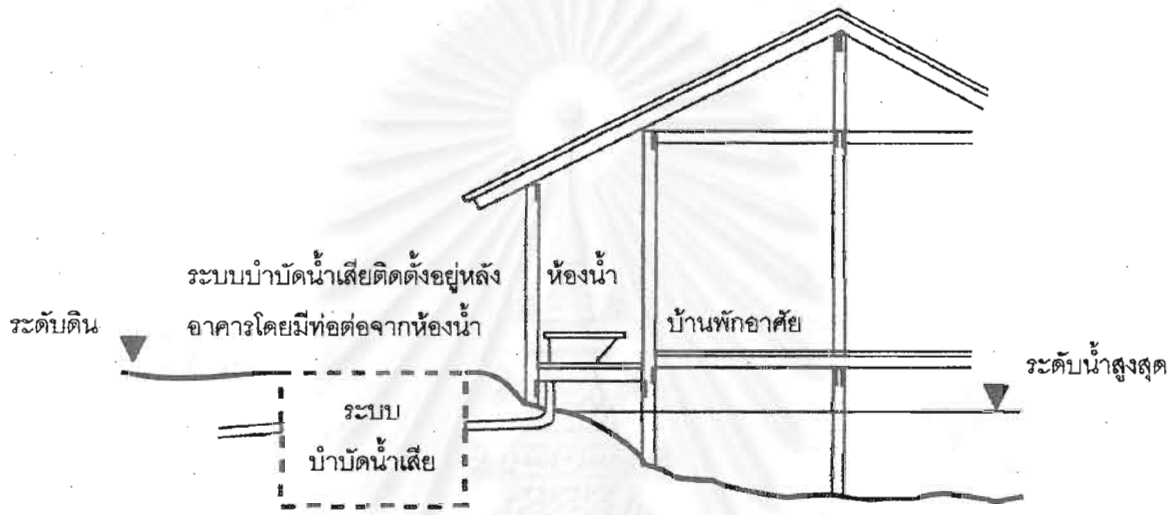
 ทางจักรยานยกพื้นทางเดินเท้าสองทาง

 เขื่อนกั้นคลองเดิม

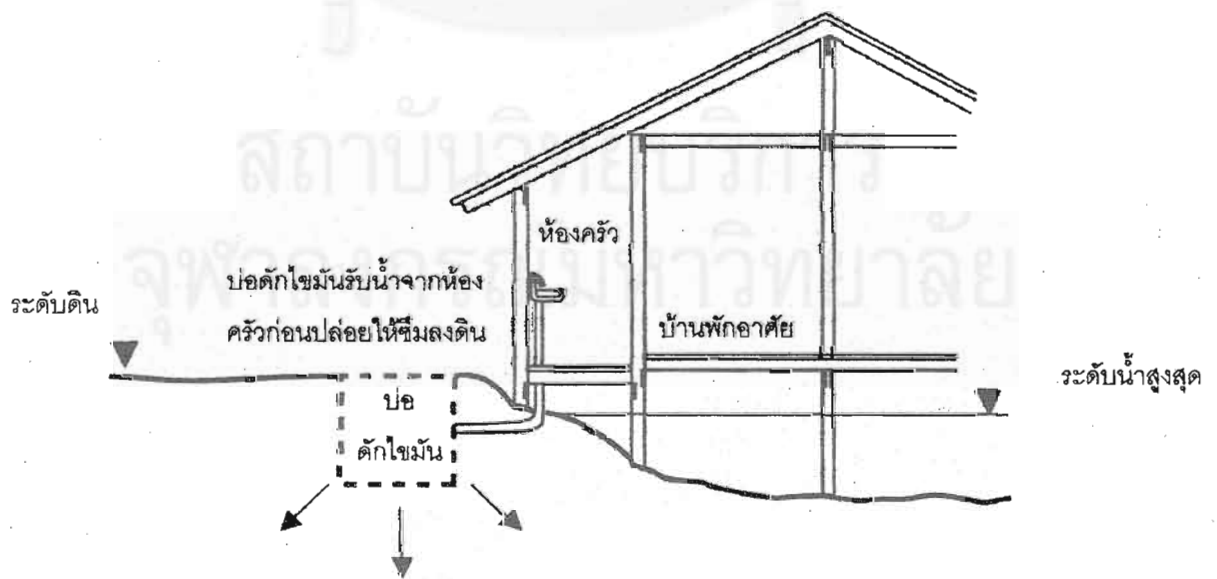
 เขื่อนกั้นคลองสองทาง



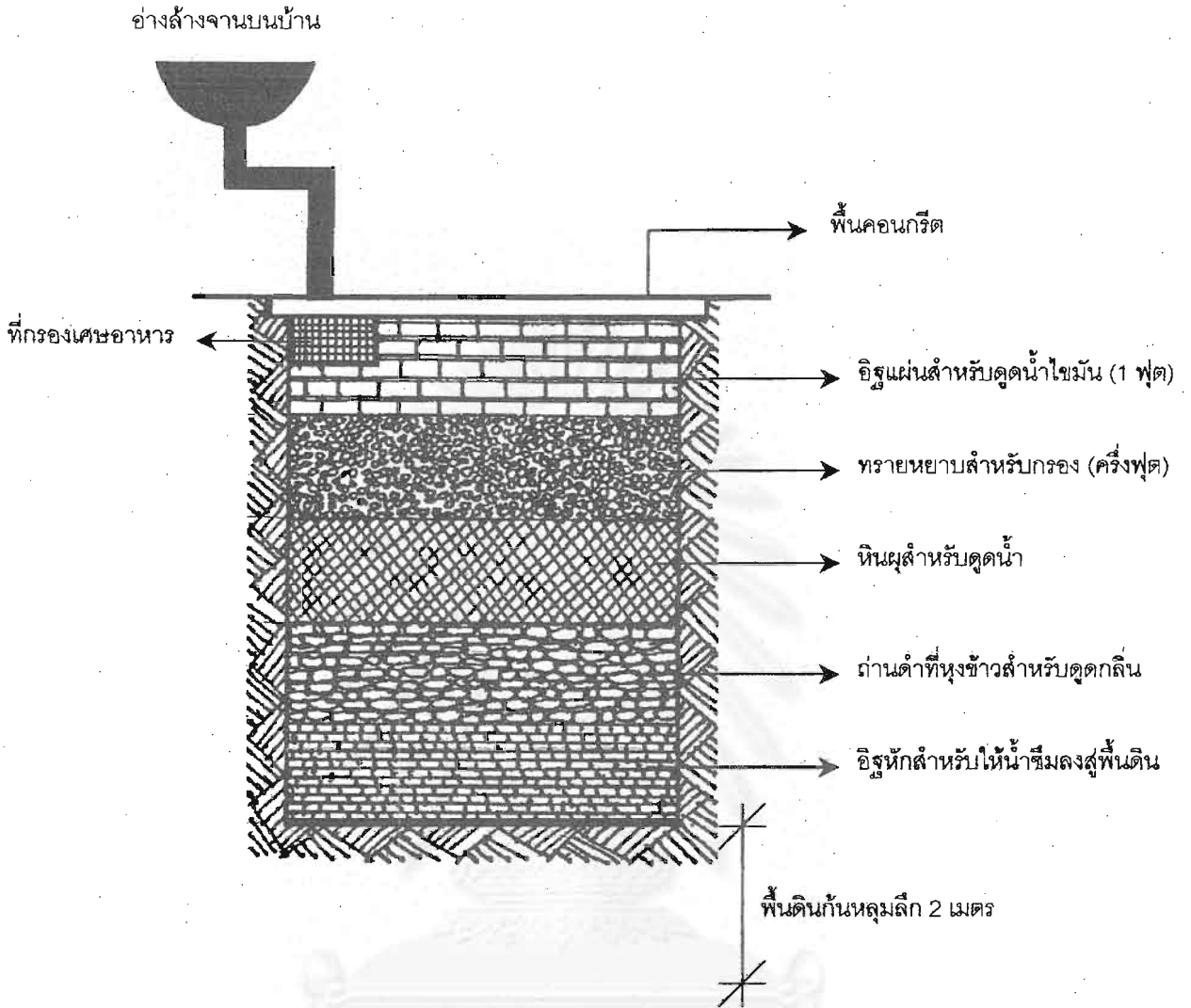
เพื่อเป็นการรักษาคุณภาพน้ำในคลองอัมพวา ควรมีการควบคุมการปล่อยน้ำทิ้งจากครัวเรือน และน้ำเสียจากส้วมไม่ให้มีการปล่อยทิ้งลงคลองโดยตรง ควรแยกน้ำเสียจากส้วมออกต่างหากแล้วต่อไปยังถังหรือบ่อบำบัด ส่วนน้ำทิ้งนั้นควรให้ผ่านบ่อดักไขมันและตะกอนก่อนปล่อยลงคลองหรือใช้ระบบการกรองและบำบัดอย่างง่ายโดยเทคโนโลยีพื้นบ้าน ดังตัวอย่างของชุมชนบ้านศาลาแดงเหนือ ตำบลเชียงรากน้อย จังหวัดปทุมธานี



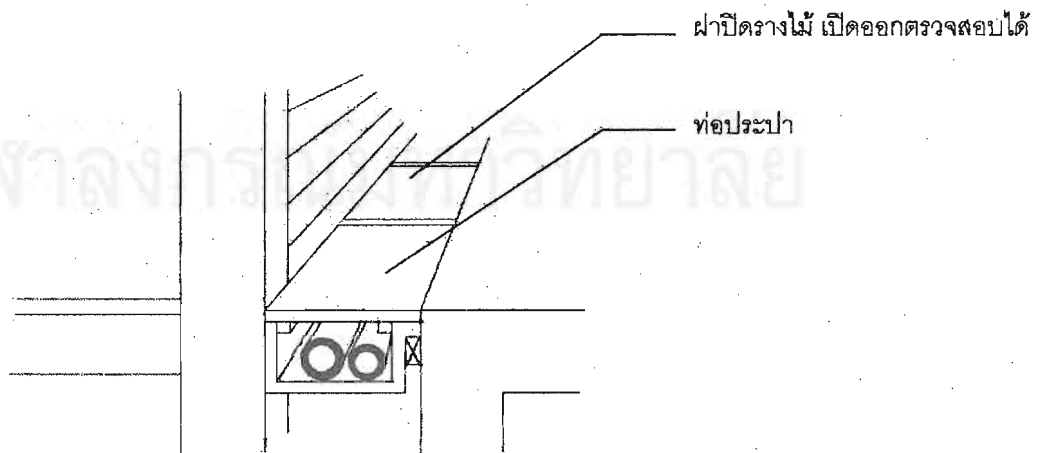
รูปแสดงบ่อบำบัดน้ำเสียประจำบ้าน



รูปแสดงบ่อดักไขมันของชุมชนประจำบ้าน



รูปแสดงปอดักไขมันประจำบ้านของชุมชนศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี



รูปแสดงรางเก็บท่อระบายน้ำและท่อประปาริมทางเดินริมน้ำ

4.6 แนวทางการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของทางสัญจร

ปัจจุบัน ทางเข้าเมืองอัมพวา โดยเฉพาะบริเวณเชิงสะพานเดชาติศร ค่อนข้างแห้งแล้งดูไม่น่าดู อาคารสองฟากถนนก่อนขึ้นสะพานเป็นอาคารที่มีรูปแบบสมัยใหม่และอาคารเดิมที่ทรุดโทรม ทำให้มีผลกระทบต่อความประทับใจของผู้ผ่านไปมาและนักท่องเที่ยวที่มาเยือนอัมพวา นอกจากนี้ถนนภายในเมืองยังแห้งแล้งขาดความร่มรื่น มีการจอดรถเกะกะขวางทางเท้า ซึ่งคับแคบและไม่ต่อเนื่อง จึงควรมีการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ทางสัญจรเหล่านี้ โดยการปลูกต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงาและไม่พุ่มบริเวณเชิงสะพานเดชาติศร ขยายทางเท้า และจัดทำซุ้มต้นไม้เลื้อยบริเวณถนนโชติราษฎร์ และถนนพวงสมบุญรณ เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ร่มรื่นน่าอยู่และช่วยให้การเดินทางสะดวกขึ้น

ในส่วนของทางเดินเท้าริมคลองนั้น ปัจจุบันมีส่วนยื่นของหลังคาออกมาคลุมมากบ้างน้อยบ้างไม่เท่ากัน ทำให้ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย จึงควรมีการกำหนดแนวหลังคาที่ยื่นออกมาคลุมทางเท้าให้เป็นระเบียบอยู่ในแนวเดียวกัน ส่วนบริเวณทางเดินเท้าริมเขื่อนหน้าว่าการอำเภอและสถานีตำรวจนั้น ปัจจุบันค่อนข้างแห้งแล้ง จึงควรมีการปลูกต้นไม้ตลอดแนวด้านในของทางเดินเท้า เพื่อให้เกิดความร่มรื่นและน่าดู พื้นที่บริเวณริมเขื่อนนี้ยังเหมาะต่อการชมพระอาทิตย์ตกที่ให้บรรยากาศที่น่าประทับใจของอัมพวาอีกด้วย จึงควรจัดม้านั่งชิดแนวทางเดินเท้าด้านในหันหน้าออกสู่แม่น้ำแม่กลอง เพื่อให้ผู้มานั่งพักผ่อนเห็นทิวทัศน์ของแม่น้ำยามอาทิตย์อัสดง

นอกจากทางสัญจรทางบกแล้ว ทางสัญจรทางน้ำก็สมควรได้รับการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์เช่นเดียวกัน เสาไฟฟ้าที่ปักอยู่ในคลอง ตลอดจนสายไฟฟ้า และสายโทรศัพท์ที่ซึ่งระโยงระยางอย่างไร้ระเบียบ ทำให้ภูมิทัศน์ของคลองขาดความน่าดู จึงควรพิจารณาร่วมกับหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อจัดทำโครงการระยะยาวในการย้ายตำแหน่งเสาไฟฟ้าไปอยู่ด้านหลังอาคาร รวมทั้งเดินสายไฟฟ้า และสายโทรศัพท์ใหม่ให้เป็นระเบียบ ไม่ให้เกะกะรกกวนมุมมองจากคลอง นอกจากนี้ ยังสมควรพิจารณารื้อถอนตอม่อของสะพานเก่าที่รื้อถอนไปแล้ว แต่ยังคงทิ้งตอม่อที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ไว้เกะกะในคลองอัมพวา ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อทัศนียภาพของคลองเวลาน้ำลงแล้ว ยังสร้างปัญหาต่อการสัญจรทางน้ำอีกด้วย

4.7 แนวทางการปรับปรุงที่โล่ง

ปัจจุบันที่โล่งของชุมชนทั้งที่ใช้ประโยชน์เป็นลานจอดรถ ลานอเนกประสงค์ หรือทิ้งวางไว้ ยังขาดความสวยงามร่มรื่น หรืออยู่ในสภาพที่ทรุดโทรม จึงควรปรับปรุงพื้นที่โล่งเหล่านี้ให้สวยงามร่มรื่น และใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยเน้นการจัดสภาพภูมิทัศน์ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของคลองและสวนผลไม้ในพื้นที่ บริเวณที่สมควรมีการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ ได้แก่ พื้นที่หน้าตลาดริมคลองอัมพวา พื้นที่ลานจอดรถวัดอัมพวันเจติยาราม พื้นที่โล่งหลังเรือนแถวของมูลนิธิวิชัยพัฒนา พื้นที่บริเวณศาลเจ้าและพื้นที่บริเวณโรงเจ



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

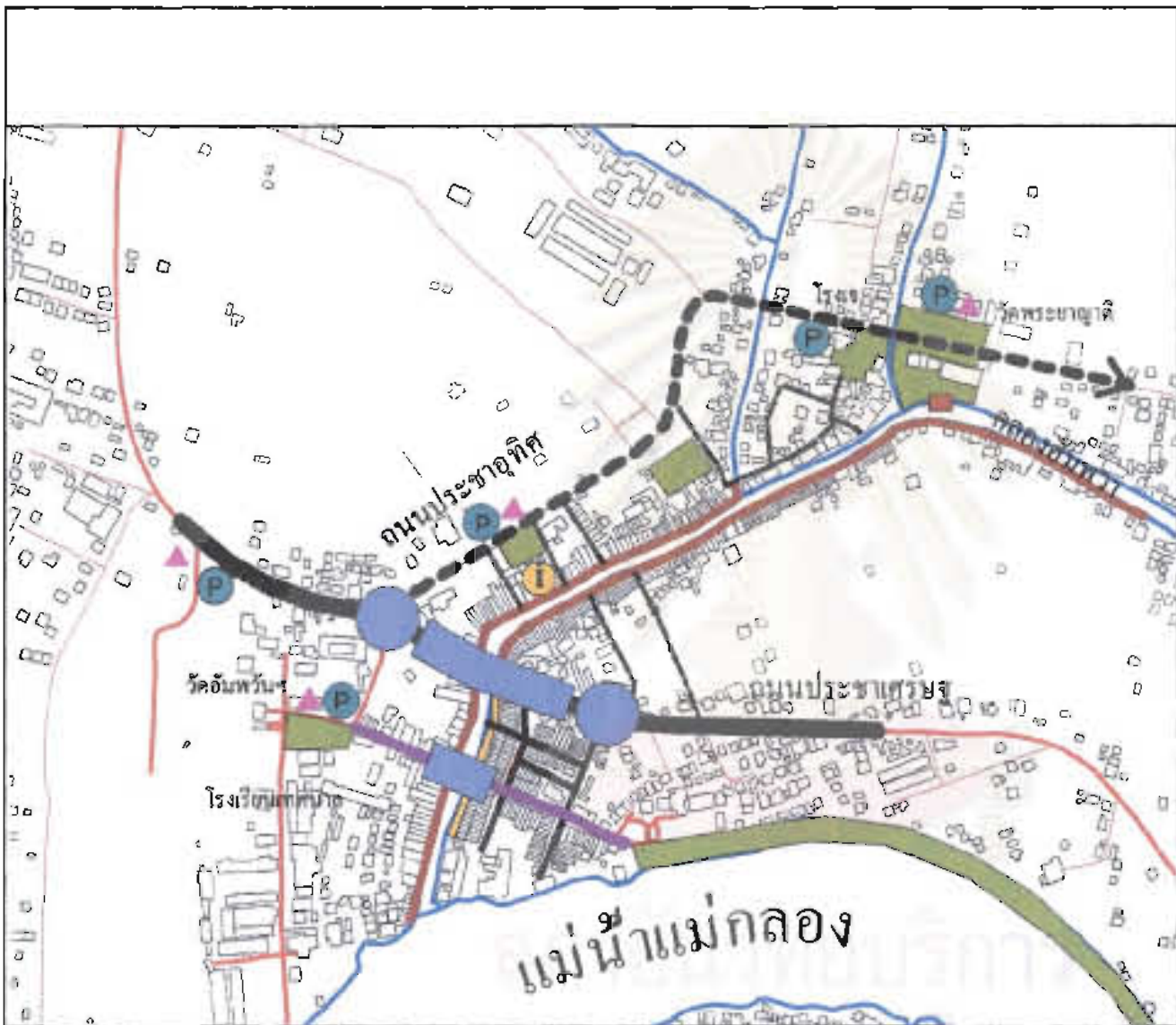
โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์
และพัฒนาสภาพแวดล้อมของอัมพวา

แผนที่ที่ 4.7
แสดงการปรับปรุงสภาพแวดล้อม
ชุมชนริมคลองอัมพวา

สัญลักษณ์



- พื้นที่โล่งที่จะปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์
- ปรับปรุงพื้นที่สาธารณะริมน้ำ
- ปรับปรุงภูมิทัศน์ในเกาะและเกาะกลางคลอง
- ปรับปรุงภูมิทัศน์ตามแนวเขตการวางผังเมือง
- เส้นทางเดินที่กิจกรรมสาธารณะเป็นทิศทาง
- ปรับปรุงเส้นทางเดินเท้าเชื่อมต่อ
- ปรับปรุงภูมิทัศน์ด้านริมน้ำ
- ปรับปรุงทางเดินภายในชุมชน
- ปรับปรุงเส้นทางเชื่อมจากบ้านพักคนพำนัก
- บริเวณที่ควรได้รับการออกแบบเน้นพิเศษ
- จุดจอดรถจักรยาน
- จุดจอดรถ
- ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
- จุดขายสินค้า



ตัวอย่างการปรับปรุงเส้นทางสัญจรภายในชุมชนอัมพวา



เชิงสะพานประชาตติยภคก่อนการปรับปรุง



ตัวอย่างการปรับปรุงภูมิทัศน์เชิงสะพาน

บริเวณทางเข้าเสนอให้ปลูกต้นไม้ให้ร่มเงาและไม้พุ่มเพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ร่มรื่นและต้อนรับเข้าสู่พื้นที่



ถนนโชติราษฎร์ก่อนการปรับปรุง



ตัวอย่างการปรับปรุงถนนโชติราษฎร์

เสนอให้ขยายทางเท้าทั้ง 2 ฝั่งและจัดทำจุดต้นไม้ตลอดแนวทางเดินเพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีขึ้นและ
มีความสะดวกในการสัญจรทางเท้ามากขึ้น



ถนนพวงสรบุรีก่อนการปรับปรุง

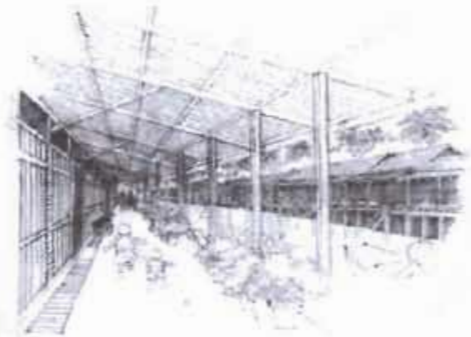


ตัวอย่างการปรับปรุงถนนพวงสรบุรี

ปรับปรุงและขยายทางเท้าทั้ง 2 ฝั่งพร้อมทั้งจัดทำจุดต้นไม้เชื่อมต่อกับถนนโชติราษฎร์



ทางเดินเท้าริมคลองอัมพวาก่อนการปรับปรุง



ตัวอย่างการปรับปรุงทางเดินเท้าริมคลองอัมพวา



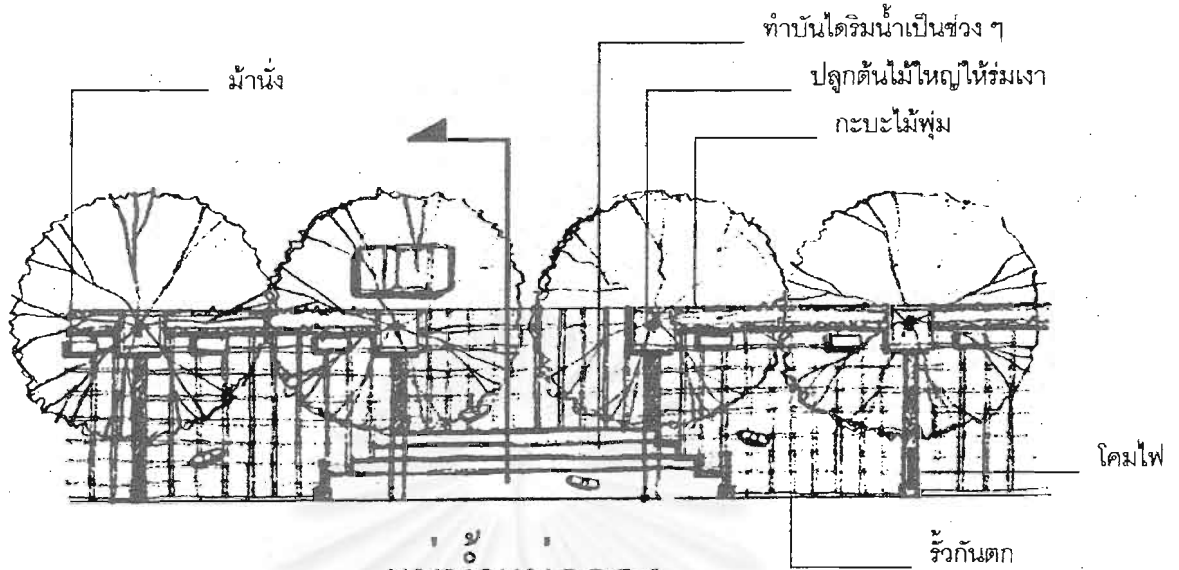
พื้นที่รมน้ำหน้าสถานีตำรวจก่อนการปรับปรุง



ตัวอย่างการปรับปรุงพื้นที่รมน้ำหน้าสถานีตำรวจ

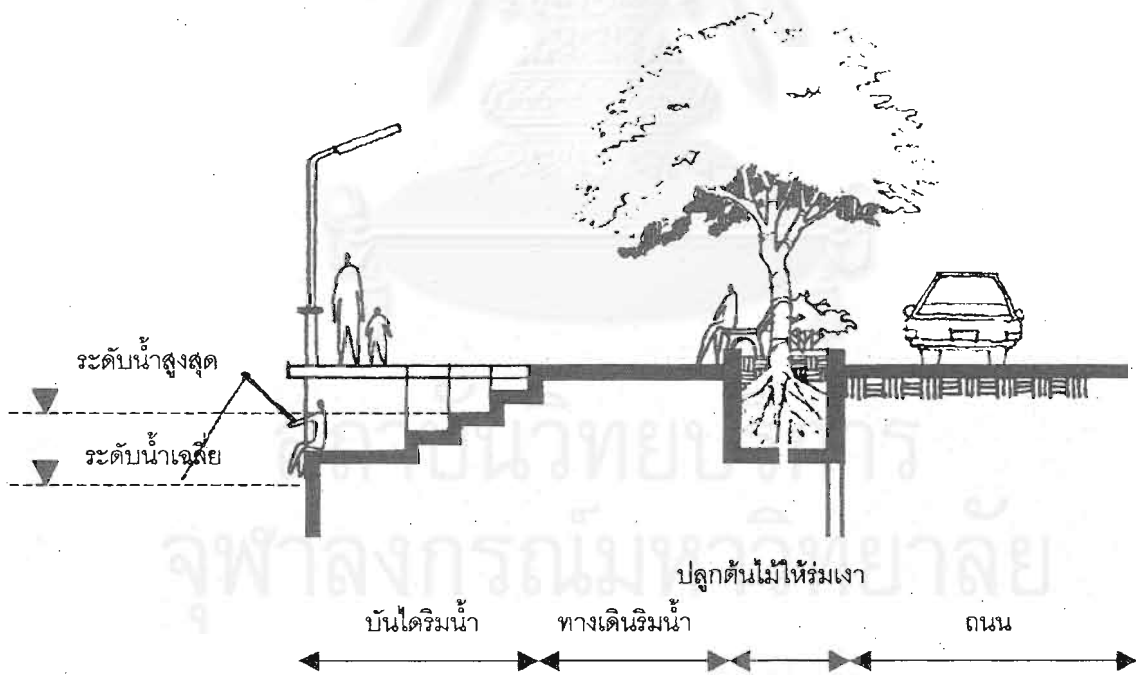


แสดงรูปตัดบริเวณพื้นที่รมน้ำเชื่อมริมแม่น้ำแม่กลอง



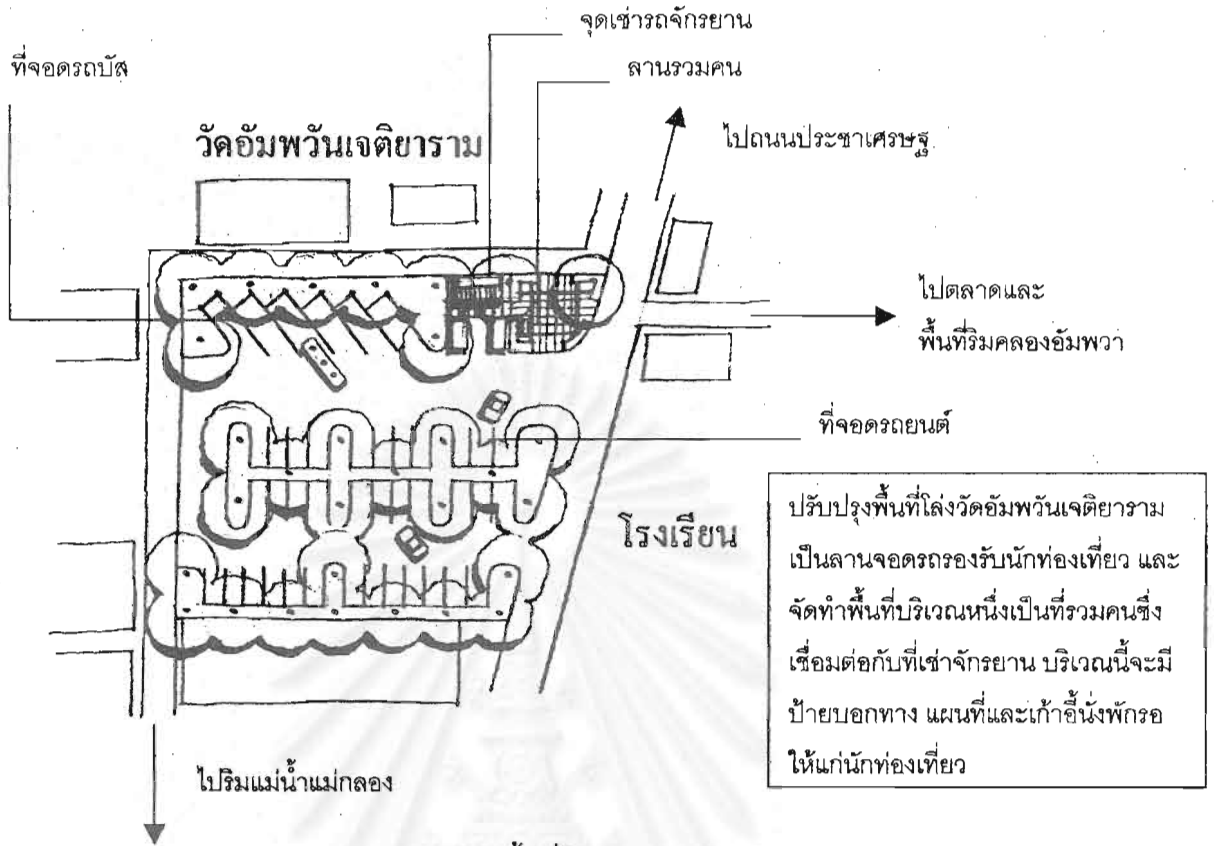
แม่น้ำแม่กลอง

ผังบริเวณพื้นที่ริมแม่น้ำแม่กลอง

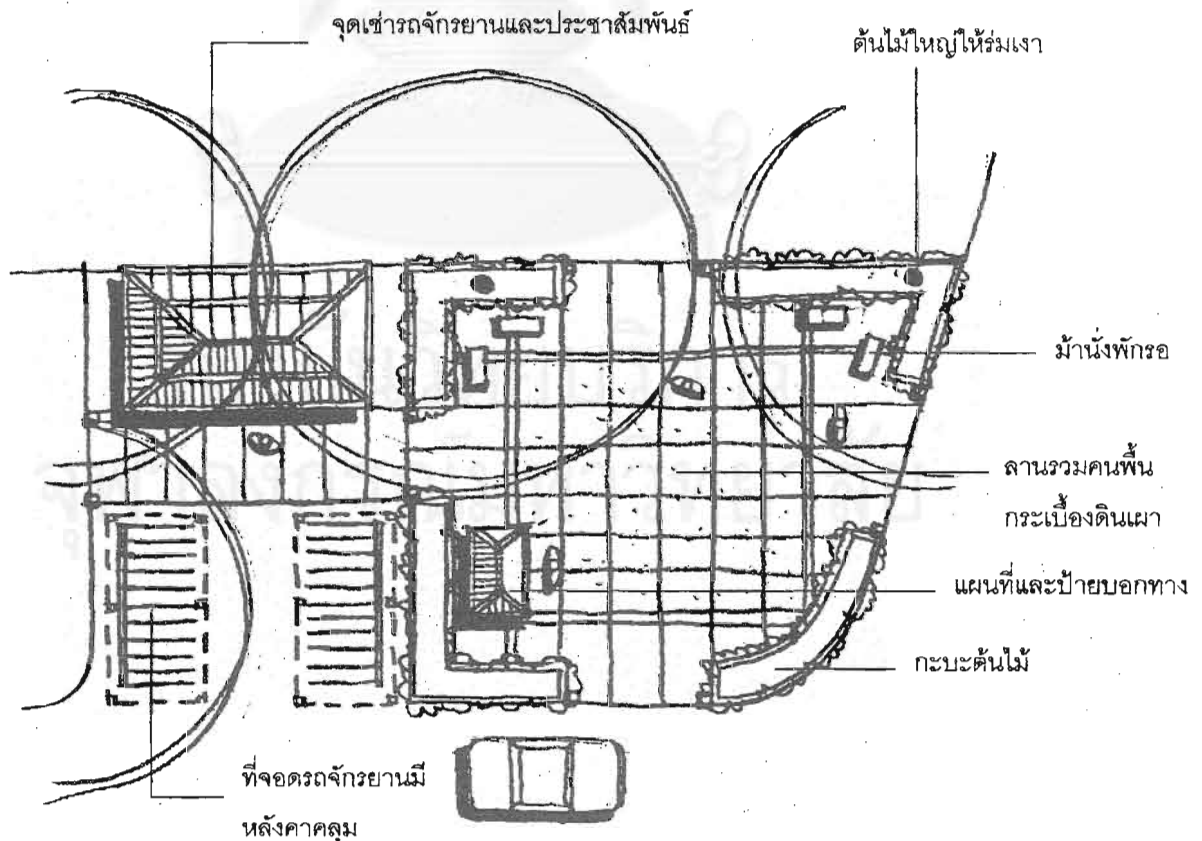


รูปตัดพื้นที่ริมแม่น้ำแม่กลอง

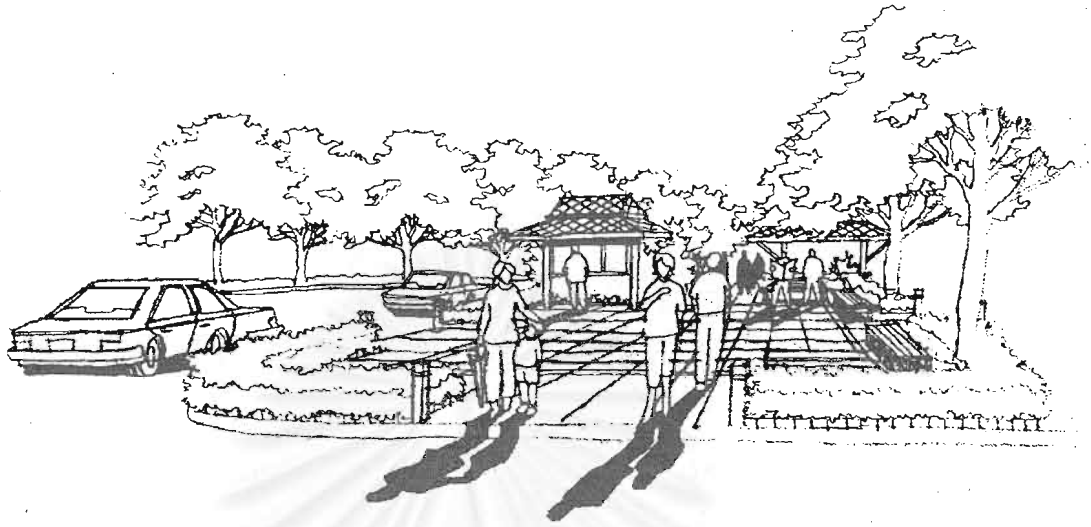
ปรับปรุงภูมิทัศน์ริมแม่น้ำแม่กลองให้มีความร่มรื่นสวยงาม โดยการปลูกต้นไม้ใหญ่และปลูกไม้พุ่มเป็นแนวกำหนดอาณาเขต และทำบันไดเป็นช่อง ๆ เพื่อให้คนสัมผัสน้ำมากขึ้น พื้นที่ริมน้ำสามารถใช้เป็นพื้นที่รองรับการจ้างงานที่หนาแน่นทั้งจากคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาล และสามารถเป็นจุดหมายตากจากทางน้ำอีกด้วย



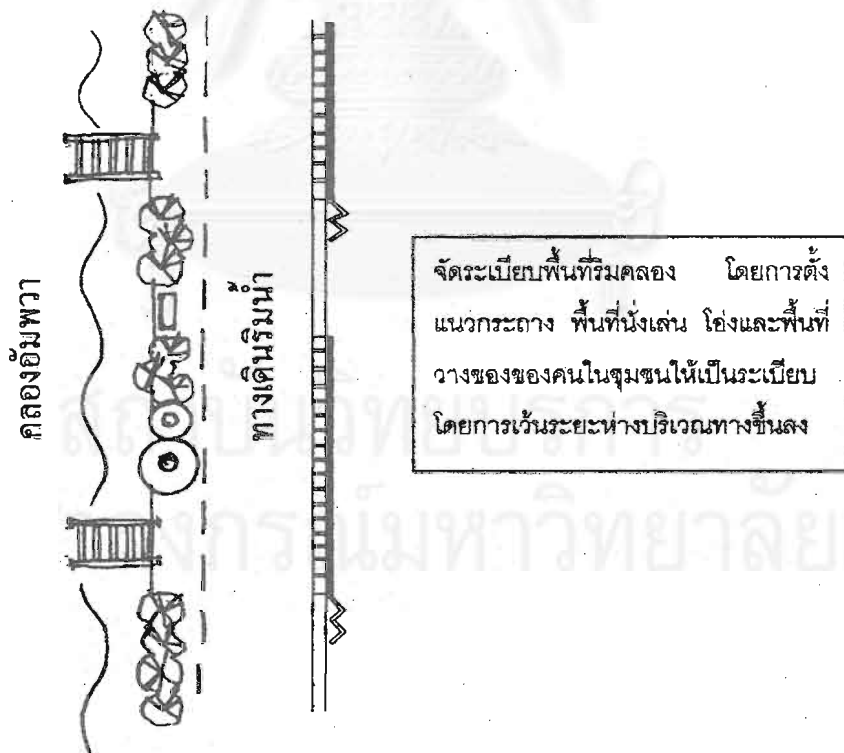
ผังบริเวณพื้นที่โล่งวัดอัมพวันเจติยาราม



รายละเอียดผังบริเวณลานรวมคน

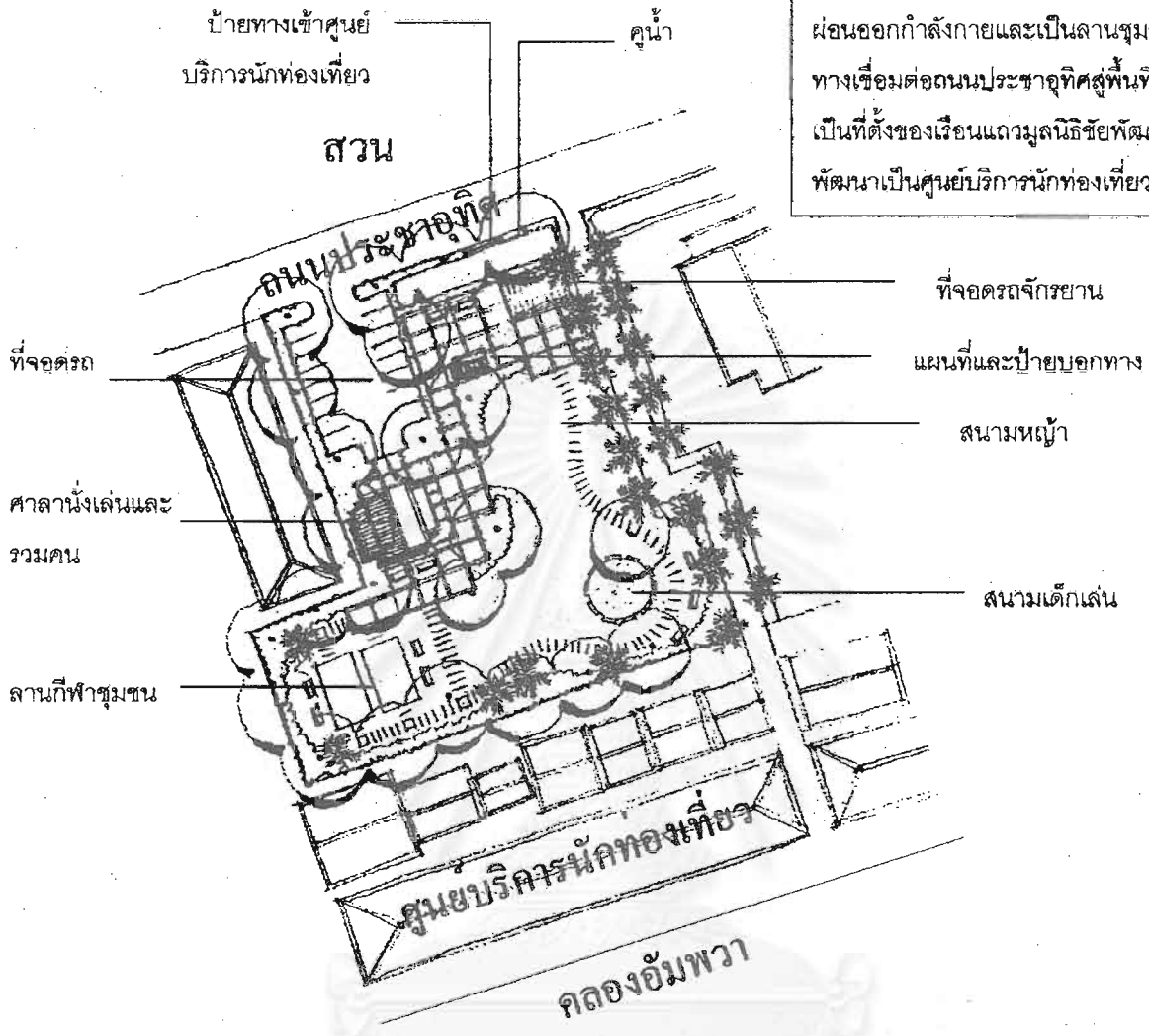


ทัศนียภาพบริเวณลานรวมคน วัดอัมพวัน

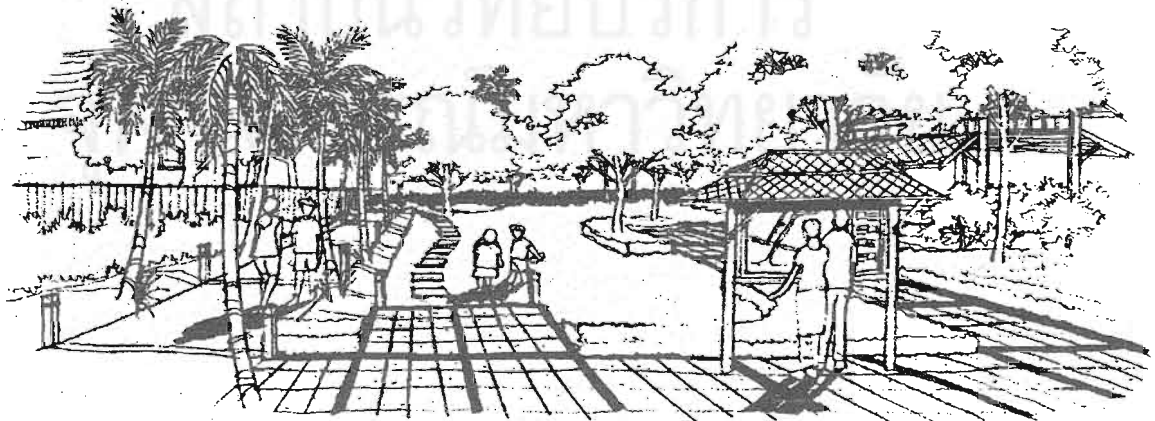


ผังการใช้งานพื้นที่ริมคลองอัมพวาบริเวณย่านพักอาศัย

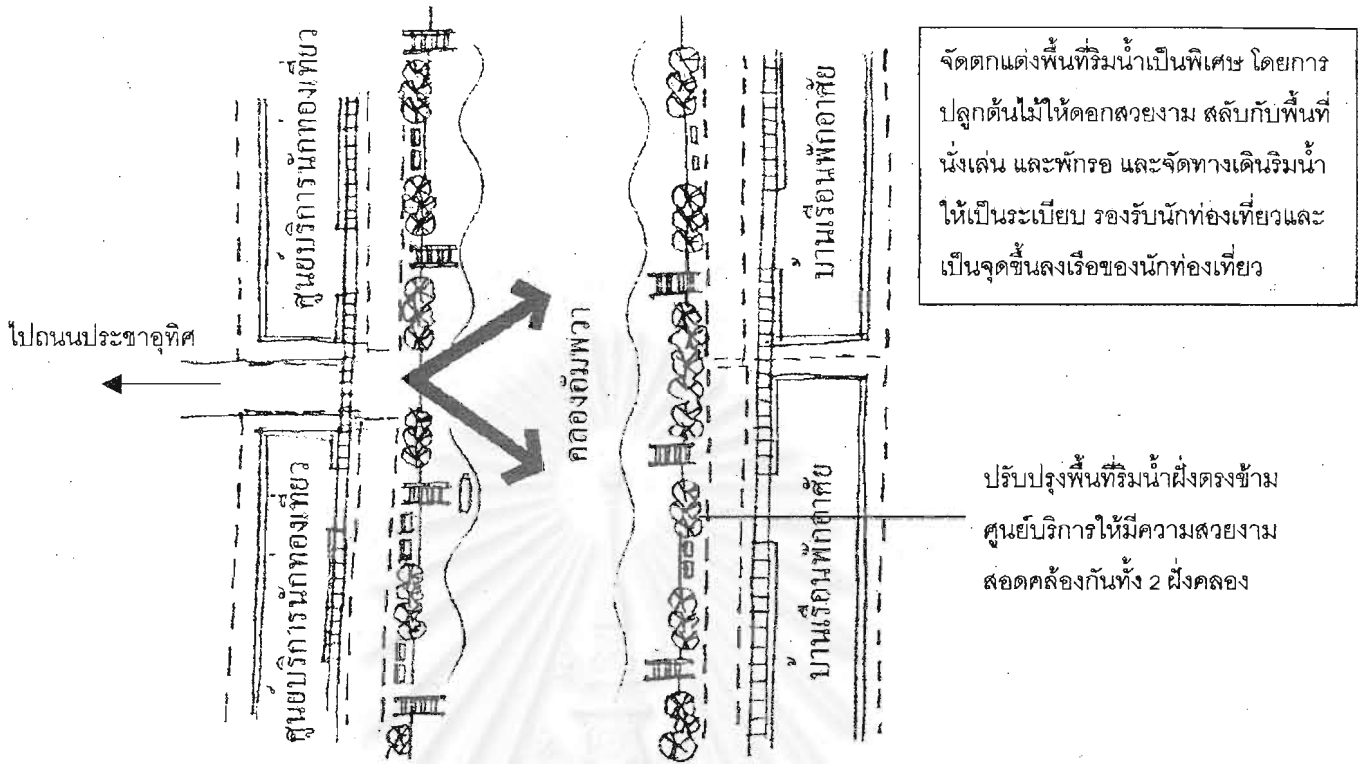
ปรับปรุงพื้นที่โล่งหลังชุมชนริมน้ำเป็นพื้นที่พักผ่อนออกกำลังกายและเป็นลานชุมชนโดยมีเส้นทางเชื่อมต่อกับถนนประชาธิปไตยซึ่งเป็นที่ตั้งของเรือนแถวมูลนิธิชัยพัฒนาซึ่งจะพัฒนาเป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในอนาคต



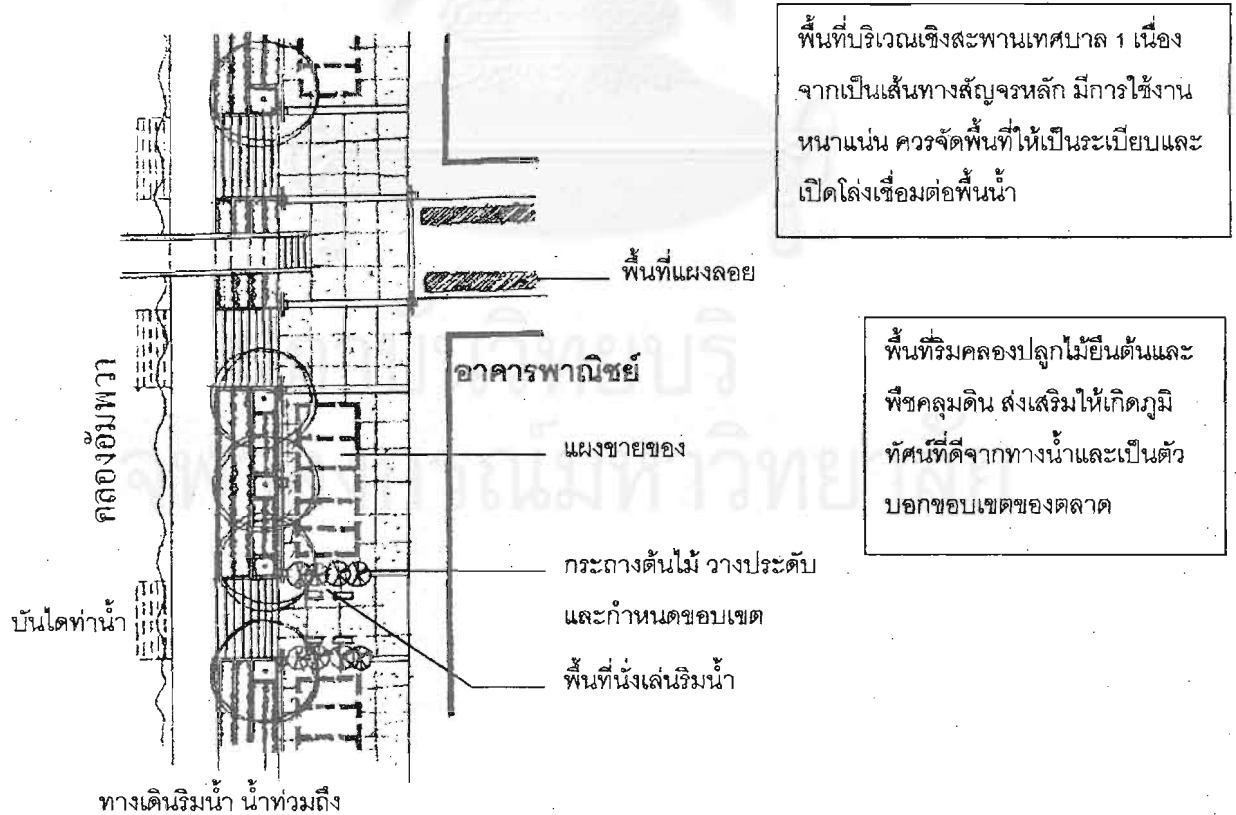
ผังบริเวณพื้นที่โล่งติดถนนประชาธิปไตย



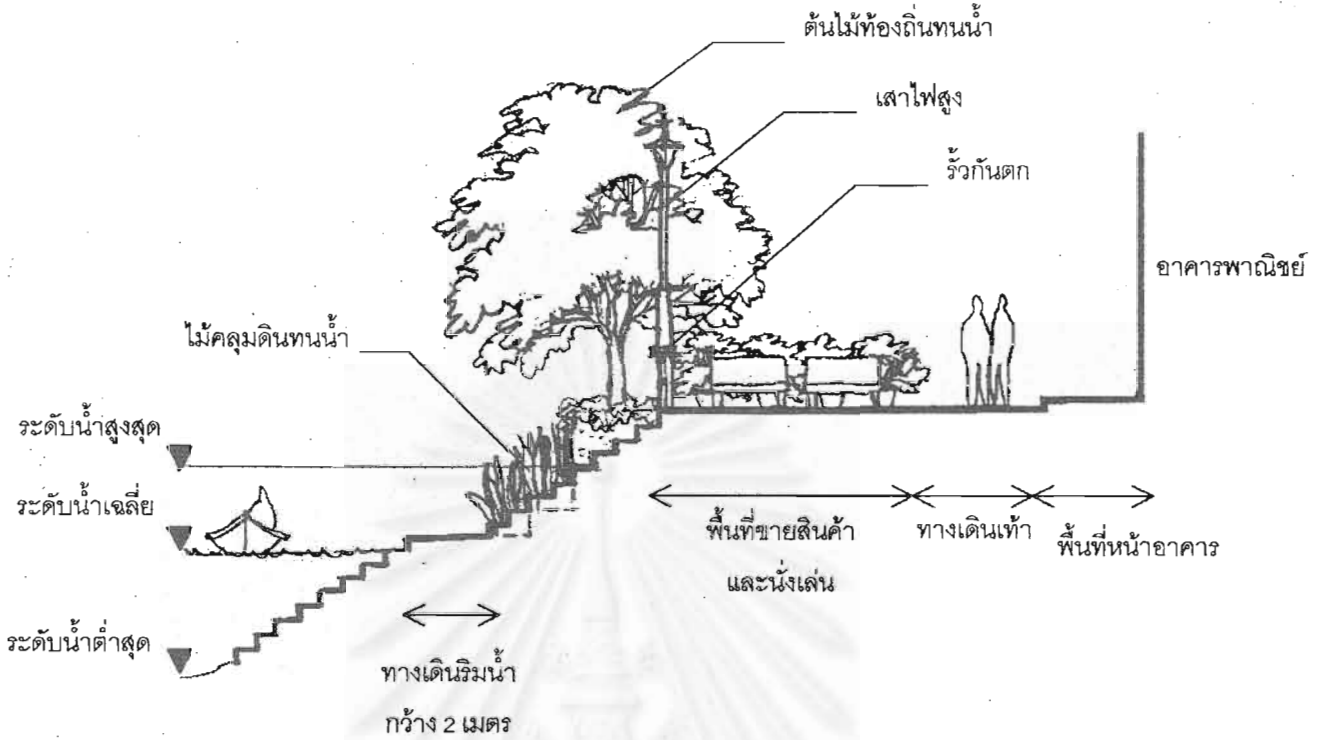
ทัศนียภาพบริเวณพื้นที่โล่งติดถนนประชาธิปไตย



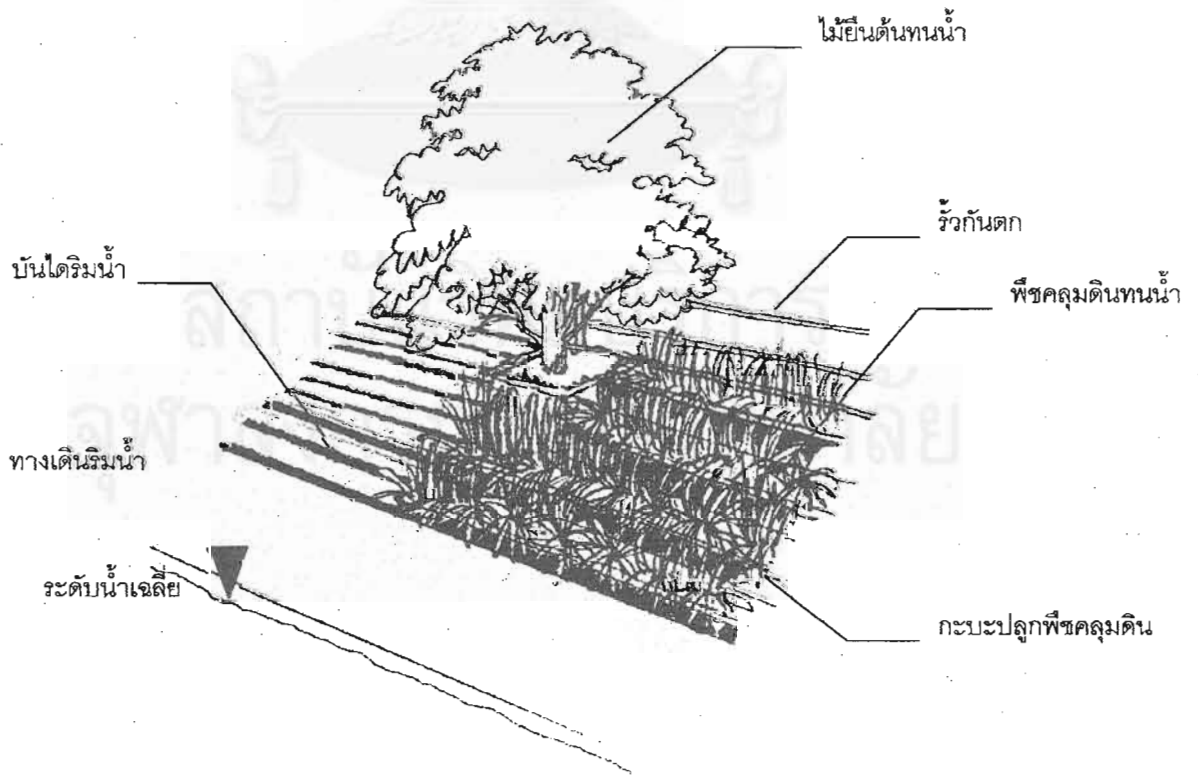
ผังการใช้งานพื้นที่ริมคลองบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

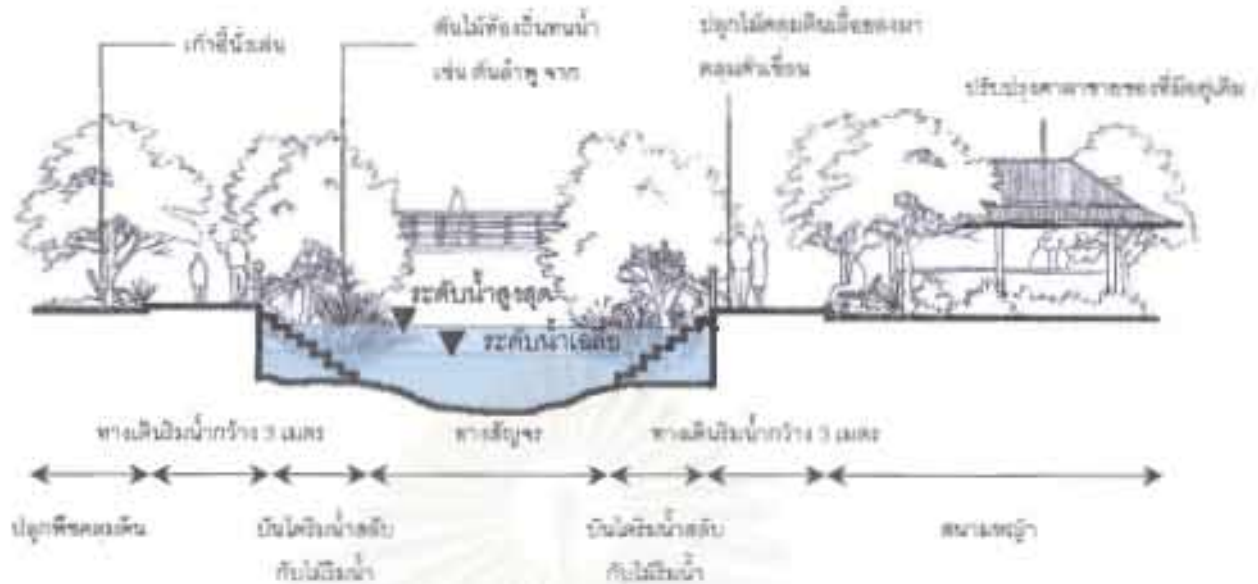


ผังการใช้งานพื้นที่ริมคลองอัมพวาบริเวณสะพานเทศบาล 1

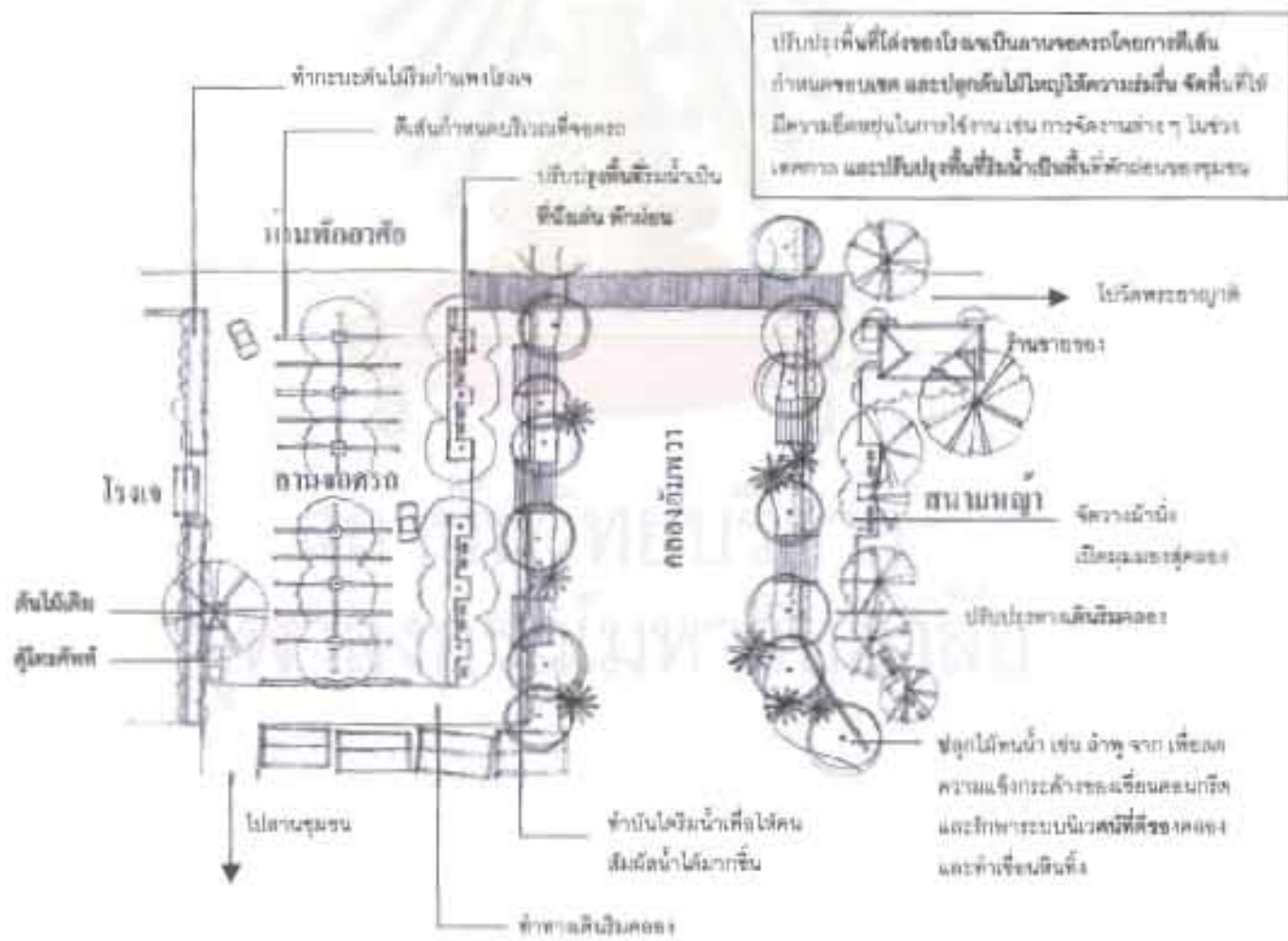


รูปตัดพื้นที่ริมคลองอัมพวาฝั่งตลาด





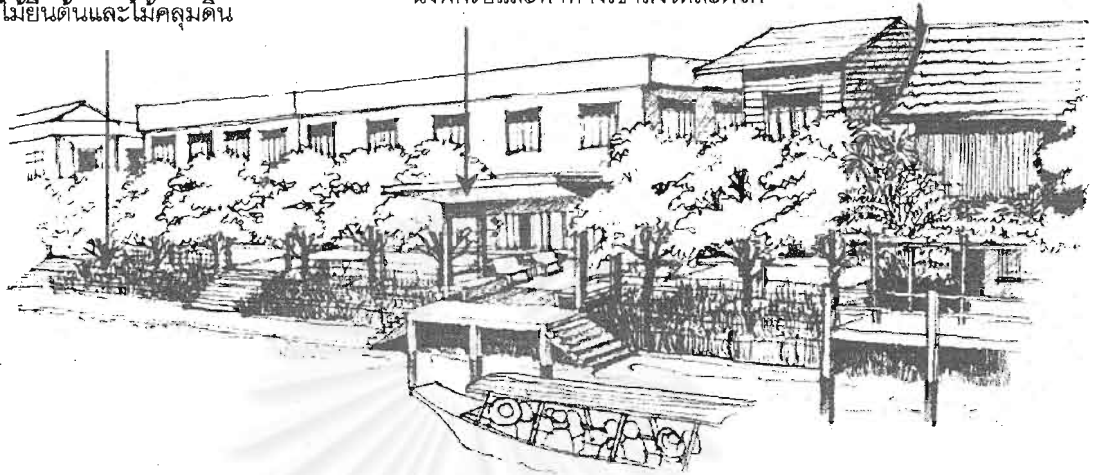
รูปตัดพื้นที่ริมคลอง อัมพวาริมถนนโรงเรียนและวัดพระยาญาติ



ผังบริเวณพื้นที่โง่งงของโรงเจและพื้นที่ริมน้ำของวัดพระยาญาติ

ปรับปรุงพื้นที่ริมคลองโดยการปลูกต้นไม้ริม
น้ำทั้งไม้ยืนต้นและไม้คลุมดิน

ปรับปรุงบริเวณท่าเรือเทศบาลโดยการทำที่
นั่งพักผ่อนและทำทางเข้าถึงให้สะดวก



ทัศนียภาพริมคลองอัมพวาฝั่งตลาดหลังการปรับปรุง

ปรับปรุงรูปแบบประตู หน้าต่างให้สอดคล้องกับเรือนแถวไม้เดิม

ปรับปรุงรูปแบบของอาคารที่ไม่เหมาะสมทั้งโครงสร้าง สัดส่วนและสีของหลังคา รูปแบบประตูหน้าต่างเพื่อให้เกิดความกลมกลืนของภาพลักษณ์

ปรับปรุงสีของหลังคาให้สอดคล้องกัน

สร้างความเชื่อมต่อของแนวหลังคา
ระหว่างอาคารร่วมสมัยกับเรือนแถว



ปรับปรุงทางเดินริมน้ำโดยการนำเก้าอี้
และกระถางต้นไม้มาประดับตกแต่ง

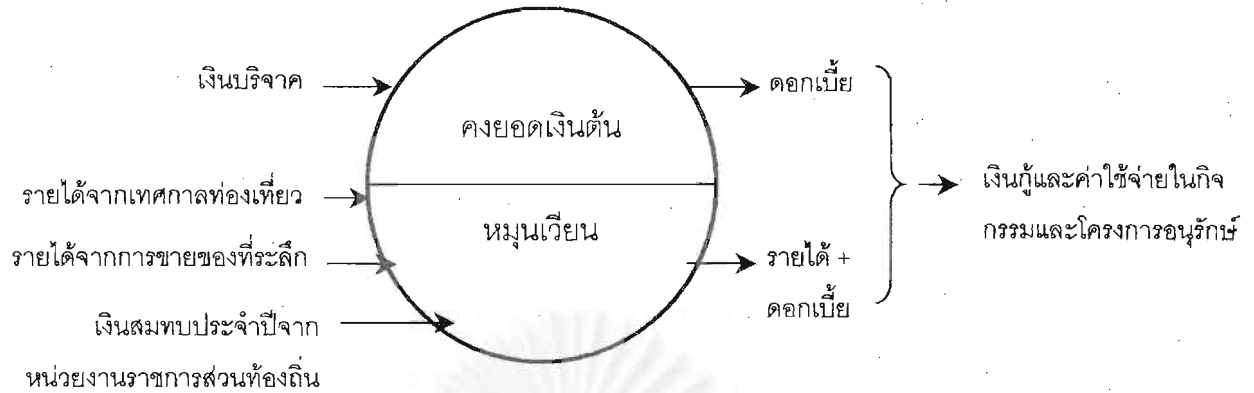
ควบคุมสีและรูปแบบของผ้าใบ
เพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีของชุมชน

ทัศนียภาพริมคลองอัมพวาฝั่งวัดอัมพวันหลังการปรับปรุง

4.8 มาตรการสนับสนุนการอนุรักษ์และการมีส่วนร่วมของประชาชน

การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของคลองและชุมชนคลองอัมพวาจะประสบความสำเร็จได้ ต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน โดยเฉพาะเจ้าของอาคารและผู้อยู่อาศัยในอาคารริมน้ำ และ เจ้าที่ดินริมคลอง การกระตุ้นจิตสำนึกและการจัดกิจกรรมสนับสนุนการอนุรักษ์ต่างๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากนี้ยังต้องมีมาตรการสนับสนุนทางการเงินที่เหมาะสม เพื่อจูงใจให้ประชาชนร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์อาคารและพื้นที่ที่มีคุณค่า ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติของอัมพวา มาตรการเหล่านี้ได้แก่

- 1) การจัดทำทะเบียนอาคารที่มีคุณค่าและความสำคัญ ควรมีการดำเนินการจัดทำทะเบียนอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญของชุมชนคลองอัมพวา โดยให้ประชาชนในแต่ละชุมชนมีส่วนร่วมในการสำรวจและจัดทำทะเบียน ซึ่งควรมีรูปแบบง่ายๆ ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่รับทราบและตระหนักถึงคุณค่าของอาคารที่ตัวเองอาศัยอยู่
- 2) จัดกิจกรรมประกวดอาคารอนุรักษ์ดีเด่นประจำปี โดยอาจแยกเป็นอาคารเดิมที่มีการดูแลบำรุงรักษาอย่างดี และอาคารใหม่ที่สร้างขึ้นตามคู่มือการออกแบบอาคารและสิ่งก่อสร้างที่เป็นข้อตกลงร่วมของชุมชน
- 3) จัดตั้งกองทุนเพื่อการอนุรักษ์คลองและชุมชนอัมพวา เพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติของอัมพวา โดยเงินกองทุนควรประกอบด้วย 2 ส่วนคือ เงินทุนคงยอดเงินต้น ซึ่งนำเอาเฉพาะดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นมาใช้ประโยชน์ และเงินทุนหมุนเวียน ซึ่งนำเอาเงินรายได้และดอกเบี้ยทั้งหมดมาใช้ประโยชน์ รายได้จากกองทุนอาจมาจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น เงินบริจาคจากธุรกิจเอกชนและประชาชน รายได้จากการขายของที่ระลึก แผนที่ ไปสการ์ดในศูนย์บริการท่องเที่ยวที่จัดตั้งขึ้น เงินสมทบจากหน่วยราชการส่วนท้องถิ่น และ เงินสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆของรัฐบาล ฯลฯ โดยมีคณะกรรมการบริหารกองทุน ประกอบด้วย ผู้แทนชุมชน ผู้แทนผู้บริหารท้องถิ่น และผู้ทรงคุณวุฒิ รายได้และผลประโยชน์จากกองทุนควรนำไปใช้สนับสนุนการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของคลองและชุมชนอัมพวา เช่น ให้อุ้มโดยเสียดอกเบี้ยต่ำ เพื่อใช้ในการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญตามรูปแบบที่เหมาะสม การสนับสนุนกิจกรรมและโครงการอนุรักษ์ร่วมกันของชุมชน เช่น การเปลี่ยนโครงหลังคาและกระเบื้อง การทาสีอาคาร การซ่อมแซมบันไดทำน้ำ ฯลฯ ซึ่งคณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมแต่ละปี

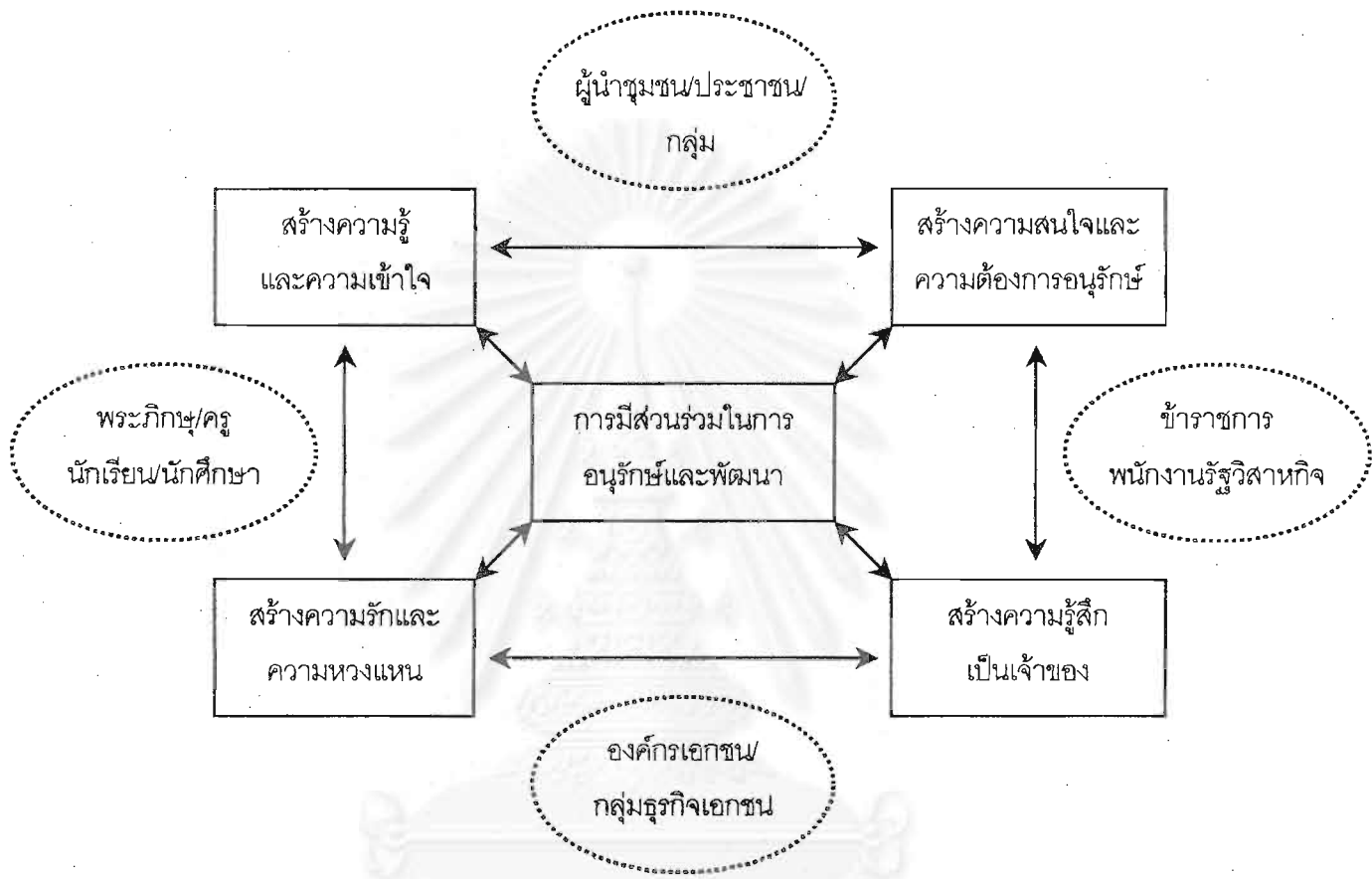


แผนภูมิที่ 4.4 แสดงรูปแบบกองทุนเพื่อการอนุรักษ์คลองและชุมชนอัมพวา

4) การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์

ในปัจจุบันมีการจัดตั้งเครือข่ายการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง และชุมชนคลองอัมพวา ซึ่งประกอบด้วยผู้นำและตัวแทนชุมชนต่างๆ ในเขตเทศบาลตำบลอัมพวา ตำบลบางช้าง และตำบลบ้านปรก มีการจัดกิจกรรมรณรงค์การมีส่วนร่วม เช่น การรณรงค์กำจัดผักตบชวา ฯลฯ รวมทั้งมีการจัดตั้งอาสาสมัครตรวจวัดคุณภาพน้ำ ซึ่งเป็นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง และชุมชนคลองอัมพวาในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามเครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นยังมีจำนวนสมาชิกไม่มากและไม่ครอบคลุมกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกลุ่มครู นักเรียน องค์กรเอกชน และกลุ่มธุรกิจเอกชน กิจกรรมที่จัดขึ้นยังมีอยู่ค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะกิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ จึงควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์เพิ่มเติมโดย

- พัฒนาและขยายเครือข่ายการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง และชุมชนคลองอัมพวา ให้ครอบคลุมสมาชิกจากกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม และเพิ่มจำนวนสมาชิกในเครือข่ายให้มากขึ้น อาศัยการประชาสัมพันธ์และการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกในเครือข่ายและประชาชนในชุมชน
- จัดโครงการอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าความสำคัญ และแนวทางการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติของอัมพวา เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่สมาชิกเครือข่ายและประชาชนในชุมชน
- ปรับปรุงการเรียนการสอนในโรงเรียน ให้ทุกโรงเรียนในพื้นที่สอนนักเรียนของตนให้มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติของท้องถิ่น

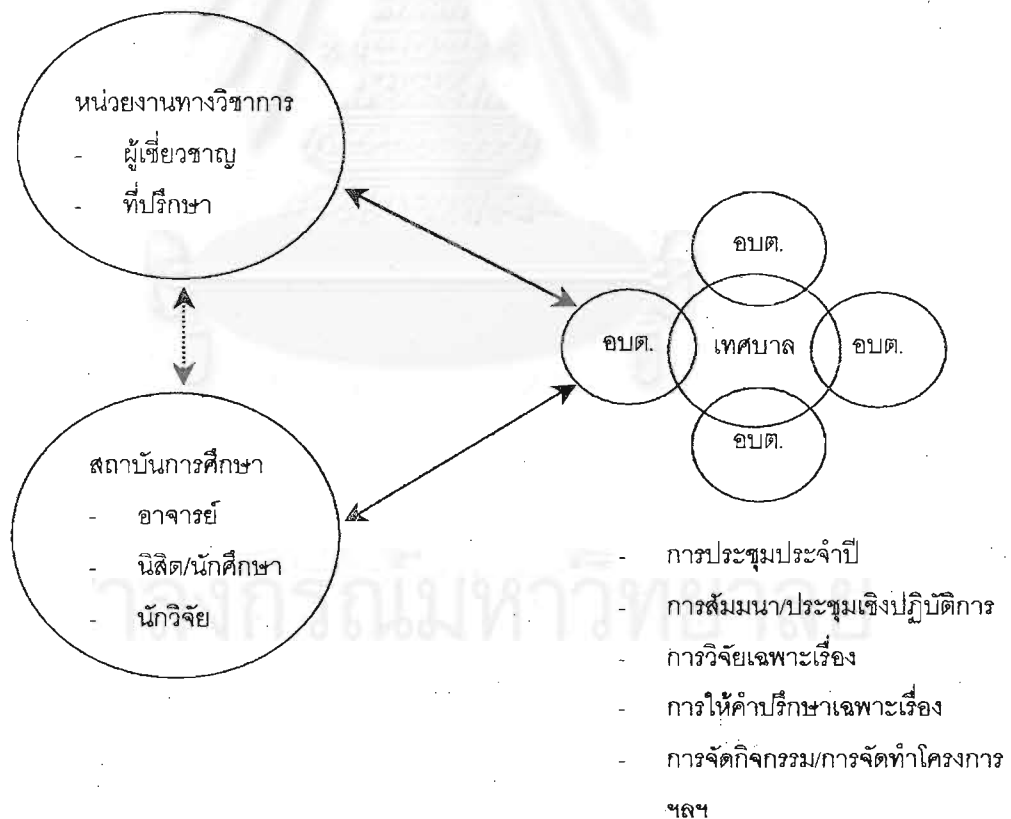


แผนภูมิที่ 4.5 แสดงเครือข่ายการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลองระดับท้องถิ่น
ที่มา : โครงการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลองในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันตก


จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.9 การสร้างความร่วมมือและการสนับสนุนทางวิชาการ

เนื่องจากเทศบาลตำบลอัมพวาและองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้อง เป็นหน่วยงานท้องถิ่นขนาดเล็กที่มีงบประมาณและบุคลากรจำกัด จึงอาจมีอุปสรรคในการดำเนินการอนุรักษ์ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้องค์ความรู้ทางวิชาการต่างๆ จึงควรมีการแสวงหาความช่วยเหลือทางวิชาการจากภายนอก โดยการจัดทำโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างท้องถิ่นกับหน่วยงานทางวิชาการของรัฐหรือสถาบันการศึกษาที่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อให้มีผู้เชี่ยวชาญเข้ามาช่วยดูแลและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการจัดกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนการทำวิจัยเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติของท้องถิ่น ควรมีการจัดสัมมนาประจำปี และการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติของอัมพวาแก่สาธารณชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ



แผนภูมิที่ 4.6 แสดงโครงข่ายความร่วมมือและการสนับสนุนทางวิชาการ



บทที่ 5

กรอบแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

กรอบแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

5.1 ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว

อัมพวาเป็นพื้นที่ที่มีความเจริญทางด้านศิลปวัฒนธรรม มีขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามสืบทอดมาแต่โบราณ อีกทั้งยังเป็นเมืองต้นวงศ์ราชินีกุล จึงมีสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถานและแหล่งศิลปกรรมอยู่มากมาย ทั้งยังมีสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติและเกษตรกรรมที่น่าสนใจอีกหลายแห่ง จึงมีศักยภาพสูงด้านการท่องเที่ยว สามารถพัฒนาและส่งเสริมเพื่อสร้างรายได้และกระจายผลตอบแทนทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน

การท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับอัมพวา ได้แก่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งใช้รูปแบบการพัฒนาของการท่องเที่ยวฐานชุมชน คือ ประชาชนในท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมในการคิด การทำ ร่วมกันดูแลรับผิดชอบ และร่วมรับผลตอบแทน ขณะเดียวกันการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นก็มีส่วนช่วยสนับสนุนการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรม และประเพณีที่ดั้งเดิมของชุมชน ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวบริเวณคลองอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง สามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

- ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่มรดกทางธรรมชาติในพื้นที่ ประกอบด้วย พืช-สัตว์ตามธรรมชาติ แม่น้ำ คู คลอง ป่าชายเลน ระบบนิเวศ สภาพภูมิประเทศ ฯลฯ
- ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่มรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่มากมายในพื้นที่ ประกอบด้วย วัด โบราณสถาน ชุมชนริมน้ำ ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ
- ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ได้แก่ทรัพยากรด้านการเกษตรกรรมในพื้นที่ ประกอบด้วย สวนผลไม้ การทำผลิตภัณฑ์ กิจกรรมด้านการเกษตร ฯลฯ

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณคลองอัมพวา และพื้นที่ใกล้เคียง สามารถใช้ความได้เปรียบของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายมาเป็นจุดขาย โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของพื้นที่



แผนภูมิที่ 5.1 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณคลองอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง

ตารางที่ 5.1 แสดงการประเมินทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เบื้องต้นบริเวณคลองอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง

ทรัพยากร	แหล่งท่องเที่ยว	ศักยภาพ
มรดกทางวัฒนธรรม	□ อุทยาน ร.2	ศักยภาพสูง
	□ ชุมชนริมคลองอัมพวา/วิถีชีวิตริมคลอง	ศักยภาพสูง
	□ วัดอัมพวันเจติยาราม	ศักยภาพสูง
	□ วัดกุฎีจันทร์	ศักยภาพปานกลาง
	□ วัดจุฬามณี	ศักยภาพสูง
	□ วัดบางกะพ้อม	ศักยภาพสูง
	□ วัดพระยาญาติ	ศักยภาพต่ำ
	□ วัดบางแคน้อย	ศักยภาพปานกลาง
	□ วัดอินทาราม	ศักยภาพปานกลาง
	□ วัดเขายี่สาร	ศักยภาพสูง
	□ วัดพวงมาลัย	ศักยภาพปานกลาง
	□ วัดประดู่	ศักยภาพต่ำ
	□ วัดดาวดึงษ์	ศักยภาพต่ำ
	□ วัดบางแคใหญ่	ศักยภาพปานกลาง
	□ วัดบางกุ่ม	ศักยภาพสูง
	□ วัดบ้านแหลม	ศักยภาพสูง
	□ วัดท้องคุ้ง	ศักยภาพต่ำ
	□ ตลาดน้ำท่าคา	ศักยภาพสูง
	□ ปีนสุพรรณเบญจรงค์	ศักยภาพปานกลาง
	□ หัตถกรรมว่าวไทย ตำบลบางนางลี่	ศักยภาพปานกลาง
	□ หัตถกรรมจักสานจากก้านมะพร้าว ซอ มะพร้าว ตำบลบางช้าง	ศักยภาพปานกลาง
	□ หัตถกรรมบ้านทรงไทยจิว ตำบลบางช้าง	ศักยภาพปานกลาง
	□ หัตถกรรมผ้าฝ้ายมัดย้อม ตำบลยี่สาร	ศักยภาพปานกลาง
	□ การทำขนมไทย ตำบลบางช้าง	ศักยภาพต่ำ
	□ บ้านแมวไทย	ศักยภาพปานกลาง

ตารางที่ 5.1 แสดงการประเมินทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เบื้องต้นบริเวณคลองอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง (ต่อ)

ทรัพยากร	แหล่งท่องเที่ยว	ศักยภาพ
มรดกทางวัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> □ ซี่จรรย์านชมวัด/ชุมชนวิถีชีวิต □ การแสดงดนตรีไทย/หุ่นกระบอก □ เทศกาล/ประเพณีท้องถิ่น (กินเจ สลากภัตตร ฯลฯ) 	<ul style="list-style-type: none"> ศักยภาพปานสูง ศักยภาพปานสูง ศักยภาพปานกลาง
มรดกทางธรรมชาติ	<ul style="list-style-type: none"> □ โฮมสเตย์บริเวณปลายโพงพาง □ โฮมสเตย์บริเวณคลองแควอ้อม □ ล่องแม่น้ำแม่กลองชมหิ่งห้อย □ ตกปลา/ตกกุ้ง □ ศึกษาธรรมชาติ/ระบบนิเวศ □ ซี่จรรย์านชมธรรมชาติ 	<ul style="list-style-type: none"> ศักยภาพสูง ศักยภาพสูง ศักยภาพสูง ศักยภาพปานกลาง ศักยภาพปานกลาง ศักยภาพปานกลาง
ทรัพยากรการเกษตร	<ul style="list-style-type: none"> □ ตลาด-สวนมะพร้าว □ สวนลั่นจี่ □ สวนส้มโอ □ การเลี้ยงปลาในกระชัง □ ค่ายเกษตรกรรม □ การเผาถ่าน-ป่าโกงกาง □ การซี่จรรย์านชมสวน 	<ul style="list-style-type: none"> ศักยภาพสูง ศักยภาพปานกลาง ศักยภาพปานกลาง ศักยภาพต่ำ ศักยภาพสูง ศักยภาพปานกลาง ศักยภาพปานกลาง

5.2 แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณคลองอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง

แผนภูมิที่ 5.2 แสดงกรอบแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณคลองอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง โดยเป็นการพัฒนาในรูปแบบการท่องเที่ยวฐานชุมชนที่ประชาชนในท้องถิ่นร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันบริหารจัดการ เพื่อให้รายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวตกอยู่กับท้องถิ่น และกระจายไปในท้องถิ่นอย่างทั่วถึง รวมทั้งสามารถส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทั้งนี้จะเน้นการท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำควบคู่กันไป

ในส่วนของทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้น เน้นการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรม มรดกทางธรรมชาติ และการเกษตรกรรม ให้เต็มประสิทธิภาพ โดยจัดรูปแบบการท่องเที่ยวหลักเป็น 3 รูปแบบ ตามกลุ่มของทรัพยากรการท่องเที่ยว คือ

- การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเน้นมรดกทางวัฒนธรรม เช่น วัดวาอาราม อุทยาน ร. 2 ชุมชนริมน้ำ การแสดงดนตรีไทย หุ่นกระบอก ประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำ
- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเน้นการพักผ่อนแบบไฮมาเตย์ การชมหิ่งห้อย การล่องเรือชมธรรมชาติ การตกปลา-ตกกุ้ง ชีจรรย์านชมธรรมชาติ ตลอดจนการศึกษาระบบนิเวศแม่น้ำ ลำคลอง
- การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งเน้นงานเทศกาลผลไม้ต่างๆ การชมสวนผลไม้ การทำน้ำตาลมะพร้าว การเผาถ่าน การจักสานและหัตถกรรมจากผลิตภัณฑ์ผลการเกษตร การชีจรรย์านชมสวน และค่ายเกษตรกรรม

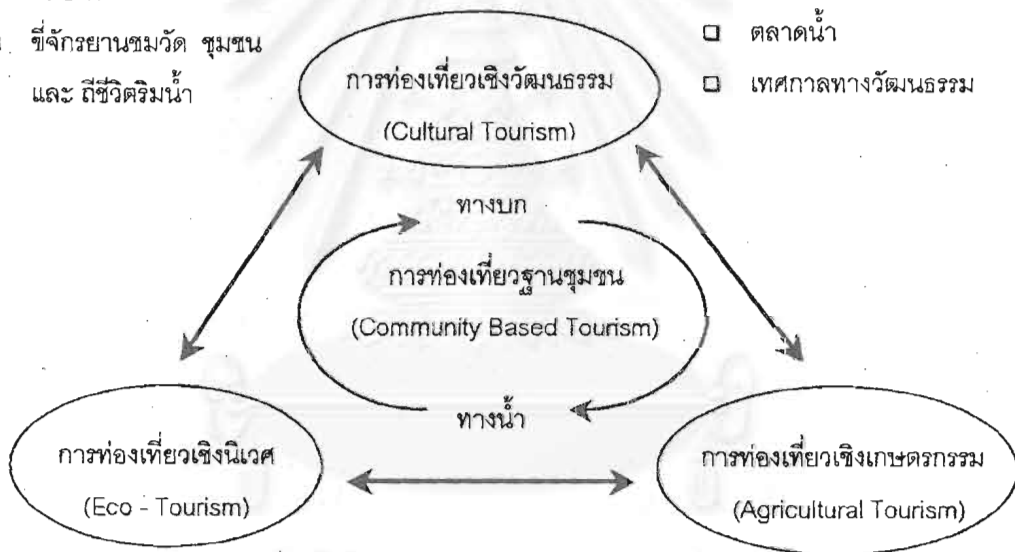
รูปแบบการท่องเที่ยวหลักทั้ง 3 แบบ สามารถนำมาผสมผสานกันให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวอื่นได้ตามความเหมาะสมและตามความต้องการของนักท่องเที่ยว ความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวของอัมพวา ขึ้นอยู่กับการสร้างเอกลักษณ์และภาพลักษณ์ของอัมพวาให้มีความโดดเด่นและแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆโดยรอบ ไม่ลอกเลียนรูปแบบการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวทั่วไปที่มักลอกเลียนต่อกันจนทำให้แหล่งท่องเที่ยวเหมือนกันไปหมด ขาดเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่น ซึ่งผลที่สุดย่อมนำไปสู่ความเบื่อหน่ายและเสื่อมความนิยมของนักท่องเที่ยว

เอกลักษณ์และภาพลักษณ์ของอัมพวาคือความเป็นเมืองต้นวงศ์ราชินีกุล ดินแดนแห่งศิลป์ในแหล่งศิลปวัฒนธรรม ดินแดนแห่งแม่น้ำ คู คลอง ชุมชนริมน้ำและวิถีชีวิตริมน้ำ สวนผลไม้ หิ่งห้อย ฯลฯ ซึ่งไม่อาจหาได้พื้นที่อื่น ซึ่งเป็นจุดขายที่สำคัญที่สุด การท่องเที่ยวฐานชุมชนของอัมพวาสามารถช่วย

สร้างภาพลักษณ์ของความสามัคคีและร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชน สินค้าและของที่ระลึกควรเน้นผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นเป็นหลัก ควรสร้างประสบการณ์และความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวด้วยอรรถาธิบายไมตรีของคนในท้องถิ่น ที่สำคัญที่สุด การท่องเที่ยวของอัมพวาต้องสอดคล้องและสนับสนุนการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม มรดกทางธรรมชาติ และการเกษตรกรรมที่มีเอกลักษณ์ของพื้นที่

- วัดวาอาราม
- อุทยาน ร. 2
- ชุมชนริมน้ำ
- ประเพณี
- วิถีชีวิต
- ซี่จักรยานชมวัด ชุมชน และ วิถีชีวิตริมน้ำ

- ดนตรีไทย
- นุ่นกระบอก
- ล่องเรือชมชุมชน
- ศูนย์ท่องเที่ยว
- ศูนย์ภูมิปัญญาท้องถิ่น/พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น
- ตลาดน้ำ
- เทศกาลทางวัฒนธรรม



- Home Stay
- ชมหิ่งห้อย
- ให้อาหารปลา
- ล่องเรือชมธรรมชาติ
- ตกปลา / กุ้ง
- พายเรือเล่น
- ซี่จักรยานชมธรรมชาติ
- ศึกษาระบบนิเวศ/ป่าชายเลน

- เทศกาลผลไม้
- สวนผลไม้
- การเลี้ยงปลาในร่องสวน
- การเลี้ยงปลาในกระชัง
- การทำน้ำตาลมะพร้าว
- การเผาถ่าน
- การจักสาน / หัตถกรรม
- ค่ายเกษตรกรรม
- ซี่จักรยานในสวน

แผนภูมิที่ 5.2 กรอบแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณคลองอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง

5.2.1 แนวทางการปรับปรุงและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวบริเวณคลองอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง

แม้ว่าอัมพวาจะมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ปัจจุบันมีแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนาอยู่เพียงไม่กี่แห่ง แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังขาดการพัฒนาและหลายแห่งอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรม เช่น ชุมชนริมคลองอัมพวา ซึ่งอาคารส่วนใหญ่เป็นอาคารเก่าที่ขาดการบำรุงรักษา ทางเดินเท้าขาดการจัดระเบียบ สภาพแวดล้อมของวัดโดยทั่วไปเสื่อมโทรม ขาดความร่วมมือและภูมิทัศน์ที่สวยงาม จิตรกรรมฝาผนังวัดบางแคใหญ่เริ่มลบเลือน ตลาดน้ำอัมพวาซึ่งเคยเป็นตลาดน้ำที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ ปัจจุบันสูญหายไปเนื่องจากปัญหาน้ำในคลองมีน้อย เครือข่ายคลองถูกทำลายและการพัฒนาระบบถนน ฯลฯ จึงควรมีการปรับปรุงและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้โดยดำเนินการดังนี้

- ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบูรณะปรับปรุงโบราณสถานที่ยังคงเหลืออยู่
- ปรับปรุงสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ของวัดต่างๆให้ร่มรื่นและสวยงาม โดยเน้นการใช้พืชพันธุ์ท้องถิ่น
- ฟื้นฟูปันตลัดน้ำอัมพวา โดยเน้นเอกลักษณ์ของตลัดน้ำที่สอดคล้องกับชุมชนและวิถีชีวิตริมแม่น้ำ สินค้าที่ขายในเรือควรเป็นผลิตภัณฑ์จากสวน งานหัตถกรรมท้องถิ่น อาหารสด อาหารแห้ง อาหารสำเร็จรูป ขนมหวาน กวยเตี๋ยวเรือ ฯลฯ ไม่ควรนำสินค้าที่ปกติขายอยู่บนบกไปขายในเรือ สนับสนุนให้มีร้านค้าริมน้ำสองฝั่งคลอง โดยจัดบรรยากาศให้เป็นแบบดั้งเดิมเพื่อสร้างเอกลักษณ์ของตลัดน้ำและความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ในกรณีที่มีการจัดสร้างประตูน้ำคลองอัมพวา การฟื้นฟูปันตลัดน้ำสามารถทำได้ค่อนข้างง่ายเนื่องจากสามารถเก็บกักน้ำในช่วงเวลาที่ต้องการจัดกิจกรรมตลัดน้ำ โดยเฉพาะในช่วงวันหยุดหรือช่วงเทศกาลต่างๆ การโปรโมทและทำตลาดจึงค่อนข้างง่าย ในกรณีที่ไม่มีการจัดสร้างประตูน้ำ การฟื้นฟูปันตลัดน้ำทำได้ค่อนข้างยากแต่ก็ยังเป็นไปได้ โดยต้องใช้ความอดทน ความพยายามและความร่วมมือร่วมใจของคนในท้องถิ่น ในการจัดกิจกรรมตลัดน้ำจนเกิดการ “ติดตลาด” ที่แท้จริง การจัดกิจกรรมตลัดน้ำจะคล้ายกับตลัดน้ำท่าคา คือจัดเฉพาะในวันที่มีน้ำในคลองมาก ทั้งนี้ จะต้องมีการจัดทำปฏิทินตลัดน้ำในรอบปี เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว โดยอาจจัดสัปดาห์หรือเวลากับตลัดน้ำท่าคาก็ได้
- รณรงค์และสนับสนุนให้เจ้าของอาคารบ้านเรือนริมน้ำปรับปรุงซ่อมแซมอาคารที่เสื่อมโทรมให้กลับสู่สภาพดี และให้มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมสอดคล้องกับเอกลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนปรับปรุงบันไดทำน้ำให้มั่นคงแข็งแรง
- ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำโครงการระยะยาว เพื่อย้ายเสาไฟฟ้า สายไฟฟ้า และสายโทรศัพท์ริมคลองไปอยู่ด้านหลังอาคารริมน้ำ เพื่อสร้างบรรยากาศ

ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสวยงามให้แก่คลองอัมพวา ซึ่งจะส่งผลต่อความประทับใจของนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

- กรณีที่มีการจัดสร้างประตูน้ำคลองอัมพวา ควรจัดให้บริเวณหน้าวัดพระยาญาติและวัดจุฬามณี เป็นอุทยานมัจฉา ซึ่งเป็นเขตอภัยทานและแหล่งเพาะพันธุ์ปลา

5.2.1.1 การจัดตั้งศูนย์บริการการท่องเที่ยว

เพื่อเป็นแหล่งให้ข้อมูลที่ต้องการสมบูรณ์เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ บริเวณคลองอัมพวา และพื้นที่ใกล้เคียง รวมทั้งเป็นศูนย์ประสานงานกับกลุ่มผู้ประกอบการการท่องเที่ยว จึงควรมีการจัดตั้งศูนย์บริการท่องเที่ยวขึ้น บริเวณที่เหมาะสมที่สุดได้แก่เรือนแถวริมน้ำ ในความดูแลของมูลนิธิชัยพัฒนา ซึ่งมีอยู่ประมาณ 10 คูหา เทศบาลตำบลอัมพวาควรประสานงานกับมูลนิธิเพื่อขอใช้พื้นที่ประมาณ 3 คูหา เพื่อจัดทำเป็นศูนย์บริการการท่องเที่ยวอัมพวา และปรับปรุงพื้นที่ว่างด้านหลังเรือนแถวเป็นลานอเนกประสงค์ของชุมชนที่สามารถใช้จอดรถยนต์และรถจักรยานของนักท่องเที่ยวได้

ภายในศูนย์บริการการท่องเที่ยว ควรจัดให้มีแผ่นพับ นามบัตร และเอกสารข้อมูลต่างๆ สำหรับแจกนักท่องเที่ยว มีหนังสือและโปสการ์ดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ของอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง จำหน่าย มีการให้บริการจองห้องพัก เช่าเรือ เช่าจักรยาน มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ติดต่อการแสดงต่างๆ มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งผลิตผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น แหล่งซื้อขายของที่ระลึก แคตตาล็อกสินค้าและของที่ระลึก นอกจากนี้ควรมีบอร์ดนิทรรศการแนะนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน มรดกทางวัฒนธรรม มรดกทางธรรมชาติ วิถีชีวิต และข้อมูลเกี่ยวกับอัมพวาและแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในพื้นที่

5.2.1.2 การจัดตั้งศูนย์ภูมิปัญญาท้องถิ่น/พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

ปัจจุบันภูมิปัญญาท้องถิ่นของอัมพวาเริ่มสูญหาย ขาดการเอาใจใส่และการสืบทอด เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิตในอดีตไม่ได้รับการเก็บรักษา งานศิลปหัตถกรรม สูตรการทำอาหารและขนมหวานต่างๆ ในท้องถิ่นซึ่งมีอยู่มากมายกระจัดกระจายและสูญหาย ไม่ได้รับการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ จึงควรมีการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น และผลิตผลจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของอัมพวา แล้วจัดตั้งเป็นศูนย์ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ เข้าใจ และเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ และสืบทอดภูมิปัญญาดังกล่าวไปยังคนรุ่นต่อไป รวมทั้งรังสรรค์งานใหม่ๆ ขึ้นจากภูมิปัญญาของตนเพื่อเป็นมรดกให้ลูกหลานในอนาคต

ศูนย์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอัมพวาหรือพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นอัมพวา ควรจัดตั้งอยู่ในบริเวณวัดอัมพวันเจติยารามหรือบริเวณโรงเรียนที่อยู่ติดกัน โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของวัดและโรงเรียน และการ

สนับสนุนงบประมาณเบื้องต้นจากเทศบาลตำบลอัมพวา อบต. ไกล่เคียง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับท้องถิ่น ส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ในระยะยาว เมื่อรวบรวมข้อมูลและผลงานต่างๆ มากพอจึงค่อยขยายขยายหาที่จัดสร้างศูนย์หรือพิพิธภัณฑ์ที่ถาวรในบริเวณใกล้เคียง เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอัมพวาต่อไป

5.2.1.3 การจัดตั้งกลุ่มและเครือข่ายผู้ประกอบการ

ปัจจุบันมีกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวในพื้นที่ค่อนข้างน้อย และยังไม่เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย การดำเนินธุรกิจยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในการประกอบธุรกิจ รายได้จากการท่องเที่ยวยังมีอยู่น้อยและกระจายไม่ทั่วถึง การจัดตั้งกลุ่มผู้ประกอบการเพิ่มและเชื่อมโยงกันเข้าเป็นเครือข่าย จะช่วยให้การดำเนินธุรกิจมีความรู้ความเข้าใจและไม่แข่งขันตัดราคากัน สามารถประชาสัมพันธ์และขยายตลาดได้ง่าย บริการต่างๆ ได้มาตรฐาน และสามารถควบคุมผลกระทบทางลบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ กลุ่มต่างๆ ที่อาจตั้งเพิ่มขึ้น ได้แก่

- กลุ่มมัคคุเทศก์ท้องถิ่น
- กลุ่มโฮมสเตย์ใหม่ๆ
- กลุ่มผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก
- กลุ่มให้เช่าพาหนะ ฯลฯ

กลุ่มทั้งหมดนี้ควรเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวของอัมพวา ร่วมกันกำหนดทิศทางการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวฐานชุมชน จัดและเข้าร่วมการฝึกอบรมต่างๆ ที่จำเป็น ร่วมมือกันในการกำหนดมาตรฐานการให้บริการ การควบคุมผลกระทบทางลบของการท่องเที่ยว การจัดการของเสียและขยะ ฯลฯ

5.2.1.4 การจัดโครงการฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว

ปัจจุบันประชาชนในท้องถิ่นที่มีความรู้ความเข้าใจในการประกอบอาชีพ และทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวยังมีอยู่น้อยไม่เพียงพอ บุคลากรที่ทำหน้าที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวยังขาดทักษะในการให้บริการ โดยเฉพาะการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวฐานชุมชนนั้น เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวจึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็น ซึ่งสมควรดำเนินการดังนี้

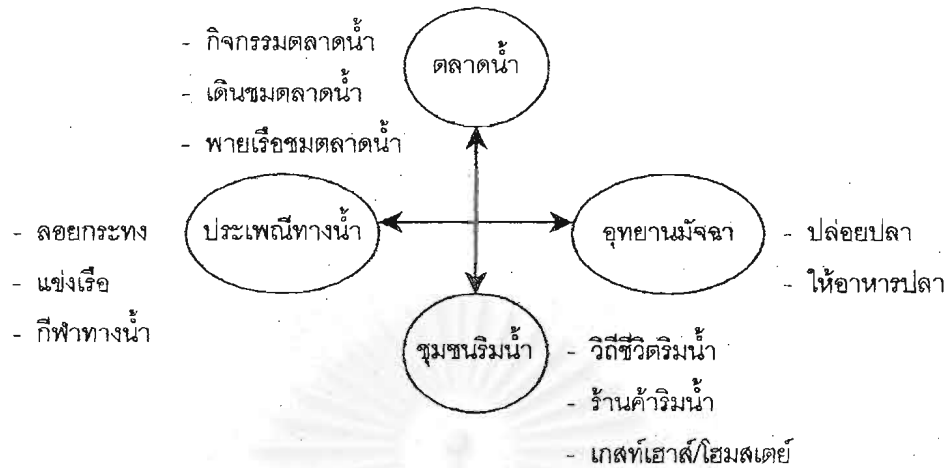
- จัดโครงการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่ม การรวมกลุ่ม สหกรณ์ ฯลฯ
- จัดโครงการฝึกอบรมและแนะนำการทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น การทำโฮมสเตย์ เกสต์เฮาส์ ร้านอาหาร การคมนาคมขนส่ง ฯลฯ

- จัดโครงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและยุวมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ
- จัดโครงการพัฒนาทักษะและฝีมือ ในด้านการใช้ภาษาอังกฤษ และการประดิษฐ์ของใช้รับรอนักท่องเที่ยว และของที่ระลึกรูปแบบใหม่ๆ โดยใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น

5.2.1.5 การอนุรักษ์และฟื้นฟูกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

ปัจจุบันกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นของอัมพวา ยังคงเหลืออยู่มากพอสมควร โดยเฉพาะกิจกรรมเกี่ยวกับดนตรีไทย การชیدنุ่นกระบอก ประเพณีกินเจ ฯลฯ แต่มีกิจกรรมและประเพณีที่สูญหายไปมากเช่นกัน โดยเฉพาะกิจกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับน้ำ เช่น ประเพณีลอยกระทง การใช้เรือพาย การแข่งเรือ ฯลฯ ซึ่งสมควรมีการอนุรักษ์กิจกรรมที่ยังคงเหลืออยู่ให้คงอยู่ต่อไป และรื้อฟื้นกิจกรรมที่สูญหายไปให้กลับคืนมา ทั้งนี้การรื้อฟื้นกิจกรรมทางน้ำจะต้องทำไปพร้อมกับการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา การสร้างประตูน้ำคลองอัมพวาจะมีส่วนสนับสนุนให้สามารถจัดกิจกรรมทางน้ำในช่วงเวลาที่เหมาะสมได้ กรณีไม่มีการสร้างประตูน้ำ ควรจัดทำปฏิทินกิจกรรมต่างๆ ในรอบปีให้เหมาะสมโดยเน้นช่วงเวลาที่มีย่านน้ำในคลองมากพอ ทั้งนี้การอนุรักษ์และฟื้นฟูกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น สมควรดำเนินการดังนี้

- สนับสนุนโรงเรียน วัด และชุมชน ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ทั้งที่มีอยู่เดิมและกิจกรรมใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชน
- จัดทำปฏิทินกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีในรอบปี และประชาสัมพันธ์เผยแพร่แก่นักท่องเที่ยวผ่านสื่อต่างๆ
- จัดทำโครงการสืบสานวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังเยาวชนรุ่นใหม่ให้เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น
- จัดกิจกรรมทางน้ำร่วมกันระหว่างชุมชนและกลุ่มต่างๆ
- รื้อฟื้นกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีที่สูญหายหรือเสื่อมโทรม เช่น วิถีชีวิตริมน้ำ การค้าขายริมน้ำ การใช้เรือพาย การให้บริการเรือพายพานักท่องเที่ยวชมชุมชนริมน้ำและตลาดน้ำ
- สนับสนุนการให้บริการที่พักแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบของโฮมสเตย์หรือเกสต์เฮาส์ ที่รักษาเอกลักษณ์ของชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา เน้นอภัยาศัยไมตรีของคนในท้องถิ่นและการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน



แผนภูมิที่ 5.3 แสดงวิถีชีวิต กิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีทางน้ำที่ควรอนุรักษ์และฟื้นฟู

5.2.1.6 การจัดเส้นทางท่องเที่ยวและระบบสัญญาณ

ปัจจุบันยังไม่มี การจัดเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถสื่อความหมายและสร้างความเข้าใจให้นักท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ทำให้สถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งในชุมชนและบริเวณโดยรอบชุมชนคลองอัมพวาถูกนักท่องเที่ยวละเลย ประสบการณ์การท่องเที่ยวและความประทับใจที่ได้รับจึงไม่เต็มที่ ขณะเดียวกันก็ไม่มี การจัดระเบียบและระบบการสัญจรที่เหมาะสม ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวโดยการเดินเท้าและจักรยาน ขณะเดียวกันการท่องเที่ยวทางน้ำในคลองอัมพวาก็มีอุปสรรคจากระดับน้ำที่ลดลงเกือบแห้งขอดคลองในฤดูแล้ง ทำให้การสัญจรทางเรือมีอุปสรรคและไม่สามารถสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้ เพราะขาดบรรยากาศของชุมชนริมน้ำที่ควรมีน้ำเจิ่งนอง นอกจากนี้การใช้เรือหางยาวในการสัญจรในคลองยังส่งเสียงรบกวนผู้ที่อาศัยอยู่สองฝั่งคลอง และคลื่นจากเรือหางยาวยังทำให้เกิดการกัดเซาะและพังทลายของตลิ่ง การจัดเส้นทางท่องเที่ยวและระบบสัญญาณที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งควรดำเนินการดังนี้

- จัดทำป้ายชี้ทางและสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยวที่เข้าใจง่าย ติดตั้งในตำแหน่งที่เหมาะสม โดยออกแบบให้มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม
- จัดทำโครงข่ายเส้นทางท่องเที่ยวทางบก โดยผสมผสานการท่องเที่ยวแบบเดินเท้าและการใช้จักรยานในบริเวณชุมชนริมน้ำและพื้นที่โดยรอบ เน้นเส้นทางท่องเที่ยวแบบวงบรรจบ (Loop)
- ปรับปรุงและติดตั้งเครื่องหมายจราจรและไฟสัญญาณจราจรในบริเวณจุดตัดถนนและทางข้ามสำคัญในชุมชน
- จัดทำทางจักรยาน (Bike lane) ในบริเวณที่กำหนดให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวโดยจักรยาน

- จัดเตรียมและปรับปรุงพื้นที่จลศรภบริเวณแหล่งท่องเที่ยวหลัก
- จัดทำโครงข่ายเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ โดยผสมผสานการใช้เรือพายกับเรือหางยาวและเรือนำเที่ยวขนาดใหญ่ในบางส่วนของคลองและแม่น้ำแม่กลอง เน้นการใช้เรือพายในคลองอัมพวาช่วงปากคลองถึงวัดพระยาญาติ และต่อเนื่องไปจนถึงวัดจุฬามณีในกรณีที่มีการสร้างประตูน้ำคลองอัมพวา พร้อมทั้งกำหนดจุดแวะตามแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในเส้นทาง
- จัดระบบความปลอดภัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางน้ำ ได้แก่ การตรวจสอบสภาพเรือนำเที่ยว การจัดให้มีเสื้อชูชีพ และอุปกรณ์ช่วยชีวิตให้ได้มาตรฐาน
- ควบคุมและจัดระเบียบการเดินเรือ กรณีที่มีการสร้างประตูน้ำคลองอัมพวา ควรใช้เรือพายเป็นหลักภายในเขตประตูน้ำ บริเวณนอกเขตประตูน้ำจึงใช้เรือหางยาวหรือเรือนำเที่ยวขนาดใหญ่ เพื่อลดปัญหาคollisionและเสียงดังรบกวน กรณีที่ไม่มีการจัดสร้างประตูน้ำ ควรควบคุมความเร็วของเรือในคลองอัมพวาให้เหมาะสมเพื่อลดผลกระทบจากคลื่น และบังคับให้เรือหางยาวทุกลำที่วิ่งในคลองอัมพวาติดตั้งท่อกรองเสียงเพื่อลดเสียงรบกวน
- จัดระเบียบเกี่ยวกับคิวเรือที่ให้บริการนักท่องเที่ยว และกำหนดอัตราค่าบริการให้เหมาะสมและเป็นมาตรฐาน เพื่อป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว
- ปรับปรุงท่าเทียบเรือบริเวณแหล่งท่องเที่ยวหลักให้ปลอดภัยได้มาตรฐาน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

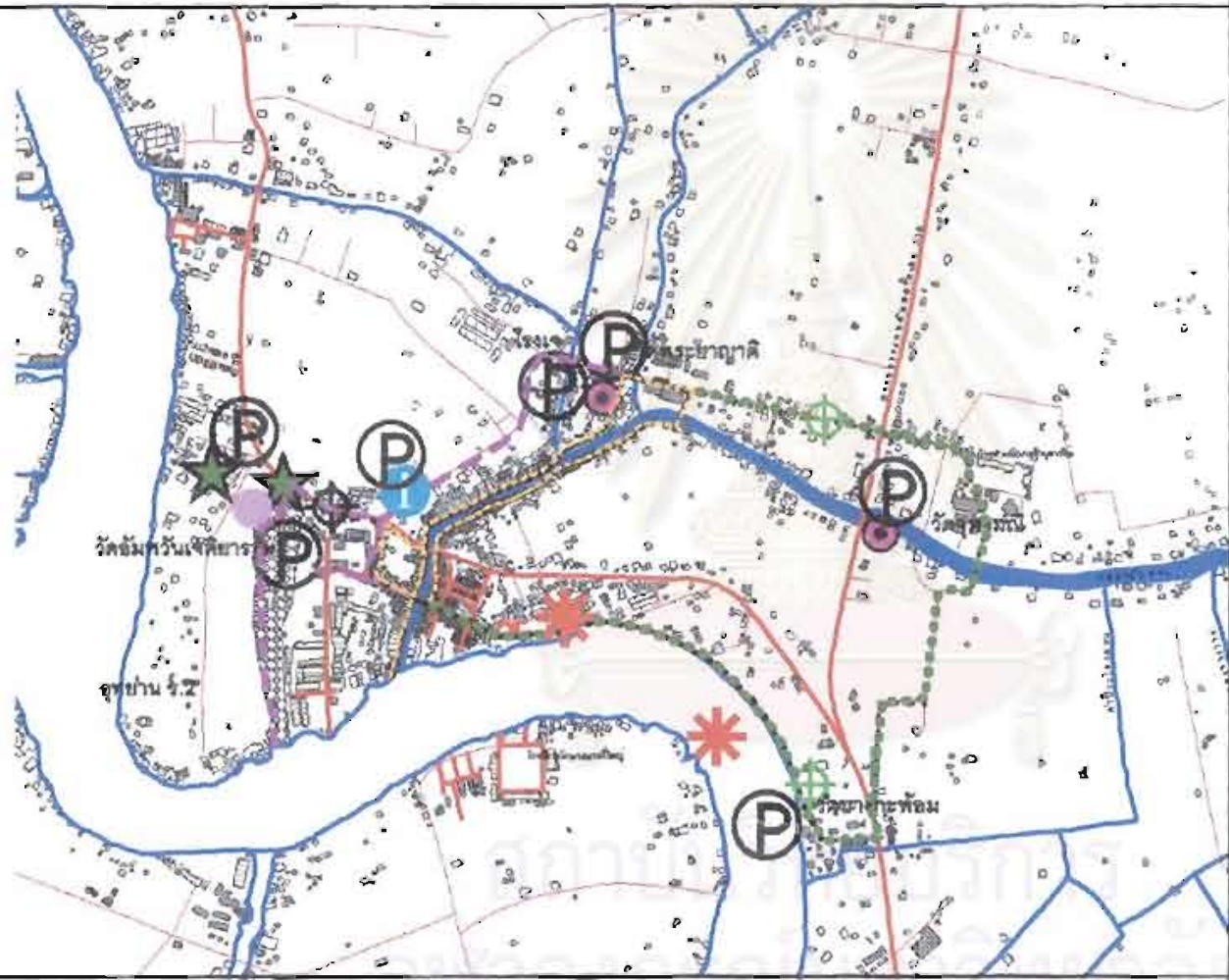
โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์
และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอู่ทอง

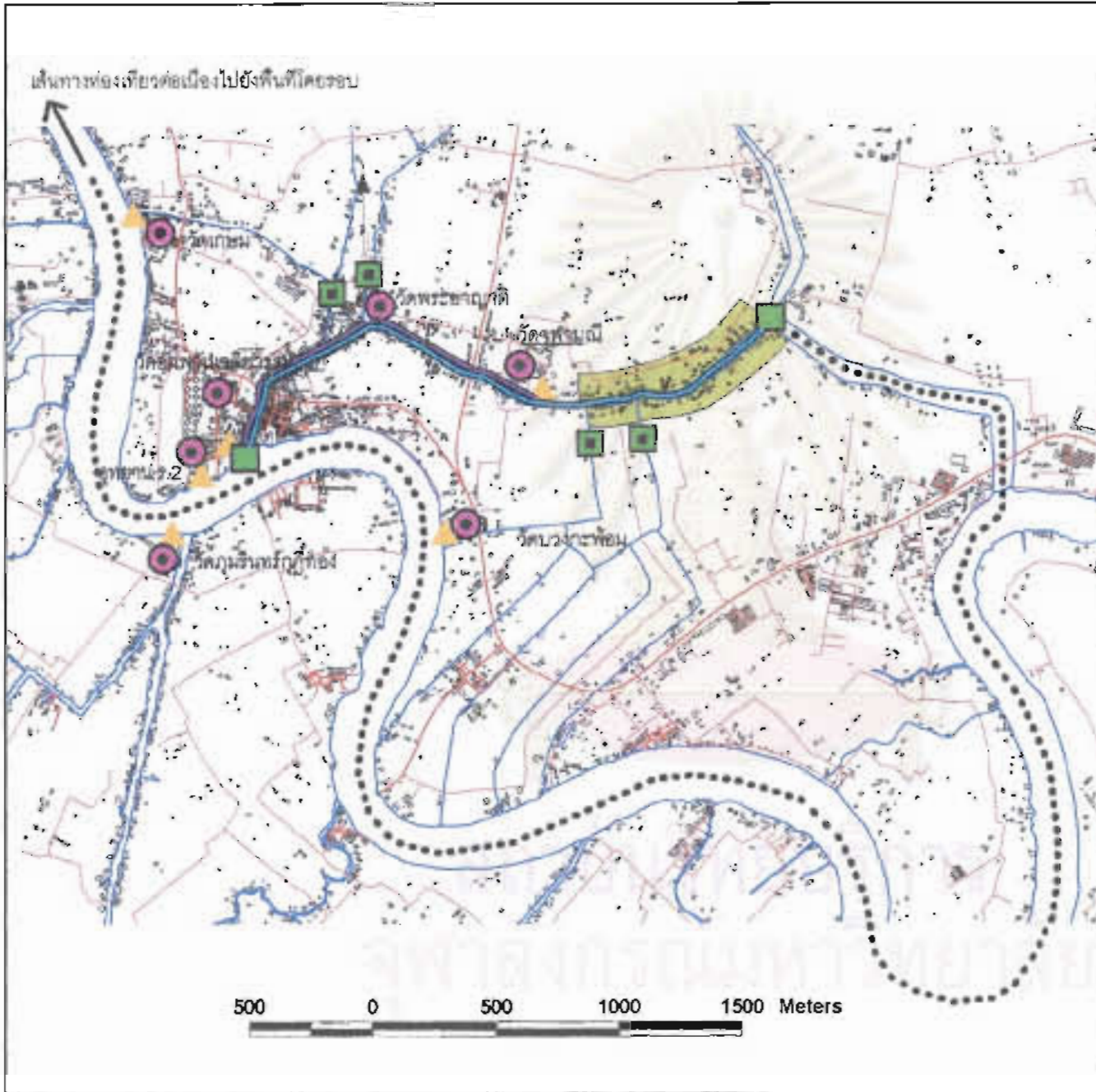
แผนที่ที่ 5.2
เสนอแนะเส้นทางท่องเที่ยวทางบก

สัญลักษณ์



-  เส้นทางเดินเท้า
-  เส้นทางจักรยานระยะแรก
-  เส้นทางจักรยานระยะที่ 2
-  จุดชมวิวพระอาทิตย์ตก
-  ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
-  ที่จอดรถ
-  ทางข้าม / สัญญาณไฟ
-  อุทยานมัจฉา
-  จุดบริการให้เข้าจักรยาน
-  ศูนย์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น





โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์
และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา

แผนที่ที่ 5.3
เสนอแนะเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ

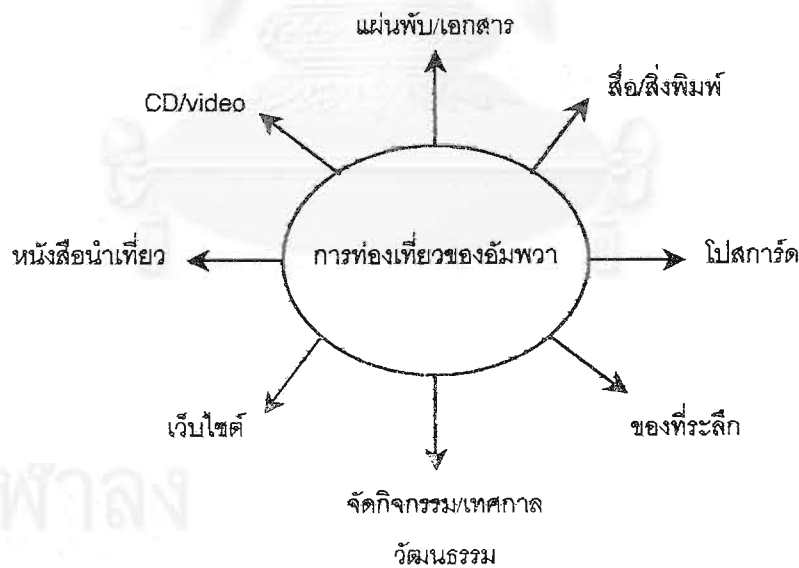
สัญลักษณ์

- เส้นทางท่องเที่ยวโดยเรือหางยาวหรือเรือท่องเที่ยวขนาดใหญ่
- ประตูน้ำหลัก
- ประตูน้ำย่อย
- บริเวณที่ควรควบคุมความถี่และระดับเสียงรบกวนจากเรือหางยาว
- บริเวณที่มีศักยภาพในการทำโฮมสเตย์
- บริเวณที่ควรเน้นการใช้เรือหางยาว
- สถานที่ท่องเที่ยว
- ▲ ท่าเทียบเรือ

5.2.1.8 การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของอัมพวา

ควรดำเนินการประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ และการเกษตรกรรม ที่มีเอกลักษณ์และน่าสนใจของอัมพวาในทุกระดับ โดยร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดสมุทรสงคราม เครือข่ายและกลุ่มต่างๆ ในท้องถิ่น จัดทำแผ่นพับ เอกสารเผยแพร่ ไปรษณีย์ ของที่ระลึกที่มีเอกลักษณ์และลิขสิทธิ์เฉพาะของอัมพวาซึ่งพัฒนาจากผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่แล้ว เช่น หัตถกรรมจากก้านมะพร้าวและกะลามะพร้าว การจักสานต่างๆ การทำเซรามิก ฯลฯ ควรจัดทำเว็บไซต์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แนะนำการท่องเที่ยวของอัมพวา ที่สำคัญที่สุด ควรให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนและกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ และชักชวนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว

ในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยวของอัมพวา ควรเน้นการสร้างภาพลักษณ์ของชุมชนริมน้ำที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว วิถีชีวิตริมน้ำ สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่สมบูรณ์ สวนผลไม้ที่อุดมสมบูรณ์ และประเพณีวัฒนธรรมไทย (ดนตรีไทย หุ่นกระบอก ฯลฯ) รูปแบบการท่องเที่ยวที่มีครบ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ซึ่งสามารถนำมาผสมผสานกันได้อย่างลงตัวตามความต้องการของลูกค้ากลุ่มต่างๆ



แผนภูมิที่ 5.5 แสดงแนวทางการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของอัมพวา



บทที่ 6

ร่างเทศบัญญัติเทศบาลและข้อบังคับตำบล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

ร่างข้อบัญญัติท้องถิ่น

ร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นในที่นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลตำบลอัมพวา อบต.บางช้าง และ อบต.บ้านปรก ใช้เป็นต้นแบบในการจัดทำเทศบัญญัติและข้อบังคับตำบล ว่าด้วยการกำหนดประเภทและอาคารบางชนิดที่จะปลูกสร้างได้ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำ เขตพื้นที่อนุรักษ์ชุมชนชนบทริมน้ำ และเขตพื้นที่อนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลอง ข้อกำหนดต่าง ๆ เป็นข้อกำหนดเบื้องต้นที่จำเป็นต่อการรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนริมคลองอัมพวาในภาพรวม ซึ่งท้องถิ่นสามารถขยายพื้นที่ใช้บังคับ หรือเพิ่มเติมข้อกำหนดได้ตามความจำเป็นและความเหมาะสมในอนาคต

ร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นเหล่านี้ จัดทำขึ้นภายใต้ข้อกำหนดของผังเมืองรวมอัมพวาฉบับปัจจุบัน ในกรณีที่มีการปรับปรุงผังเมืองรวมอัมพวา และมีการออกข้อกำหนดการใช้ที่ดินในเขตอนุรักษ์เพิ่มเติม หรือกรณีที่มีการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะอัมพวา และมีการออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการควบคุมประเภทและรูปแบบอาคาร ก็ควรปรับเปลี่ยนข้อกำหนดของข้อบัญญัติท้องถิ่นให้สอดคล้องและไม่ซ้ำซ้อนกับข้อกำหนดการใช้ที่ดินดังกล่าว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.1 ร่างเทศบัญญัติเทศบาลตำบลอัมพวา

(ร่าง)

เทศบัญญัติเทศบาลตำบลอัมพวา

เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง หรือตัดแปลงอาคารบางชนิดหรือบางประเภท

ในท้องที่เทศบาลตำบลอัมพวา พ.ศ.2546

โดยที่เป็นการสมควรตราเทศบัญญัติเทศบาลตำบลอัมพวา ว่าด้วยกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง หรือตัดแปลงอาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในท้องที่เทศบาลตำบลอัมพวา

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2543 และมาตรา 60 แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2543 เทศบาลตำบลอัมพวาโดยความเห็นชอบของสภาเทศบาลตำบลอัมพวา จึงตราเทศบัญญัติขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 เทศบัญญัตินี้เรียกว่า “เทศบัญญัติตำบลอัมพวา เรื่องกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง หรือตัดแปลงอาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในท้องที่เทศบาลตำบลอัมพวา พ.ศ.2546”

ข้อ 2 เทศบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับนับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในเทศบัญญัตินี้

(ก) “บริเวณที่ 1” หมายความว่า บริเวณที่อยู่ภายในระยะ 18 เมตร จากริมฝั่งคลองอัมพวา ยกเว้นพื้นที่ฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ของคลองระหว่างท่าเทียบเรือกับสะพานเดชาติศร และพื้นที่ฝั่งใต้ของคลองระหว่างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 325 กับคลองจางวาง

(ข) “บริเวณที่ 2” หมายความว่า บริเวณที่อยู่ภายในระยะ 18 เมตรจากริมฝั่งคลองบางจาก ระหว่างบริเวณที่ 1 กับถนนประชาอุทิศ

(ค) “บริเวณที่ 3” หมายความว่า บริเวณที่อยู่ภายในระยะ 18 เมตรจากริมฝั่งคลองอัมพวา ด้านใต้ระหว่างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 325 กับคลองจางวาง

ทั้งนี้ตามแผนที่ท้ายเทศบัญญัตินี้

ข้อ 4 ห้ามมิให้บุคคลใดก่อสร้างหรือตัดแปลงอาคารอื่นใดในบริเวณที่ 1 บริเวณที่ 2 และบริเวณที่ 3 เว้นแต่

(ก) บริเวณที่ 1 และบริเวณที่ 2 : อาคารที่มีความสูงไม่เกิน 4.5 เมตร ซึ่งมีหลังคาทรงจั่ว หรือทรงปั้นหยา หรือทรงสถาปัตยกรรมไทย และใช้วัสดุผนังหลังคาสีขาว หรือสีขาว-เทา หรือสีเทา หรือสีน้ำตาล หรือสีน้ำตาลแดง หรือสีอิฐ

(ข) บริเวณที่ 3 : อาคารที่มีความสูงไม่เกิน 7.5 เมตร ซึ่งมีหลังคาทรงจั่ว หรือทรงปั้นหย่า หรือทรงสถาปัตยกรรมไทย และให้อาคารมีระยะห่างจากเขตที่ดินด้านข้างไม่น้อยกว่า 2 เมตร หรือมีระยะระหว่างอาคารห่างกันไม่น้อยกว่า 4 เมตร

ทั้งนี้การวัดความสูงอาคารให้วัดจากระดับถนนหรือทางเท้าใกล้ที่สุดถึงส่วนที่สูงที่สุดของอาคาร อาคารที่มีหลังคาทรงจั่วหรือทรงสถาปัตยกรรมไทยให้วัดความสูงจากระดับถนนหรือทางเท้า ใกล้ที่สุดถึงยอดผนังหรือยอดฝ้าด้านที่สูงที่สุดของชั้นที่สูงที่สุด

ป้ายที่เป็นอาคารให้วัดความสูงจากระดับถนนหรือทางเท้าใกล้ที่สุดถึงส่วนที่สูงที่สุดของป้าย
ข้อ 5 เทศบัญญัตินี้มีให้ใช้บังคับแก่การก่อสร้างเขื่อน สะพาน บันไดทำน้ำ ทางหรือท่อระบายน้ำ รั้วหรือกำแพง

ข้อ 6 อาคารที่ก่อสร้างมาก่อนหรือหลังวันที่เทศบัญญัตินี้ใช้บังคับห้ามมิให้ดัดแปลงอาคาร เว้นแต่การดัดแปลงอาคารนั้นไม่ขัดกับ ข้อ 4 หรือเป็นการซ่อมแซมอาคารเพื่อให้องค์สภาพเดิม หรือเป็นการดัดแปลงอาคาร เพื่อให้สอดคล้องกับเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่นตามแนวทางหรือคู่มือที่เทศบาลตำบลอัมพวากำหนด หรือเป็นการดัดแปลงภายในตัวอาคารโดยไม่เปลี่ยนแปลงสภาพภายนอกอาคาร

ข้อ 7 อาคารที่ได้รับอนุญาตให้ก่อสร้างหรือดัดแปลงก่อนวันที่เทศบัญญัตินี้ใช้บังคับ และยังก่อสร้างหรือดัดแปลงไม่แล้วเสร็จ ให้ดำเนินการตามที่ได้รับอนุญาตต่อไปได้

ข้อ 8 ให้นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลอัมพวารักษาการตามเทศบัญญัตินี้

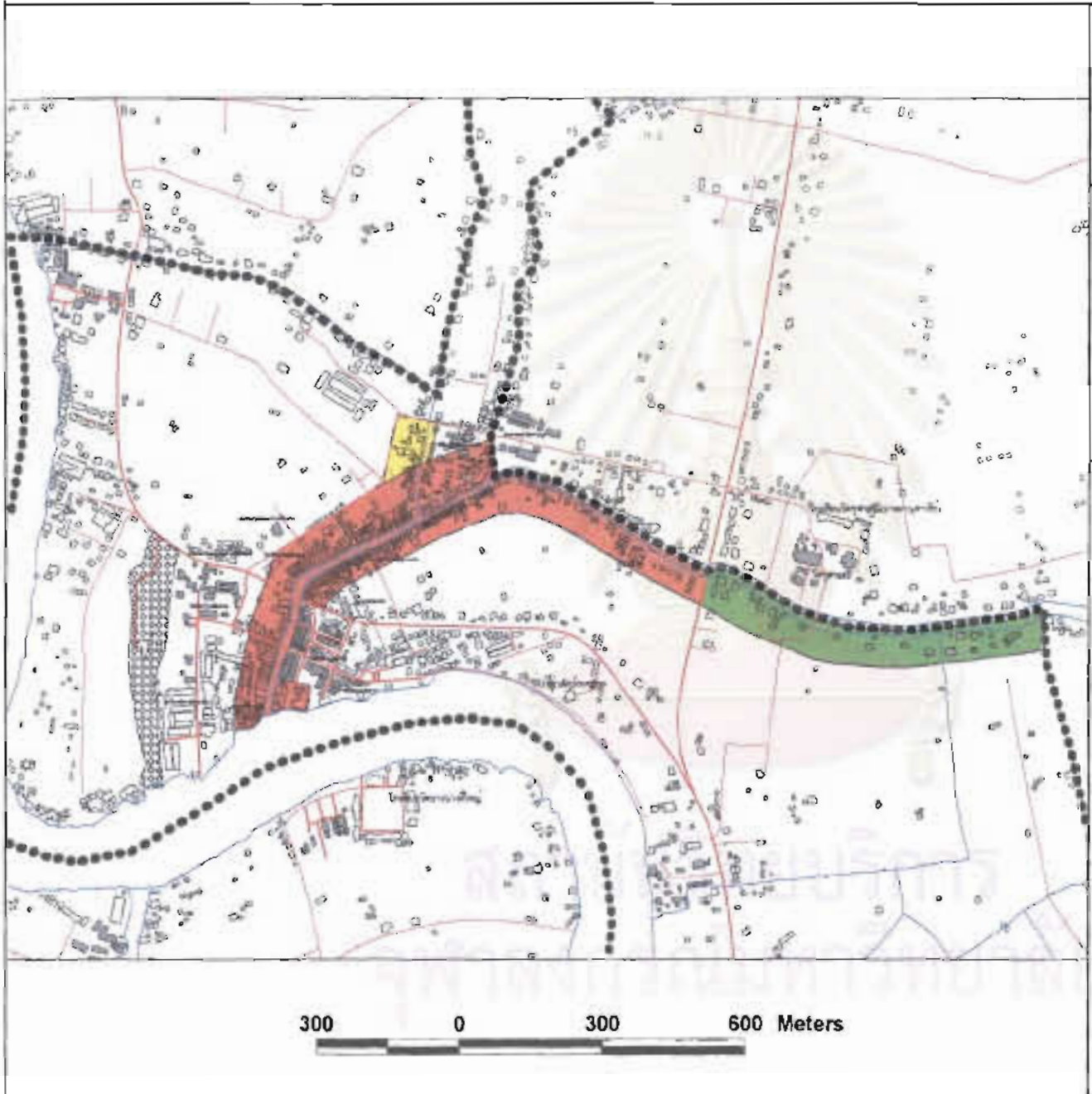
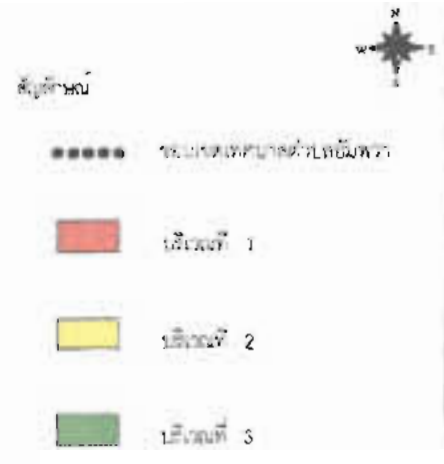
ประกาศ ณ วันที่..... พ.ศ. 2546

นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลอัมพวา

หมายเหตุ : เหตุผลในการประกาศใช้เทศบัญญัติฉบับนี้ เนื่องจากปัจจุบันบริเวณริมฝั่งคลองอัมพวาและคลองบางจากเริ่มมีการก่อสร้างอาคารและตึกแถวสมัยใหม่ ซึ่งมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมไม่สอดคล้องกับสถาปัตยกรรมดั้งเดิมริมน้ำที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าของท้องถิ่น ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ของคลอง เพื่อประโยชน์แห่งการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง สถาปัตยกรรม และความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม สมควรกำหนดมาตรการควบคุมการก่อสร้างริมคลองอัมพวา จึงจำเป็นต้องตราเทศบัญญัตินี้

โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์
และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา

แผนที่ที่ 6.1
แผนที่แนบท้ายเทศบัญญัติเทศบาล
ตำบลอัมพวา เรื่องกำหนดบริเวณ
ห้ามก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารบางชนิด
หรือบางประเภท ในท้องที่เทศบาลตำบล
อัมพวา พ.ศ.2546



6.2 ร่างข้อบังคับตำบลบางช้าง

(ร่าง)

ข้อบังคับตำบลบางช้าง

เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง หรือดัดแปลงอาคารบางชนิดหรือบางประเภท

ในท้องที่ตำบลบางช้าง พ.ศ. 2546

โดยที่เป็นการสมควรตราข้อบังคับตำบลบางช้างว่าด้วยกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง หรือดัดแปลงอาคารบางชนิดหรือบางประเภทในท้องที่ตำบลบางช้าง

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2543 และมาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 องค์การบริหารส่วนตำบลบางช้าง โดยความเห็นชอบของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางช้าง จึงตราข้อบังคับตำบลขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ข้อบังคับตำบลนี้เรียกว่า "ข้อบังคับตำบลบางช้างเรื่องกำหนดกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารบางชนิดหรือบางประเภทในท้องที่ตำบลบางช้าง พ.ศ.2546"

ข้อ 2 ข้อบังคับตำบลนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้กำหนดบริเวณที่อยู่ภายในระยะ 18 เมตร จากริมฝั่งคลองอัมพวาระหว่างคลองดาวดึงษ์กับแนวจุดบรรจบกับคลองผีหลอก ตามแผนที่ท้ายข้อบังคับตำบลนี้ เป็นบริเวณห้ามมิให้บุคคลใดก่อสร้าง หรือดัดแปลงอาคารอื่นใดเว้นแต่อาคารที่มีความสูงไม่เกิน 7.5 เมตร ซึ่งมีหลังคาทรงจั่ว หรือทรงปั้นหยา หรือทรงสถาปัตยกรรมไทย และให้อาคารมีระยะห่างจากเขตที่ดินด้านข้างไม่น้อยกว่า 2 เมตร หรือมีระยะระหว่างอาคารห่างกันไม่น้อยกว่า 4 เมตร

ทั้งนี้การวัดความสูงให้วัดจากระดับถนนหรือทางเท้าใกล้ที่สุดถึงส่วนที่สูงที่สุดของอาคาร

อาคารที่มีหลังคาทรงจั่ว หรือทรงสถาปัตยกรรมไทย ให้วัดความสูงจากระดับถนนหรือทางเท้าใกล้ที่สุดถึงยอดผนังหรือยอดฝาด้านที่สูงที่สุดของชั้นที่สูงที่สุด

ป้ายที่เป็นอาคารให้วัดความสูงจากระดับถนนหรือทางเท้าใกล้ที่สุดถึงส่วนที่สูงที่สุดของป้าย

ข้อ 4 ข้อบังคับตำบลนี้มีให้ใช้บังคับแก่การก่อสร้างเขื่อน สะพาน บันไดทำน้ำ ทางหรือท่อระบายน้ำ รั้วหรือกำแพง

ข้อ 5 อาคารที่ก่อสร้างมาก่อนหรือหลังวันที่ข้อบังคับตำบลนี้ใช้บังคับ ห้ามมิให้ดัดแปลงอาคารเว้นแต่การดัดแปลงอาคารนั้นไม่ขัดกับข้อ 3 หรือเป็นการซ่อมแซมอาคารเพื่อให้คงสภาพเดิม หรือเป็นการดัดแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น ตามแนวทางหรือคู่มือท้องถิ่น

การบริหารส่วนตำบลบางช้างกำหนด หรือเป็นการตัดแปลงภายในตัวอาคารโดยไม่เปลี่ยนแปลงสภาพภายนอกตัวอาคาร

ข้อ 6 อาคารที่ได้รับอนุญาตให้ก่อสร้างหรือตัดแปลงก่อนวันที่ข้อบังคับตำบลนี้ใช้บังคับและยังก่อสร้างหรือตัดแปลงไม่แล้วเสร็จ ให้ดำเนินการตามที่ได้รับอนุญาตต่อไปได้

ข้อ 7 ให้ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางช้างรักษาการตามข้อบังคับตำบลนี้

ประกาศ ณ วันที่พ.ศ. 2546

ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางช้าง



หมายเหตุ : เหตุผลในการประกาศใช้บังคับตำบลฉบับนี้ เนื่องจากปัจจุบันบริเวณริมฝั่งคลองอัมพวา เริ่มมีการก่อสร้างอาคารสมัยใหม่ ซึ่งมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมไม่สอดคล้องกับสถาปัตยกรรมดั้งเดิมริมฝั่งน้ำที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าของท้องถิ่น ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ของคลอง เพื่อประโยชน์แห่งการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง สถาปัตยกรรม และความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม สมควรกำหนดมาตรการควบคุมการก่อสร้างริมคลองอัมพวา จึงจำเป็นต้องตราข้อบังคับตำบลนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์
และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา

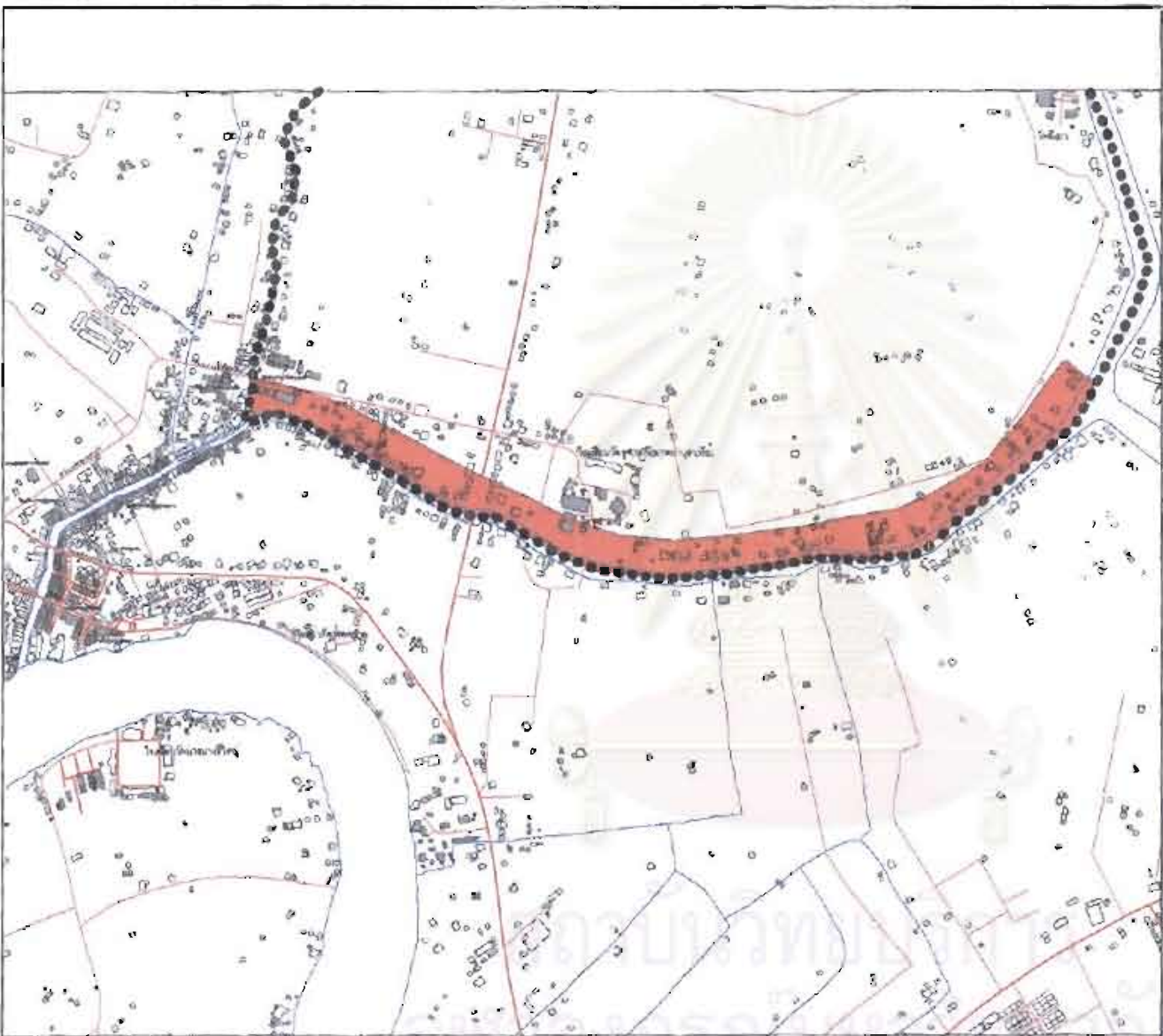
แผนที่ที่ 6.2
แผนที่แนวทำขอมังคัมค้ำบางช้าง
เจืองกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างหรือ
ตัดแปลงอาคารบางชนิดหรือบางประเภท
ในท้องที่ตำบลบางช้าง พ.ศ.2546

สัญลักษณ์

-  ขอบเขตตำบลบางช้าง
-  บริเวณที่กำหนดให้ระงับการตัดแปลง



300 0 300 600 Meters



6.3 ร่างข้อบังคับตำบลบ้านปรก

(ร่าง)

ข้อบังคับตำบลบ้านปรก

เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง หรือดัดแปลงอาคารบางชนิดหรือบางประเภท
ในท้องที่ตำบลบ้านปรก พ.ศ. 2546

โดยที่เป็นการสมควรตราข้อบังคับตำบลบ้านปรก ว่าด้วยกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารบางชนิดหรือบางประเภทในท้องที่ตำบลบ้านปรก

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2543 และมาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านปรก โดยความเห็นชอบของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านปรก จึงตราข้อบังคับตำบลขึ้นไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ข้อบังคับตำบลนี้เรียกว่า “ข้อบังคับตำบลบ้านปรก เรื่องกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง หรือดัดแปลงอาคารบางชนิดหรือบางประเภทในท้องที่ตำบลบ้านปรก พ.ศ.2546”

ข้อ 2 ข้อบังคับตำบลนี้ให้ใช้บังคับนับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในข้อบังคับตำบลนี้

(ก) “บริเวณที่ 1” หมายความว่าบริเวณที่อยู่ภายในระยะ 18 เมตร จากริมฝั่งคลองอัมพวา

(ข) “บริเวณที่ 2” หมายความว่าบริเวณที่อยู่ภายในระยะ 18 เมตร จากริมฝั่งคลองฝึลออกและอยู่นอกบริเวณที่ 1

ทั้งนี้ตามแผนที่ท้ายข้อบังคับตำบลนี้

ข้อ 4 ห้ามมิให้บุคคลใด ก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารอื่นใดในบริเวณที่ 1 และบริเวณที่ 2 เว้นแต่

(ก) บริเวณที่ 1 : อาคารที่มีความสูงไม่เกิน 7.5 เมตร ซึ่งมีหลังคาทรงจั่ว หรือทรงปั้นหย่า หรือทรงสถาปัตยกรรมไทย และให้อาคารมีระยะห่างจากเขตที่ดินด้านข้างไม่น้อยกว่า 2 เมตร หรือมีระยะระหว่างอาคารห่างกันไม่น้อยกว่า 4 เมตร

(ข) บริเวณที่ 2 : อาคารที่มีความสูงไม่เกิน 7.5 เมตร ซึ่งมีหลังคาทรงจั่ว หรือทรงปั้นหย่า หรือทรงสถาปัตยกรรมไทย และให้อาคารมีระยะห่างจากแนวตลิ่งไม่น้อยกว่า 6 เมตร และห่างจากเขตที่ดินด้านข้างไม่น้อยกว่า 2.5 เมตร หรือมีระยะระหว่างอาคารห่างกันไม่น้อยกว่า 5 เมตร

ทั้งนี้การวัดความสูงให้วัดจากระดับถนนหรือทางเท้าที่ใกล้ที่สุดถึงส่วนที่สูงที่สุดของอาคาร อาคารที่มีหลังคาทรงจั่ว หรือทรงสถาปัตยกรรมไทยให้วัดความสูงจากระดับถนนหรือทางเท้าที่ใกล้ที่สุดถึงยอดผนังหรือยอดฝาด้านที่สูงที่สุดของชั้นที่สูงที่สุด

ป้ายที่เป็นอาคารให้วัดความสูงจากระดับถนนหรือทางเท้าใกล้ที่สุดถึงส่วนที่สูงที่สุดของป้าย

ข้อ 5 ข้อบังคับตำบลนี้มีให้ใช้บังคับแก่การก่อสร้างเขื่อน สะพาน บันไดทำน้ำ ทางหรือท่อระบายน้ำ รั้วหรือกำแพง

ข้อ 6 อาคารที่ก่อสร้างมาก่อนหรือหลังวันที่ข้อบังคับตำบลนี้ใช้บังคับ ห้ามมิให้ดัดแปลงอาคาร เว้นแต่การดัดแปลงอาคารนั้นไม่ขัดกับข้อ 4 หรือเป็นการซ่อมแซมเพื่อให้คงสภาพเดิม หรือเป็นการดัดแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น ตามแนวทางหรือคู่มือที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านปรกกำหนด หรือเป็นการดัดแปลงภายในตัวอาคารโดยไม่เปลี่ยนแปลงสภาพด้านนอกอาคาร

ข้อ 7 อาคารที่ได้รับอนุญาตให้ก่อสร้างหรือดัดแปลงก่อนวันที่ข้อบังคับตำบลนี้ใช้บังคับและยังก่อสร้างหรือดัดแปลงไม่แล้วเสร็จ ให้ดำเนินการตามที่ได้รับอนุญาตต่อไปได้

ข้อ 8 ให้ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านปรกรักษาการตามข้อบังคับตำบลนี้

ประกาศ ณ วันที่พ.ศ. 2546

ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านปรก

หมายเหตุ : เหตุผลในการประกาศใช้บังคับตำบลฉบับนี้ เนื่องจากปัจจุบันบริเวณริมฝั่งคลองอัมพวาและคลองผีหลอก เริ่มมีการก่อสร้างอาคารสมัยใหม่ ซึ่งมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมไม่สอดคล้องกับสถาปัตยกรรมดั้งเดิมริมน้ำที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าของท้องถิ่น และระบบนิเวศของคลอง เพื่อประโยชน์แห่งการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง สถาปัตยกรรม และความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม สมควรกำหนดมาตรการควบคุมการก่อสร้างริมคลองอัมพวาและคลองผีหลอก จึงจำเป็นต้องตราข้อบังคับตำบลนี้



โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์
และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองจันทรา

แผนที่ที่ 6.3
แผนที่แนะนำสายซั้งค้ำยันต้ำบ้านปรก
เพื่อกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างตึก
ผลิตปล่อยอาคารพาณิชย์หรือบางประเภท
ในท้องที่ตำบลบ้านปรก พ.ศ.2546





รายการอ้างอิง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. เอกสารเผยแพร่. พาเที่ยวเมืองแม่กลอง สมุทรสงคราม. (ม.ป.ป.)
คองกรีซ พงษ์พันธ์. รวมแหล่งท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติ. สำนักงานวนสาร
คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระ
เกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และ
ภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรสงคราม. กรุงเทพฯ : (ม.ป.ท.), 2542.
- คณะกรรมการประชาสัมพันธ์การจัดงานพระบรมราชานุสรณ์ฯปี 2521. เฉลิมพระเกียรติพระบาท
สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในศุภวาระครบ 210 ปี วันพระบรมราชสมภพ 24 กุมภาพันธ์
2521. กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์ยี่จ๋ากัด, 2521.
- จันทน์ เลิศจินดาทรัพย์. การศึกษารูปแบบชุมชนและการใช้ที่ดินบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอน
ล่าง : กรณีศึกษา อ.เมือง สมุทรสงคราม อัมพวา บางคนที่ และดำเนินสะดวก. วท.ม. ปริญญา
วางแผนภาคและผังเมืองมหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและผังเมือง, 2535.
- จินตนา กระบวนแสง. เรื่องวิถีชีวิตริมน้ำภาคกลาง. พิมพ์ครั้งที่ 1. กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์
กรมศิลปากร, 2540.
- บุญชน บุคตาหวัง. สมุทรสงคราม. บริษัท สำนักพิมพ์ พี เอส พี จำกัด, 2543.
- พระครูโสภณคุณาภรณ์. ประวัติวัดอัมพวันเจติยาราม. ราชบุรี : ธรรมรักษการพิมพ์, 2543.
- พลาดิศัย สิริธัญญกิจ. อ่างทอง อุ้วำอู่น้ำแห่งที่ราบภาคกลาง .
- มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง. กรุงเทพฯ :
(ม.ป.ท.), 2542.
- เมธาพันธ์ ชาลีกุล. แนวทางการจัดการน้ำสำหรับการวางแผนพัฒนาลุ่มน้ำแม่กลอง. (ม.ป.ป.)
- ศรีศักร วัลลิโภดม. คันทาอดีตของเมืองโบราณ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์,
2538.
- _____ ลุ่มน้ำแม่กลอง พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2536.
- ศิลปากร, กรม. กองโบราณคดี. ทะเบียนโบราณสถานในเขตหน่วยศิลปากรที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 1.
กรุงเทพมหานคร : (ม.ป.ท.), 2536.
- _____ ทะเบียนโบราณสถานในเขตหน่วยศิลปากรที่ 2. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์สมาพันธ์, 2536.
- _____ โบราณสถานที่ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียน เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : (ม.ป.ท.),
2533.

รายการอ้างอิง (ต่อ)

- ศิลปากร, กรม. โบราณสถานที่ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียน เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2533.
- _____ ทะเบียนโบราณสถานในเขตหน่วยเล่ม 3. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : (ม.ป.ท.), 2540.
- ศิลปากร, มหาวิทยาลัย. ลุ่มน้ำแม่กลอง : พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ .
- สกฤณี ญัฐพูลวัฒน์. ตลาดน้ำวิถีชีวิต พ่อค้า – แม่ขายไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: บริษัทฐานการพิมพ์จำกัด, 2541.
- ส่งเสริมการเกษตร,กรม. แผนการใช้ที่ดินลุ่มน้ำสาขาที่ราบแม่น้ำแม่กลอง. กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์การเกษตร, กรุงเทพฯ: 2542.
- ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม,กรม. โครงสร้างฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อม. กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, 2538.
- _____ รายงานการตรวจสอบคุณภาพน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา (ตอนล่างกลาง) ท่าจีน บางประกอง ป่าสัก แม่กลอง ลำตะคอง. กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, 2543.
- สภาวัฒนธรรมอำเภอเมืองสมุทรสงคราม. ใต้ฟ้าเมืองแม่กลองสมุทรสงคราม.
- สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2542. กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, 2543.
- สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม. สถานการณ์คุณภาพแหล่งน้ำในประเทศไทย ปี 2541. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2542.
- หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น โรงเรียนถาวรานุกุล จังหวัดสมุทรสงคราม. สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม วัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสงคราม.
- เอกสารเผยแพร่. มติคณะรัฐมนตรี ทะเบียนรายนามพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ และระดับชาติของประเทศไทย และมาตรการ การอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ. (ม.ป.ท.), 2543.

การออกแบบอาคารและสิ่งปลูกสร้าง ในเขตอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อม คลองอัมพวา (ข้อตกลงร่วมของชุมชน)



เสนอ

เทศบาลตำบลอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

โดย

ศูนย์บริการวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คู่มือการออกแบบอาคารและสิ่งปลูกสร้าง ในเขตอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา (ข้อตกลงร่วมของชุมชน)

๑

ความเป็นมา

คู่มือการออกแบบอาคาร และสิ่งปลูกสร้างในเขตอนุรักษ์คลองอัมพวาฉบับนี้ เป็นข้อตกลงร่วมของชุมชนคลองอัมพวา ซึ่งผ่านความเห็นชอบจากตัวแทนชุมชน และผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบอาคารและสิ่งปลูกสร้างในเขตอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ บริเวณ ดังนี้

๑. เขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำ

ได้แก่ พื้นที่คลองอัมพวาและชุมชนริมน้ำ ซึ่งอยู่ภายในระยะ ๑๘ เมตรจากแนวทางเดินเท้าเลียบริมคลองอัมพวา หรือแนวตลิ่งคลองอัมพวาและคลองบางจาก โดยพื้นที่ฝั่งเหนือเริ่มจากปากคลองอัมพวาจนถึงสิ้นสุดเขตเทศบาลตำบลอัมพวา รวมถึงบริเวณสองฝั่งคลองบางจาก ตั้งแต่ปากคลองไปจุดถนนประชาอุทิศ ส่วนพื้นที่ฝั่งใต้เริ่มจากปากคลองอัมพวาไปจุดท่าเทียบเรือเทศบาล และจากสะพานเดชาติศรจนถึงจุดทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๒๕

เขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำ เป็นพื้นที่ที่มีคุณค่า และเอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรม และการตั้งถิ่นฐานที่สำคัญที่สุดของคลองอัมพวา

อาคารส่วนใหญ่เป็นเรือนแถวเก่าที่มีวิวัฒนาการต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีต ซึ่งอัมพวาเคยเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางน้ำและย่านพาณิชย์กรรมที่สำคัญของจังหวัดสมุทรสงคราม มีตลาดน้ำขนาดใหญ่ที่มีเรือแพมาค้าขายจำนวนมาก จึงยังคงเหลือร่องรอยความเจริญรุ่งเรืองแต่ครั้งอดีต และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งของอัมพวา อาคารส่วนใหญ่ในบริเวณนี้เป็นเรือนแถวริมน้ำสร้างด้วยไม้ หลังคาทรงปั้นหยา ทรงจั่ว หรือหลังคาทรงไทย ซึ่งมีเอกลักษณ์และคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรม สมควรได้รับการอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป อาคารและสิ่งก่อสร้างที่จะสร้างขึ้นใหม่ในบริเวณนี้ ควรมีรูปแบบอาคาร และองค์ประกอบหลักทางสถาปัตยกรรม ตลอดจนความสูงของอาคาร ที่กลมกลืนสอดคล้องกับอาคารเดิมที่มีอยู่ในพื้นที่

๒. เขตอนุรักษ์ชุมชนชนบทริมน้ำ

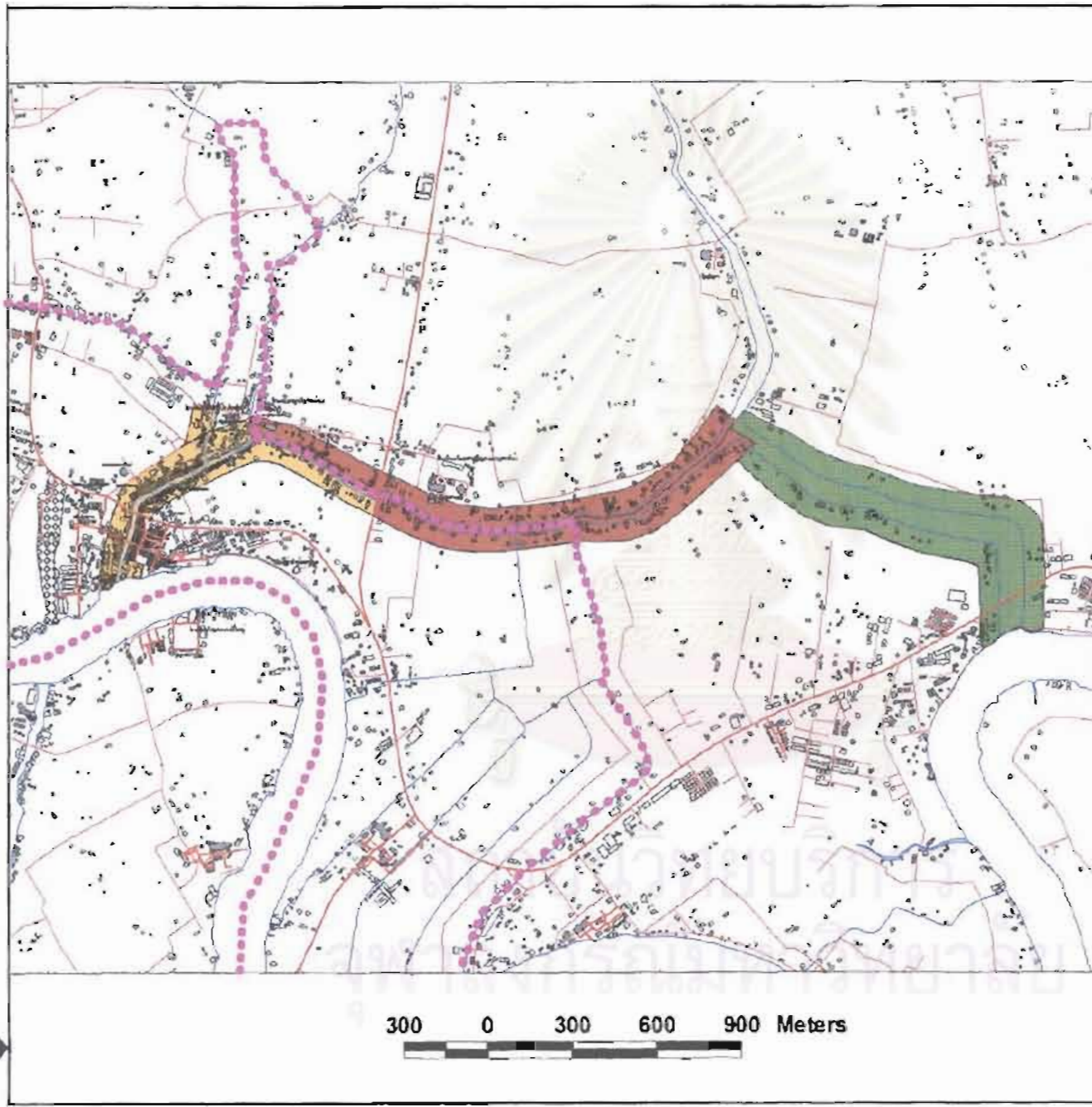
ได้แก่ พื้นที่คลองอัมพวาและชุมชนริมน้ำ ซึ่งอยู่ภายในระยะ ๑๘ เมตร จากแนวตลิ่งของคลองอัมพวาทั้งสองฝั่ง ต่อเนื่องจากแนวเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำไปจนถึงจุดบรรจบกับคลองผีหลอก

เขตอนุรักษ์ชุมชนชนบทริมน้ำ เป็นพื้นที่ที่มีคุณค่า และเอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรมและการตั้งถิ่นฐานแบบชนบทที่สำคัญของคลองอัมพวา อาคารส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยวสร้างด้วยไม้ รูปแบบสถาปัตยกรรมเป็นเรือนทรงไทย หรือเรือนทรงไทยประยุกต์ก่ได้ดูสูง มีสถาปัตยกรรมร่วมสมัยแทรกตัวอยู่ประปราย มีสัดส่วนของที่โล่งและพื้นที่เกษตรกรรมค่อนข้างมาก โดยเฉพาะพื้นที่เกษตรกรรมที่อยู่ติดบ้านริมน้ำเข้าไปเป็นส่วนมะพร้าวและสวนผลไม้ ซึ่งเป็นฉากหลัง (Background) ของภูมิทัศน์คลองอัมพวา มีบรรยากาศที่ร่มรื่นเหมาะสำหรับการอยู่อาศัย และมีศักยภาพสูงในการจัดทำที่พักแรมท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ (Homestay) อาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่นในเขตอนุรักษ์ชุมชนชนบทริมน้ำเหล่านี้ สมควรได้รับการอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป อาคารและสิ่งก่อสร้างใหม่ที่จะสร้างขึ้นใหม่ควรมีรูปแบบของอาคาร ความสูง และสัดส่วนที่โล่งที่กลมกลืนสอดคล้องกับอาคารเดิมที่มีคุณค่าในพื้นที่

๓. เขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลอง

ได้แก่ พื้นที่คลองผีหลอกและพื้นที่สองฝั่งคลองที่อยู่ภายในระยะ ๑๘ เมตรจากแนวตลิ่ง เริ่มจากจุดบรรจบกับแนวเขตอนุรักษ์ชุมชนชนบทริมน้ำคลองอัมพวาไปจนถึงปากคลอง ที่บรรจบกับแม่น้ำแม่กลอง

เขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลอง เป็นพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีการปลูกสร้างอาคารน้อยมาก บริเวณสองฝั่งคลอง ส่วนใหญ่ยังเป็นพืชพันธุ์ไม้ตามธรรมชาติ เช่น จาก โกงกาง โพธิ์น้ำ ฯลฯ ซึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำที่สำคัญ ยกเว้นบริเวณปากคลองมีการตั้งถิ่นฐานแบบชนบทริมน้ำ เขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลอง จึงมีความสำคัญต่อระบบนิเวศ และความสมบูรณ์ของคลองอัมพวา ซึ่งสมควรได้รับการอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป อาคารและสิ่งก่อสร้างใหม่ ที่จะสร้างขึ้นในบริเวณนี้ ควรเว้นระยะร่นจากแนวตลิ่งเข้าไปไม่น้อยกว่า ๖ เมตร เพื่อเก็บรักษาพืชพันธุ์ไม้ตามธรรมชาติที่ขึ้นอยู่สองฝั่งคลองเอาไว้ ควรกำหนดรูปแบบของอาคาร ความสูง และสัดส่วนที่โล่งให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมปัจจุบันที่มีคุณค่าของพื้นที่



โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์
และพัฒนาสภาพแวดล้อมของจันทบุรี

สัญลักษณ์

- ⋯ เขตเทศบาลตำบลจันทบุรี
- เขตอนุรักษณ์ชุมชนเมืองจันทบุรี
- เขตอนุรักษณ์ชุมชนชนบทหริมน้ำ
- เขตอนุรักษณ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลอง

๒

การใช้คู่มือฉบับนี้

คู่มือฉบับนี้ ใช้เป็นแนวทางสำหรับการออกแบบอาคารและสิ่งปลูกสร้าง ที่จะต่อเติมหรือสร้างขึ้นใหม่ในเขตอนุรักษ์คลองอัมพวาทั้ง ๓ เขต เพื่อให้อาคารและสิ่งปลูกสร้าง ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตมีความสอดคล้องกลมกลืนกับอาคารและสิ่งปลูกสร้างเดิม ตลอดจนสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์ และคุณค่าของแต่ละเขตอนุรักษ์ เพื่ออนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติ ของคลองอัมพวาให้คงอยู่ต่อไป

คู่มือนี้ไม่มีผลบังคับทางกฎหมาย แต่เป็นบันทึกข้อตกลงร่วมของชุมชน และใช้ในการสนับสนุนมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการใช้ที่ดิน และการก่อสร้างอาคารในพื้นที่ที่มีผลบังคับใช้ในปัจจุบัน หรือในอนาคต เช่น

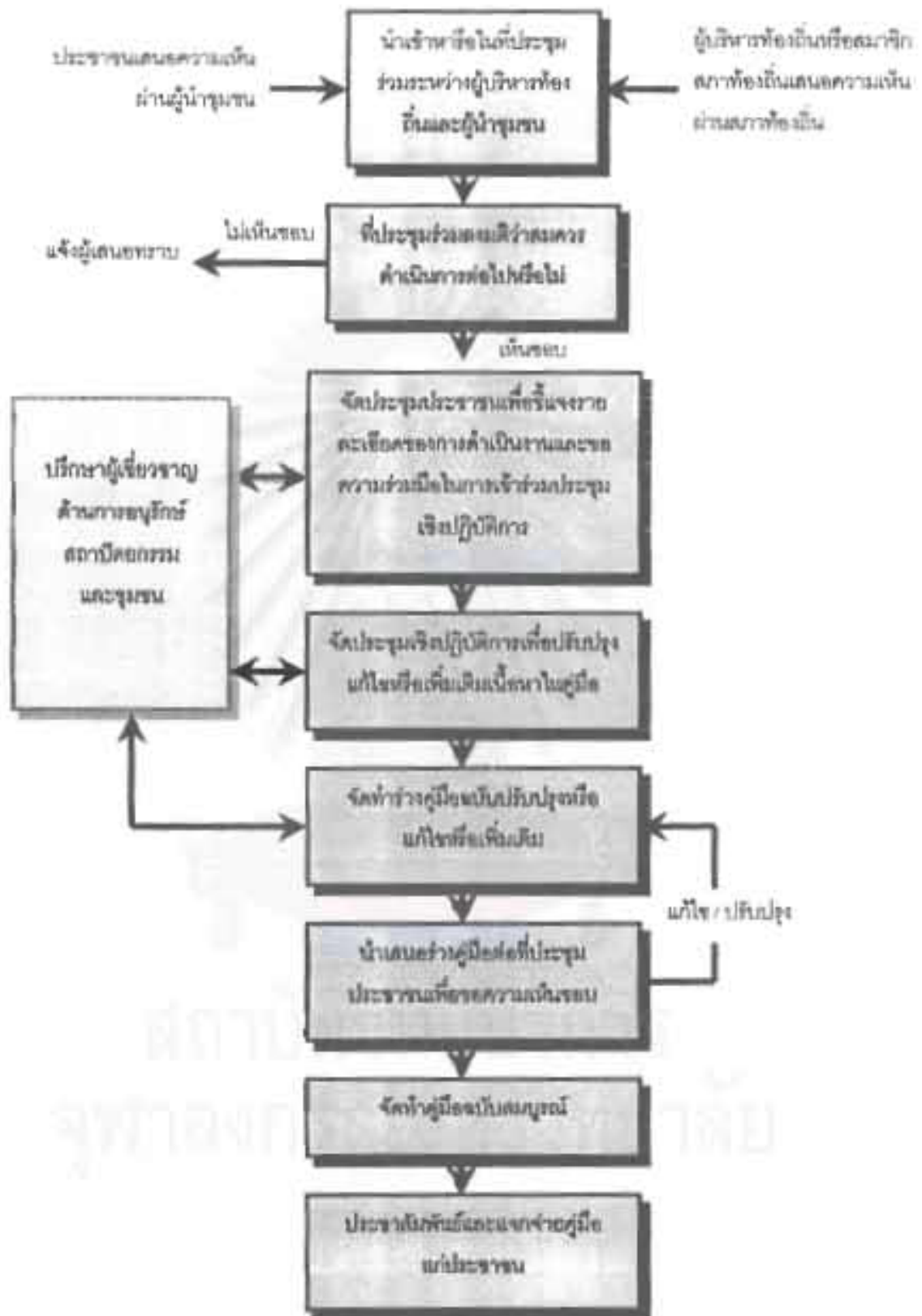
- ๑) ผังเมืองรวมอัมพวา
- ๒) ผังเมืองเฉพาะอัมพวา
- ๓) เทศบัญญัติเทศบาลตำบลอัมพวา
- ๔) ข้อบังคับตำบลบางช้าง
- ๕) ข้อบังคับตำบลบ้านปรก

ประชาชนในเขตอนุรักษ์และชาวอัมพวาทุกคน ตลอดจนหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ควรใช้คู่มือฉบับนี้ เป็นกรอบและแนวทางในการออกแบบอาคารและสิ่งปลูกสร้าง ตลอดจนตรวจสอบอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่จะสร้างขึ้นใหม่ ในเขตอนุรักษ์คลองอัมพวา ความร่วมมือร่วมใจของชาวอัมพวาในการปฏิบัติตามแนวทางในคู่มือฉบับนี้ จะนำไปสู่ความสำเร็จในการอนุรักษ์ มรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติ ที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าของคลองอัมพวา

๓

การแก้ไขคู่มือฉบับนี้

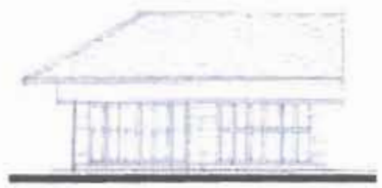
หากประชาชนในท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นเห็นว่าสมควรมีการปรับปรุงแก้ไข หรือเพิ่มเติมเนื้อหาในคู่มือฉบับนี้ สามารถเสนอความเห็นต่อผู้นำชุมชนหรือสภาท้องถิ่น เพื่อให้นำเรื่องเข้าหารือในที่ประชุมร่วมระหว่างผู้บริหารท้องถิ่นและผู้นำชุมชน ให้พิจารณาดำเนินการต่อไปตามขั้นตอนในแผนภูมิต่อไปนี้



แผนภูมิแสดงขั้นตอนการแก้ไขคู่มือ

๔

รูปแบบอาคารที่เหมาะสมสำหรับเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำ



รูปด้านหน้า



รูปด้านข้าง



แบบ ก. ทรงปั้นหยา



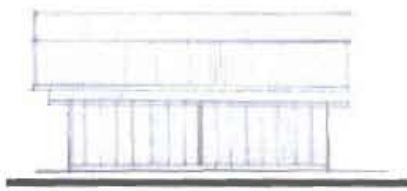
รูปด้านหน้า



รูปด้านข้าง



แบบ ข. ทรงจั่ว



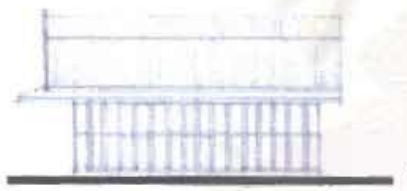
รูปด้านหน้า



รูปด้านข้าง



แบบ ค. ทรงจั่วแฝด



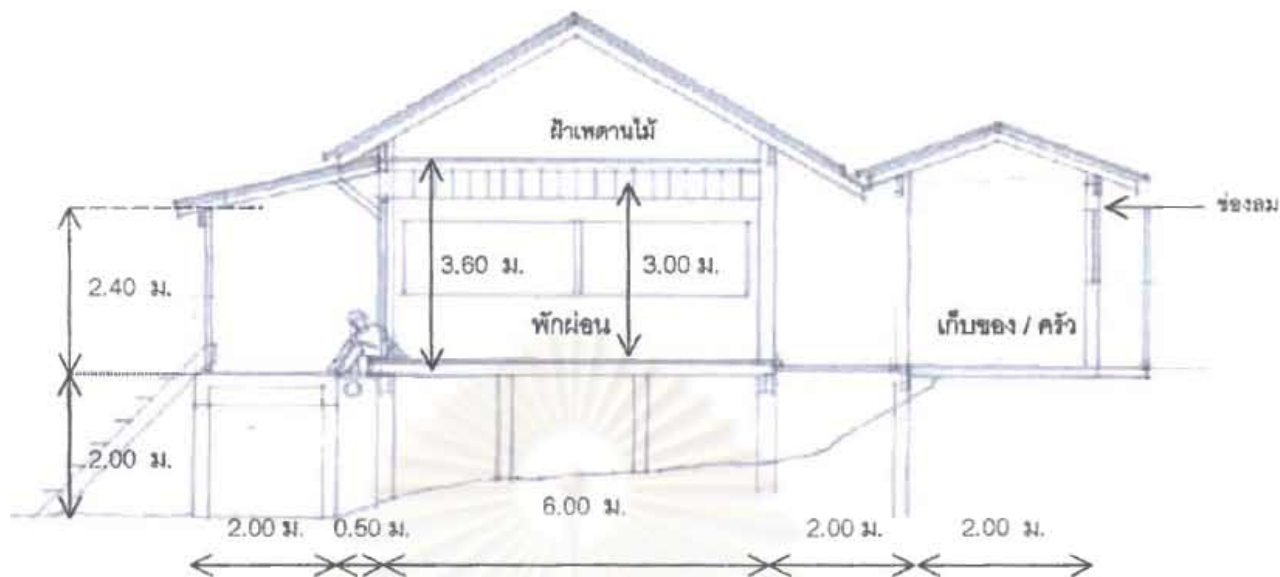
รูปด้านหน้า



รูปด้านข้าง



แบบ ง. ทรงโทษจั่วแฝด

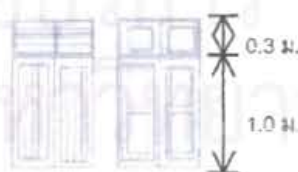


รูปตัด อาคารเรือนแถวริมน้ำในเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำ

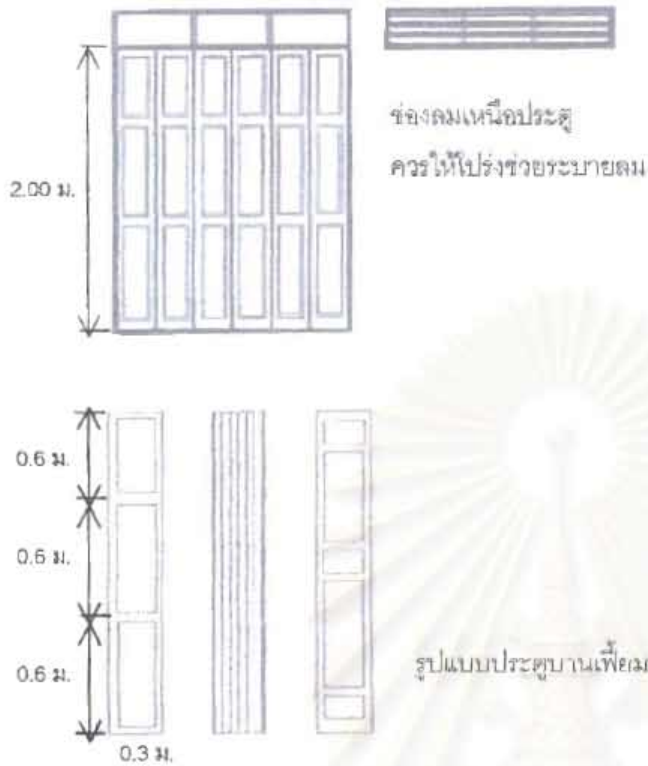
รูปแบบ อาคารที่เหมาะสมสำหรับเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำ ควรเป็นเรือนแถวหรือบ้านชั้นเดียว สร้างด้วยไม้หรือไม้สังเคราะห์ หลังคาเป็นทรงปั้นหย่า ทรงจั่ว ทรงจั่วแปดหรือทรงไทย มุงด้วยกระเบื้องจั่ว (สีเหลี่ยมขนมเปียกปูน) หรือกระเบื้องลอนเล็กอย่างสัน ควรใช้สังกะสีเฉพาะในกรณีที่มีความจำเป็นเท่านั้น สีของวัสดุผนังหลังคาควรเป็นโทนสีธรรมชาติ เช่น สีขาว สีขาวเทา สีเทา สีน้ำตาล สีน้ำตาลแดงหรือสีอิฐ

รูปแบบประตูและหน้าต่างที่เหมาะสมสำหรับอาคารริมน้ำ

ในเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำ



หน้าต่าง หรือช่องระบายลมด้านข้างอาคาร ควรใช้แบบเจาะช่องลมทำด้วยไม้แบบเดิม หรือ หน้าต่างบานเปิดคู่ทำด้วยไม้ ติดรับนอกอาคาร ส่วนชั้นในอาจติดตั้งมุ้งลวดหรือติดกระจกอีกชั้นก็ได้



ประตูบานเฟี้ยม สามารถทำลวดลายได้หลายแบบ ควรใช้กับประตูชั้นนอกด้านหน้า ส่วนชั้นในอาจเป็นประตูลูกกรง หรือเหล็กยัด

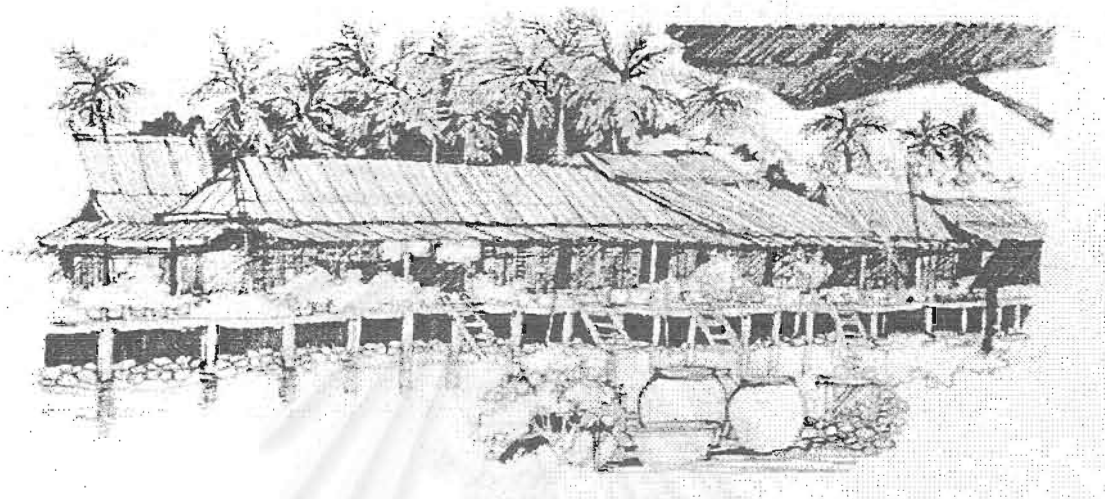
ภาพขยาย ประตูบานเฟี้ยมและช่องลมของอาคารเรือนแถวริมน้ำ ในเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำ



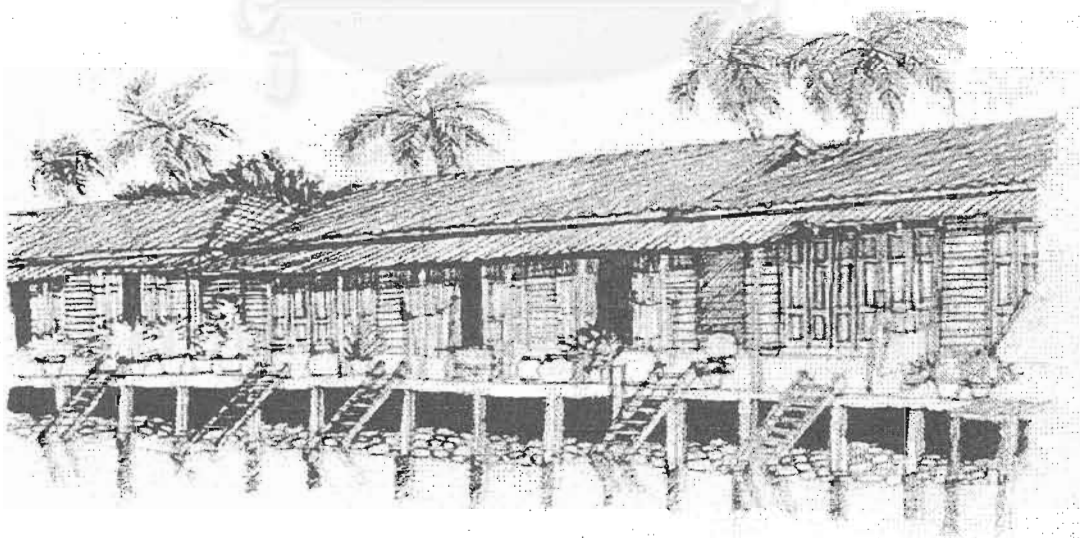
๕

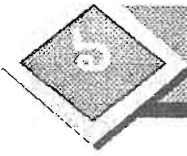
รูปแบบอาคารที่เหมาะสมสำหรับเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำ

รูปแบบของอาคารเรือนแถวริมน้ำดั้งเดิม และจากหลังที่เป็นต้นมะพร้าว เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนริมคลองอัมพวา ที่ควรเก็บรักษาให้คงอยู่ต่อไป



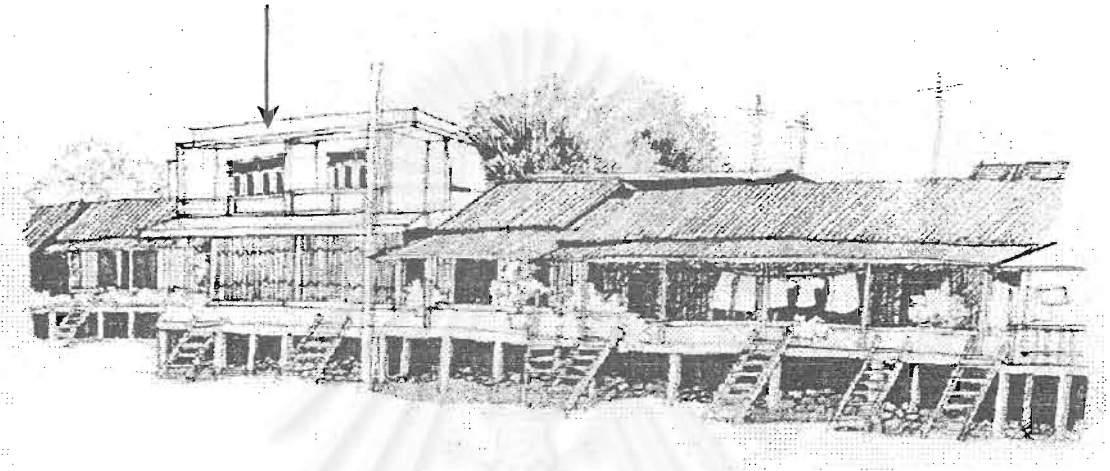
ความต่อเนื่องของแนวเส้นขอบฟ้า (skyline) แลเห็นต้นมะพร้าว ทางด้านหลัง ช่วยส่งเสริมให้เกิดทัศนียภาพที่ดีแก่คลอง



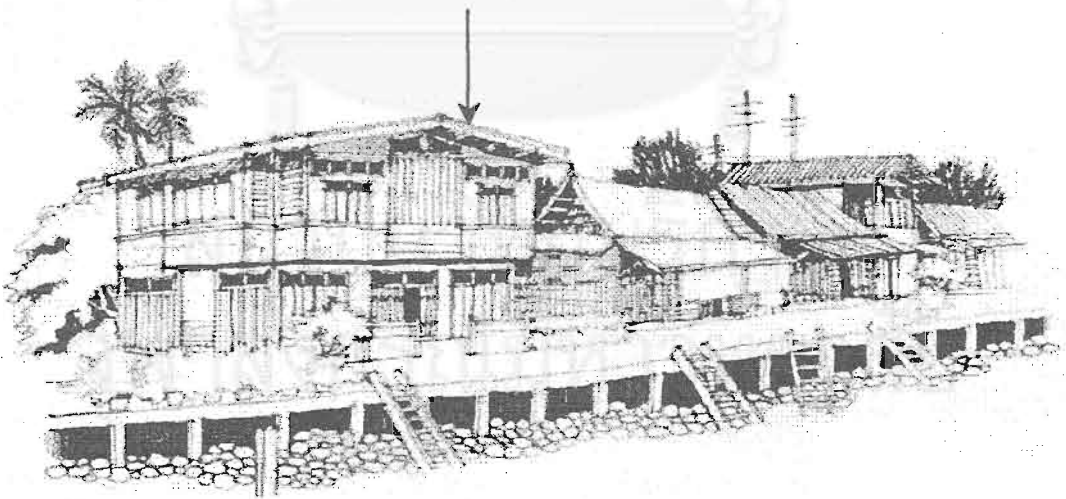


รูปแบบอาคารที่ไม่เหมาะสมสำหรับเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำ

ตึกแถวที่เกิดขึ้นมีรูปแบบอาคารขัดแย้งกับอาคารข้างเคียง ทำให้ความกลมกลืนของทัศนียภาพเสียไป
ความสูงของอาคารที่เพิ่มขึ้น ทำให้แนวเส้นขอบฟ้า (Skyline) ขาดความต่อเนื่อง



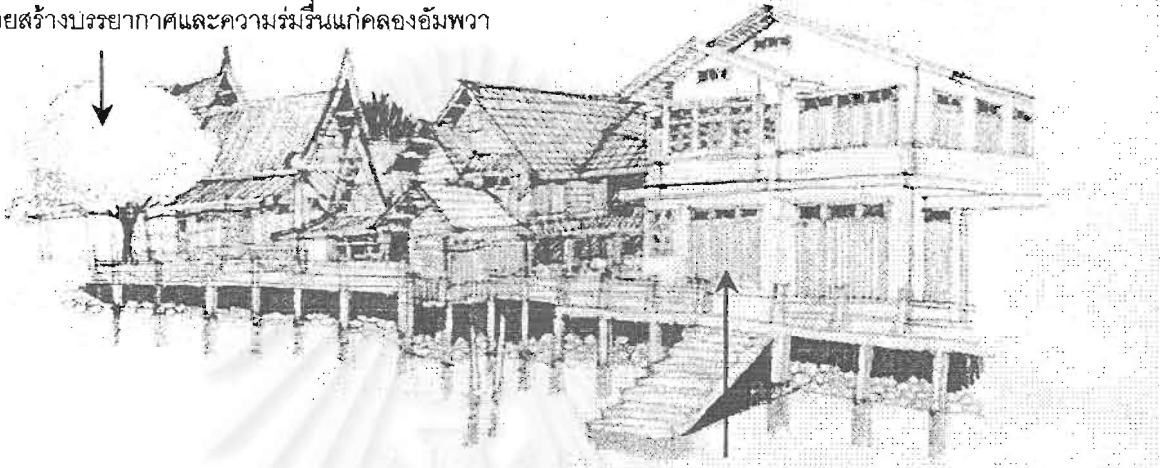
รูปแบบอาคารที่ไม่สอดคล้องกับอาคารข้างเคียงและรูปแบบหลังคา ประตุนหน้าต่างที่เป็นสมัยใหม่ ทำให้ภาพลักษณ์โดยรวมของคลองเสียไป



แนวทางการอนุรักษ์และปรับปรุงอาคารที่ไม่ใช่เรือนแถวริมน้ำ

สำหรับเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำ

การถอยร่นอาคารและปลูกต้นไม้ใหญ่ริมน้ำในบริเวณที่ไม่ใช่เรือนแถวริมน้ำ
ช่วยสร้างบรรยากาศและความร่มรื่นแก่คลองอัมพวา

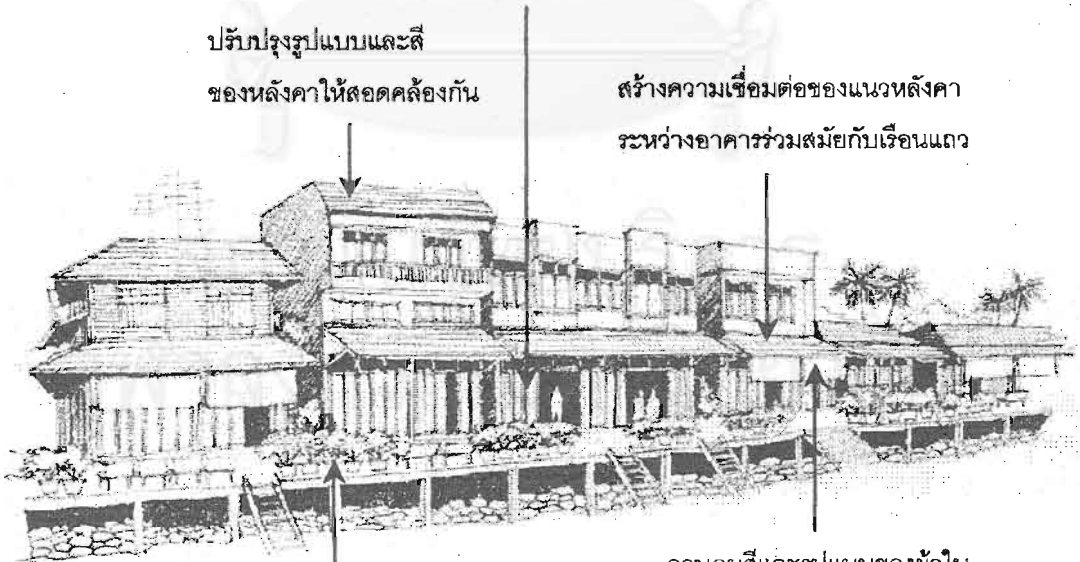


อาคารเก่าปากคลองอัมพวา แม้จะมีความสูง ๒ ชั้น แต่มีรูปแบบสถาปัตยกรรม ที่มีเอกลักษณ์ของยุคสมัยที่ชัดเจน สมควรได้รับการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพอาคารที่ทรุดโทรม

ปรับปรุงรูปแบบประตู หน้าต่าง
ให้สอดคล้องกับเรือนแถวไม้เดิม

ปรับปรุงรูปแบบและสี
ของหลังคาให้สอดคล้องกัน

สร้างความเชื่อมต่อของแนวหลังคา
ระหว่างอาคารร่วมสมัยกับเรือนแถว



ปรับปรุงทางเดินริมน้ำโดยการนำเก้าอี้
และกระดานต้นไม้มาประดับตกแต่ง

ควบคุมสีและรูปแบบของผ้าใบ
เพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีของชุมชน

ติดกับเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำ

อาคาร ที่อยู่ด้านหลังติดกับเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำ (ตัดจากระยะ ๑๘ เมตรเข้าไป) ควร มีความสูงไม่เกิน ๒ ชั้นและมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกลมกลืนกับอาคารริมน้ำด้านหน้า เพื่อ รักษาบรรยากาศของชุมชนเมืองริมน้ำดั้งเดิม และสร้างความกลมกลืนให้แก่ภูมิทัศน์ชุมชนโดยรวม ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ควรได้รับการพิจารณาเอาใจใส่ ได้แก่

ความสูง ควรสูงไม่เกิน ๒ ชั้น

รูปทรงหลังคา ควรเป็นรูปทรงหลังคาแบบใด แบบหนึ่งใน ๔ แบบดั้งเดิมของอาคารริมน้ำ

วัสดุผนังหลังคา ควรเป็นกระเบื้องว่าว กระเบื้องลูกฟูก หรือกระเบื้องคอนกรีตโมเสกโทน ธรรมชาติ เช่น สีขาว สีขาว-เทา สีเทา สีน้ำตาล สี น้ำตาลแดงหรือสีอิฐ หลีกเลี่ยงการใช้สีสังเคราะห์ หรือวัสดุสะท้อนแสง

ฝ้ายางด้านที่หันหาคดลง ควรเป็นฝ้ายาง หรือฝ้ายางสำเร็จรูปสังเคราะห์ เน้นสีส้มของเนื้อไม้ ตามธรรมชาติ ที่ใกล้เคียงกับสีของอาคารริมน้ำ ด้านหน้า

หน้าต่าง ควรเป็นบานไม้ อาจมีช่องลมหรือ กระจกเหนือบานหน้าต่างก็ได้

รูปแบบอาคารด้านหลังที่เหมาะสม มีความสูงไม่เกิน ๒ ชั้นและมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและวัสดุที่สอดคล้องกลมกลืนกับอาคารริมน้ำด้านหน้า

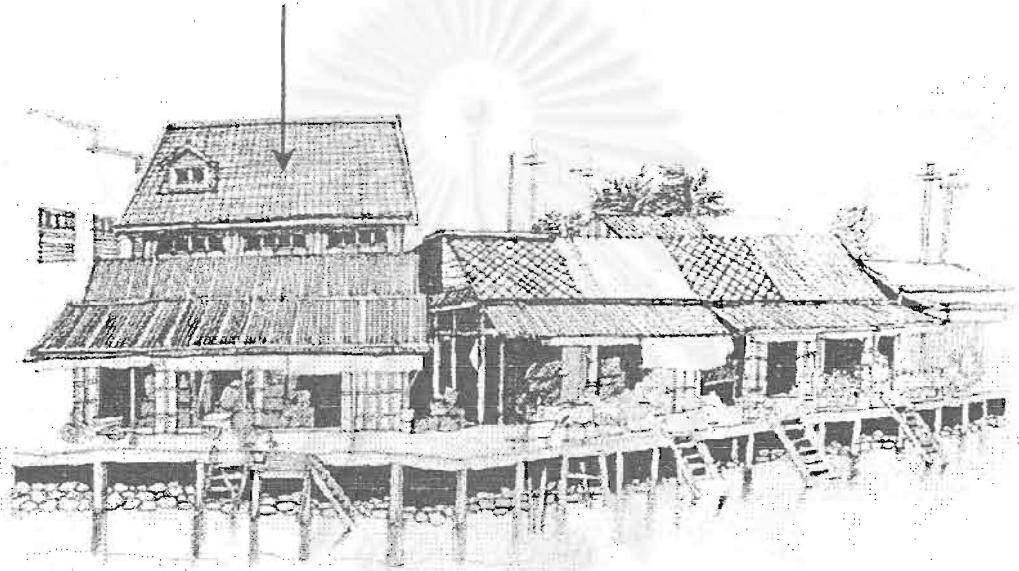
การเก็บรักษาพื้นที่เกษตรกรรมด้านหลังโดยเฉพาะมะพร้าว ทำให้ได้ฉากหลังของชุมชนที่งดงามยิ่งขึ้น



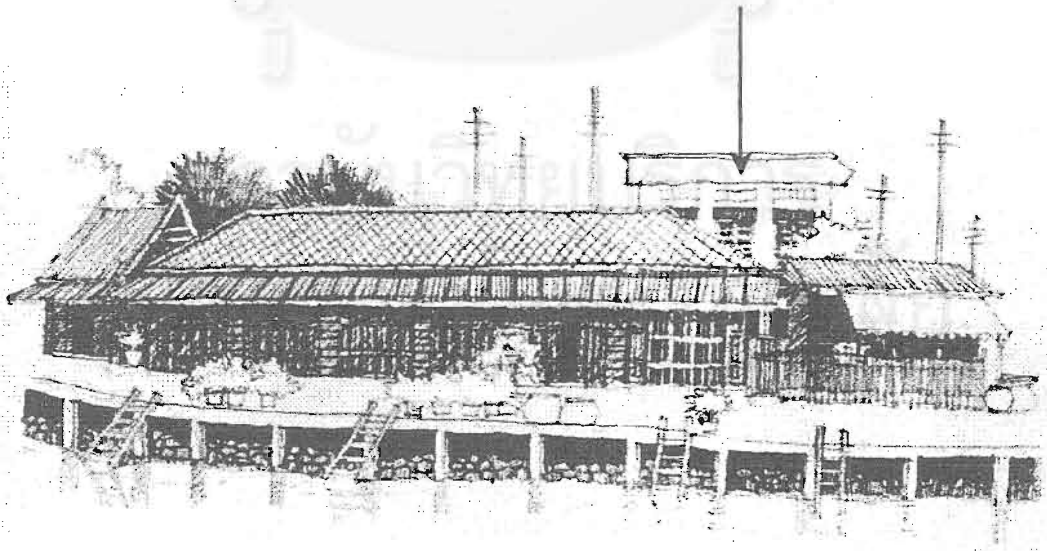
การวางไม้กระดานตามแนวทางเข้าริมคลองช่วยลดความกระด้างของทางเท้าคอนกรีต

ติดกับเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำ

แม้ว่าอาคารใหม่จะอยู่ด้านหลังและมีความสูงไม่มาก แต่รูปแบบตัวอาคาร
หลังคา และหน้าต่างยังขาดความกลมกลืนสอดคล้องกับอาคารเดิมด้านหน้า
ไม่ส่งเสริมให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดี



อาคารสมัยใหม่ซึ่งมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมขัดแย้งกับอาคารเดิมริม
น้ำ ส่งผลกระทบต่อฉากหลัง (Background) ของชุมชน





รูปแบบอาคารที่เหมาะสม สำหรับเขตอนุรักษ์ชุมชนชนบทริมน้ำ ได้แก่ เรือนทรงไทย หรือเรือนทรงไทยประยุกต์ยกใต้ถุนสูง มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคลองและแวดล้อมด้วยสวนผลไม้ วัสดุที่ใช้ทำฝาเรือนควรเป็นไม้ หรือไม้ฝาสำเร็จรูปสังเคราะห์ เน้นสีสันทันของเนื้อไม้ตามธรรมชาติ กระเบื้องหลังคาควรเป็นกระเบื้องจ้าว (สีเหลี่ยมขนมเปียกปูน) กระเบื้องลูกฟูกขนาดเล็ก หรือกระเบื้องคอนกรีตที่อยู่ในโทนสีตามธรรมชาติ เช่น สีขาว สีขาว-เทา สีน้ำตาล สีน้ำตาลแดงหรือสีอิฐ





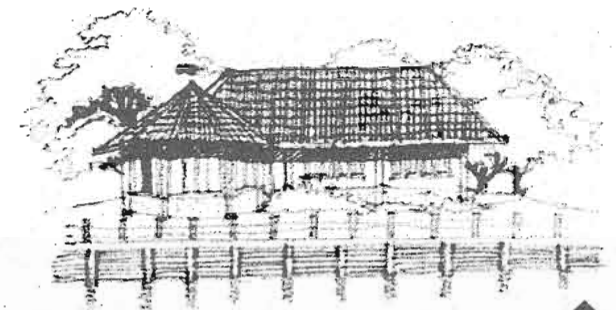
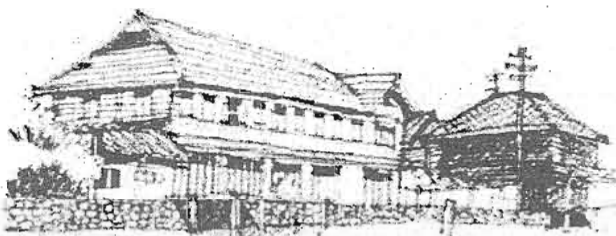
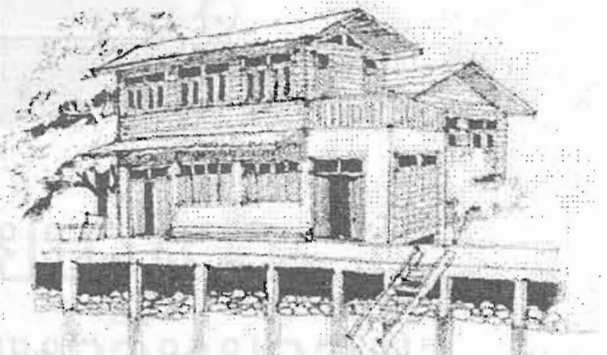
การเก็บรักษาที่โล่งและพื้นที่สวนด้านหลังเอาไว้ และการนำต้นไม้
ธรรมชาติมาทำเป็นตัวเชื่อม ช่วยให้คงลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบ
ชนบทริมน้ำที่น่าสนใจเอาไว้ได้

๑๑

รูปแบบอาคารที่ไม่เหมาะสมสำหรับเขตอนุรักษ์ชุมชนชนบทริมน้ำ



รูปแบบอาคารสมัยใหม่ ที่ไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม
ตามธรรมชาติของพื้นที่หรือมีสีสันจัดจ้าน เป็นรูป
แบบอาคารที่ไม่เหมาะสม สำหรับเขตอนุรักษ์ชุมชน
ชนบทริมน้ำ ไม่สมควรนำมาให้กับอาคารที่จะก่อสร้าง
ขึ้นใหม่



๑๒

รูปแบบอาคารที่เหมาะสมสำหรับเขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลอง



เขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลองยังมีสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ซึ่งควรเก็บรักษาไว้ อาคารที่จะปลูกสร้างขึ้นใหม่ควรมีลักษณะเป็นอาคารทรงไทย หรืออาคารทรงไทยประยุกต์ยกได้สูงสูงเช่นเดียวกับเขตอนุรักษ์ชุมชนบึงพริกน้ำ แต่เว้นระยะร่นจากแนวตลิ่งเข้าไปไม่น้อยกว่า ๖ เมตร และปลูกต้นไม้เป็นฉากหน้าซ่อนอาคารไว้ด้านหลัง เพื่อรักษามรรยาคาศความ เป็นธรรมชาติที่สมบูรณ์เอาไว้



๑๓

รูปแบบอาคารที่ไม่เหมาะสมสำหรับเขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลอง



หลีกเลี่ยงการปลูกอาคารที่ปลูกสร้างยื่นล้ำเข้ามาในคลองหรือสร้างชิดแนวตลิ่ง เพราะจะเป็นการทำลายมรรยาคาศความ เป็นธรรมชาติที่สมบูรณ์ของคลอง

ในเขตอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา

วัสดุผนังหลังคา

วัสดุผนังหลังคาในเขตอนุรักษ์ชุมชนเมืองริมน้ำ ควรเป็นกระเบื้องว่าว (สีเลียนขนมเปียกปูน) หรือกระเบื้องลูกฟูกลอนเล็กอย่างสั้น ควรใช้สังกะสีเฉพาะในกรณีจำเป็นเท่านั้น วัสดุผนังหลังคาในเขตอนุรักษ์ชุมชนชนบทริมน้ำและเขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลอง ควรเป็นกระเบื้องว่าว กระเบื้องลูกฟูกลอนเล็ก กระเบื้องคอนกรีต (หรือสังกะสีชุบสีในกรณีจำเป็น) ที่เหมาะสม ไม่ควรใช้กระเบื้องเซรามิก สีของวัสดุผนังหลังคาควรเป็นสีโทนธรรมชาติ เช่น สีขาว สีขาว-เทา สีเทา สีน้ำตาล สีน้ำตาลแดงหรือสีอิฐ ไม่ควรใช้สีสดจัดจ้านหรือมันวาวสะท้อนแสง

กระเบื้องว่าว



สีของกระเบื้องผนังหลังคาที่เหมาะสม



กระเบื้องลูกฟูกลอนเล็ก



สังกะสีชุบสี

(ควรใช้เฉพาะกรณีจำเป็นเท่านั้น)



กระเบื้องคอนกรีต



สีของฝาเรือนและอาคาร

ฝาเรือนในเขตอนุรักษ์ทั้ง ๓ บริเวณ ควรเป็นฝาไม้หรือไม้ฝาสำเร็จรูปสังเคราะห์ สีของอาคารควรเป็นสีเนื้อไม้ สีน้ำตาล สีน้ำปูน หรือสีครีม



ตัวอย่างของฝาเรือน รวมถึงประตูบานเพี้ยมที่ใช้เป็นฝาเรือนด้านหน้าของเรือนแถวริมน้ำและสีที่เหมาะสมสำหรับอาคารในเขตอนุรักษ์ทั้ง ๓ บริเวณ

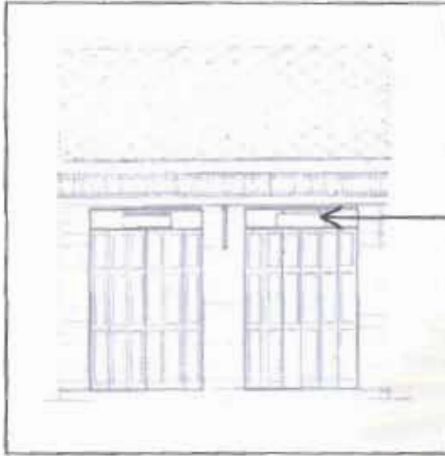


สีของฝาเรือนและอาคารที่เหมาะสม



ไม้ฝาสำเร็จรูปสังเคราะห์ สามารถนำมาใช้แทนไม้ฝาธรรมชาติได้ดี มีความคงทนถาวรกว่า ไม้ฝาสำเร็จรูปมีหลายสีให้เลือก ควรเลือกสีใกล้เคียงกับเนื้อไม้ หรือสีน้ำตาล หรือเลือกสีอ่อน ๆ แล้วทาสีที่เหมาะสมกับอีกครั้งหนึ่ง

ป้ายชื่อร้าน



ควรเป็นป้ายลักษณะเดิม ที่ใช้ในบริเวณร้านค้าริมทางในอดีต ติดตั้งที่แนวช่องลมเหนือประตู ป้ายควรมีขนาดไม่เกิน ๐.๕๐ ตารางเมตร ควรทำด้วยไม้ ตัวหนังสือใช้ภาษาไทยเป็นหลัก แบบขลุ่ยหรือฉลุหรือแบบเรียบสีทองหรือสีขาว สีพื้นของป้ายควรเป็นสีเข้ม ไม่ควรติดป้ายชื่อร้านตรงที่ค้ำยันหลังคา เพราะจะบดบังมุมมองทางเดิน

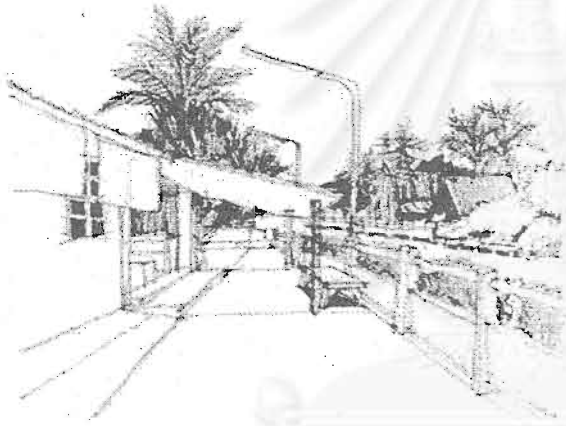


รูปแบบป้ายดั้งเดิม ซึ่งมีสีพื้นหลังเข้ม ตัวอักษรไทยแบบดั้งเดิมเป็นหลักสีขาวหรือสีทอง และตำแหน่งติดตั้งป้ายที่เหมาะสม ซึ่งควรจะได้รับการอนุรักษ์ไว้ ขณะเดียวกันป้ายก็จะจัดทำขึ้นใหม่ ควรมีลักษณะ ขนาด และสีพื้น คล้ายต้นตำหรับติดตั้งตามแบบของเดิมหรือใกล้เคียงกับของเดิม เพื่อรักษาเอกลักษณ์ขององค์ประกอบสถาปัตยกรรมให้คงอยู่ต่อไป

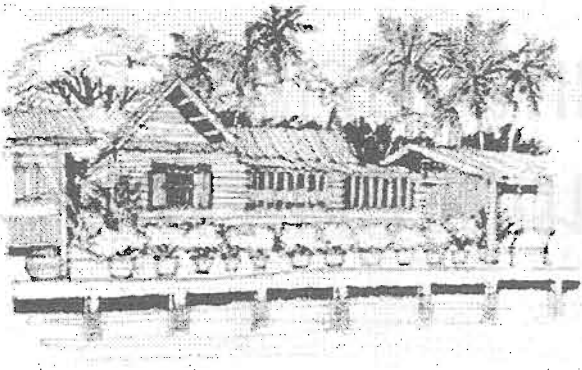


ป้ายที่มีขนาดใหญ่หรือใช้ตัวอักษรไทยสมัยใหม่ หรือใช้ภาษาต่างประเทศเป็นหลัก หรือใช้สีพื้นเป็นสีอ่อน หรือหลากหลายสีพื้น ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้กับอาคารในเขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมคลองอินทพวา

ทางเดินเท้าริมคลองเป็นพื้นที่ใช้สัญจรของคนในชุมชน และเดินเท้าของนักท่องเที่ยว จึงไม่ควรวางสิ่งของกีดขวางเกะกะ ไม่ควรมีการต่อเติมอาคารยื่นล้ำไปในคลอง โองน้ำและต้นไม้ควรจัดวางให้ชิดด้านใดด้านหนึ่ง ไม่ควรสร้างราวกันหรือติดตั้งโคมไฟถนนบนทางเดินเท้า เพราะจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างคนกับน้ำและทัศนียภาพโดยรวมของชุมชนริมน้ำ หากจำเป็นต้องติดไฟส่องสว่าง ควรติดตั้งกับชายคาที่ยื่นออกมา



การสร้างราวกัน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับน้ำถูกตัดขาดจากกัน การติดตั้งโคมไฟถนน ทำให้กลายเป็นสิ่งแปลกปลอมที่เพิ่มเข้ามา ส่งผลกระทบต่อทัศนียภาพโดยรวมของชุมชน ควรหลีกเลี่ยง

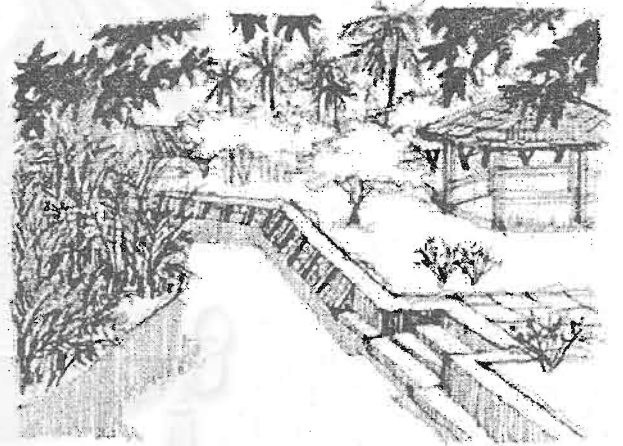
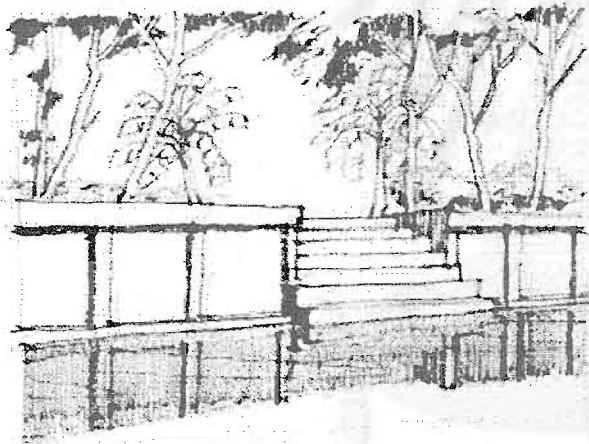


การจัดวางกระถางต้นไม้เป็นแนว สามารถใช้แทนราวกันทางเดินได้ มีความสวยงามและนุ่มนวลกว่าราวเหล็กหรือคอนกรีต ทั้งยังสามารถโยกย้าย ปรับเปลี่ยนหรือเปิดช่องว่างเพื่อสร้างบันไดลงคลอง หรือจัดตั้งม้านั่งแทรกได้โดยง่าย

บริเวณที่ไม่มีปัญหาเรื่องน้ำกัดเซาะตลิ่งหรือการหลุดตัวของตลิ่ง ควรปล่อยให้สภาพ

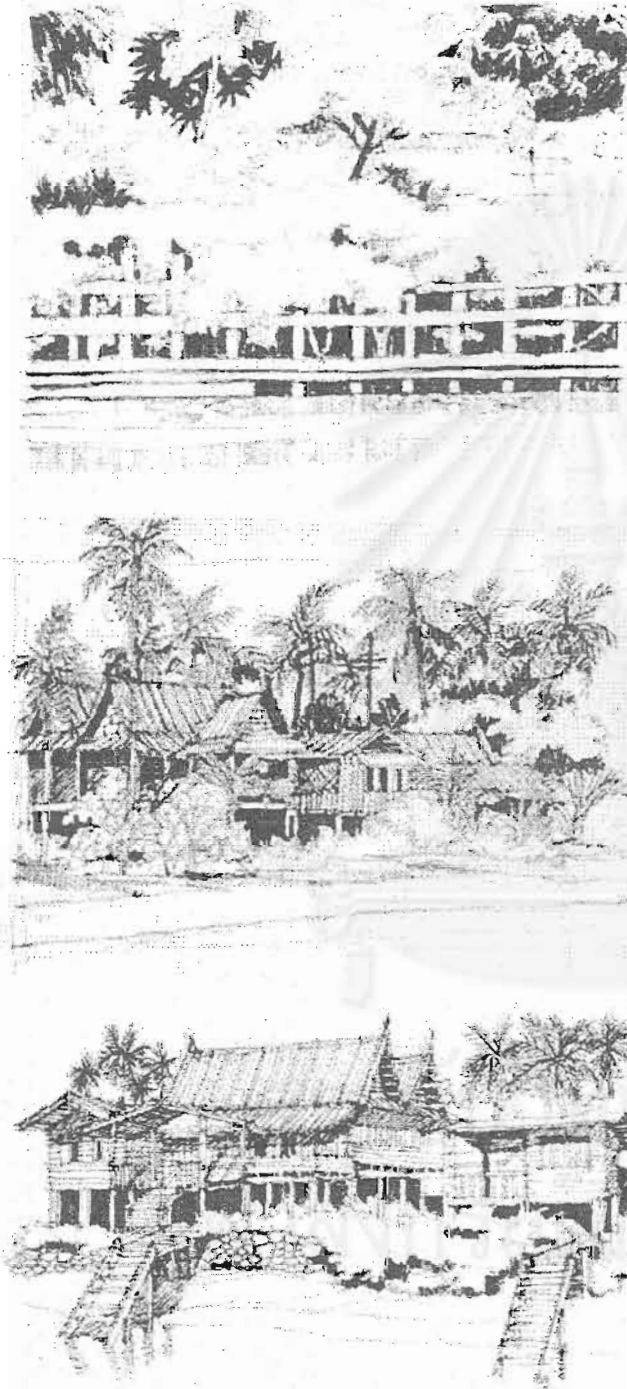
ธรรมชาติให้มากที่สุด เพื่อรักษาพื้นที่ชายตลิ่ง ซึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำขนาดเล็กที่มีความสำคัญต่อห่วงโซ่อาหารในระบบนิเวศของแม่น้ำและคลอง หรือใช้พืชพันธุ์ธรรมชาติ เช่น จาก ลำพู เหงือกปลาหมอ ฯลฯ แทนการสร้างเขื่อน กรณีที่มีความจำเป็นต้องสร้างเขื่อนกันตลิ่ง ควรเลือกรูปแบบที่ใช้พืชพันธุ์ธรรมชาติ ผสมกับวัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใช้ไม้พุ่มริมน้ำร่วมกับต้นมะพร้าว หรือแนวต้นลำพูขนาดเล็กร่วมกับเขื่อนหินทิ้ง หลีกเลี่ยงการสร้างเขื่อนคอนกรีตที่สูงใหญ่

รูปแบบเขื่อนที่ไม่เหมาะสม



เขื่อนคอนกรีตแม้มีขนาดไม่ใหญ่โตนัก แต่ก็มีผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ และสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของแม่น้ำ คู คลอง นอกจากนี้ยังไม่ส่งเสริมให้เกิดภูมิทัศน์ที่ดีของคลอง ความแข็งกระด้างของเขื่อน มีผลกระทบต่อความสวยงามและความน่าสนใจของ ภูมิทัศน์ริมน้ำ คู คลอง โดยเฉพาะเวลาน้ำลง จึงควรหลีกเลี่ยง

รูปแบบเขื่อนที่เหมาะสม

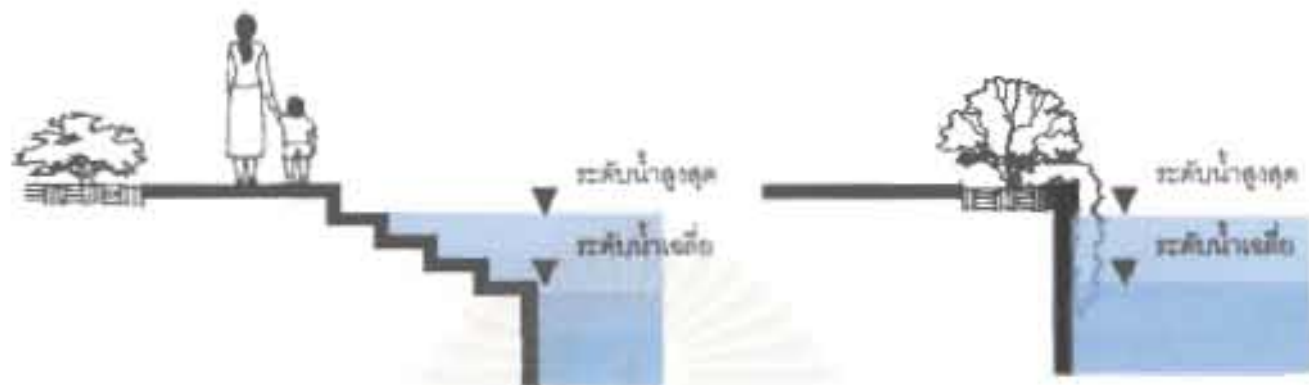


เขื่อนที่ใช้ไม้พุ่มริมน้ำตามธรรมชาติ ร่วมกับวัสดุธรรมชาติ เช่น ดินมะพร้าวหรือไม้มะพร้าว ช่วยรักษาความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ และสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่สวยงามของแม่น้ำ คู คลอง

บริเวณที่ไม่มีปัญหาน้ำกัดเซาะและตลิ่งพัง อาจปล่อยให้ธรรมชาติทำหน้าที่ของตัวเอง เช่น ในกรณีนี้ ทั้งจากหน้า (Foreground) และจากหลัง (Background) ของอาคาร กลมกลืนกัน ช่วยให้ภูมิทัศน์ริมน้ำ คู คลองสวยงามและน่าสนใจยิ่งขึ้น

เขื่อนหินทั้งก้อนข้างเหมาะสม กับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของคลอง และยังสามารถปล่อยให้ต้นไม้ขึ้นได้ตามธรรมชาติ นอกจากนี้การกำหนดระยะถอยร่นของอาคาร ช่วยให้เกิดภูมิทัศน์ริมน้ำที่ดีและสอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติ

ตัวอย่างการแก้ไขและปรับปรุงเขื่อนคอนกรีต

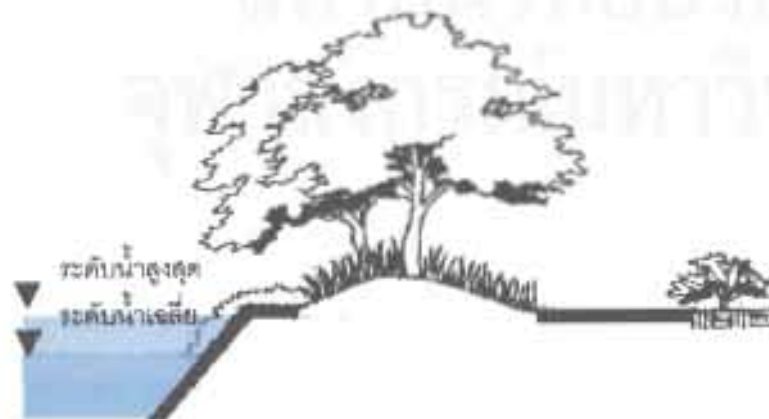


การทำเขื่อนคอนกรีตบางช่วงในลักษณะเป็นขั้นบันไดร่วมกับ การปลูกต้นไม้ด้านหน้าเขื่อน ช่วยลดความแข็งกระด้างของ ตัวเขื่อนลงได้ นอกจากนี้ยังสามารถใช้งานเป็นที่นั่งเล่น พักผ่อน ชมกิจกรรมทางน้ำ เช่น การแข่งเรือ และเปิดโอกาสให้ คนสัมผัสน้ำมากขึ้น

การปลูกไม้พุ่ม ไม้คลุมดินและไม้เลื้อยคลุมตัวเขื่อน สามารถลดความกระด้างของเขื่อนคอนกรีตลงและยังก่อให้เกิดภูมิทัศน์ที่สวยงามของคู คลอง



การปล่อยให้ต้นไม้ขึ้นตามธรรมชาติ พร้อมกับ การปลูกพืชพันธุ์ที่ทนน้ำท่วม น้ำขัง เช่น ช่วยลดความแข็งกระด้างของเขื่อนลง และดูเป็นธรรมชาติโดยเฉพาะเวลาที่น้ำลดต่ำมาก



การปลูกต้นไม้คลุมตัวเขื่อนคอนกรีต ตลอดทั้งแนว ช่วยแก้ไขความแข็งกระด้างของเขื่อน และสร้างบรรยากาศที่สดชื่น รวมทั้งเพิ่ม ความน่าสนใจของภูมิทัศน์ริมน้ำ หากมีพื้นที่ทางด้านหลังเขื่อนมาก สามารถทำเป็นสวนสาธารณะเชื่อมต่อกับพื้นที่ ริมคลองได้ก็ด้วย



การทำเขื่อนดินตั้งพร้อมปลูกไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้คลุมดิน นอกจากจะเป็นการเก็บ รักษาสภาพธรรมชาติเอาไว้ ให้อาชีพชาวบ้าน ยั่งยืนแล้ว ยังก่อให้เกิดภูมิทัศน์ที่สวยงามที่ดึงดูดใจ

การปล่อยให้พืชพันธุ์ตามธรรมชาติทำหน้าที่เป็นเขื่อนและทำทางเดิน ของสัตว์คู่บ้านคู่เมือง ช่วยรักษาระบบนิเวศน์และก่อให้เกิดภูมิทัศน์ที่กลม ก่อพันกับธรรมชาติ



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย